

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Symmvla Caietani

Cajetan, Thomas

Antverpiae, 1575

lentacvla Reverendiss. DN. Thomæ De Vio Caietani.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41716

examina &
erpendes &
pta, haberi
distinguen-
t actus hu-
tè, nullum
eri verò om-
niferi om-
e facultati-
num intel-
confiteri ab-
ota relinquit
quin confesi-
onia peccata
is humana
bsolutè, sed
riam haberi
n subest fa-
est sub lege
ullam exigi
estate: ideo
n omnium
cenciarum,
eccatorum,
eccatorum,
ere, ut pos-
non ignora,
eccatorum

I E N T A C V L A
REVERENDISS. D N.
THOMAE DE VIO CAIETANI:
Cardinalis Sancti Xysti, præcla-
rissima LXIII. notabilium
sententiarum novi Testamenti
literalis expositio, in duodecim
capita distincta, quæ totidem
I ENTACVLA Novi Testa-
menti, ratione operis ini-
tio reddita, inscri-
buntur.

INDEX EORVM QUÆ IN
HOC OPUSCULO
tractantur.

*In primo Tentaculo de verbis Domini cir-
ca ipsius ex hoc mundo transitum,
tractantur Questiones*

X I I I.

Prima, cur Christus reprehendit suos discipulos dicentes? Ut quid perditio hæc poterat enim istud unguentum vendi dari multo, &c.

Secunda Quæstio, Quantum valeat excusatio Domini: Opus enim bonum operata est in me: nam pauperes semper habebitis vobiscum: me autem non semper habebitis.

Tertia: Quorsum tria dicta à Domino excusationi Magdalene vngentis ipsum: adiecta scilicet de sepulturae suae præuentione, de perpetua memoria huius vngtionis in laudem Magdalene futura, & quod ipsa Magdalena fecit quod habuit. Quarta, Quo pacto verba Domini ad discipulos pro emendo gladio, scilicet, Quando misi vos sine sacco & pæza, &c. ad literam verificentur.

Item ad quid Apostoli dixerint: Ecce duo gladii hic. Et cur Dominus meminerit persecutionis suae, non loquens de sui defensione.

Quinta, Quam conueniens fuerit hæc Domini ad Annam indicem responsio: Quid me interrogas?

Sexta, Quam conueniens fuerit domini ad Anne ministrum percussorem responsio: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si autem bene, quid me cædis? Item cur non respondit Dominus

Anax

Tabula.

Annæ ad interrogationem de discipulis.

Septima, cur Dominus à Caipha adiuratus ut diceret si ipse esset Messias: non solum se esse Christum respondit, sed, A modo videbitis filium hominis sedentem à dextris, &c. adiecit.

Octavo, Cur interrogati Pilato. Tu es rex Iudæorum? respondit Dominus: A temetipso hoc dicis: an alii tibi dixerunt de me?

Nona, Cur in terroganti Pilato: Quid fecisti? respondit Dominus: Regnum meum non est de hoc mundo, &c.

Decima, cur de verbis Domini inferenti Pilato: Ergo rex es tu? respondendo subiunxit dominus: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.

Vndecima, cur interroganti Pilato: Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo, &c. respondit Dominus: Non haberes aduersum me potestatem ullam, nisi tibi desuper, &c.

Duodecima, cur interrogatus Dominus ab Herode in multis sermonibus, nihil omnino respondit: quum tamen affulgeret spes profectus.

Tertiadecima, Cur Pilatus hanc Domini causam super Crucem scripserit: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.

In secundo de diuersis documentis de filiis Dei tractantur Quæstiones quatuor.

Prima de verbis Pauli ad Rom. i. de vnigenito filio Dei, quibus dicit: Qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri.

Item expositio horum duorum ab Apostolo ibidem

N n 4

dicto

Tabula.

dictorum: scilicet, Qui factus est ei ex semine David secundum carnem. & Per quem accepimus gratiam & apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus, &c.

Secunda, de verbis Ioannis Euangelistæ. Ioan. 1. de filiis Dei adoptiuis: Dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

Tertia, de verbis Pauli Apostoli 1. ad Corinth. 15. de baptismo quo generantur filii Dei quum dicitur: Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt. Vt quid & baptizantur pro illis?

Quarta est de verbis eiusdem Apostol. ad Gall. de hæreditate filiorum Dei per fidem repromissa, nõ per legem, quum dicitur: Lex ordinata per Angelos in manu mediatoris, mediator autem vnus non est. Deus autem vnus est.

In tertio de diuersis scripturæ dictis de sacerdotio, tres tractantur

Questiones.

Prima, de verbis Apocalyp. ca. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & c. 1. fecit nos regnũ & sacerdotes Deo & patri suo.

Secunda, de verbis Petri Apost. in c. 2. primæ suæ epist. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, &c.

Tertia, de verbis eiusdem Petri in eod. c. ad quem accedentes, & ipsi tanquam lapides vitii superædificamini domos spirituales in sacerdotium sanctum offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.

Tabula.

In quarto de nouem beatitudinibus Euangelicis præmittuntur earum tractationi quinque quæsitæ.

Primum, cur dominus in principio has beatitudines, proposuit.

Secundo, cur multas.

Tertio, cur tot, id est nouem.

Quarto, cur pluraliter.

Quinto, an gradatim enumerentur.

Prima beatitudo Euangelica est hæc: *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est &c.*

Secunda, *Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.*

Tertia, *Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.*

Quarta, *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam quoniam ipsi saturabuntur.*

Quinta, *Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

Sexta, *Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.*

Septima, *Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.*

Octaua, *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum, &c.*

Nona, *Beati estis quum maledixerint vobis homines & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me: gaudete & exultate: quoniam merces vestra copiosa est in caeli s.*

In quinto quinque tractantur sententia.

Prima, *Matth. 15. Munus quodcumque ex me est tibi proderit.*

Secunda, *ibidem: Omne quod in os intrat, in secessum emittitur.*

¶

Tertia

Tabula.

Tertia, Luc. 16. Qui fidelis est in minimō, & in maiori fidelis est: & qui iniquus est in modico, iniquus est & in maiori.

Quarta, ibidem: Si Moysen & Prophetas non audient, neque si quis ex mortuis, &c.

Quinta, Ioan. 1. Quotquot receperunt eum: dedit eis potestatem filios Dei fieri.

In sexto tractantur sex.

Primum, verba Domini in cœna: Non bibam de hoc genimine usque in diem illum, quā illud bibam vobiscum nouum, &c.

Secundum, verbum Domini ad Iudam in eadem Cœna: Quod facis, fac citius.

Tertium, verbum domini ad Petrum quum percussit Malchum: Conuerte gladium tuum in locum suum, omnis enim qui, &c.

Quartum, apud Marcum Evangelistam: Adolecens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum, &c.

Quintum, erat autem parasceue Paschæ.

Sextū, apud Ioannē, Accipite eū vos, & crucifigite.

In septimo tractantur tria.

Primum, est apud Lucam, de duobus discipulis euntibus in Ematus: Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent.

Secundum, vnde scitur quod Thomas tetigit manus & latus Christi, vt doctores affirmant.

Tertium, Apo. 5. Dignus est agnus qui occisus est, accipere diuinitatem.

In octauo declarantur de peccatis quinque.

Primum, Matth. 12. Omne peccatum & blasphemia remitteretur hominibus, spiritus autem blasphemie non remitteretur.

Secundum, 1. ad Corint. 6. Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem for

Tabula.

nicatur, in corpus suum peccat.

Tertium, 1. Ioan. vii. Qui scit patrem suum peccare peccatum non ad mortem petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

Quartum, Apoc. 3. utinam esses calidus aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, diues sum & locupletatus, & nullius ego: & nescis quia miser es, & miserabilis & pauper & cæcus, & nudus.

Quintum, Apocal. vii. Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc.

In nono declarantur quatuor.

Primum, Matth. 19. Erunt duo in carne vna: itaque iam non sunt duo, sed vna caro.

Secundum, Matth. 21. & Luc. 22. Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur, super quem vero ceciderit, conteret eum.

Tertium, Luc. 13. Ite & dicite vulpi illi: Ecce eicio demonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consumor: veruntamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare, quia non capit prophetam perire extra Hierusalem.

Circa quod quærentur tria. Primo, quorsum tendant hæc de Herode verba: quum in Euangelio non legatur quod ipse insidiatus fuerit Christo. Secundo, quid sibi velit replicata hæc distinctio per tria tempora, hodie, cras, & tertia die. Tertio quid significetur per illa verba. Quia non capit prophetam perire extra Hierusalem: quum Latina constructio nullam videatur habere significationem.

Quartum, 1. ad Corin. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licet: sed ego sub nullius redigar potestate, & ca. decimo. Omnia mihi licent.

Tabula.

Ecce: sed non omnia ædificant.

In decimo tractantur quatuor Domini dicta apud Ioannem.

Primum, Ioa. 5. Si ego testimonium perhibeo de meipso: testimonium meum non est verum, quum tamen Ioan. 8. dicat: Si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est, &c.

Secundum quoque Io. 5. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloria quæ à solo Deo est, non queritis?

Tertium, Ioan. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus, dixissem vobis: quia vado parare vobis locum. Circa quod sunt tres questiones. Prima, quid negetur per illa verba. Si quo minus. Secunda, quid sit illud quod affirmat Dominus conditionaliter tamen, se fuisse dicturum discipulis, in illis verbis, Dixissem vobis. Tertia, quomodo Dominus vadat parare discipulis locum: quum ipse dixerit filiis Zebedæi parata esse electis loca à suo patre: & quum dixerit se in iudicio dicturum: Venite, possidete regnum paratum vobis à constitutione mundi.

Quartum est Ioann. 17. Et nunc clarifica in me pater apud te ipsum, claritatē quam habui prius mundus fieret apud te.

In undecimo tractantur tria occultiora.

Primum est. Ioa. 10. quum Dominus postquam dixerat se esse verum Deum, Iudæis ipsum propterea lapidare volentibus, respondit scriptum esse: Ego dixi, dii estis, &c. vbi videtur Dominus divertere sermonem à pietate per essentiam, ad deitatem per participationem.

Secundum,

Tabula.

Secundum, ad Philip. 2. Qui quum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalis Deo: sed exinaniuit semetipsum formam serui accipiens.

Tertium, Apocal. 4. Tu creasti omnia: & per uoluntatem tuam erant, & creata sunt.

In duodecimo tractantur circa res gestas, quinque.

Primum, Luc. 7. quo pacto mulier peccatrix stans lauerit pedes Domini lachrymis.

Secundum, unde constat ex Euangelio hanc mulierem peccatricem esse Mariam Magdalenam & sororem Lazari.

Tertium, cur Mar. 8. Dominus secum illuminauit paulatim: ita quod primo imperfecte, dum dixit: Video homines ambulantes sicut arbores, & secundo impositione manuum perfecte ut clare videret omnia.

Quartum, cur Paulus Apostolus tam primae ad Timoth. 3. quam Tit. 1. tradens condiciones requisitas ad Episcopum, tradit tantummodo condiciones positivas (puta sobrium, prudentem &c.) & nunquam meminit conditionis comparatiuae: scilicet quod sit dignior aliis.

Quintum, cur tentator Christi in prima & secunda tentatione dixit, Si filius Dei es, in tertia autem non hoc dixit: sed ad maximum scelus ausus est Christum prouocare.

Explicit index.

CLEMENTI

CLEMENTI VII.
PONT. MAX. THO-
MAS DE VIO S.

SAPIENTIAE Diuinae, Clemens VII.
Pont. Maxim. mensam post perfectam
peccatorum Summulam instruere quum
Hungarica peregrinatio uetaret: ne ieiuna
omnino mens manusq; transiret, lentacula
quedam parare curauit. Absque ordine si-
quidem & delectu occurrentes nonnullae
per Nouum Testamentum sententiae lite-
rali sensu hic declarantur. Nec propterea
finem feci, quod omnes declaratione dignas
arbitrarer me complexum esse: sed ubi ob-
tulit se commoditas inchoandi commenta-
ria Psalmorum iuxta literalem sensum,
omissis Lentaculis, conuiuio apparando va-
candum credidi. Non dedignaberis itaque
Pater beatissime, exiguum hoc munusculum
suscipere: quandoquidem & mea omnia
tuae beatitudini debentur, & diuina est ma-
teria. Felix Vale.

IEN.

VII.
O-
VII.
fectam
quum
ieiuna
ntacula
dine si-
onnulla
e lite-
pprerea
dignas
ubi ob-
nenta-
ensum,
do va-
itaque
culum
omnia
st ma-
N-
IENTACVLA NOVI
TESTAMENTI THO-

ma de Vio Caietani Car-
dinalis Sancti
Xysti.

CCVRRVNT in primis
circa verba domini nostri Ie-
su Christi, circiter ipse ex
hoc mundo transitum, qua-
stiones quatuor. Prima est de
verbis Domini in excusatione
ne Magdalene: Quid mole-
sti estis huic mulieri &c. Se-

cunda est de verbis Domini ad discipulos pro emen-
do gladio: Quando misi vos sine sacco & pera &c.

Tertia est de responsionibus Domini ad suos qua-
tuor iudices: Annam, Caipham, Herodem, & Pila-
tum. Quarta est de causa ipsius Domini scripta: Ie-
sus Nazarenus Rex Iudæorum.

Circa verba siquidem Domini pro Magdalena
admiramur primò cur reprehensi sint discipuli
agrè ferentes effundi pretiosum vnguentum in vn-
ctionem pedum vnus pauperrimi prædicatoris tan-
tam sanctitatem profitentis. Videntur siquidem ra-
tionabiliter indignati. Tum quia talis vnctio ad deli-
cias non qualescunque, sed pretiosas spectare videtur
magnorum nobilium. Et fortè nullus erat celsus, ve
uteretur tam pretioso vnguento pro pedibus: sed
pro capite, Christus autem ignobilis, secundum mun-
dum (utpote filius fabri & faber) & pedes eius vn-
gebantur tam delicata vnctione. Tum quia hodie
scanda.

Ientaculi primi.

scandalizaremur, si videremus aliquem prædicatorem sanctæ famæ, permittere se deliniri huiusmodi delitiis pretiosis: multum enim indecens iudicaremus. Tum quia discipulis quibus est mandatum ut amulenter charismata meliora, incumbabant diuertere Mariam ab hac effusione vnguenti, propter opus euidenter melius, scilicet ut venderetur, & pretium daretur in pauperum eleëmosynam.

Admiramur secundò quantum valeat excusatio Domini: Opus enim bonum operata est in me, nam pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. Ea differentia namque temporis habendi pauperes, & ipsum (quia illos semper, ipsum verò non semper essent habituri) non apparet vnde inferatur, seu vnde reddatur ratio quòd illa bonum opus operata sit.

Etenim ex ista differentia non tollitur quin vntio illa fuerit excessiua, vtpote delitiosa nimis, & impeditiua melioris boni, scilicet tantæ eleëmosynæ in pauperes: pro quibus tantò magis sollicitum oportet hominem esse, quantò nunquam deficiunt, sed semper durant.

Admiramur tertio de aliis tribus verbis Domini adiectis, tanquam impertinentibus ad excusationem Magdalene vngentis ipsum, quorsum hæc: Apposuit sepulturæ suæ præuentionem, apposuit perpetuam memoriam huius vntionis in laudem Magdalene futuram: apposuit quod fecit hoc quod habuit. Nihil autem horum excusat vntionem Magdalene. Non primum: tum quia præter intentionem Mariæ vngentis erat quod ad sepulturam referretur, opus autem iudicatur bonum secundum intentionem operantis, non enim intendebat illa præuenire sepulturam, sed vngere viuentem Christum: tum quia etiam pro sepultura excessiua erat vntio tam
pretiose

Quaestio prima.

pretiosa: in cuius lignum Nicodemus pro sepulturae Christi officio mixturam aloës & mirrhæ, & non unguentum nardi pretiosi attulit. Non secundum: quia ad euentum spectat subsequuta laus, non ad intentionem operantis. Non tertium: quia omnino impertinens videtur illa appositio, quum nullus calumniaretur eam quasi fecisset unctionem de alieno, aut de necessario sibi: quorum vtrunque excluditur per hoc quod fecit quod habuit, vt facere bene posset.

Ad clariorem intellectum Dominicæ sententiæ Aprænotanda est dispositio mulieris ungentis in animo suo, vt percipiatur quale fuerit illius hoc opus ex parte sua. Ipsa siquidem credebat Iesum esse verum Messiam quum soror eius Martha dixerit Domino, Ego credidi quia tu es Christus filius Dei. multò enim magis ipsa Maria hoc credidit, quæ optimam partem elegerat. Credidit quoque eandem habere potestatem dimittendi peccata, iuxta verbum Domini ad eam: Remittuntur peccata tua, fides tua te saluam facit. Amabat quoque multum saluatorem: vt dictum sit de ea: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ex tam sancta igitur mentis dispositione erga Christum videri facile potest Mariam ad unctionem istam processisse, vt multa simul exequeretur officia scilicet humanitatis, gratiæ, ac religionis. Humanitatis quidem: quoniam mos erat in regione illa unctionem exhibere. Vnde & Simon Phariseus quasi reprehensus est à Domino quòd caput eius non unxisset. Et sicut consonum erat inuitato Christo ad cœnam præparare epulas lautiores (quæ scilicet magnatibus solent parari) quando sic decebat inuitantem: ita arbitrata est Magdalena decere se exhibere unctionem tanti viri inuitati delicatum ac pretiosum unguentum. Gratiæ verò: quoniam in memor recepti benefici, remissionis scilicet peccatorum

Ientaculi primi.

atorum unguendo aliàs Christum debitoricem se arbitrata est, vt iterum quam melius possèt ungeret Iesum. Vnde primùm pedes, ex quorum priore unctio-
ne veniam hauserat, deinde caput, à cuius ore verbum & vitæ & vitæ toties perceperat, non solùm unxit: sed quodammodo abluic pro quanto versando vas unguenti, effudit illud super caput: vt Euangelistæ testantur. Nec putauit pretiosum aliquid reputandum ad referendam gratiam de tanto beneficio. Religionis autem: quoniam Messia Dei filio offerebat unctioem illam in ipsius Messia secundum assumptam carnem corporale refrigerium: & propterea putauit, & bene, oportere esse optimam ac pretiosissimam huiusmodi unctioem.

Ex quibus omnib. simul collectis, manifestè apparet Mariam secundum rectæ rationis iudicium ele-
gisse in huiusmodi delicata & pretiosa unctioe bonum ac laudabile opus deuotionis, piique obsequii in dominum Iesum Christum: & propterea discipulos indignatos de hoc, merito à Domino reprehensos, quòd molesti essent mulieri, dicendo: Vt quid perditio ista? Non enim est unguenti perditio, vsus ille unguenti ad quem tot virtutes incitabant: qui pro gratia referenda, pro pietate, proq; religione opportunus erat. Quòd verò ad excusandos discipulos primo asseritur (quia nimis delicata ac pretiosa unctio erat respectu tam pauperis, & pedum præsertim) excluditur per hoc quòd Iesus erat & credebatur verus Messias, ac per hoc dignior omnibus hominibus. Et neque hoc neque quodcunque aliud unguentum erat excessuum respectu illius, & pedum eius. Quicquid enim cuiusque excellentiſſimo homini potest exhiberi, minus est vt condignum sit ad vsum corporis ipsius Messia & pedum eius. Extabat nihilominus spiritalis ratio unguendi pedes, quæ dicta est.

Quòd

Quæstio prima.

Quòd deinde subiungitur de rationabili discipulorum scandalo, excluditur per idem: quia si hodie videremus verum Messiam testibus tormiraculis, teste tunc Lazaro præsentem, qui ex mortuis veniens testabatur illum esse verum Messiam, hoc est regem regum & Dominum Dominantium (vnde multi ex Iudæis credebant in Christum) nō scandalizaremur rationabiliter: sed rationabiliter admiraremur & stuperemus quod dignatur seipsum sic exinanire, vt istis nostris vnctionibus deliniatur, vt à muliere vngatur vt istiusmodi refrigerii egeat. Irrationabiles autē homines fumerent cum Iuda occasionem scandali. Quod denique subditur de melioris boni æmulatione (qua melius fuisset vnguenti pretium in pauperes erogatum) à Domino excluditur: vt patebit declarata responsione Domini. Sed & ex dictis excluditur quoniam opus tantæ gratiæ, pietatis, & religionis nō est minus bonum quam eleemosyna illa fuisset in pauperes: imò tantò maius bonum fuit, quātò Christus præstat om̄ib. pauperibus, quātò caput membris quātò Dominus seruis. Arguēdi igitur discipuli erant. Ad admirationem de ratione reddita à Domino, quare opus vnctionis huius non fuerit prætermittendum propter pauperes: dicitur quòd quia discipuli non solùm prætulērunt eleēmosynam, sed vituperauerunt illam vnctionem, dicendo, vt quid perditio ista? ideò Dominus vtrunq; cōfutando, primūm asserit Mariam fecisse opus bonum, & hoc contra illud, vt quid perditio ista? Deinde non fuisse hoc prætermittendum propter eleēmosynam faciēdam: quia pauperes semper haberent, &c. & hoc contra illud, Potuit enim vnguentum istud venundari, & dari pauperibus. Et quidem quòd opus illud fuerit bonum, dominica responsio in singulis clausulis probat. Primum, ex illa præpositione in, dicendo, In me. Vbi

Tentaculi primi

recolito aliud esse credere Deum, & aliud credere in Deum. Primum siquidē commune est bonis & malis. Secundum autem proprium est bonorum: quia est actus fidei formatæ. Et similiter operari, aliquod bonum opus, commune potest esse bonis & malis, sed bonum opus operari in Christum, proprium est bonorum: quia significatur quod operando quis tendit in Christum, quod est charitatis progressus. Dicendo ergo quod Maria operabatur bonum opus in me: monstravit opus illud esse meritorium, & à charitate procedens. Deinde ex ratione cōparationis ad eleēmosynam, ex qua verumque simul manifestatur.

Et si subtilius fuerit considerata, apparebit quod aliud primo occurso sensus offert, & aliud interius portat. Nam prima fronte ratio dominica ex duplici differentia inter eleēmosynam & hoc humanitatis officium sibi exhibitum, docet non fuisse vnctionem istam prætermittendam. vna differentia est inter tempus instans, & expectans: quia scilicet tempus faciendi eleēmosynam non vrget nunc, sed expectat: quoniam semper est: tempus autem exhibendi mihi huiusmodi humanitatis officia, nunc instat: quia non semper me habebitis in præsentia corporali carnis passibilis in qua sum modò vobiscum, & non solum non semper, sed paucissimis diebus sic me habebitis: fuit enim hoc ante sex dies Paschæ: hoc est sabbato ante ramos palmarum. Altera differentia est inter certam personam & indeterminatos pauperes: quia scilicet obsequium hoc debitum est certæ personæ, mihi scilicet: eleēmosyna autem debita est non alicui certo pauperi, sed pauperibus indeterminatè. Vtraque siquidem differentiam dominica ratio manifestè affert, dicens, Nam pauperes (non hunc vel illum) habebitis vobiscum semper, & non instat nunc necessitatis articulus: me autem (ecce certa persona) non semper,

Quaestio prima.

semper. Quasi diceret: nunc tantum habebitis, scilicet vobiscum in carne passibili, & indigente his obsequiis conuersantem. Ex ambabus autem differentiis simul iunctis relucet & communis doctrina quod humanitatis officia quae alicui certae personae exhibere postulat certum tempus, non sunt praetermittenda propter communia debita quae indeterminate debemus proximis. Non vult coelestis magister vt non praetermittat conuiuium nuptiale, officium sepulturae, politicum conuictum cum ciue, & similia: vt fiant eleemosynae. Ipse enim qui est auctor gratiae, non venit destruere, sed perficere rationem naturalem. Relucet & specialis ratio facti. Nam ex hoc ipso quod tempus illud quo talis tantusque hospes officiose tractari posset, praeteribat: posthabendi erant pauperes non tunc instantes, quibus aliunde & tunc, & alias poterat bene fieri. Vnde liquet redditam esse rationem, & quod opus fuit bonum, & quod praeposendum fuit eleemosynae pauperum, quae ex illo pretio potuisset fieri.

Continet autem interius penetrata haec ratio ratione personae demonstrare per illud pronomen me, superfluentem causam non solum bonitatis, sed excellentis projectionis huius vnctionis. Tempus namque illud quo verbum caro factum, inter homines homo passibilis, humanisque officiis subditus, dignatum est conuersari: articulum constituerebat vrgentis necessitatis ad exhibendum illi quaecunque passibilia officia & obsequia, nullius pretii, nullatumque delictarum finibus limitanda, quantum est ex parte ipsius meriti, & humani debiti. Vnde nulla ex parte vnctio ista minus bona fuit, sed praeferranda vndique curae pauperum: quae cura quamuis debeat semper hominem sollicitare, non tamen ex alio debito officio auellere: & multo minus tollere debet hoc opus longe excellentius.

Ientaculi primi

Ad admirationem tertiã de appositis tribus à Dō-
mino sententiis in hac causã, responderetur. Et circa ea
quæ de sepultura dicuntur, notandum est vnctionem
istam relatam esse ad Christi sepulturam ex domini-
cis verbis, triplici relatione. hoc est per significationē,
per præuentionem, per durationē. Significauit enim
vnctio illa Christum dominum sepeliendum esse: te-
stante domino apud Matt. Mittens hæc mulier hoc
unguentum in corpus meum, ad sepeliendum me fe-
cit: hoc est, sepelibilem me iudicauit. corpora enim
sepelienda tunc temporis vngebantur. Præuenit quo-
que officium vnctionis pro sepultura vnctio illa: te-
stante Domino apud Marc. Præuenit vnungere corpus
meum in sepulturam. Quamuis enim Maria ipsa
nesciret, Dominus tamen sciebat quod impedienda
erat ab vnctione ipsius Christi defuncti: quia prius
resurrexit: quàm potuerit ab illa vngi: & propterea
nunc præuenisse dicitur officium sepulturæ: Durauit
quoque vnctio illa vsque ad sepulturam (dicente Do-
mino apud Ioannem: Sinite illam: vt in diem sepul-
turæ meæ seruet illud) pro quanto vnctio illa vltima
fuit quantum ad Mariæ vnctionem: & sic per nega-
tionem succedentis, seruata vsque in diem sepulture.
Tanquàm si apertè diceret: Sinite illam: quia ista
computatur pro tota vita mea vsque ad sepulchrum:
ita quod nec viuo nec mortuo mihi exhibebit am-
plius officium vnctionis. Totus autem huiusmodi
sermo referens vnctionem hanc ad sepulturæ offi-
cium à clementissimo magistro dictus est: vt intelli-
gerent discipuli non quare Magdalena vngebat, sed qua-
re ipse Dominus susciperet vnctionem illam. Magda-
lena enim intendebat officium humanæ pietatis, gra-
tiæ & religionis impendere Christo: sed Christus o-
pus illud suscipiebat vt sepeliendus: tanquàm si aper-
tè diceret, Non putetis quod vt deliciosus vngor: nam
vngor

Quæstio prima.

ungor vt sepeliendus, ungor vt quàm citius mortuus: non est tempus hoc deliciarum, sed mortis & sepulturæ. Et licet Mariæ animus ad hoc non tenderet ex se, vt motus tamen & directus à spiritu sancto ad hoc tendebat significandum, præueniendum, ad seruandum, nesciēs tunc quo ad hoc quid faceret. Quia igitur hæc verba non sunt apposita ad alteram excusationem Magdalenæ, sed ad rationem ex parte Domini quare permiserit se ungi, non oportet mirari quorsum hæc. Potest nihilominus hæc sententia referri ad Magdalenæ excusationem, intelligendo illam, vt sit pars prioris sententiæ, vt pote declaratio illius dicti, Me autem non semper habebitis. Tanquam expresserit quid intenderit per ly non semper, modicum valde tempus: quia proximus sum sepulturæ: ita quod per hanc adiectionem declaratus est articulus instantis proximæ sepulturæ, & solliciti timoris fouentis animum Mariæ ad hanc vnctionem. Doctrina siquidem Domini de ipsius morte ac resurrectione, erat adeo publica, vt etiam ad Iudæorum pontifices peruenerit, cum dixerint Pilato: Domine recordati sumus, quia seductor ille adhuc viuens dixit, Post tres dies resurgam. Et quod tunc proxima esset Domini mors, Magdalena cum aliis mulieribus audierat: vt patet ex eo quod cum dixisset paulo antè Dominus, Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur, &c. & tertia die resurget: mater filiorum Zebedæi petiit, vt filii sui sederent ad dexteram & sinistram ipsius in regno resurrectionis eius. Ex eo igitur quod Maria quæ multum diligebat Christum, tempus mortis Christi proximum meditabatur, sollicitaque erat ne fortè amplius similem commoditatem officiosè obsequendi Christo non haberet: oblata tunc occasione conuiuii Lazaro resuscitato, vtendum duxit. Et sic etiam ex parte solliciti timoris, adhibentis

Ientaculi primi

quasi-calcaria Mariæ, vnctio ista nonnullum respectum ad sepulturam Christi habuit: & quia tempus vrgens ad vnctionem constituēbat, ad opus illud bonum reddendum pertinebat.

Nec obstat si non tam pretiosa vnguenta ad usum essent sepulturæ, sed myrrha & alcœ: quoniam ad sepulchra regum preciosiora adhiberi credibile est: & dignitas Messia supra omnes & reges, & summos sacerdotes erat, & est. ita vt nihil quantumcunque aliis pretiosum, ipsi poterat condignè exhiberi. De apposita autem futura memoria huius vnctionis, facile patet quod ad commendationem operis Magdalena spectatur. Tum quia licet laudari præter intentionem Mariæ fuerit, esse tamen opus tale vt sit laude dignum, non est præter intentionem rectè operantis: quoniam intendit opus virtutis, ac per hoc laude dignum. Tum quia laudandum esse ab Evangelicæ perfectionis viris, maximum est testimonium boni operis peracti. Monstrauit ergo dominus vnctionem illam non solum esse irreprehensibilem, & præponendam tunc curæ pauperum, sed optimum fuisse opus: vt pote & dignum perpetua laude, & quod perpetua esset prosequendum commendatione in Dei Ecclesia. Quorum autem verba quæ solus Marcus interserit (scilicet, Quod habuit, hoc fecit) tendant, non est difficile videre. Ad occultam siquidem spectant tam Mariæ mentem, quàm ipsius Domini dignitatem. Murmurabant discipuli de pretiositate vnguenti, respondet Dominus apud mulieris illius animum non esse vnguentum hoc pretiosum, sed si pretiosius habuisset pretiosius effudisset, tanti me fecit. sed quia non habuit pretiosius: quod habuit, hoc fecit. Ac si aperte diceret, Vos arguendam puratis de excessu, & tamen secundum veritatem dignitatis meæ & rectam fidem ac deuotionem huius mulieris, excusanda est quod
non

Quæstio secunda.

non plus fecit, sed hoc quod habuit, fecit. Est igitur hæc Domini sententia & ad Mariæ opus commendandum, & ad discipulos confutandum non impertinens, sed opportuna. Hæc de prima quæstione.

Circa secundam quæstionem de verbis domini ad discipulos tempore passionis imminuentis (Quando misi vos sine sacco & pera nunquid aliquid vobis defuit? Dicunt ei, Nihil. Ait illis, Sed nunc qui habet sacco, tollat similiter & peram, & qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladium. oportet enim impleri de me: Et cum sceleratis reputatus est) quæstione non spernenda consurgit, quo pacto hæc verificentur ad literam: quandoquidem oportet ea ad literam verificare: quoniam & Dominus ad literam loquitur de sacco & pera, ut patet: ergo & de gladio: & discipulis de gladio ad literam intelligentibus & respondentibus, Ecce duo gladii hic: annuit Dominus dicens, Satis est.

Literalem igitur sensum intuendo, admiramur hanc Domini doctrinam. Primum, quia videtur instruxisse discipulos ut sumerent arma defensua pro sui defensione in imminente sibi persecutione Iudeorum: dum vendendam etiam tunicam pro emendo gladio consuluit, & passionem propriam pro ratione assignat: quia ipse ut iniquus tractandus est, sicut & fuit tanquam latro quæsitus & captus, & demum cum latronibus crucifixus.

Deinde quia videtur docuisse discipulos, ut tempore persecutionis arma similiter caperent defensua. hoc enim sequitur ex exemplo sui. Si enim contra persecutionem ipsius capitis sumenda sunt arma, consequens est, ut contra persecutionem membrorum armati progrediamur. Exemplum, inquit, meum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, & vos faciatis. Neurum autem horum bene sonat, sed Christiano-

Tentaculi primi

rum pias aures offendit: & vtrunque à gestis Christi & sanctorum in suis persecutionibus dissonat: vt patet. Videtur denique doctrina hæc reuocare præcepta prius ab ipso met discipulis data: scilicet, Si quis percusserit te in vnam maxillam, præbe illi alteram, & similia. Et confirmatur: quia sicut mutauit hic Dominus præceptum de non portandis sacco & pera, olim prohibendo, nunc concedendo: ita consequentur dicendum, quod mutauit præcepta olim data de omittenda defensione armata, concedendo discipulis, vt si contra eos consurgerent homines, resisterent armata manu, constat autem hoc prædicatoribus Euangelicis, quales erant Apostoli quibus loquebatur Dominus, non conuenire: quamuis imperfectioris vitæ Christianis licitum sit.

Ad hanc quæstionem respondendo, dicitur quod hæc Domini verba ad literam non dirigebantur ad defendendum Dominum Iesum in imminente sibi persecutione: nec discipuli intellexerunt sumenda sibi fore arma pro defensione Christi. Manifesto vtrunque: & primò eo quod simul eandem protulit sententiam de rebus tribus: scilicet sacco, in quo portantur pecuniæ: & pera, in qua portantur victualia: & gladio, quo protegemur ab inuasoribus. Constat autem quod ad perfectionem illam non erat opus sacco, neque pera: cum ipsi non essent persecutionem passuri, sed seruandi ab ipso Domino erant solo verbo. Si ergo me quæritis, finite hos abire, & ipse dixerat: Quos dedisti mihi, non perdi ex eis ququam: vt Ioannes testatur. Sicut igitur non dicebat, vt sumerent sacco & peram, ita nec dicebat, vt sumerent tunc gladios. Secundò ex eo quod dicentibus discipulis, Ecce duo gladii hic: respondit, Satis est. Si enim intendisset quod nunc sumerent arma, non dixisset satis esse ad defensionem sui. Constat namque

que

Quaestio secunda.

que non satis esse quod duos habere gladios dixerint, ad defensiuè armandum viros undecim contra cohortem Pilati, & ministros Iudæorum cum gladiis & fustibus, & similiter constat non satis esse necessitati tantæ, vt vendenda esset tunica ad emendum gladium, habere duos gladios inter tot personas, si propter imminentem tunc persecutionem debuissent tunc singuli non habentes gladium, vendere tunicam, vt emerent gladium. Quia igitur dixit satis esse, mōstrauit se nō requirere gladios defensiuos sui contra persecutionem imminentem. Tertio ex eo quod Petrus qui non expectata Domini responsione gladium pro magistri defensione eduxit, compescuit: Conuerte, inquit, gladium tuum in vaginam. Si enim intendisset instruere, vt pro eo gladio pugnarent, non retraxisset discipulum gladio pugnantem. Clarissimè quoque hoc idem patere potest ex voluntaria passione (vnde tunc etiam dixit, An non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?) & mille locis scripturæ. Sed hæc sint allata ex illo proprio loco in illa materia, & in illa sententia. Secundum autem (scilicet quod discipuli non intellexerint de gladio sumendo pro defensione Christi) habetur ex eo quod venientibus satellitibus ad capiendum Christum, discipuli videntes quod futurum erat, interrogauerunt Dominum, si percutimus in gladio? Si enim intellexissent instructos se fuisse, vt gladio pugnarent pro defensione Christi, non dubitassent, non petissent, Domine si percutimus in gladio? Non igitur intellexerunt Domini verba Apostoli ad hunc sensum vt pugnaturū gladio essent pro defensione Christi. Ad quid autem prædixerint, Ecce duo gladii hic, post dicitur: sicut etiā manifestabitur cur Dominus meminerit persecutionis sue, nō loquēs de sui defensione. Quia igitur

dominica

Ientaculi primi

dominica hæc verba ad ipsius domini defensionem non dirigi manifestum ex litera est, consequens est, vt ex ipso Euangelii textu literalis sensus sumatur. Prænota ergo in hac litera quatuor. Primum est diuersitas temporis præteriti & præsentis, denotata per *ly* quando, & *ly* sed nunc. ait enim Saluator, quando misi vos: & subdit, sed nunc. Secundum est officium prædicationis, de quo fit mentio secundum præteritum tēpus & nulla fit de eo mentio in præsentem tempore: ait enim Saluator: Quando misi vos, proculdubio ad prædicandum: vt patet in Euangelii hist. Mat. Ioan. & Mar. vi. Et cum dicit, sed nunc qui habet sacculum, nihil dicit de missione ad prædicandum. Tertium est pro ratione huius doctrinæ assignari, quod ipse Dominus cum iniquis deputandus tunc erat.

Quartum, est modus dicendi: quia scilicet non dirigitur nouus sermo ad Apostolos in secunda persona, vt olim dixerat, non enim dicit, sed nunc tollite sacculum & peram, & emite gladios: vt olim dixerat, nihil tuleritis in via, non sacculum, &c. sed ad tertiam personam conuertendo sermonem dicit: sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam, & emat gladium. Ex his habentur primò duo tempora scilicet prædicationis, & persecutionis, non cuiuscunq;, sed illius qua Christi discipuli cum iniquis reputandi essent. Ad designandum siquidem talis persecutionis tempus proposuit talem personam in persona sua: propter quod non meminit crucis aut mortis, sed deputationis cum iniquis. Habentur secundò duo genera Christianorum scilicet prædicatorum in Apostolis, & aliorum minus perfectorum in tertia persona significatorum. Intendit igitur ad literam Dominus docere, quod mandata data olim de non vehendo sacculum & peram, ad tempus prædicationis spectant: tempore autem per-

secutio.

Quaestio secunda.

secutionis, & praecipue quando reputabuntur ut iniqui, licitum erit cuicumque volenti munire se & saculo & pera, & gladio defensivo. Et diuersitatis ratio in promptu est: quia cum licitum est ad praedicandum ire, praedicationisque officio incumbere, & inuenienter necessaria, retribuendis auditoribus temporalia pro spiritualibus: & sicut de necessariis, ita nec de vita debetis esse solliciti. tempore vero quo Christiani ut iniqui reputabuntur, non inuenientur qui retribuunt pro spiritualibus temporalia: & sicut de pecunia & victu licitum erit curam habere, ita etiam de vitae conseruatione: quae per gladium aduersus inuasores conseruare quandoque potest. Est ergo sermo dominicus de tempore persecutionis indeterminatè: & similiter de discipulis indeterminatè: ita quod illud aduerbium temporis nunc, non demonstrat determinatè illud tempus passionis Christi, sed indeterminatè tempus persecutionis, praecipue quando reputabuntur iniqui, & similiter illud relatiuum qui, non refert determinatè Apostolos, sed indeterminatè Christianum: & docet quod temporis persecutionis licitum est curam vitae, victus & pecuniae opportuna suis discipulis habere. Et bene nota quam optime respondeant noua haec Christi documenta prioribus. Etenim sicut documenta priora (scilicet nihil traheris in via) non sunt mandata, sed libertates edendi & bibendi, quae apud auditores verba Dei sunt: ita documenta haec non sunt mandata, sed libertates curam gerendi vitae & opportunorum. Docuit enim pius magister licita ambo esse: consuluit autem ut facerent sicut ipsum videbant facere. Et Apostoli quidem ac sancti perfectionis vitae imitati sunt gesta Domini: imperfectiores autem vtuntur libertate sibi à Domino declarata.

Ad obiecta autem quantum oportet respondendo, dicitur quod Dominus deputationem suam

sum

Ientaculi primi

cum iniquis, pro ratione attulit duorum. Primò temporis, persecutionis, & nō suæ defensionis. Ac si aper-
tè diceret, Ex quo ego cum iniquis deputabor, tem-
pus erit vt & mea membra cum iniquis deputentur.
Secundò necessitatis: quasi dicat, Tempus erit quo in-
digebitis his auxiliis: quia ego ipse relinquer deputa-
tus cum iniquis. Si enim ego destitutus ero, ita vt
cum iniquis deputer ad mortem: mei quoque disci-
puli deserentur similiter, & ideo concedo volentibus
recurrere ad huiusmodi humana adminicula vt pos-
se illis. Apostoli autem tanquam non planè pene-
trantes verba Domini (quoniam adhuc non erat eis
apertus sensus, vt intelligerēt scripturas, & pari ratio-
ne verba dominica) dixerunt: Ecce duo gladii hic,
tanquam aliquid pertinens ad propositum sermo-
nem de necessitate gladii: cum tamen impertinens
esset responsio ad intentionem Christi. Vnde & Do-
minus non respondit, Tollite illos gladios vobiscum:
quos non secum, sed ibi esse dixerant: nec respondit,
Satis sunt: scilicet duo gladii, sed impersonaliter dixit,
Satis est, & doctrinæ huic meæ & sollicitudini vestræ:
ac si iuxta vsitatum loquendi morem diceret: Sufficit
hæc locutio: deponite hanc sollicitudinem. Et verè sic
erat agendum: quoniam verba dominica dicebantur
ad hoc vt post passionem Domini imperfectiores: &
in casu quando expediret, etiam perfectiores liberta-
re hac vterentur. Clarissimè itaque patet quod non
est Dominus hortatus discipulos ad tumendum gla-
dios pro ipsius domini offensione. Sed quod nec con-
suluerit discipulis suis vt sumerent defensiuæ arma
contra suos inuasores, patet ex dictis: quoniam aliud
est consilium dare, aliud est docere quid licitè facere
posset. Consuluit siquidem ipse discipulis facto sui
exempli vt arma non sumerent defensiuæ: tum retrahendo
Petrum à percussione, tum aperiendo quod
plusquam

Quæstio tertia.

plusquam duodecim legiones angelorum haberet in promptu, si vellet illis vi, tum voluntariè patiendò se tanquàm latronem capi, & cum iniquis deputari ad mortem vsque crucis. Et hoc imitandum intellexerunt Apostoli iuxta illud Petri: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Docuit verò dictis verbis licere & imperfectioribus, adminiculis se humanis tempore persecutionis fulcire, non solum sacculi & peræ, sed gladii defensiu: & perfectioribus in casu quo expediret ad humana confugere subsidia. Hac nanque doctrina fretus Apostolus Paulus, ad adminiculum humanæ appellationis ad Cæsarem confugit, quando hoc expedire iudicauit. Et rursus à parata contra ipsius vitam conspiratione Iudæorum, tribuni ope se eripi procurauit: quia similiter casus erat in quo expediebat sic suam corporalem vitam adiuuare, nihil ergo dissonans sanctorum gestis docuit Dominus noster: sed id quod in casu etiam à perfectioribus fieri inculpabiliter posset dignatus est per seipsum manifestare. Patet quoque ex dictis non esse priora Domini præcepta per hanc doctrinam reuocata: sed declaratum est quòd prisca illa de voluntariæ patientiæ operibus, non sic sunt intelligenda, quin pro loco & tempore liceat Christi discipulis moderata requirere humana adminicula. Ex hac nanque doctrina Domini, iuncta priori, didicimus consideranda esse loca, tempora, ac occurrentia: & quando expedit præbere percutienti alteram maxillam, & quando expedit tueri ac adiuuare nos ipsos. Nec est verum quòd reuocata sint hinc documenta priora de non portantis sacculo & peræ: sed documentis illis adiuncta sunt alia concernentia aliam temporis dispositionem: ita quod hæc iuncta illis docent nos quòd quando expedit, sine sacculo & peræ: & quando expedit,

expedit,

Ientaculi primi

expedit, cum sacco & pera procedamus: & quod illud præcipue tempore prædicationis seruandum intelligamus, hoc autem tempore necessitatis. Et hæc de secunda quæstione.

Circa tertiam quæstionem de responsionibus Domini nostri Iesu Christi coram quatuor iudicibus, occurrit primò duplex admiratio coram Anna.

Altera est de illa responsione, Quid me interrogas? nam apparet & superflua & non decens personam illam tunc superflua quidem: quia interroganti Pontifici Iesum de doctrina & de discipulis eius, sufficiebat dixisse doctrinam suam esse publicam: & propterea examinandos esse publicos testes qui audierat docentem: & non oportebat apponere. Quid me interrogas? Indecens autem: quia Dominus Iesus tunc se gerebat vt subditum. Non est autem subditi arguere iudicem, præsertim de defectu tam paruo, scilicet quod non debebat ipsum interrogare de doctrina tam publica. Et hæc indecentia tanta visa tunc est, vt propterea vnus ministrorum percussit Domini maxillam, dicens: Sic respondes Pontifici? Altera est de illa responsione data percussori: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, cur me cædis.

Videtur dominus non seruasse consilium quod discipulis dederat. Si quis te percusserit in vnâ maxillam, præbe ei alteram: nam solum nanque non præbuit alteram, sed contra percutientem argumento rationis insurrexit: debebat enim ipse seruare quod seruari ab aliis voluit. Occurrit secundo admiratio similis coram Caïpha: pro quanto adiuratus Dominus, vt diceret si ipse esset Messias: non solum respondit se esse Christum, sed adiunxit, A modò videbitis filium hominis sedentem à dextris Dei &c. Apparet siquidem superflua hæc appositio. Nam si opportuna fuit,

aus

Quæstio tertia.

aut propter ipsos Pontifices & seniores.

Et hoc non : tum quia Dominus dixit tunc quod ipsi audientes se esse Christum, nec crederent, nec ipsum dimitterent: tum quia ex hoc facti sunt peiores: dicentes, Blasphemauit: reus est mortis, &c. Aut propter alios: & hoc non tam quia alii iam aliàs hanc doctrinam de aduentu Christi ad iudicium audierant, tum quia ibi non erant alii, nisi fortè ministri, qui etiam persequebantur Dominum vt patet de ministris & ancillis in festis Petro. Occurrit tertio admiratio coram Pilato quadruplex: iuxta quatuor Domini verba ad Pilatum. Prima est circa illam responsionem, A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me: apparet siquidem impertinens vt interroganti Pilato Iesum. Tu es rex Iudæorum? respondeatur, si à temetipso hoc dicas. Non enim videtur quomodo hoc spectet ad propositam interrogationē, aut quorsum tendat. Secunda est circa responsionem subiunctam Regnum meum non est de hoc mundo. videtur enim quod Dominus voluerit se iustificare coram Pilato tanquàm dicere, Ego non me impedio de regno huius mundi, de quo accusor. Hoc autem non apparet consentaneum esse spontaneæ oblationi sui ipsius ad patiendum, & subeundam sententiam mortis & crucem. Qui enim studet coram iudice iustificare suam causam: non querit condemnari, sed potius euadere. Tertia est circa apposita verba, Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundū, vt testimonium perhibeam veritati. Nam appositio ista ad aliquod trium ordinata est. Vel ad iusticiā suam aperiendam, & hoc (vt dictum est) videtur incōueniens: quia non consonat iam voluntariæ passioni. Vel ad instruendum Pilatum, & hoc erat superfluum: quia ille gentilis erat: & principium conuertendi ipsum non erat hincsumendum. Vel ad propositam materiā de qua

P P

eraç

Lentaculi primi

erat sermo: scilicet de regno suo, & hoc non apparet quomodo veniat ad propositum, & qua fuerit prudentia dictum. Quarta est circa ultimam Domini responsionem ad Pilatum: Non haberes aduersus me potestatem ullam, nisi tibi desuper datum esset, &c. Apparent enim minus decencia verba: tum quia facis generalia pro responsione darentur Pilato dicenti, **M**ihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Tum quia nihil nouum aut ignotum, aut necessarium sonantia, vt propter ipsa dicenda Dominus silentium coeptum rumpere deberet. Quis enim ignorabat Pilatum habere potestatem à superiori quum conslaret quod non erat princeps, sed præses deputatus à Romanis? Tum quia incompactè iuncta cum sequentibus: scilicet, Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. in quo nanque conuincet hæc sententia de maiori peccati, cum præcedente de potestate Pilati, non appareat. Et multo minus appareat quomodo hæc ex illa inferatur cum nota causalitatis: vt in litera fit inferendo. Propterea qui me tradidit, &c.

Occurrit quartò admiratio coram Herode, cur interrogatus Dominus ab Herode in multis sermonibus, nullum verbum protulit: quum tamen spes esset boni aliquid efficiendi apud Herodem, qui fidem Iudæorum profitebatur: & de ipso scriptum est quod libenter Ioannem Baptistam audiebat, & audito eo multa faciebat, & Euāgelista dicit quod tunc gauisus est viso Iesu, & quod multo tempore desiderauerat ipsum videre, &c. ex his enim videtur quod rationalis fuisset quæ dixit Pilato gentili, dicere Herodi fidei, utpote qui de Messia fidem habebat, &c.

Ad quæstionem hanc de responsionibus Domini respondendum est ordine quo processit ambiguitatum

Quæstio tertia.

guitatum series. Vnde à verbis dominicis coram Anna pontifice inchoando, dicitur illa Domini verba ad Annam, quid me interrogas? non superflua nec indecentia, sed opportuna decenciaque illum tunc fuisse. Quæ ut clarè intelligas, perspicue Dominum vidisse in interrogatione à pontifice facta duo implicari: scilicet rem, & personam. Res de qua interrogatio fiebat, erant doctrina cum discipulis, persona autem interrogata, erat ipse Iesus. Et quò ad vtrunque oportuit Dominum sua responsione satisfacere. vnde de doctrina respondit primò quòd erat in publico posita tum ex loco publico, synagoga scilicet & templo: ita quòd locus non solum erat publicus, sed publicus ad officium docendi: doctrinæ siquidem publicæ locus erat templum aut synagoga. Tum ex frequentia communi: quia illuc omnes Iudæi conueniebant. Tum ex qualitate temporis: quia semper quando scilicet tempus docendi exoptulauit: quando in templo, in templo, & quando in synagoga, in synagoga. Tum ex qualitate dictorum: quia in occulto locutus sum nihil. Deinde dixit qui essent de sua doctrina interrogandi, dicens, Interroga eos qui audierunt. Et protulit vniuersos vt publicos testes, non mortuos, non absentes, non nescios, aut iammemores, sed præsentés & scientes: Ecce, inquit, ipsi sciunt quid dixerim. Quò ad personam verò interrogatam respondit. Quid me interrogas? Quod dupliciter exponitur, vel quid, hoc est cur me interrogas? Et sic petit causam non quare Pontifex interrogat, sed quare interrogat ipsum Iesum de doctrina: quum non appareat causa, quare ipse Iesus debeat interrogari de sua doctrina, quæ est in publico posita: ac per hoc interrogandi sunt illi qui audierunt & sciunt illam: siquid si doctrina fuisset posita in libro, non esset auctor interrogandus de doctrina qualis est, sed liber

Tentaculi primi.

examinandus. Nec hæc petitio dedecabat subditum: quum Iob petitionem similem Deo porrexit, Indica mihi cur me ita iudices? Et iuxta hunc sensum: quia Annas interrogauerat de doctrina publica Dominum, qui non debebat ante examinatum ab illis doctrinæ qualitatem examinari: ideo humiliter subditus Dominus petit causam quare ipse examinatur: ut si forte ex causæ manifestatione oporteret aliquid respondere, posset parere. Et sic verba hæc decencia & opportuna inueniuntur.

Vel quid me interrogas? hoc est, quid est quod à me interrogando scire quæris? Et sic petit rem interrogatam: sicut Saulus petiit à Christo rem præceptam dicens, Domine quid me vis facere? Et iuxta hunc sensum supponebat humilis subditus pontificem interrogare ipsum de aliquo quod oporteret ab ipso Iesu nosse, & non de iis quæ oportet aliunde cognosci: ac per hoc quia interrogatio de doctrina, pro quanto quærebat qualitatem doctrinæ, ad alios spectabat qui audierant: & non apparebat pro quo alio articulo spectaret ad ipsum Iesum: ideo humiliter petit, Quid me interrogas? Ac si apertè diceret: Quia non apparet quid est illud quod ego interrogatus respondere debeam, aperi quid est quod à me scire vis. Fortè enim aliquem particularem articulum pontifex manifestasset se quærere: ad quem respondisset. Et sic percipere clarè potes non solum opportunam ac decentem, sed humilem reuerentemque fuisse hanc Dominicam responsionem: quamuis pontificis minister similis suo pontifici arguerit illam superbiæ, nec dignum arbitrans dominum Iesum, ve etiam peteret quod ad seipsum spectabat nosse, ve posset pontifici satisfacere.

Ad alteram autem admirationem de responsione data percussori, respondetur quod Dominus Iesus
ita

Quæstio tertiâ

Ita exhibebat se subditum & patientiæ exemplum, ut meminisset se esse doctorem mundi. Docuerat discipulos ut percipienti nam maxillam; præberent alteram: & nisi ipse dignatus fuisset interpretari sua documenta (quod scilicet intelliguntur pro loco & tempore, & non in omni tempore, loco, euentu, negotio, &c.) quis crederet interpreti alteri? Si ipse Dominus præbuisset alteram maxillam: quis se vnquam verum Christi discipulum credere potuisset nisi semper & vbique simile quid fecisset? & similiter nisi tollenti tunicam, dedisset & pallium? & sic de similibus. Modò autem vbi Dominus facto suo non præbuit alteram maxillam, interpretatus est documenta sua huiusmodi non semper & vbique debere exequi, sed pro loco & tempore, &c. Oportuit ergo Dominum respondere, & non præbere alteram maxillam, propter nostram doctrinam. Respondendo quoque auctoritatem iustorum supra suos persecutores in se monstrandam suscepit, arguendo percussorem quod nec in modo loquendi excesserit, dicens, Si malè locutus sum, non dixit, si malum locutus sum, sed si malè: quia etiam ille reprehenderat ipsum de modo loquendi, dicens, Sic respondes? Vndique ergo docemur in hac dominica responsione, dum & documenta interpretata, & auctoritatem iustorum insinuatam ab ipso nostro capite habemus.

Et si quærat, cur non responderit Dominus aliquid ad interrogationem de discipulis, dici potest, vel quod responsio de doctrina erat quoque responsio de discipulis: quoniam ex qualitate doctrinæ pendet qualitas discipulorum. Vel quod percussio maxillæ interruperit responsionem Domini interrogantis, Quid me interrogas?

Ad admirationem de verbis Domini corâ Caipha, **A**modo videbitis filium hominis, &c. dicitur

Tentaculi primi

quod summè necessaria tunc fuerunt, & propter totum mundum, & propter ipsos pont. fides ac seniores: ut inexcusabiles se nosse possent.

Ad cuius clariorem intelligentiam sciendum summarie est, fuisse à prophetis de Messia prædicta sex. Primum, de vita sancta: propter quod miserunt ad Ioannem Baptistam, quærendo si ipse erat Christus. Secundum, de doctrina diuina propter quod etiam Samaritana dicebat quod Messias docturus esset omnia. Tertium, de miraculorum multitudine & excellentia: propter quod Iudæi dicebant, Christus quum venerit, nunquid plura signa faciet, quàm quæ hic facit? Quartum, quod ipse esset redempturus & saluaturus populum Israël: propter quod vsque hodie Iudæi expectant Messiam: ut educat eos de captiuitate & magnificet eos. Quintum, quod ipse esset Rex potentissimus: imò Rex regum, & Dominus dominantium. Vnde Magi quæsierunt, Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? & Nathanaël & turba in die palmarum Christum regem appellarunt. Sextum, quod ipse pauper humilisque conuersaturus esset cum hominibus: & morte turpissima cum sceleratis puniendus. Vnde Dominus discipulis Ioannis respondens de seipso, post enumerata potentia suæ miracula, affirmationem pauperum, & mortis suæ ignominiam subiunxit, dicens: Pauperes euangelizantur: & beatus qui non fuerit scandalizatus in me, scilicet ob mortem meam.

Quia igitur hæc de Christo prædicta fuerant: & in ipso Domino conspiciabantur impleta tria prima: & sextum pro parte executum. & pro reliqua parte, scilicet passione & morte tunc inceperat & fiebat: restabat ut de aliis duobus (scilicet quarto & quinto) Dominus manifestaret pōtificibus quod in ipso erant implenda, Et quia erant implenda post resurrectionem

Quæstio tertia.

nem suam, & nō tunc: ideō Dominus & hæc implenda, & ordinem simul monstrare dignatus est, dicens quod ipse venturus est iterum cum gloria & potestate à dextris Dei, &c. ubi se saluatorem & regem omnium aperuit. Et dicens: Ex hoc autem erit filius hominis, &c. monstrauit quod intercedente passione & morte exaltandus esset ad dexterā Dei, & venturus cum gloria. Fuit igitur valde necessarium vt Dominus mysterium duorum aduentuum suorum aperte distingueret, & ad primum spectare vitæ sanctæ, pauperis, humilis, &c. conuersationem cum hominibus, cum diuinæ doctrinæ & miraculorum excellentia, & passione ac morte ignominiosa: ad secundum verò resurrectionem, saluationem manifestam non solum animarum, sed corporum, regiam dignitatē, dominium vniuersale &c. insinuaret. Tum propter omnes qui audituri erant saltem per Euangelium: quia mysterium duorum aduentuum occultum valde erat, intantum vt etiam dæmones videatur latuisse. nam si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Tum propter ipsos senes quia tunc Dominus conspiciebatur ita abiectus, subditus, derelictus, vt nec cogitabile videatur quod ipse esset futurus rex potentissimus saluaturus populum. Et ideo prænuntiat tunc eos quod per hanc abiectiōem ac subiectiōem transiturus erat ad dexteram Dei, & iudicaturus orbem cum potestate &c. vt sic quantum in se erat instrueret pontifices & seniores, vt si vellēt, possent respicere, nullamque excusationem ignorantie prætenderent: quare non aperuit nobis mysterium duorum aduentuum Messie quum interrogauerimus & adiurauerimus eum. Eratque nunc oportunum tempus manifestandi mysteriū hoc, quando interrogatio & adiuratio facta à pōtificibus & optimatibus responsionem non habuisset completam & claram

Ientaculi primi

filii duorum aduentum mysterium fuisset aperitum
& quando opus quod tunc exercebatur, ut verbo ma-
nifestaretur exposcebat. Tunc enim quia causa Iesu
quasi impii iudicabatur, meruit ut causam & iudi-
cium vniuersi orbis acciperet.

AD admirationem coram Pilato quadruplicem
iuxta quatuor Domini verba, dicitur ordinatè.
Et ad primam de illis verbis, A temetipso hoc dicis?
respondetur quòd ratio verborum fuit, ut Pilatus
gentilis capax fieret responsionis dandæ ad quæstio-
nem propositam, Tu es Rex Iudæorum: Oblataque
Iesu nihilominus rationabilis est occasio interpo-
nendi hæc verba antequàm responderet ad quæstionem.
Occasio siquidem fuit: quia Iesu Domino introducto
in prætorium, pontifices manserunt extra, ne conta-
minarentur ingrediendo domum viri gentilis duran-
te sollemnitate paschali: & Pilatus ceremoniis eorum
condescendens, exiit ad eos, auditurus quam accusa-
tionem afferrent aduersus Iesum, Pontifices autem
accusauerunt eum quod se Christum regem fecisset.
Pilatus autem ingressus in prætorium siue Iudæis, in-
terrogauit Iesum, Tu es Rex Iudæorum? Quia igitur
Dominus Iesus absens fuerat quum fuerat accusatus
à Iudæis, occasionem rationabilem habuit quærendi
à Pilato, an ex se, an ex Iudæorum ore interrogatio-
nem hanc faceret. Ratio verò verborum talium fuit,
ne Pilatus falleretur à seniorum Iudæorum callida
accusatione usurpati tituli regii. Si enim Pilatus ex
seipso de regio titulo inquireret, quum Pilatus esset
gentilis: & nullum reputaret hominis regnum nisi de
hoc mundo, interrogando, Tu es Rex Iudæorum, pla-
nè interrogaret de regno mundano & rege, quales
sunt alii reges: & non oportuisset Dominum respon-
dendo loqui de regno quod non est de hoc mundo,
Sed aliter respondere. Sed vbi Pilatus interrogat ex
accu-

accu-

Quæstio tertia.

accusatione Iudæorum, qui ipsum ideò regem dicebant se fecisse, quia dicebat se Christum, & regnum Messie non erat de hoc mundo, ideò prudentissimè Dominus antequàm respondeat, interposuit an loqueretur ex se, an ore Iudæorum: ut confitens Pilatus se loqui ex ore Iudæorum, intelligeret propriam vocem, audiendo à Domino æquiocationem regni inter regnum Messie, de quo loquebatur Pilatus ex ore Iudæorum, nesciens propriam vocem: & regnū mundanum, de quo putabat Pilatus accusationem fieri: & sic capax fieret responsionis futuræ, tanquam audisset: Tu putas facere officium tuum inquirendo de usurpato titulo regio secundum regna huius mundi: scito quod regnum Messie de quo accusant me Iudæi, non est tale. Ad secundum autem de verbis illis, Regnum meum non est de hoc mūdo: dicitur quod aliud est iustificationi causæ suæ studere, ut euadatur sententia, & aliud est iustificare causam suam, quantum sufficit ad tollendam apparentem occasionem scandali.

Dominus Iesus coram Pilato non studebat iustificationi causæ suæ ut non damnaretur, qui ad hoc venerat, ut morte turpissima afficeretur: sed quoniam ex hoc ipso quòd seipsum affirmauerat Christum, ac per hoc regem, nonnulla occasio poterat apparere Pilato gentili cogitando quòd dominus Iesus aspirasset ad regnum Iudæorum, & ideò prædicaret populo: ideò Dominus Iesus hanc quæ apparere poterat scandali occasionem tollere curauit, distinguendo regnum Messie seu suum à regno aliorum regum penes causam & affectam. Penes causam quidem: quia regnum eius non est de hoc mundo, non dixit, non est in hoc mundo: sed non est de hoc mundo. Regnū enim aliorum est de hoc mundo. Non est autem à natura. Et hoc vel ut regnum patrisfamilias, quia naturaliter

Tentaculi primi

turaliter est rex in domo sua: vt in principio mundi erat. Vel vt regnum eorum qui nascuntur reges hæreditario iure: vt filii & hæredes regum. Aut ab intellectu adiuto arte vel industria: vt sunt ii, qui vigentes ingenio, industria multa se ad regnum prouehunt. Aut à potentia: vt tyranni. Aut à voluntate: vt sunt ii, qui per electionem ad regnum perueniunt. Regnum omnium horum est de hoc mundo, quia, ab iis quæ huius mundi sunt, causatur. Sed regnum Christi non est ex hoc mundo: vt pote ex nulla huiusmodi causarum veniens. Sed vt Apostolus promulgauit, factus est obediens vsque ad mortem Crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Et propterea Dominus dixit Pilato, Regnum meum non est de hoc mundo. Et manifestauit hoc ex affectu: quia si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent vt non traderer Iudæis. Si quærerem regnare, fecissem vt ministri mei, sequaces mei decertassent & adhuc decertarēt, vt non traderer voluntati Iudæorum, quod tam longè fuit: vt nullus nunquam nec Ioseph ad Arimathia, nec Nicodemus, nec Lazarus, nec quispiam vnico etiã verbo certauerit pro Iesu pendente eius causa coram Pilato. Itaq; ex hoc affectu percipere facilè potes Pilate, quod Regnum meū nō est de hoc mundo: quod non quæro populum auertere, vt regem me habeāt. Et ex hac Domini sententia intantum apparentia scādali in mente Pilati sublata est, vt exierit ad Iudæos, dicens se nullam causam mortis inuenire in eo. Ad tertiam admirationem de subiunctis verbis: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum vt testimonium perhibeam veritati &c. responderetur quod hæc verba ordinantur ad propositā materiam de Regno Christi.

Quæstio tertia.

& ad idem tendunt quò priora verba. Et sunt cõu-
nientissimè inducta & ex parte materiæ de qua erat
sermo, & ex parte personæ ad quam sermo dirigeba-
tur. Ex parte siquidem materiæ: nam sermo erat de
Regno non ex hoc mundo, & quòd Iesus erat rex nō
ex hoc mundo. Hæc autem figmenta reputantur à
sapientibus huius mundi: & tanquam conficta ab iis
qui religionis curam gerunt propter populos &c. &
ideò Dominus veritatem proponit se adeò tueri, vt
venerit in mundum, non vt ad inuentiones humanas
prædicer, sed vt veritati testimonium perhibeat. Ex
parte vero Pilati, quia oportet eruditorem ex com-
munibus sibi & auditori, & quantum potest ex gratia
auditori procedere, vt sic capax fiat doctrinæ. Christo
autem & Pilato non erat communis ratio scriptura-
rum, nec religionis cultus, sed solummodo naturalis
mens ac per hoc veritatis amor, nihil enim commu-
nius ac amabilius est hominibus secundum mentem,
quàm sit veritas. Meritò ergo à veritatis studio pro-
cessit, suafurus viro genà i quòd non erat figmentum
id quod de regno suo non de hoc mundo dixerat.
Duplicauit autem significationem ingressus sui in
mundum, per natiuitatem & aduentum (dicens, Ego
natus sum & veni in mundum) propter duas in se
naturas: vt homo enim natus est: vt Deus verò venit
in mundum. Deus homo factus. Et quoniam testi-
monium Christi de veritate non erat ab omnibus
suscipiendum fide debita, subiungit discernēdo susce-
pturos à non suscepturis ex diuersa habitudine ad
veritatem dicens, Omnis qui est ex veritate, audit vo-
cem meam: hoc est: quicumque amator, inquisitor,
susceptor, tutorque est veritatis, non in hac vel illa
materia (puta Geometria, Physica, &c.) sed veritatis
simpliciter, ita quòd nulla vero repugnet: audit vocē
meam: omnis siquidem talis est ex veritate, hoc est

ex

Tentaculi primi

ex parte se tenet veritatis: & ex veritate venit, tanquam exemplatum ab exemplari. Oportuit autem Dominum apponere hæc verba de auditoribus suis ut hinc posset intelligere Pilatus duos, scilicet & qualitatem eorum qui audiebant ipsius Domini doctrinam, & sequaces illius erant, quod scilicet erant homines non vana sectantes, sed veritatem amantes ac sectantes, & qualitatem regni sui, scilicet quod est regnum veritatis: ita ut dignatus sit Dominus dicere de regno suo non solum negatiuam, scilicet non est ex hoc mundo: sed insinuare affirmatiuam, scilicet quod est regnum veritatis: & simul articulum alium à Iudæis obiectum (scilicet quod subuertebat ac seducebat populum) tacite eligere eadem ratione qua articulum de usurpato regio titulo exclusit, & ad innocentiam discipulorum tuendam. Ex hoc enim quod ipse soli veritati operam dabat: & ex veritate erant qui eum audiebant: manifestè sequitur, quod nulla erat seductio, nulla subuersio, nullus ad malum, nullus ad vana prouocabatur: sed tota Christi prædicatio, totum Christi regnum, ex veritate, & in veritate, & ad veritatem erat poterat ex hac Domini sententia Pilatus occasionem discendi à tantæ famæ magistro accipere: sed quum interrogasset, Quid est veritas? non expectata respõsione exiit ad Iudæos: utpote qui non curabat discere à Christo. Ad admirationem demum quartam coram eodem à Pilato de responsione illa, Non haberes aduersus me potestatem vllam nisi tibi desuper datum esset: dicitur quod hæc verba Domini non sunt verba generalia, sed singularissima, ac valde nouam, occultam, singularemque Christi innocentiam significantia. Inter Christum enim & reliquos homines hæc erat differentia, quod reliqui homines habebant superiorem iudicem ex duobus capitibus (scilicet & ex parte superiore: quia sc à Deo ordinata)

Quæstio tertia.

tum est, iuxta illud Apostoli: Omnis potestas à Deo est: quia quæ à Deo sunt ordinata sunt, & ex parte interiore: hoc est ex proprio peccato, saltem originali, ex quo incidit homo ut ab homine punibilis esset.) Christus autem quia nullius omnino peccati participes erat, nihil ex parte sua habebat, unde potestas quæcumque humana haberet aliquid contra eum: & propterea Pilatus ex sola parte superiore potestatem habebat aduersus eum. Singularissimam ergo suam innocentiam Dominus significauit per hanc responsionem, dicens quòd nullam aduersus ipsum haberet Pilatus potestatem, nisi ei Pilato datum esset desuper. Dixit desuper, & non dixit ex Romano imperio, aut Cæsarea auctoritate: ut comprehenderetur prima causa, diuina scilicet dispositio, cum secundaria, quæ erat potestas Romani imperii. Ac si apertè diceret. Quòd habeas contra me potestatem, non ex demerito meo, sed quia es præses. Et hinc optimè cum nota causalitatis inferuntur sequentia verba, Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. propterea, quia scilicet innocens ego sum, qui me innocentem tradidit tibi tanquam manifestam rem: maius peccatum habet. Tu quidem peccas sciens, quòd per inuidiam tradiderunt me tibi sacerdotes, & non respiciens: sed illi qui causa principaliter sunt, maius peccatum habent. Et quòd iuxta hunc sensum intellexerit Pilatus Domini verba, testatur Euangelista dicens quòd exinde Pilatus volebat dimittere Iesum: exaudita quippe Iesu innocentia cum proprio peccato, mouebatur Pilati animus ad dimittendū Iesum.

AD admirationem coram Herode, quare Dominus non responderit: dicitur quòd Euangelista nullam explicans specialem interrogationem ab Herode factam, sed per verba generalia narrans Herodem interrogasse Dominum in multis sermonibus,
simulque

Tentaculi primi

simulque narrans quod sperabat videre miraculum aliquod à Domino Iesu fieri, insinuauit interrogationes Herodis non fuisse iudiciales, sed curiosas, eadem etenim curiositate, qua mouebatur ad miraculū aliquod videndum, inducebatur ad proponendum Domino quaestiones curiosas: & propterea Dominus sicut noluit uti potentia sua ad facienda miracula: ita noluit uti scientia sua ad satisfaciendū curiositati Herodis: instituens per hoc nos ut & potestate & scientia utamur ad ædificationem, & non ad curiositates, aut quascunque alias vanitates. Non suberat ergo causa respondendi Herodi curioso, sicut affuit causa respondendi Pilato iudicialiter inquirenti, qui nescius de vero regno Messiae, poterat scandalizari, ut dictum est: Tacuit ergo Dominus coram Herode, ut haberetur & tractaretur ab Herode ut fatuus, quod & subsequū est. Herodes quippe vir secundum mundum prudens, conferens audita de Iesu ex fama, & obiecta à pontificibus, præcipuè quod faciebat se Messiam, cum tanto Iesu silencio coram se interrogante in multis sermonibus, quibus usus potuisset ipsius Herodis beneuolentiam acquirere & tueri se contra persecutores suos, causam habuit cogitandi quod Iesus esset vanus (utpote non loquens coram magnis viris, sed coram vulgaribus) & eo amplius quod videret Ioannem Baptistam prudenter secum loquētem, Iesum autem nec ad interrogata sua respondentem cernebat: censuitque quod esset ut fatuus tractandus: & sic illudit veste alba: Sed saluator altissimo consilio se illudi voluit: ut mundus hinc videret quod non sapientibus huius mundi viis, non astutiis, non industriis humanis traxit ad suam fidē mundum: sed viæ eius ad conuertendum ad suum regnū mundum, fuerunt tales, ut sit habitus fatuus à principibus & sapientibus huius mūdi. Propter quod ab omnibus
iudi-

Quæstio quarta.

judicibus voluit reputari imò tractari, vt fatuus, non verbo, sed multiplici facto illusionis: nam à pontificibus, & Herode & Pilato iudicatus & punitus est vt fatuus: Sciebat enim quod sapientiæ seu astutiæ maximè attribuitur facere se caput nouæ legis populorum, & ideo hanc de se opinionè, auferre studuit tot propriis derisionibus: vt vel sic crederemus diuinum opus esse fidem Christi. Hæc de tertia quæstione.

Circa quartâ quæstionem de scripta Domini Iesu causa (Iesus Nazarenus Rex Iudæorum) nonnulla dubitatio oritur. Tum quia in multis, quatuor scilicet causis fuerat Dominus accusatus: scilicet de tribus non dandis Cæsari, de seductione populi, de blasphemia: scilicet quod filium Dei se fecit, & de læsa maiestate, quod se Regem facere curabat. Tum quia de nulla causa legitur Dominum se iustificasse nisi de ista scilicet de regno (vt patet in Euangelio) ac per hoc minus videtur quod ista debuisset scribi super crucem, vtpote purgata. Et confirmatur: quia Pilatus qui scripsit causam, & postquam discussit hanc causam, pronunciauit Iesum non esse reum mortis: ac per hoc non esse reum læsæ maiestatis. Mirum est igitur quod scripsit hanc causam.

Ad hæc dicitur quod ex quatuor capitibus oportuit causam hanc scribi. Tum ex parte pontifici, tum ex parte causarum, tum ex parte Pilati, tum ex diuina dispositione. Ex parte quidem Pontificum alia fuit causa impellens eos ad mortem Domini Iesu, & alia fuit causa quam proposuerunt Pilato, vt Dominum Iesum damnaret. Nam causa mouens Pontificum animos: ad Domini Iesu mortem, fuit amor propriæ dignitatis & authoritatis, ne Romani tollerent locum eorum. Quum enim temporibus illis multi quasi prophetiæ insurgerent, & populos ad se conuerterent (vt Act. v. Gamaliel refert primò de Thenna, & deia;

& deia;

Ientaculi primi

& deinde de Iuda Galilæo: & de Ioanne Baptista, Iosephus dicit Herodem ipsum cepisse, quia timebat concursum populi, quod non solum potuit simul esse verum cum causa incestus relata ab euangelio, sed consonat euangelio: tum quia Dominus audito casu Ioannis secessit, quasi causa communis ei & Ioanni fuerit, scilicet concursus populorum ad eorum prædicationem: tum quia Dominus Herodem vulpem appellauit, quasi astute persequentem Ioannem prædicatorem sub specie complacendi Herodiadi.) quia, inquam, tot concursus populorum erant, timebant pontifices, ne tantus populorum concursus ad Dominum Iesum pareret aliquam nouitatem, ob quam simul cum tot aliis præcedentibus consideratam Romani tollerent pontificatum à Iudæis, & transferrent gentem Iudæorum in alia loca. Ob hanc causam dixit Caiphas quod expediret potius hominem mori, ne tota gens sic periret. Hac igitur causa in animo retenta pontifices excogitauerunt causam aliquam qua possent inducere Pilatum ad interficiendum dominum Iesum, & adinuenerunt dictas quatuor causas scilicet de prohibito censu Cæsaris, de auersione populi, de blasphemia, de usurpata maiestate. Et quoniam in prima non habebant fundamenta, & secunda nisi coloraretur ut via ad quartam, non sufficeret ad poenam mortis, de tertia autem Pilatus non se intromitteret (utpote de pertinentibus ad quæstiones legis Iudæorum) deliberarunt astuto consilio crimen læsæ maiestatis imponere Domino Iesu: ut ex eo Pilatus, utpote contra Cæsarem, moueretur ad cõdemnandum Dominum Iesum. Putauerunt enim se posse in hoc præualere, fundantes huius criminis causam super confessione ipsius Domini, qua confessus est se esse Christum ac per hoc Regem: & super commotione populi ad se ut Christum, ac per hoc ut Regem,

ita

Quæstio quarta.

ita quòd pontifices licet accusauerint Dominum Iesum quatuor criminum : principaliter tamẽ tendebat ad crimen læsæ maiestatis : quia se Regem quærebat facere sperantes ex hoc obtinere à Pilato damnationem Domini Iesu ad mortem. Ex parte quoque causarum ipsarum quæ allatæ sunt, oportuit causam regni præualere, quia maiorem habebat apparentiam, ex eo quòd Dominus Iesus fatebatur se Christum: & ante quinque dies clamantes ei turbas quòd esset Rex, admiserat veniens Hierusalem super asellum. Hæc enim causa multipliciter probata videtur. Primò, ex ipsius Domini Iesu verbis, quibus dixit se Christum. Secundò, ex commotione populi à Galilæa vsque huc. Et in hac probatione clauditur non solum seductio populi, sed commotio quæ fuerat ante quinque dies illic, hoc est in Hierusalem: quum turba cum palmis, cum vestimentis stratis in via, cum clamore dignitatis ac nominis regii concurreret ad honorandum Dominum Iesum. Tertiò, ex ipsius Domini verbis coram Pilato Regnum meum, &c. Vnde & Pilatus dixit, Ergo rex es tu? quod Dominus Iesus non negauit. Fuit quoque aggrauatus: Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris: omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari. Ex parte deinde Pilati causam regni oportuit præualere. Pilatus enim quum esset gentilis, & de eo quod filium Dei se fecit, nihil aut parum curaret (præsertim sciens quòd per inuidiam mouebantur pontifices) & de censu prohibitio nulla probato haberetur, commotionem populi cum tali ingressu in Hierusalem considerauit, simul cum confessione ipsius Domini de regno suo non ex hoc mudo. Et visum est tam ei quàm Herodi quòd Dominus Iesus esset non vt criminosus, sed vt fatuus puniendus. Consideratis enim dictis de regno alterius mundi, & gestis (scilicet quòd super asellum non

Q 9

equum

Ientaculi primi

equum: cum palmis, non armis: vilis turba, non magnates: repente, non ex condicto, practica, inductione aut vocatione, transitoriè & quasi in momento non retinendo secum turbam, nec procedendo postea cum turba, sed veniebat quotidie post, more solito in templum ad docendum) iudicauerunt vias has aspirandi ad regnum, non esse sani capitis. Et bene iudicabant de mundano regno loquendo, fatuum quippe esset per has vias quætere regnum terrenum, vnde vterque (scilicet Herodes & Pilatus) tractauit Dominum Iesum vt fatuum. Instantibus nihilominus Iudæis quòd non esset fatuus, sed malignus, vt pote qui filium Dei se fecit, & quòd astute inuertit causam regni in regnum alterius mundi, quum non posset negare quòd se regem fecerit, commouendo populum ad se regem clamandum. Pilatus corripendum flagellis Dominum Iesum censuit: vt vtriusque fatuitatis scilicet & maliuæ ratione habita, punitus Dominus dimitteretur. Sed inualecentibus Iudæis vsque ad tumultum, elegit consideratis omnibus damnare Dominum Iesum læsæ maiestatis, eo quòd causa hæc ad se directè spectans apud suum tribunal probata ac euidentis ita erat vt nisi fatuitate excusaretur, iustè damnationem exposceret. De regno quippe non de hoc mundo ipse stulticiam putabat. Et quia Iudæi qui Dominum Iesum magis nouerant, non admittebant excusationem stulticiæ quam ipse Pilatus admittendum putabat: ideo tanquam relinquens Iudæis criminis curam, se innocentem protestatus est in prolatione sententiæ qua Dominum damnauit ad mortem crucis. Hæc videntur ad literam coëgisse Pilatum ad hanc causam scribendam. Sed hæc omnia ex quarto loco proposita causa (diuina scilicet prouidentia) disposita sunt, vt Dominus Iesus damnatus & crucifixus verum suum titulum supra suam

crucem

Quæstio quarta.

crucem scriptum haberet . erat enim & est in veritate, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum, vñ quippe est diuina providentia iniquitate persecutium & damnantium Dominum Iesum ad perpetuam veritatem regii tituli de Christo prophetati testificandam coram toto mundo. Vnde & Pilato prohibitus ne mutaret illum, sed dixit: Quod scripsi, scripsi, & tribus præcipuis linguis omnium linguarum vices gerentibus, ex ipsius etiam ternarii omnia complectentis perfectione, scribi disposuit. Hæc de quarta quæstione, Deo gratias. Posonii in die sancti Damasi M. D. XXIII. Amen.

SECUNDVM IENTACULUM: In quo quatuor Quæstiones tractantur.

CCVRRVNT secundo circa diuersa sacræ scripturæ documenta de filiis Dei quæstiones item quatuor. Prima est de verbis Pauli Apostoli ad Roman. i. de vnigenito filio Dei, quibus dicit, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. Secunda est de verbis Ioannis Euangelistæ. Ioannis primo, de filiis Dei adoptiuis: Dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri: sed ex Deo nati sunt. Tertia est de verbis Apostoli Pauli primæ ad Corinthios xv. de baptismo quo generantur

Q 9 2

111

Ientaculi secundi

tur filii Dei, quum dicitur: Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Vt quid & baptizantur pro illis. Quarta est de verbis eiusdem Apostoli ad Galatas tertio de hereditate filiorum Dei per fidem repromissa, non per legem, quum dicitur: Lex ordinata per angelos in manu mediatoris: mediator autem vnus non est: Deus autem vnus est.

Circa primæ quæstionis verba difficultas est: Tum propter proprietatem sensus non enim proprie dictum videtur de filio Dei quod prædestinatus est filius Dei: quantumcunque ratione humanæ naturæ verum sic prædestinatum esse, vt humana natura sic vnita filio Dei in persona: & homo ille, scilicet Iesus filius beatæ virginis, sit prædestinatus filius Dei: quia significatur suppositum illud quatenus est humanum suppositum. In propositis autem verbis illud relatiuum qui refert filium Dei: sicut primo loco ante positum idem relatiuum refert etiam filium Dei, quum dicitur: Qui factus est ei ex semine David secundum carnem, statim enim subdit: Qui prædestinatus est.

Tum propter veritatem textus apud Latinos & Græcos, inter se, dum Latini Codices communiter habent, Qui prædestinatus. Græci autem aliqui similiter habent. Aliqui habent, Qui destinatus. Tum propter pluralitatem expositionum, dum vel prædestinatus est, exponitur prædestinatus est, vel declaratus est, vel quod relatiuum qui refert filium David seu hominis. Hæc enim ambiguitati attestari videntur.

Ad hanc quæstionem absque quocunque præiudicio cuiusvis expositionis respondendo (quod subintelligi volo tam in precedentibus quam in sequentibus totius huius operis) dicitur quod sensus proprius literæ ex intentione Apostoli & contextu inuenendus est. Intentio Apostoli clarè apparet. Intendit

Quæstio prima.

tendit enim materiam Euangelii summarie explicare. Quum enim proposuisset se apostolum & segregatum in Euangelium Dei de filio suo: explanandam duxit propositam Euangelii materiam: scilicet de filio suo: quæ scilicet Euangelium aperiret de filio Dei. Et subiunxit tria comprehendenda totam Evangelicam materiam. Primum est: qui factus est ei ex semine Dauid secum carnem.

Secundum est: Qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. Tertium est: Per quem accepimus gratiã & apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus. Oportebat enim, vt qui se Euangelii nuntium dicebat, explicaret quid Euangelium contineret: vt sic ad Evangelicam epistolam præpararet legentium animos. Contextus verò suadet specialiter duo. Alterum est, vt relatiuum ter repetitum (scilicet, qui factus, qui prædestinatus, per quem accepimus) refert semper illud primò propositum: scilicet filio suo, id est filio Dei. Alterum est, vt similiter distinguatur, ordinetur & intelligatur ly secundum carnem, & ly secundum spiritum: ita quòd sicut primò explicatur filius Dei secundum carnem: ita deinde explicetur filius Dei secundum spiritum: vt sit plana constructio, & planus sensus, nec minus altus. Et vt plenius intelligantur hæc inchoemus à primo. declarat itaque mysterium incarnationis quantum ad quinque. Primò, quantum ad personam incarnatam, quod est ipse Dei filius, per relatiuum qui ita quòd nec pater, nec Spiritus sanctus, sed filius Dei refertur per ly qui: vt patet in textu. Secundò, quantum ad motum incarnationis: quod non ex virili semine, seu naturali more genitus est secundum carnem: sed ex virtute Spiritus sancti formatus secundum carnem: & hoc significat illud participium factus.

Tentaculi secundi

factus. Ac si diceret: Qui non naturali virtute secundum carnem genitus in materno utero, sed ab extrinseca Spiritus sancti virtute factus est. Simile habes ad Galat. iiii. misit Deus filium suum factum ex muliere. Tertio quantum ad coniunctionem humanitatis cum deitate: quod scilicet iuncta est Deo ut organum coniunctum. Duplex siquidem inuenitur organi genus. Quoddam coniunctum personaliter illi cuius est instrumentum: ut manus est organum quo operatur homo. Quoddam vero separatum secundum esse ab illo cuius est instrumentum: ut ferra qua homo secat. ferra enim nihil est hominis secantis: sed aliud esse habet, alia hypostasis est. Inter humanitatem itaque Christi & ceteras creaturas secundum coniunctionem ad Deum hæc est differentia, quod reliquæ creaturæ se habent ad Deum ut instrumenta separata: ita quod Deus utitur illius instrumentis separatis. Et propter hoc omnia tam naturalia quam voluntaria creaturarum opera Deo attribuuntur in sacra scriptura. Omnia (inquit Esaias) opera nostra operatus es Domine. & Iob: Pelle & carnibus vestisti me: ossibus & nervis compegisti me &c.

Humanitas autem Christi iuncta est Deo ut organum coniunctum secundum esse personale: ita quod Deus per humanitatem assumptam operatur: sicut ego per linguam meam, per manum meam &c. Et hoc significatur in textu per pronomen, ei, dum dicitur: Quia factus est ei, proculdubio Deo, Filius quippe Dei secundum carnem factus est Deo organum coniunctum: quia deitas per humanitatem Christi operatur: sicut per sibi coniunctum proprium organum: iuxta illud, Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius. Ad quod ut verè noui & mirabile inuitauerat decantandum præmittens: Cantate Domino ganticum nouum: quia mirabilia fecit. statim enim

subdit

Quæstio prima.

subdit saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum
eius. Ac si dixisset: Quum Deus salutem multipliciter
potuisset operari: hunc tamen modum elegit, vt per
propriam dexteram & proprium brachium (hoc est
per organum coniunctum) operaretur salutem in
mysterio incarnationis. vnde & subdit: Notum fecit
Dominus salutare suum &c. Quarto, quantum ad hu-
manam genealogiam: quod scilicet ex semine Dauid:
pro quanto beata Virgo ex qua carnem habuit, filia
fuit Dauid per tot generationes intermedias. Vbi
clauditur veritas scripturarum, Messiam ex semine Da-
uid promittentium, & regia progenies: & quod pec-
cator Dauid tanta gloria donatus est à Deo, vt de ip-
sius semine Christus prodiret, & ipsi fieret talis tanta-
que promissio. Quinto, quantum ad humilitatem:
dum explicat quod secundum carnem, quæ est infir-
ma pars humanæ naturæ. Minus quippe mirum esset,
si animam tantum humanam assumpsisset, quum
sit naturæ intellectualis & immortalis, sed vbi con-
stat carnem quoque assumpsisse, mirabile valde est,
& longè magis exinaniuit semetipsum carnem assu-
mens. Factus ergo secundum carnem dum dicitur,
nihil humanæ naturæ spreum monstratur. Simile
quid legis apud Ioannem, dum dicit: Verbum caro
factum est, propter dictam rationem. Est igitur lite-
ræ sensus ac ordo. Qui filius Dei secundum carnem
factus supernaturaliter est ei Deo vt coniunctum
organum ex semine Dauid: pro quanto mater descen-
dit ex progenie Dauid. Et aduerte quod prædicta-
rum quinque conditionum duæ locantur ex parte
subiecti: scilicet qui secundum carnem: & tres ex parte
prædicati, scilicet factus est ei ex semine Dauid.

Venio nunc ad secundum de quo præfens est quæ-
stio. Vbi aduerte, quod ex parte subiecti locantur
quoque duo, scilicet qui secundum spiritum: & ex parte

Tentaculi secundi

prædicati locantur reliqua, scilicet prædestinatus est filius Dei in virtute sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri, ita quod sicut prius locutus est de filio Dei secundum infirmam naturæ humanæ partem, scilicet carnem: sic nunc loquitur de eodem filio Dei secundum supremam naturæ humanæ partem, scilicet spiritum. Et intendit quod secundum spiritum præordinatus est sanctificatus propria auctoritate ex tempore & causa propriæ resurrectionis qua resurrexit à mortuis, nõ qualiscunque sed saluator Christus ac Dominus noster. Quamvis enim infiniti fuerint modi apud Deum quibus sanctificare mundum potuisset: elegit tamen & statuit ab æterno virtus sanctificatiua resideret in spiritu qui est anima Iesu Christi: pro quanto voluit vt omnis gratiæ plenitudo non solum vt in singulari, sed vt vniuersali capite etiam cœlestis Ecclesiæ in illa anima habitaret: ita tamen quod sanctificator per eam non sanctificaret quasi mendicato suffragio, sed propria auctoritate vt filius Dei ex vna parte, & ex alia parte concausa & tempus sanctificationis esset resurrectio ipsius. De huiusmodi enim causalitate scriptum est ad Romanos quarto, Resurrexit propter iustificationem nostram. De tempore verò Ioannis septimo: Nondum erat spiritus datus: quia Iesus nondum erat glorificatus. Et secundum hoc vt dictum est ex parte subiecti locantur duæ conditiones (persona scilicet filii Dei, & spiritus assumptus) dum dicitur, qui secundum spiritum.

Potest & alius exponi spiritus: hoc est spirituale esse & operari, non determinando ad esse & operari diuinum aut assumptum: sed communiter significando per spiritum esse & operari spirituale quod in Christo fuit: quodcunque fuerit illud. Et sic ex parte subiecti duæ similiter conditiones locantur: scilicet persona

Quæstio prima.

persona filii Dei, & esse operari spirituale quodcumque
que in ipso quomodolibet est: ita quod sicut primò
locutus est de filio Dei secundum esse carnale, dicen-
do qui secundum carnem, sic nunc loquitur de eo-
dem filio Dei secundum esse spirituale, dicens qui se-
cundum spiritum.

Et licet ex parte subiecti sit ista diuersitas exposi-
tionis: ex parte tamen prædicati non variatur sensus:
sed ponitur primò res ad quam prædestinatus est,
scilicet filius Dei in virtute sanctificationis, quia quod
non intelligitur hoc simplex, scilicet filius Dei: sed to-
tum compositum, scilicet filius Dei in virtute sanctifi-
cationis, vt res ad quam prædestinatus dicitur filius
Dei secundum spiritum: sicut diceretur quod homo
secundum intellectum præordinatus est, vt sit homo
studiosus, vt sit homo beatus, & similia.

Numerantur autem in huiusmodi verbis myste-
ria tredecim. Duo ex hoc, quod ly prædestinatus ap-
ponitur ad ly qui secundum spiritum. Ex ipsa siqui-
dem diuersitate verborum dum qui secundum car-
nem dicitur factus est, &c. & qui secundum spiritum
prædestinatus, &c. dicitur, intelligimus quod præci-
puum & primum in mysterio incarnationis est esse
spirituale, ex hoc enim quod apponitur prædestina-
tio ad ly secundum spiritum: denotatur quod ordi-
natio diuina principaliter tendebat ad spiritum. hoc
enim ipsum prædestinationis nomen secum fert. Et
merito: cum quia spiritus longè præstantior est car-
ne: & esse spirituale longè excellentius esse carnali.
Tum quia caro assumpta à verbo Dei est mediante
spiritu pro quanto ratio quod caro assumpta fuerit:
fuit spiritus: hoc est, ideò caro assumpta est, quia erat
materia spiritualis animæ, & non econuerso. Rursus
ex hoc quod qui secundum spiritum prædestinatus
dicitur ad totum aggregatum, scilicet vt sit filius Dei

Ientaculi secundi

In virtute sanctificationis, intelligimus ad partem spiritus spectare principaliter sanctificare, non quod caro Christi expers esset sanctificationis virtutis (quum tactu carnis suae sanctificauerit aquas pro baptismo, & tactu manus reddiderit sanitatem) sed quoniam caro Christi hoc ipsum secundario & ex spiritali virtute habebat : spiritus autem principaliter & ex proprio genere scilicet esse spiritali sortitus est. Tertium mysterium (scilicet quod propria auctoritate sanctificaret) aperte monstratur per primam partem aggregati praedicati, scilicet filius Dei : ex hoc enim quod praedestinatus est filius Dei, in virtute sanctificandi, clare patet quod praedestinatus est, vt sanctificet propria auctoritate. Filius quippe Dei propria auctoritate, quae est sua Deitas, sanctificat non minus quam pater. quum sit vnus & eiusdem naturae & potestatis cum patre. Quartum mysterium est plenitudo sanctitatis. Ex hoc enim quod non dicitur sanctus sed in virtute sanctificationis : aperitur talis tantaque sanctitas, quae non solum ipsum repleat in se, sed virtutem in eo ponat efficiendi sanctitatem in aliis, fuit enim Christus plenus gratiae & veritatis non solum in seipso, sed de plenitudine eius omnes accepimus. Quintum mysterium est vniuersalitas sanctificationis. Ex hoc nanque quod non dicitur sanctificationis horum vel illorum, nec animarum tantum aut corporum, nec rationalium tantum aut irrationalium, monstratur quod in eo est virtus sanctificationis omnium. Et verè sic est : quoniam vt dicitur ad Eph. i. Deus proposuit in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quae in coelis, & quae in terra sunt, in ipso. Rursus in eo quod non dicitur sanctificationis talis (puta secundum gratiam prophetiae, aut secundum qualemcunque aliam specialem gratiam) sed simpliciter & absolute

Quæstio prima.

Lucè dicitur, in virtute sanctificationis: aperitur quod in eo est virtus sanctificatiua secundum omnem speciem sanctitatis: ita quod huiusmodi virtus sanctificatiua est vniuersalis, & secundum omnes sanctificationis species, & secundum omnia sanctificabilia. est siquidem caput super omnem Ecclesiam, tam terrestrem, quam coelestem, & hominum & angelorum: vt dicitur ad Ephes. i. & Colos. ii. Sextum mysterium & tempus quo incoepit sanctificatio hæc, dum dicitur resurrectione mortuorum: hoc est, ex resurrectione non qualiscunque, sed à mortuis (genitiuus enim pro ablatiuo à Græcis ponitur) iuxta supra inductum verbum Ioan. Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nõdum erat glorificatus. In cuius signum, primo die resurrectionis dedit spiritum sanctum discipulis, insufflando in eos, dicens: Accipite Spiritum sanctum: & dedit potestatem remittendi peccata. Nec propterea intelligas ante resurrectionem Christi defuisse virtutem sanctificandi, aut sanctificationem ipsam (quoniam prius sanctificationis opera multa Dominus effecerat) sed quia principaliter, manifestè & vniuersaliter præordinata est sanctificatio exercenda à tẽpore resurrectionis. Principaliter quidem, quia sanctificationes priores erant quasi dispositiones seu viæ ad sanctificationem vniuersalem futuram post resurrectionem. In cuius signum etiam ipsi Apostoli quamuis mundi ex sermone Christi, adhuc cæci erant, non intelligentes scripturas: sed in die resurrectionis aperuit illis Dominus sensum, vt intelligerent scripturas. Manifestè verò, quia tunc manifestata est virtus Christi ex gloria resurrectionis. Vniuersaliter autem, quia in omnes gentes extunc salus prædicanda, & conferenda ordinata est vt patet in Euangelio. Septimum mysterium est causa sanctificationis, quod scilicet resurrectio ipsius ordinata

Ientaculi secundi

ordinata est concausa sanctificationis: ut scilicet filius Dei & propria auctoritate, & mysterio propria resurrectionis sanctificaret: nam sicut mortem nostram moriendo destruxit, ita vitam resurgendo reparavit. Est siquidem ipsius resurrectio causa vitæ nostræ, tum animæ, quia surrexit propter iustificationem nostram: tum corporis, quia Salvatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ conformatum corpori claritatis suæ. Dum ergo dixit ex resurrectione mortuorum duo notavit mysteria temporis scilicet quo sanctificatio quasi maturus fructus haberetur, & concausa, qua resurrectio in dignitatem concausandi sanctificationem eleuata est. Octauum mysterium est integritas spiritualis esse: quandoquidem ex resurrectione effectum est corpus Christi spirituale, iuxta Apostoli sententiam primæ ad Corinth. xv. habuitque extunc Saluator esse spirituale integrum, hoc est secundum omnes naturæ assumptæ partes. Manifestaturque hinc, quod filius Dei secundum spiritum redundantem iam ex resurrectione in corpus secundum esse spirituale consummatum ex resurrectione, præordinatus sit sanctificator. Dicis itaque ex resurrectione mortuorum, tria dixit mysteria temporis, quo quasi fructus maturus sanctificatio haberetur: causalitatis, quia indignitatem concausandi sanctificationem resurrectio eleuata est: & integritatis, qua consummatum est esse secundum spiritum per redundantiam ad corpus. Ex his tribus iunctis prioribus consurgit mysterium nouum, quod sanctificare conuenit Christo ex diuina ab æterno prædestinatione secundum vtranque naturam: diuinam scilicet & humanam: non qualemcunque sed gloriosam: ut verè impletâ cognoscamus causam ab Euangelistâ assignatam, quare nõdum erat spiritus datus: quia Iesus nõdum erat glorificatus: hoc est, siquidem quod

Quæstio prima.

quod hic docet Apostolus, dicens quòd prædestina-
tus est filius Dei sanctificator ex resurrectione à mor-
tuis, quia proculdubio glorificatus est. Spectant reli-
qua quatuor mysteria ad qualitatem resurgentis ad
sanctificandum. Non enim posita sunt hæc verba Ie-
su Christi Domini nostri, ad quasi circumloquendum
reuerenter illum qui resurrexit: sed quum faciliè per
pronomen substantiæ potuissent dicere ex resurre-
ctione eius, si tantum significare voluisset de cuius
resurrectione loquitur, sicut per verbum mortuo-
rum significauit de qua resurrectione loquebatur:
elegit apostolus tot titulos apponere vt & quis &
qualis ex resurrectione præparatus sit sanctificator,
ministraret. Decimum igitur mysterium monstratur
per nomen Iesu: quo non solum quis monstratur,
pro quanto est nomen proprium: sed qualis, pro
quanto à saluatione impositum illi est: vt dixit Ange-
lus ad Ioseph. Surrexit quippe ad sanctificandum Ie-
sus, hoc est saluator, quum deuicta morte vniuersum
genus humanum saluauit, vitam illius inchoando in
propria vita corporali immortalis, impassibili, &c. ve-
rè etenim impletum tunc est illud Psalm. Saluauit si-
bi dextera eius: quoniam ipse Dei filius per suam ani-
mam quasi iunctam dexteram saluauit sibi ipsi cor-
pus proprium viuificando, & dotibus quatuor ab
Apostolo explicatis i. ad Corinthios xv. glorifican-
do. Et verè si Christus resurrexit, & nos resurgemus:
vt ibidem dicitur. Vndecimum mysterium regiæ di-
gnitatis monstratur per nomen Christi. Verè siqui-
dem peruenit in regionem valde distantem (vt pote
in regionem gloriæ æternæ) accipere sibi regnum,
quum vnctus est vnctione gloriæ super omnes reges.
Oportuit siquidem Christum pati hæc (scilicet inju-
rias & mortem) & ita intrare resurgendo in glori-
am suam. Incepisse ergo regnum Christi ex sua resurre-
ctione.

Ientaculi secundi

Oratione monstrat Apostolus, quum prædestinatum ipsum dicit sanctificatorem ex resurrectione qua surrexit Christus: sicut etiam ex tunc incepit executio consummatæ saluationis, quum surrexit Iesus. Tunc quoque incepisse dominum eius, duodecimum mysterium aperit dicendo, Domini. Qui enim prius venerat ministrare, subici & moti, surrexit Dominus, (dicens: Data est mihi omnis potestas in coslo & in terra. Non quod prius non fuerit Dominus, quum verè dixerit: Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim) sed quia prius secundum humani corporis officia non venerat dominum exercere, sed subiectionem, surrexit omni ex parte dominus: quum impletur illud: Dominus regnauit, decorem (gloriæ corporalis) indutus est. Noster demum mysterio ultimo dicitur: non quod aliquis aut aliquid existimatur ab illius dominio (de quo scriptum est: Omnia subiecisti sub pedibus eius) sed quia peculiari modo dominus noster, hoc est fidelium, est: tum quia dominatur in nobis: qui voluntates nostras subiicimus illius mandatis: tum quia cultu fidei, spei ac charitatis gaudemus atque gloriamur in & de ipsius domino. Fructus ergo resurrectionis dominicæ per ly noster notatur: vt non quasi inanis aut in tempus longinquum fructificaturus surrexit, sed surrexit dominus noster, vt statim nos habuerit, vt nunquam nos omnino deseruerit. Prædestinatus est ergo filius Dei secundum spiritum: vt sit filius Dei in virtute, sanctificationis ex resurrectione quæ à mortuis surrexit Iesus Christus dominus noster.

Perspice lector in duabus explanatis sententiis collectam ab Apostolo materiam Euangelii de filio Dei dum & trinitatis & incarnationis ac incarnati verbum secundum humilitatis quàm gloriæ statum, & sanctificatiuæ virtutis, ac per hoc sacramentorum

Quæstio prima.

myſteria propoluit. Et ne quid remaneret intactum
ſubiungendo tertium relatiuum, rotam complexus
eſt Euangélii materiam. Nam vbi de capite college-
rat, ad Eccleſiam ipſius Chriſti corpus deſcēdit, oportet
enim euangelizare quoque vnā ſanctā in Chriſto
Eccleſiam vt patet in ſymbolo. **Q**uinque autem
(vt breuiter perſtringamus) de Chriſti Eccleſia pro-
ponit. Primò, coniunctionem cum Chriſto, nō qua-
litercunque, ſed dependendo ab ipſo dicēs, per quem,
iungitur enim Eccleſia Chriſto vt capiti: & ab ipſo
pendet, vt à capite pendet corporis vita. Secundò,
dona Chriſti in Eccleſia, & communia toti Eccleſiæ,
dicens, accepimus gratiam, & dona quibus diuerſa
membra ſeu gradus diuerſi ſunt in Eccleſia, dicens, &
apostolatum, in hoc enim primo gradu reliqui ſub-
intelliguntur. Tertio, finem intrinſecum propter
quem diſtribuuntur gradus ac dona in Eccleſia di-
cens, ad obediendum fidei. Vbi fides non quæ ſine
operibus mortua eſt, ſed formata quæ per dilectio-
nem operatur poſitus eſt finis: nam obedientia fidei
non eſt, vbi fides mortua eſt, voluntate enim rema-
nente obedire fidei, quæ diligēdum Deum ſuper om-
nia monſtrat, non mouetur homo ad obediendum
fidei. Rurſus vnitas fidei monſtratur ex ſingulari nu-
mero: & non vt vnusquisque in ſua fide ſaluetur, ſed
obediatur fidei vni. **Q**uartò, indiuiſionem vniuerſa-
lis Eccleſiæ aperit. Ex eo nanque quòd non in vna
tantum natione, ſed in omnibus gentibus ad hoc
vnum, vt ſcilicet obediant fidei vni, gratiam vnā
& apoſtolatum vnum accepimus: conſequens eſt vt
vna atque indiuidua ſit vniuerſalis Eccleſia Chriſti
in omnibus gentibus, iuxta verbum Domini, **F**iat
vnum ouile, & vnus paſtor. **Q**uintò, finem
extrinſecum, pro nomine eius, tota enim Eccleſia
ordinatur ad gloriam Domini Ieſu Chriſti: nec ſunt

Apoꝝ

Ientaculi secundi

Apostoli, doctores, protectores, &c. pro gloria propria, sed pro gloria filii Dei. Habes ergo summarie ex verbis Apostoli totam Euangelii materiam, quam intendebat Romanis proponere.

AD ea quæ tanquam difficultantia materiam inducta in principio sunt, non est confutando, sed explanando summarie dicendum quod licet non admittatur quod qui refert filium Dei absolute, ut predestinatus sit filius Dei absolute: admittitur tamen ut qui referat filium Dei factum secundum carnem ex semine David: hoc est filium Dei ut est filius hominis. Nec est inconueniens ut illa triplicitas relatiui sic ordinetur ut semper crescat, referendo immediate antecedens, in quo etiam prius antecedens clauditur: hoc est ut primum qui referat filium Dei: secundum qui referat eundem factum secundum carnem: tertium verò per quem, referat eundem non solum factum secundum carnem, sed predestinatum &c. Nec inconuenit diuersas eundem textum habere expositiones etiam secundum sensum literalem: quoniam auctor sacre scripturæ est spiritus sanctus: qui plures simul sensus intendere potest. Vnde autem varietas ipsius textus emerferit, non apparet. Quod enim ex translatione non contigerit, manifestat diuersitas textus etiam apud Græcos. nam apud Vulgarium legitur predestinatus, & apud Originem, destinatus. Vt cunque sit textus verificatur utroque modo: ut patet ex dictis. Hæc de prima quæstione.

Circa secundam quæstionem de verbis Ioan. Qui non ex sanguinibus &c. ambiguitas occurrit primo an vna & eadem generatio negetur per tres negationes, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri: an singulis negationibus respondeant singule generationis. Nam si vna eademque generatio per omnes negatur, inutilis videtur

Quæstio secunda.

tur multiplicatio tot causarum . Ad quid enim opus est miscere in Euangelio naturalem hominum natiuitatem prouenire non solum ex sanguinibus, sed etiam ex voluntate carnis, & ex voluntate viri? Si verò tres generationis species descriptæ dicuntur, falsum apparet, ex eo quod generatio ex voluntate carnis non est diuersa à generatione ex sanguinibus . Concupiscentia quippe carnis non aliter generat filios, quàm per commixtionem carnalem maris & foeminae. Secundo, an vna eademque voluntas sit voluntas carnis, & voluntas viri. Nam si locutio ista propria est, oportet ex vna parte vnã fateri voluntatem, quum non inueniantur in toto genere humano diuersæ species voluntatum (quamuis enim animalibus appetitus multipliciter in plures species, voluntas tamen non multiplicatur) & ex altera parte nullam dicere voluntatem carnis: quia voluntas in sola ratione est, & appetitus est rationalis, & non carnalis seu sensibilis. Si verò non curandum creditur de proprietate nominum, & duæ voluntates quasi duo appetitus distinctè dicuntur (rationalis scilicet qui propriè vocatur voluntas: & sensibilis, qui appellatus est voluntas carnis) tunc sententia teneri potuit, sed lingua cohibenda erat quod procul ab Euangelista esse debet.

Tertiò, an filii Dei per adoptionem, dicantur propriè nati ex Deo, an secundum communem tantum usum quo in humanis adoptatus in filium dicitur genitus ab illo per adoptionem: qui etiam in hac littera dicitur genitus ex voluntate viri . Quod enim propriè intelligi debeat, ex eo videtur quòd nisi propriè essent ex Deo nati, non essent propriè filii Dei. Quod verò communiter accipiendum sit ex eo apparet quod voluntariè genuit nos, dando nobis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus, Abba pater.

R 5

Ad hanc

Yentaculi secundi

Ad hanc quæstionem dicitur quod Ioannes Euāgelista triplicem ac per hoc omnem in humanis generationis modum complexus est. Primū quo vita naturalis acquiritur, & nascuntur filii hominum ex sanguinibus viri & mulieris. Secundum, quo vota moralis consona carni, in bonis fit ex voluntate carnis: hoc est ex electione eorum quæ consonant carni. Et hinc nascuntur filii huius seculi: quorum vita est circa aut necessaria aut vtilia, aut delectabilia secundum carnem. Tertium, quo vita excellens consona rationi, in nobis fit ex voluntate viri: hoc est ex electione eorum quæ sola ratio seu virilis animus æmulanda dicitur. Et hinc nascuntur filii huius quoque seculi qui excellentes sunt, inter quos quidam heroes vocantur. Ita quod intendit Euāgelista filios Dei neque ex natura simpliciter, neque ex natura adiuncta voluntate carnis (hoc est studio ad quæcunque spectant ad carnalia) neque ex natura adiuncta voluntate viri (hoc est studio officioso ad quæcunque sunt, & esse possunt virilis perfectionis, delectationis, aut gloriæ) nasci aut fieri. Et quoniam ad aliquod horum trium spectat omnis generatio hominum secundum quodcunque esse possibile, siue ex coelo, siue ex quacunque causa naturali aut voluntaria (vt patet discurrendo & applicando) ideo hanc triplicem generationem negando, aperuit Euāgelista aliundè quærendam esse generationē filiorum Dei, quàm ex naturalibus aut voluntariis. causis creatis: & statim manifestauit quartum generationis modum, dicens, sed ex Deo nati sunt. Nec dixit, sed à Deo facti sunt (vt cæteræ creature, quas dixit, & factæ sunt) sed dixit, sed ex Deo nati sunt, docens filios Dei tali modo procedere à Deo vt mereantur dici nati ex Deo: tum propter naturalitatē in modo producendi: tum propter conaturalitatem rei productæ. Quæ quoniam altioris speculationis sunt (vt po-

Quæstio secunda.

te à Ioanne enāgelista dicta) oportet altius inchoan-
do aduertere bona creata distingui in quod ordines.
Vnus est ordo naturæ, alter est ordo gratiæ. In pri-
mo ordine sunt omnes substātię creatæ, & proprieta-
tes, actiones, passiones, & quæcūq; quomodolibet eis
naturaliter conueniunt. In secundo autem quantum
ad propositum spectat, inueniuntur quædam res quę
ita sunt de ordine gratię vt sint de genere Dei: vt cha-
ritas, & lumen gloriæ. Bona creata primi ordinis se
habent ad Deum vt artificata ad artificem: quæ sunt
aliena à natura artificis: vt domus, arca, nauis, & alia
huiusmodi testantur relata ad suos artifices. Chari-
tas autem & lumen gloriæ quæ supremum tenent
locum in secundo ordine, se habent ad Deum vt
cōnaturalia ad id cui sunt cōnaturalia: vt ea quę sunt
secundum naturam ad naturā: sicut calere ad ignem,
sicut moueri deorsum ad graue. Quod ex eo cognos-
cere potes: quia nihil horum potest esse natura aut
connaturale alicuius creaturæ creatæ aut creabilis.
Non potest siquidem fieri aliqua creatura quæ sic
suapte natura beata beatitudine illa quæ consistit in
fruitione promissā nobis in cœlesti patria: vt sit sua-
pte natura amans Deum amore charitatis, quo di-
stinguuntur filii Dei à filiis perditionis: quoniam si
aliquid horum posset fieri, posset esse aliqua creatura
non indigens gratia Dei: sed ex propriis naturæ suæ
haberet quod non posset peccare, & seipsam salua-
ret, scriptum est enim i. Ioan. iii. Omnis qui natus est
ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in
eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo
natus est, & rursus cap. v. Omnis qui natus est ex Deo
non peccat, sed generatio Dei conseruat eum. Quia
igitur proprium est Deo esse naturaliter beatum di-
cta beatitudine, & amare naturaliter ipsum Deū, sic
scilicet dicta charitate: consequens est vt intelligamus

Br 3

bona

Ientaculi secundi.

bona creata quibus constituuntur filii Dei hic quidem inchoatiue per gratiam charitatis, in patria vero completè per consummatam gratiam luminis gloriæ esse de genere diuino, & Dei se habere ad illa vt ad cognata, vt ad connaturalia, vt ad secundum naturam ipsius Dei. & propterea reliquæ creaturæ factæ dicuntur, filii autem Dei nati dicuntur. Iure siquidem nasci dicuntur, qui ad connaturalia producuntur, qui ad ea quæ sunt secundum Dei naturam eleuantur. Natiuitatis siquidem tam ratio quàm nomen ad naturam spectat. Si itaque exterminò cõsideres productionem filiorum Dei, natos ex Deo intelliges quia fiunt cognati ipsi summo Deo. Si modum quoque inspicias, idem inuenies: Dupliciter siquidem aliquid à voluntate efficitur. Vno modo absolutè: vt quum eligimus, aliquid exterius operari: vt mederi, ædificare &c. alio modo ex affectione vt quum ex odio vel amore mouemur ad aliquid. Quod procedit exterius voluntarie, dicitur fieri à voluntate. Quod procedit in nobisipsis à voluntate affecta, dicitur nasci ex voluntate, quasi naturaliter illud proueniat: quia voluntas affecta per modum naturæ operatur: habitus enim inclinat per modum naturæ: & quasi intrinseci principii rationem induit voluntas affecta, quando ex affecta voluntate simus tales: puta mites, aut iusti, aut auari, &c. Vnde Ioannes Euangelista eadem præpositione, scilicet ex: & eodem participio, scilicet nati: vsus est in singulis particulis dicens: non ex sanguinibus: non ex voluntate carnis, non ex voluntate viri: sed ex Deo nati sunt. nam ly nati, subintelligitur in præcedentibus: Ac si replicasset: qui non ex sanguinibus nati sunt, neque ex voluntate carnis nati, neque ex voluntate viri nati: sed ex Deo nati sunt. Filii siquidem hominum nati sunt in esse naturæ ex sanguinibus, & filii huius seculi communiter nati sunt in esse

mortali

Quæstio secunda.

mortali ex voluntate carnis, hoc est voluntate affecta
carni: & similitur filii huius seculi egregiæ vitæ, nati
sunt ex voluntate viri: hoc est ex voluntate affecta
virilitati. Quorsum hæc? Vt percipias filios Dei simi-
liter ex Deo natos. Voluntas siquidē Dei omnium quo-
modolibet creatorum causa est: sed reliquas creaturas
producit quasi voluntate artificis, filios verò adoptio-
nis producit quasi voluntate affecta, utpote ad cogna-
tos naturæ diuinæ, ad ea quæ sunt secundum natu-
ram ipsius Dei. Naturaliter enim afficimur ad con-
naturalia nobis. Et ex eadem radice profertur quod
quasi principii intrinseci rationem induit in produ-
cendo filios Dei: pro quanto tantum sapit principii
naturalis. Ex utraque igitur parte (hoc est ex parte
termini & ex parte principii) quantum ad modum
producendi tantum naturalitatis diuinæ inuenitur
in productione filiorum Dei, ut Ioan. Euangelista ad
hæc aperienda dixerit, ex Deo nati sum: ut ly ex, & ly
nati, utranque naturalitatem indicarent. Et ne hæc
ficta putes, audi Petrum Apostolum primo cap. ii.
epistolæ. Maxima & præciosa promissa donauit no-
bis, ut per hoc efficiamini diuinæ naturæ consortes.
Audi Paulum ad Rom. viii. Quos præsciuit & præ-
destinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse
primogenitus in multis fratribus. Vbi vides filios Dei
in consortium diuinæ naturæ eleuatos, & ad cogna-
tionem tantam cum Deo suos filios prædestinatos,
ut fratres sint primogeniti filii omnino naturalis veri-
tatis Dei. Illum siquidem Deus natura genuit verum
Deum: nos autem voluntariè genuit, ut simus primi-
tiæ creaturarum, ut dicitur Iac. i. Vide demum quod
Ioannes Euangelista tanti fecit mysterium per hæc
verba prolatus de filiis Dei, ut ne hoc impossibile cre-
deretur, attulerit pro testimonio id quod est maximè
supermirabile, scilicet mysterium incarnationis. sub-

Yentaculi secundi

dit enim: Et verbum caro factum est. Tanquam diceret: Ut credas homines nasci filios Dei: scito Deū esse factum carnem, vt habes in glossa. Sunt igitur in supremo totius vniuersi gradu, locati filii Dei qui nō ex sanguinibus, neq; ex voluntate affecta carni, neq; ex voluntate affecta virilitati: sed ex Deo nati sunt.

AD quæ sita autem dubitādo ordinatē respondendo dicitur: & ad primum quidem quod tres generationes excludantur per hāc triplicem negationem: & quod generatio ex voluntate carnis non appellatur hic generatio qua fiunt homines secundum esse naturæ: sed qua fiunt secundum esse morale ex voluntate affecta huiusmodi carnalibus: quales communiter emergunt filii huius seculi ex huiusmodi affectibus: alii prudentes rectores, alii negotiatores, & id genus reliqui. Ad secundum verō quod hic est sermo de voluntate propriē: & vna ponitur voluntas secundum substantiam, duæ autem secundum affectum. Voluntas siquidem vna & eadem secundum se est quæ est carnis & viri: sed geminatur propter diuersas affectiones, altera ad ea quæ virilis excellentiæ sunt: & vocatur voluntas viri: altera ad ea quæ carnalis necessitatis, utilitatis, aut declarationis sunt & vocatur voluntas carnis. Ad tertium autem, quod sermo Euangelistæ est de natiuitate propriē: quantum tamen suffert subiecta materia. Vt enim ex dictis aliqualis coniectura habere potest: non fiunt & sunt filii Dei adoptiui, vt sunt & fiunt filii adoptiui: hominum, sed eleuantur in consortium & cognationem diuinæ naturæ. Et propterea Ioannes Euangelista quum dixisset, Dedit eis potestatem filios Dei fieri: curauit tanto studio aperire modum quo fiunt filii Dei. Et post tot negatiuas manifestauit modum: scilicet quod ex Deo nati sunt. Dixit autem notanter posse coniecturam nunc haberi: quia idem Ioannes dicit;

Quæstio tertia.

dicit: Nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, quum apparuerit, similes Deo erimus. Hæc de secunda quæstione.

Circa tertiam quæstionem de verbis Apostoli: (Quid faciunt qui baptizantur pro mortuis? si omnino mortui non resurgunt, ut quid & baptizantur pro illis?) difficultas occurrit, ex eo quod sermo ille est vel de reprehensibili, vel de laudabili baptismo. Nam si de vituperabili baptismo, quo quidem forte baptizabatur pro cõsanguineis defunctis sine baptismo: ita quod semel baptizabantur pro salute propria: & iterum baptizabantur pro proximis suis defunctis sine baptismo, erroneè putâtes baptizari posse vnum pro alio: Si de hoc inquam erroneo baptismo loquitur Apostolus, infirmum valde argumentum ad persuadendam resurrectionem mortuorũ assumit? dum ex fide & spe quam habent de resurrectione mortuorum isti qui baptizantur pro proximis defunctis, arguit quod mortui resurgent. Nam facillima & in promptu est confutatio huius argumenti: respondendo quod quemadmodum factum istorum est vanum, ita & fides ac spes eorum: ita quod argumentum hoc sumi ex hominũ fide ac spe vana non oportet aliunde monstrare, quàm ex proprio facto quo baptizantur pro aliis. Ex hoc enim quod inutiliter & vanè baptizantur pro aliis, argumentum habetur quod vana est fides & spes quam habent de resurrectione mortuorum. Si verò est sermo de laudabili baptismo, apparet quod oportet incurrere alteram duorum, inconuenientiam: scilicet vel æquiocationem, vel improprietatem. Nam si exponitur pro mortuis, id est operibus mortuis, quæ sunt peccata (iuxta illud ad Hæbreos ix. Sanguis Christi emundabit ab operibus mortuis) incurritur æquiocatio: Nam in alia significatione sumitur, quum primo

R. 4

dicitur.

Ientaculi secundi

Dicitur: Qui baptizantur pro mortuis, & in alia sumitur statim subdendo: Si mortui non resurgunt: ut patet. Et nihilominus quale argumentum hinc sumpsit Apostolus? quasi penes similitudinem nominis ex operibus mortuis ad homines mortuos, ex resurrectione per baptismum ab operibus mortuis ad resurrectionem à naturali morte procedens. Si autem exponitur pro mortuis, hoc est profitendo fidem ac spem de resurrectione mortuorum: pro quanto ii qui baptizabantur, profitebantur integrum fidei symbolum, in quo manifestè dicitur, Credo carnis resurrectionem, &c. ita quod pro tanto dictum est quod baptizantur pro mortuis, pro quanto baptizantur profitendo resurrectionem mortuorum. Si sic, inquam exponitur, incurritur improprietas sermonis. Nam impropriè dicuntur baptizari pro mortuis, quia baptizantur profitendo resurrectionem mortuorum. Similiter posset dici baptizantur pro trinitate, quia baptizantur profitendo trinitatem.

Ad hanc quæstionem respondetur, quod quum Apostolus non arguat ex fide aut spe, aut ex verbis, sed ex facto (nam dicit: Quid faciunt qui baptizantur pro mortuis? & exponens illud factum esse baptizari pro mortuis, subdit: Si mortui non resurgunt, ut quid baptizantur pro illis? scilicet mortuis) oportet sensum horum verborum sumere ex facto ex quo argumentum sumit Apostolus. Nescio autem melius factum hoc interpretari quàm ex doctrina eiusdem apostoli: qui ad Colos. ii. docet eos qui baptizantur, baptizari in persona mortuorum. & non solum mortuorum, sed etiam resurgentium cum Christo, Consepulti, inquit, estis per baptismum Christo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum à mortuis. Et rursus cap. iii. Si construxistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, mor-

Quæstio tertia.

cul enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo. Ritus baptismi habet, ut qui baptizantur, mergantur sub aqua: & per hoc repræsentent duas mortes: scilicet propriam mortem mortalem, & mortem Christi corporalem. Repræsentant enim se mortuos vitæ veteri, sicut Christus mortuus est vitæ huius mundi. Mersio enim repræsentans sepulturam Christi mortui, ponens hominē qui baptizatur sub aqua, sicut corpus Christi positum est sub terra: repræsentat quoque hominem illum ita recedere à præterita vita, ut sit illi mortuus & sepultus. Similiter surgendo ex aqua repræsentatur duplex resurrectio, & Christi corporalis, & hominis spiritualis: ita quod ex hoc quod homo surgens ex aqua, repræsentat Christum à mortuis resurgentem: repræsentat quoque seipsum surgere in nouam vitam spiritualem: nunc quidem quantum ad animam secundū rem: in futurum autem etiam quantum ad corpus in spe. Hoc est factū ex quo arguit Apostolus, dicens: Quid faciunt qui baptizantur pro mortuis? hoc est in persona mortuorum: si mortui non resurgunt, ut quid baptizantur pro illis: hoc est personam illorum agunt qui sic baptizantur pro mortuis, sicut in repræsentationibus quidā agunt fortes, quidam modestos, quidam mortuos, quidam claudos, quidam cæcos, &c. & hi dicuntur operari pro cæcis, pro claudis, qui agunt personas illorum. Ex tali itaque baptismi ritu quo qui baptizantur, personam mortuorum agunt ad similitudinem Christi mortui, & consequenter personam resurgentium ad similitudinem Christi resurgentis argumentum sumpsisse apostolorum intelligendum est tum quia secundum hunc sensum inuenitur argumentum efficax. Vanum siquidem esset tale factum repræsentatiuum mortis & resurrectionis, si mortui non resurgunt. Tum quia exponitur litera sumendo argumentum à fa-

R r s

cto,

Ientaculi secundi

Ad, iuxta verba Apostoli.

Tum quia seruat^r propriet^{as} sermonis, & nulla interuenit equiuocatio. Tum quia consonat aliis documentis Apostoli. Tum quia nihil incerti aut noui in Ecclesia Christi per hanc expositionem ponitur.

Et aduerte, quod quia ex modo facti solus ritus baptismi per immersionem repræsentat mortem & resurrectionem, ideo Apostolus quasi particulariter loquitur de facto illorum qui baptizantur in persona mortuorum. Et rursus ideo apposuit coniunctionem, & dicendo, Vt quid & baptizantur, quasi diceret: Vt quid non solum baptizantur: sed baptizantur pro illis: id est, in persona mortuorum? Tanquam diceret: Vt quid tali ritu personam mortuorum & resurgentium assumunt quum baptizantur? Notanter autem dixi ex modo facti, quia ex efficacia sacramenti semper baptismus quomodocunque fiat, commori, & consepeliri hominem facit, & resurgere cum Christo in nouitatem vitæ.

Ad obiecta autem in principio, non est aliter respondendum, nisi quod expositio illa de opinato illo erroneo baptismo, minus consona videtur sensui Apostoli: qui ex facto manifestè arguit, & non ex spe facti. Hæc de tertia quæstione.

Circa quartam quæstionem difficultas occurrit quia non apparet literalis sensus secundum planum literæ contextum. Non enim apparet ad quod propositum dicantur illa verba: Mediator autem vnus non est: Deus autem vnus est. Constat namque ibi sermonem fieri de differentia inter legem Mosaicam, & promissionem factam Abraham in Christo. Et quantum apparet, extra propositum, extra contextum interpositum est quod officium mediatoris est inter duos: & similiter quod Deus est vnus. Quorum enim hæc hic, quantum in se verissima

ma

Quæstio quarta.

Quæ sunt? Hæc est tota quæstionis ratio ac summa.

Ad hanc quæstionem dicitur quod referendo clari-
us illam in manu mediatoris, ad legem Mo-
saicam de qua est sermo: soluitur facile quæstio. Ad
cuius clariorem & pleniorém intelligentiam colli-
genda antedicta summarè sunt. Posuit ibi Aposto-
lus ex vna parte Abrahamæ promissionem (quam etiã
testamentum à Deo confirmatum vocat) & ex alte-
ra parte Moyse legem. Et ex parte Abrahamæ posuit
quinque, scilicet fidem, benedictionem, vitam, hæredi-
tatem, & iustitiam. Ex parte verò legis contra posuit
quoque quinque: scilicet opera legis, maledictionem,
vivere in operibus legis, transgressionem, & pecca-
tum. Et demum concludit legem fuisse in custodiam
& pædagogum ad fidem Iesu Christi: in quo omnes
homines vniuntur per fidem, & fidei sacramentum
baptisma. Quum igitur ex parte promissionis Abra-
hæ tot diuina bona posuisset Apostolus, & ita ap-
propriasset Abrahamæ vt negasset illa à lege: quæstio-
nem interposuit, Quid igitur lex? Et statim refondet,
propter transgressionem posita est, donec veniret se-
men cui promiserat, ordinata per Angelos in manu
mediatoris. Vbi quatuor conditiones legis manife-
stat. Prima est, quòd propter malum posita est, hoc
est, lex non est posita vt faciat bonos & iustos: sed
vt puniat malum. Et hoc significant illa verba, Pro-
pter transgressionem posita est. Quum enim duæ
sint partes iustitiæ: scilicet declinare à malo, & facere
bonum: lex scripta in hoc differt à fide Abrahamæ, quòd
lex ad malum potestatem habet: culpæ quidem
puniendum: poenæ verò infligendum. Fides ve-
rò efficit bonum: quia ex fide vivitur vita iustitiæ
& dilectionis, &c. At si contra hoc obiciatur, non
esse deterioris conditionis legem Moyse legibus hu-
manis: quas constat posita esse non solum propter
trans

trans

Tentaculi secundi

transgressionem arcendam & puniendam, sed etiam propter bonum virtutis. Nam ad hoc ordinantur leges, ut fiant homines virtuosi, ut patet ii. & v. Ethico. Maxime ergo lex per Moysen à Deo data ordinatur ad reddendos homines virtuosos. Et confirmatur: quia legis præcepta sunt non solum de declinando à malo (puta, Non occides: Non incoehaberis, Non adorabis Deos alienos, &c.) sed etiam de faciendo bonum: puta, diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Honora patrem tuum. Ad hoc dicitur, quod aliud est loqui de fine legis, aliud est de effectu legis. Nam finis legis ad intentionem spectat: effectus verò ad potestatem & efficaciam legis. Si de fine est sermo, finis legis est bonum virtutis: ad quod intendit per præcepta, &c. ducere. Sed nulla lex scripta habet hanc potestatem, hancque efficaciam ut efficiat aliquem bonum: præcipere siquidem potest bonum, sed non facere. Sed respectu transgressionis seu mali habet lex potestatem & efficaciam puniendi. Punit enim malos, & puniendos arcet consequenter, ut experientia testatur. Apostolus autem non de fine, sed de effectu legis & fidei loquitur: & docet quod fides Abrahamæ facit hominem iustum ac viuum, &c. lex autem non potest iustificare, aut viuificare aliquem, sed potest punire. Et ideo propter transgressionem, tanquam materiam proprii effectus qui est punitio, posita est, & non propter iustitiam seu vitam, in quam non potest vires suas exercere, nisi pro quanto dilabuntur in malorum ordinem in suis omissionibus. Lex enim præcipiens religionis seu pietatis opera, non potest efficere in subditis religionis aut pietatis officium: exercet vires suas puniendo: ut lapidatus est qui non sanctificauit sabbatum, &c. Secunda est, quod est temporalis, scilicet ad Christum. Et hoc significant subiuncta verba, donec veniret semen cui promiserat: ita quod

Quæstio quarta.

quòd hinc habes quòd lex Moyſi non eſt perpetua, ſed temporalis. Nec obſtat quòd pluries dicitur in lege Moyſi, Legitimum ſempiternum erit, aut aliquid ſimile: quoniam huiusmodi ſempiternitas accipitur pro duratione cœua populo Iudæorum. Et eſt ſenſus, quòd eſt ſempiternum ſecundum perpetuitatem populi ſcilicet uſque ad Meſſiam: qui pater futuri ſeculi prædictus eſt, vnum populum ex omnibus facturum nouo nomine Chriſtianum: & iuxta verbum Eſaiæ, Et vocabitur tibi nomē nouum, quod os Domini nominauit. Scito tamen quòd lex cum ſuis præceptis poteſt dici perpetua quantum eſt ex parte auctoritatis humanæ, pro quanto poſita eſt non reuocabilis, niſi per ipſum Deum verum. Et dicitur temporalis, pro quanto Deus verus caro factus adimpleuit illam: & ſic conſummauit, non conſumpſit illam: iuxta illud, Non veni ſoluere legem, ſed adimplere, ita quòd finiunt legem non conſummando vt cibus finitur, ſed perficiendo: vt officium ducis exercitus finitur parua victoria: iuxta aliud verbum Domini in cruce: Conſummatum eſt. Tertia conditio eſt, quòd lex eſt ex cœleſti auctoritate poſita: vtpote ordinata per Angelos. Quod etiam Stephanus protomartyr prius dixerat, Actuum ſeptimo: Accepiltis (inquit ad Iudæos) legem in diſpoſitione angelorum. Decuit vt inter tot quaſi ignobiles conditiones quas de lege referebat Apoſtolus interponeret aliquam nobilem & glorioſam ſcilicet quòd ordinata fuit per angelos: in quo omnes humanas leges excellit: & auctoritatem diuinam habere monſtratur. Poteſt nihilominus vltra commendationem legis hæc particula ad ſecundam conditionem pertinere: vt ſcilicet ſignificetur à quibus & ad quos lex erat uſque ad ſemē promiſſum: intendens quòd ordinata erat per Angelos temporalis: ſcilicet donec veniret ſemen. Ac ſi apertè diceret:

Lex

Ientaculi secundū

Lex est temporalis secundum quod est ordinata per Angelos, qui cognoscebant huiusmodi temporalitatem: quamvis secundum quod est accepta hominibus, videatur sempiterna.

Quarta conditio est quod est mediatrix: & hoc significant verba illa, In manu mediatoris: hoc est in opere dimidiatoris. Et intendit quod lex fuit dimidiatoria: pro quanto fuit data non toti generi humano, sed vni parti, scilicet filiis Israël: & distinctiua fuit illius populi à reliquo mundo. Vnde etiam in vestibus signa discretiua ab aliis mandauit lex. Et quod hic sit sensus literalis, apparet ex eo quod huic sensui omnia sequentia consonant: ita vt currant absque cessitatione aliqua: vt patet in sequentibus. Habuit ergo lex hanc conditionem quod fuit dimidiatiua generis humani, quo contra fides Abrahæ, semen eius Christum vnitatem mundi facit. Vnde statim Apostolus subiungit, quod postquam reuelata est fides Christi, non est Iudæus neque Græcus &c. sed omnes sumus vnum in Christo. vt per hoc intelligas quod cessauit dimidiatio legis, vbi venit vnitatis Christi. Vnde statim ex hac legis conditione Apostolus materiam obiectionis assumit, dicens: Mediator autem vnus non est: Deus autem vnus est. Non dixit, Mediator duorum aut plurium est: quoniam non loquitur de officio mediandi, hoc est coniungendi vel concordandi duos vel plures: sed dixit negatiuam: scilicet vnus non est, quia dimidiare non est facere vnum, sed scindere vnum. Et per oppositum Deus est vnus in sua promissione: quia vni semini promisit benedictionem omnium gentium. Præmiserat enim quod Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. non dicit, & seminibus quasi in multis: sed quasi in vno: & semini tuo qui est Christus. Ad huius quippe vnitatis promissionem, per quam constituitur totus mundus

du

Quæstio quarta.

deus in unitate, spectat quod dicitur, Deus autem vnus est, in sua promissione. Ita quod ex hac legis conditione quod est dimidiatoria generis humani, nascitur statim quæstio, assumpta propositione vniuersali quod dimidiator vt sic non est factiuus vnus & è regione contraposto quod Deus est vnus in sua promissione. Nam hinc statim inferitur, Lex ergo aduersus promissa Dei? pro quanto promissa Dei sunt in unitate generis humani in vno semine Abrahæ: & lex non est ad unitatem, sed ad diuisionem generis humani. Vbi videre potes quàm ad propositum materiam de qua tractat Apostolus secundum hunc sensum dicta sint hæc verba.

Sunt enim adeo ad propositum, vt fuerint valde etiam necessaria ad plenius commendandam promissionem & fidem Abrahæ supra legem. Vnitas namque vel diuisio generis humani maximam facit differentiam. Et vt plenius appareat veritas dicti sensus, trans eunda summarie est responsio Apostoli ad exortam obiectionem, prænotando duo: Alterum est, quod licet hæc obiectio sit explicitè deducta ex vltima conditione legis, pro quanto quasi syllogizata est inde: insinuat tamen in litera quod ex aliis, quoque legis conditionibus nascitur dicta obiectio, dum in numero plurali dicitur, lex ergo aduersus promissa Dei. Ex hoc enim intelligimus concludi legem esse aduersus multa promissa Dei, & non solum aduersus vtilitatem promissa. Et verè apparet hinc quod sit & aduersus iusticiam promissam, pro quanto lex propter transgressionem posita est: & aduersus hæreditatem semen promissum, pro quanto durat donec veniat semen: duratio siquidem legis quamdiu est, tollit seminis illius aduentum: & e contrario: lex ergo aduersus promissa Dei apparet.

Alterum est, quod communis radix omnium in-

fundit

Ientaculi secundi

Infirmitatum legis quibus differt ac deficit à fide Abrahamæ, est penes viuificare seu iustificare animã. Etenim si lex posset iustificare, non propter transgressionem posita esset, sed propter vitam iustitię: & similiter non duraret donec veniret semẽ, sed semper, utpote ipsam vitam semini promissam conferens, & similiter non dimidiaret genus humanum, sed vniret ipsum in vitam spiritus. Et propterea Apostolus ad radicem securim ponit, soluendo obiectionem, dum communem omnium infirmitatum legis rationem reddit, postquam respondit absit, & dicit: Si enim data esset lex quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia: intellige Apostolum subtiliter impotentiam legis tanquàm ex necessitate materiæ se tenentem afferre. Ac si latius diceret: lex data est suapte natura impotens viuificare: ita quòd non ex accidente infirmitate, aut ex aliquo defectu priuatiuo lex hanc infirmitatem & consequenter cæteras concomitantes habet, sed ex hoc ipso quòd est lex, sequitur quòd lex est diuersa res à fide & promissione Abrahamæ. In cuius signum lex distinguitur contra gratiam. Ioan. i. Lex per Moysen data est, gratia per Iesum Christum facta est, fides siquidem pars est gratiæ. Et quòd hoc sit verum, manifestatur: quia si data esset lex quæ posset viuificare: ex lege verè esset iustitia: quòd esset contra promissionem Dei: quia si ex lege: iam non per repromissionem: ut superius dictum est. Igitur quòd lex sit habens tot condiciones, ex naturali eius impotentia seu infirmitate est. Deinde subiungit quòd non aduersus promissa Dei has condiciones habet lex, sed pro promissis Dei: pro quanto ex eis conditionibus transmittit subditos ad promissionem factam Abrahamæ, dicens: sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Ideo, inquit, lex scripta clausit omnia præcepta tam

de

Quæstio quarta.

de malis vitandis quàm de bonis prosequendis sub peccato cognoscendo, concupiscendo permansuro ac puniendo : vt sic transmittatur ad desiderandum & querendum medicum redemptorem ac saluatorem. Nulla enim ex parte infirmi via quòd velit & querat medicum, melior est, quàm morbū proprium augeri, & dura cognoscere, ac puniri, sine liberatione tamen.

Sic lex transiit ad Christum. nam lex cognitionem peccati dabat (ad Rom. vii. Peccatum non cognoui nisi per legem.) & puniebat, vt patet: vt concupiscentiam augebat occasione accepta: vt patet ibidem: & durationem peccati operabatur: pro quanto non poterat interius sanare aut adiuuare. In hoc autem quòd scriptura conclusit omnia sub peccato, coiunguntur omnes antedictæ legis infirmitates: quia omnes sunt in via colligatæ communi ratione, scilicet quòd lex non potest iustificare, sed sub peccato ponere vt facile est discurrendo deducere.

Soluta autem obiectione ex hoc quòd infirmitates quidem has necessario habet: sed habet eas, & vtitur eis transmittendo ad hoc vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. ex tribus similitudinibus iuxta antedictas tres infirmitates seu conditiones legis, manifestat Apostolus ministerium legis quòd seruiebat promissio semini custodiendo, ducendo, fouendo.

Prima similitudo est ad custodem expectantium in tenebris claritatem: ibi, priusquam veniret fides. Et hæc respondet infirmitati legis quæ posita est propter transgressionem, qua conclusit omnia sub peccato. Secunda est pædagogorum, ibi, itaque lex pædagogus. Et hæc respicit istam infirmitatem in manu mediatoris: datus siquidem pædagogus est populo Israël tanquam puero electo præ aliis, segregando ipsum ab aliis, iuxta illud Deuteronom. xxxii.

Ientaculum tertium

Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hereditatis eius. Vnde huic similitudini annectit Apostolus unitatem omnium hominum in Christo. Tertia similitudo est ad actores & tutores paruuli heredis, ibi, Quanto tempore heres paruulus est. Et hæc respicit illam infinitatem, donec veniret semen. Et est in his tribus similitudinibus perspicere statum eorum qui sub lege erant, differentem à statu regeneratorum in Christo penes tria. In tertia quidem penes seruitutem & libertatem: in secunda verò penes imperfectionem & perfectionem: in prima autem penes iniustitiam & iustitiam: vt facile patet inspicienti textum Apostoli & applicanti. Et hæc de quarta quaestione. In festo circumcisionis Domini, Anno. M. D. XXIIII. Posonii.

TERTIVM IENTACV- lum, in quo tres quaestiones tractantur.

CCVRRVNT tertio circa diuersa in nouo testamento dicta de sacerdotio, quaestiones tres: Prima de verbis Apocalyp. cap. v. Fecisti nos, Deo nostro regnum & sacerdotes. Et cap. i. Fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suos. Secunda, de verbis Petri Apostoli in cap. ii. primæ suæ epistolæ, Vos autem genus electum, regale sacerdotum, gens sancta, &c.

Tertia de verbis eiusdem Petri Apostoli in eod. cap. Ad quem accedentes & ipsi tanquam lapides viui

De Sacerdotio.

superædificamini domos spirituales in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.

Circa verba Apocal. occurrit quæstio, an sit sermo de sacerdotio propriè, an non? nam ad vtranque partem ratio verget. Quòd enim de sacerdotibus propriè loquatur, habetur tū ex eo quòd sermo improprius dedecet diuinam reuelationem. Tum ex eo quòd coniunctum sibi regni nomen sumitur propriè quum dicitur, Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes. Qua enim ratione non impropriatur regni nomen, eadem ratione abducendum à proprietate non est sacerdotis nomen, quum simul ponantur.

Quòd verò non propriè sacerdotis nomen hoc in loco positum intelligatur, habetur ex eo quòd si propriè dictum est, sequitur Christianos omnes aut saltem iustos, omnes saltè prædestinatos esse propriè sacerdotes. quod sanctæ matris Ecclesiæ pias aures offendit: utpote multorum hæreticorū dogma. Circa verba quoque Petri Apost. primò inducta occurrit primò, similis quæstio: an scilicet sit primò de sacerdotio propriè. Nam quod si sermo proprius habetur, ex duobus primò, quia de dignitate populi Christiani loquitur. constat autem ad dignitatem spectare sacerdotium propriè dictum, & nō per similitudinem. Secundò, quia sermo iste sumptus est ex verbis Domini scripti à Moyse Exod. xix. vbi constat de sacerdotio propriè dicto sermonem esse.

Quòd autem non sit sermo de sacerdotio propriè ex eo arguitur: quia sequeretur quemlibet Christianū donatum esse sacerdotio propriè dicto: & sic quilibet Christianus esset propriè sacerdos. Quòd hinc tantò clarius sequitur, quantò manifestum est ad populum Christianum hunc sermonem dirigi, & non ad maiores in Ecclesia ad quos fortè referri dicuntur

Ientaculum tertium

Sermones allati ex Apocalypsi. Occurrit deinde specialis quæstio, cur Petrus apostolus referens hæc Domini verba, mutauerit illa. Nam in Exod. Dominus dixit: vos eritis mihi in regnum sacerdotale. Petrus verò dixit: Vos autem sacerdotium regale. Inter quæ quanta sit distantia, monstrat diuersa significatio substantiuu & adiectiuu. Circa demum verba eiusdem Petri Apostoli vltimo allata, similis primo, occurrit quæstio de proprietate sermonis: quia ex vna parte loqui improprie dedecet sacram scripturam: & ex alia re sequitur omnes Christianos esse sacerdotes, si sermo est proprius, quum ad omnes dirigatur sermo iste. Quærit deinde, an hostias dixerit spirituales diminutionis an excellentiæ causa: vt scilicet hortetur ad offerendum spirituales hostias, tanquam meliores hostiis corporalibus vel tanquam ad quales possunt.

Antequam respondeatur, prædeklarandi sunt ex sacra scriptura termini cum differentiis eorum. In duplici siquidem significatione inuenitur sacerdotium in sacra scriptura, scilicet vel proprie, vel secundum similitudinem seu participationem quandam. Et proprie quidem frequentissimum est sacerdotis nomen in sacris literis. Secundum verò similitudinem rerum quidem est ipsum sacerdotii nomen, sæpe tamen sacerdotalium operum nominibus scriptura vtitur sic scilicet secundum similitudinem seu participationem quandam: vt tunc apparebit. Sacerdos igitur proprie definitur ab Apostolo ad Hebræos quinto: Omnis, inquit, pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ ad Deum sunt, vt offerat Deo dona & sacrificia pro peccatis. Nec mireris nouicie, si de sacerdote loquendo ad pontificis definitionem transire videatur: quandoquidem Apostolus vt synonymis vtitur pontificis & sacerdotis nominibus: vt patet ibi in multis capitulis. Iuxta hanc significatio-

nem

De Sacerdotio.

nem constat appellari sacerdotes eos qui officium habebant offerendi Deo sacrificia & oblationes: & sapissimè in scriptura nominari. Sacerdotij verò nomine secundum quandam similitudinē Petrus Apostolus vtitur in verbis in ter tia quæstione inductis: ve infra clarè patebit. Opera autem sacerdotis pluries inuenimus secundum similitudinem applicatam ad actus diuersarum virtutum. Et de interiore actu penitentia patet in P salmista. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. De actu abstinentiæ, ad Roman. xii. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, &c.

De actu diuinę laudis, ad Hebræos xiii. Offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorum consentientium nomini eius. De actu beneficentiæ ibidem, Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus. De actu martyrii, Sapientiæ iii. Tanquàm aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos. Et vniuersaliter de actibus iustitiæ in Psalmo dicitur: Sacrificate sacrificium iustitiæ. Hæc enim & alia huiusmodi per quandam similitudinem hostiæ & sacrificii dicuntur: pro quanto induunt rationem oblatorum Deo ad eius honorem. Et similiter secundum similitudinem sacerdos dicitur qui hæc ad honorem Dei facit, pro quanto offert huiusmodi virtutē actus Deo, ordinando illos in honorem Dei.

Ex quibus habes primò quòd sacerdos propriè est nomen gradus, ordinis, seu officii publici ad offerendum Deo sacrificium: non curando nunc differentiam inter ordinem, gradum & officium. Sacerdos verò similitudinariè, nomen est virtutis: scilicet religionis seu sanctitatis afficientis animum ad diuinum cultum. Habes secundò conditiones tres requisitas ad propriè sacerdotem. Prima est quòd sit ex homini-

Tentaculum tertium

bus assumptus. Et hinc gradus seu dignitas monstratur, ut interlin. glossa notauit.

Secunda est, quod sit pro hominibus constitutus. Et hinc publica utilitas monstratur, ita ut sit mediator inter Deum & homines constitutus pro hominibus in iis quæ sunt ad Deum. Tertia est, quod offerat sacrificia. Et hinc facultas ad supremum oblationum Deo, monstratur: ad differentiam minorum etiam officiorum publicorum ad offerendum Deo laudes. Nunquam itaque intelligas sacerdotium aut sacerdotem propriè: nisi has in eo inueneris condiciones. Offerentes siquidem quæcunque virtutum opera Deo: assimilantur sacerdotibus: & participat sacerdotium, pro quanto actum oblationis exercent: sed à sacerdote & sacerdote propriè deficiunt pro quanto non ex publico sacerdotii officio offerunt. Et similiter oblata deficiunt à sacrificiis proportionabiliter: ut infra clarè patebit. Et si obiiciatur contra hæc, quod quæ ratione Christus offerendo seipsum in ara crucis, fuit verè & propriè sacerdos: eadem ratione sancti martyres offerendo seipsos in ara ignis, & aliorum tormentorum, fuerunt verè & propriè sacerdotes: ac per hoc ruunt omnia dicta: quoniam ex sola virtute martyrii voluntarii sacerdotium propriè dictum inuenitur. Et si hoc admittitur, non erit difficile deducere sacerdotium propriè dictum ad offerentes mortificationem carnis, & alia huiusmodi.

Ad hoc dicitur quod inter Christum & alios maxima est in hoc differentia: & pro nunc dicemus triplicem. Prima est ex parte principii: quia Christus ex publico sacerdotii officio obtulit seipsum: ita quod fuit constitutus sacerdos ad sacrificandum seipsum: quod de nullo alio etiam suspicari fas est: quia nullus sit sacerdos ad offerendum seipsum in sacrificium, sed

Ad

De Sacerdotio.

ad offerendum in lege vitulum aut ouem,
&c. & in lege noua corpus & sanguinem Domini.
Christus autem Dominus ex hominibus assumptus
à Deo patre, & pro hominibus constitutus est ad of-
ferendum seipsum per mortem propriam in ara cru-
cis: vt patet per Apostoli processum longum ad He-
bræos. Secunda est, ex parte oblationis. Oblatio siqui-
dem Christi fuit secundum substantiam oblationis
voluntaria: hoc est, mortuus est, quia ipse voluit, non
solum voluntate diuina, sed etiam voluntate huma-
na non solum per modum acceptantis, sed per mo-
dum causantis: pro quanto in potestate animæ suæ
erat prohibere mortem suam corporalem: quia erat
anima glorificata, & noluit fieri huiusmodi prohibi-
tionem. Vnde singularissimè scriptum est de hoc vo-
luntario Isa. liii. Oblatus est quia ipse voluit. Et ipse
Dominus dicit. Nemo tollit animam meam à me, sed
ego ponam eam à meipso. Ioan. x. & de sua quo ad
hoc potestate, subdit: Potestatem habeo ponendi
animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi
eam. Reliquorum autem sanctorum martyrum ob-
latio non fuit voluntaria quo ad substantiam: quia
non erat in potestate eorum mori vel non mori: quam-
uis in potestate eorum quandoque fuerint circumstan-
tiæ moriendi, puta locus, tempus, modus. Non fuit,
inquam, voluntaria nisi per modum acceptantis: pro
quanto acceptauerunt mori pro honore Dei, qua-
si facientes de necessitate virtutem. Tertia, ex parte
rei oblatæ. Nam sanguis Christi fuit suapte natura
reconciliatiuus, satisfactiuus, &c. pro aliis: imò pro
 toto mundo, vt dicitur i. Ioan. ii. sanguis verò alio-
rum martyrum ipsis solis meritorius est. Non est er-
go similis ratio de sacrificio mortis Christi, & de sa-
crificiis mortis aliorum martyrum. Vnde manife-
stum fit Christum offerendo seipsum fuisse verè &
ad

Ientaculum tertium

proprie sacerdotem: sanctos autem martyres fuisse sacerdotes per quamdam similitudinem, vt sacerdos est nomen virtutis.

His præmissis respondetur ad primam questionem de verbis Apocalyp. quod sermo est in vtroque textu de sacerdote proprie Recognoscuntur siquidem duo beneficia exhibita Christiano populo: scilicet regni & sacerdotii. Vbi, pro claritate aduerte magnam esse dignitatem populi si erigatur in regnum, & si concedatur vt sint ex eis sacerdotes: vt testatur priuatio eorundem: si enim regnum redigeretur in prouinciam, valde degeneraret: & similiter si populus aliquis priuaretur, vt ex eis non possint fieri sacerdotes: aut (quod plus est) quod in eis non essent sacerdotes, valde degeneratur. Ad magnum ergo beneficium populi spectat concessio vtriusque dignitatis: vt scilicet populus erigatur in regnū, & suos habeat ex suis sacerdotes. Vtranque itaque dignitatem collatam Christiano populo esse, Apocalypsis testatur. Et regnum quidem Dei est, vt dicitur ad Ro. xiiii. iustitia, pax, & gaudium in spiritu sancto. Quod in præsentia incipit iuxta illud Luc. xvii. Regnum Dei intra vos est. In futuro autem perficietur: tum quia nec iustitia, nec pax, nec gaudium in spiritu sancto hic consummatur: tum quia Christus ipse expectauit regnare vsquequo transiret ex hac vita. Fuit ergo Christianus populus regum Deo, quum sit iustus, pacificus, & gaudens spiritu sancto. Siste parum per hic, & nota primò, dignitatem regalē explicari per regnum, non per Reges: ait enim, fecisti nos regnum. & non dicit, fecisti nos Reges, quia regnum directè sonat dignitatem vniuersitatis. Rex autem dignitatem personalem: vt hinc intelligas Christianos erectos proprie in regnum, & non in reges, vnus enim solus est in Dei regno Rex, proprie loquendo. Nota secundò eandem

excel:

De Sacerdotio.

excellentiā notari, quod hic incipiat, & in futuro consummabitur: dum verbo præteriti temporis dicitur, fecisti nos regnum: & verbo futuri temporis subditur, regnabimus super terram, quod tunc verificabitur, quum Christiani corregnabunt Christo in terra uiuentium.

Nota tertio dignitatem regulam ita explicatam in præsentī & in futuro per dicta uerba, ut intelligeretur excellentiam hanc ita esse uniuersitatis, ut ad personales quoque actus in futuro se extendat. Et propterea explicata est quò ad futurum per actus regnandi, dum dictum est & regnabimus super terram, quò contra sacerdotalis dignitas explicata est per nomen personale, & nihil ad sacerdotes spectans dicitur de futuro: ut intelligeremus aliter communicatam dignitatem sacerdotalem, & aliter dignitatem regni: & similiter aliter & aliter se habere ad futurum utranque dignitatem. Dignitas namque sacerdotalis non sic est populi, ut quilibet sit pars sacerdoti: sicut dignitas regni sic est populi ut quilibet sit pars regni: sed sacerdotalis dignitas sic est populi, ut habeat ex suis aliquos sacerdotes. Et propterea textus utitur sacerdotis nomine: quod non est nomen collectivum, sed singularis personæ. Et ut contentiosi ac proterui contumaciantur, & videant suauem dispositionem regni de sacerdotii populo concessi, exigere dictum intellectum, perspicere & clarè intueri alium sensum (scilicet quod quilibet de populo sit sacerdos) destruere seipsum. Nam si ex Christianis populus habet dignitatem sacerdotii, ut quilibet sit sacerdos, propriè loquendo, sequeretur de necessitate quod nullus Christianus est sacerdos: quia sacerdos ex hominibus est assumptus & pro hominibus constitutus in iis quæ sunt ad Deum &c. ac per hoc si quilibet est assumptus & constitutus, nulli sunt ex quibus assumitur & pro quibus

Tentaculum tertium

constituitur: nisi si forte diceretur, quod remanent infideles ex quibus assumitur, & pro quibus constituitur. Quod primò est ridiculum, sacerdotes nostros fieri pro infidelibus.

Deinde non effugit vim argumenti: quia si totus mundus esset Christianus, nullus Christianus esset sacerdos: quum nulli homines remanerent ex quibus sacerdos assumeretur & pro quibus constitueretur: sicut si quilibet homo esset rex, nullus homo esset rex, quia nullus haberet super quos regnaret. Sapientia ergo diuina disponens omnia suauiter, reuelante Christiano populo vtraque dignitatem collatam, ita vt intelligatur vtraque suauiter collata, illa regia secundum suauitatem regni, sacerdotalis vero secundum suauitatem sacerdotii: vt scilicet ex Christianis aliqui sint assumpti & constituti pro aliis sacerdotibus. Et sicut verè & propriè dicitur, fecisti nos Deo nostro regnum, colligendo omnes Christianos in regnum Dei, ita verissimè etià dicitur fecisti nos sacerdotes Deo, assumendo ex nobis & constituendo pro nobis aliquos nostrum sacerdotes, quoniam sic & verissimè & propriissimè verus est sermo iuxta subiectam materiam: & totus populus recognoscit beneficium vtrunque esse suum, quamuis, diuersimodè, quia primum in singulis, secundum in quibusdam, ex singulis tamen & pro singulis. Et quia in patria non erunt sacrificia, sicut nec templum (iuxta illud Apocal. xxi. Templum non vidi in ea) ideo nihil in futurum de actu sacerdotis dicitur: quamuis sacerdotalis dignitas maneat in æternum. Et sic patet solutio primæ quæstionis, admittendo dicta Apocal. verba ad vniuersum Christianum populum referri: quod tamen multi fortè non admitterent. Et verba quidem allata ex v. cap. non sunt populi Christiani, sed animalium & seniorum: à quibus distingui

reliquum

De Sacerdotio.

reliquum Christianum populum apparet intuenti
textum, exprimentem vltra animalia & seniores an-
gelos & omnem creaturam . in caelo, super terram
&c. Verba autem primi capituli Ioannis Apostoli
Euangelistæ sunt. Qui erat sacerdos, & in persona
ipsius & ei similitum glossari possunt. Hæc de prima
quæstione.

AD secundam quæstionē de verbis Petri Aposto-
li pro quanto similem petit difficultatem patere
potest ex dictis responsio. Et breuiter dicitur quod
est ibi sermo de sacerdotio propriè dicto, & quod
secundum rem significatur ibi vtraque dignitas, regni
scilicet & sacerdotii, collata Christiano populo. Quò
ad modum verò explicandi, aliter explicata est à Pe-
tro apostolo quàm fuit à Ioanne Euangelista: nam
Petrus non explicauit illam per nomen personale
(non enim dixit, vos estis sacerdotes) sed per nomen
ipsius dignitatis sacerdotalis dicendo. Vos estis sacer-
dotium, vt per hoc eruditus quisque facillè posset in-
telligere quid significatur scilicet quòd in illis esset di-
gnitas sacerdotii scilicet in vobis est dignitas sacerdo-
tii. Quod sufficientissimè verificatur habendo ex se-
ipsis quosdam sacerdotes: & non oportet verificari
sic, vt singuli sint sacerdotes: quia vt deductum est, si
singuli essent sacerdotes, nullus esset sacerdos. Quum
verò secundò quæritur, cur Petrus mutauerit verba
Domini in Exod. dum ibi dicitur, Regnum sacerdo-
tale: Petrus autem ait, sacerdotium regale. Respon-
detur ea ratione factam esse mutationem, quia illud
regnum vt pote temporale, decorabatur dignitate sa-
cerdotali tanquam illustriore: sacerdotium verò no-
strum, quāuis spiritalius, decoratur tamen regno Dei
æterno, vt pote clariore & meliore. hic enim factum
est vt ibi regnū significaretur decoratum sacerdotali
dignitate, dicendo, Regnum sacerdotale, hic verò
sacer

Ientaculum tertium

sacerdotium significaretur decoratum regno, dicens
do, Sacerdotium regale. Declaro singula. Promisit
populo Israël Deus, si seruaret mādata sua, quattuor:
vt dicitur Exod. xix. Eritis mihi in peculium de cun-
ctis populis (mea est enim omnis terra) & vos eritis
mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Vbi pri-
mò promittit Deus habiturum se populum Israël in
specialiter propriam rem ad similitudinem peculii,
quod specialiore quodam iure possidetur, quam id
quod communiter habetur, vnde & dicitur peculium
castrense vel quasi &c. Propterea siquidem interpo-
nit, mea enim est omnis terra, tanquam diceret: licet
ego sim vniuersalis Dominus totius orbis communi
iure creationis, gubernationis &c. vos tamen eritis
mei quasi speciali quodā iure, propter specialem cu-
ram quam habebo de vobis quati de peculio. Et huic
suo peculio adiecit tres dignitates, scilicet regni sacer-
dotii, & sanctitatis. Regni quidem tēporalis quoniam
exigebat populum illum in temporale regnum ipsius
Dei, ita quod Deus esset illis rex, & ipsi essent eius re-
gnum. Nec hoc ego fingo, sed scriptura testatur mul-
tipliciter. Tum primi Reg viii. vbi populo petente
constitui sibi hominem in regem, Dominus dixit ad
Samuelem: Non enim te, sed me abiecerunt ne re-
gnem super eos. Tum quia ibidem xii. Samuël dixit
populo ad idem propositum, Dixistis, rex imperabit
nobis, quum dominus Deus vester regnaret in vobis.
Tum quia in præfato viii. cap. reprehenditur populus
de hac sua pētitione, quæ non esset reprehensione di-
gna nisi ratione iniuriæ quam faciebant Deo, resis-
tantes illum pro rege, & volentes habere hominem
in regem sicut cæteræ gentes habent. Vnde populus
Israël paruo tempore dignitatem regni Dei retinuit
scilicet à Moysē vsque ad Samuelem: postea autem
in regnū hominis degenerando transiit. Et hoc etiam

parum

De Sacerdotio.

parum retinuit, sub tribus scilicet regibus tantum: Saule, Dauid, & Salomone. Nam postea non fuit amplius regnum hominis, sed scissum est in regna hominum. Temporalem ergo dignitatem regni Dei ut specialis Regis eorum promissam à Deo, si seruarent mandata eius, quia latens erat, quia Rex inuisibilis erat, oportuit decorare & illustrare claritate dignitatis sacerdotalis, quæ in manifesto posita fuit, & propterea dicitur regnum sacerdotale. In cuius signum suprema iudicia summo sacerdoti reseruata sic erant, ut morte puniendus esset qui non pareret iudicatio: ut habes Deut. xxvii. Et reuocatio profugorum usque ad mortem summi sacerdotis decreta fuit Iosue xx. Tertia demum dignitas (scilicet ut esset gens non prophana, non superstitiosa, non sacrilega, ut gentes ignorantes Deum, & colentes idola: sed sancta, hoc est dicata Deo vero per verum cultum) manifesta est. Petrus autem apostolus mutauit peculium in genus electum, explicans & specialitatem electorum & originem per æternam electionem, & modum exequendi electionem per viam generationis, generantur siquidem Christiani per baptismum. Dignitatem vero regni altiore insinuauit sacerdotalis. Et verè sic est, quia sacerdotium Christianum est sacerdotium regni: sicut euangelium est Euangelium regni, proculdubio æterni: ut explicat etiam Apostolus ad Hebræ. ix. Christus assistens pontifex futurorum bonorum, hoc est eorum quæ in futuro seculo expectamus. Constat autem longe melius & illustrius esse æternum Dei regnum, quam præsens sacerdotium: quoniam hoc sacerdotium est propter illud regnum, & non econtrario. Rationabiliter itaque mutauit Petrus dicens, sacerdotium regale propter excellentiam æterni regni, cuius est sacerdotium nostrum. Et hoc ita accipito secundum literalem sensum scripturæ, ut

non

Ientaculum quartum

non respuas etiam posse dici nostrum sacerdotiū regale, quia est secundum ordinem Melchisedech, qui rex & sacerdos fuit. Et hæc de secunda quaestione.

AD tertiam quaestionem de verbis eiusdem Petri Apostoli. Ad quem accedentes, &c. Respondetur quod sermo est hic de sacerdotio nō propriè, sed metaphoricè. Quòd ex contextu apparet. Tum ex præcedentibus: nam metaphoricè sermone præponit lapides viuos, & superædificari in domos spirituales. Tum ex sequentibus nam metaphoricè quoque sermone subiungit spirituales hostias. Ex his enim manifestum fit quòd metaphoricè quoque loquitur de sacerdotio, exhortans fideles vt accedentes ad Christum spiritualibus pedibus, tanquam viui lapide superædificentur in spirituales domos, & in spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, vbi clarè patere potest totum sermonem esse metaphoricum: significari per hoc sacerdotium virtutis, quo aliquis offert opera virtutis Deo: vt supra diximus. In cuius signum appellatum est sacerdotium sanctum, à sanctitatis virtute: cuius est afficere animum ad diuinum cultum. Sanctitas enim licet credatur illam esse virtus quæ est religio: in hoc tamen ab ea differt, quod ipsa primò respicit animum, religio verò opera. Vnde vacantes exteriori cultui diuino, religiosi appetantur: sancti autem minimè, nisi animo mundo ad diuinum se habeant cultum. Ad mundo igitur animo offerendum virtutis opera Deo, hortatus est, dum in sanctum sacerdotium prouehere Christianos studuit. Nec hinc sequitur aliquod inconueniens aut dedecens sacram scripturam: quoniã aliud est impropriè loqui, & aliud est metaphoricè loqui: vt patet: & metaphorica locutio frequens est in sacra scriptura.

Ad id verò quod deinde quaeritur de spiritualibus hostiis,

De Sacerdotio.

hostiis, an meliores sunt, &c. respondetur dicendo
quia, præmissa tamen prius ratione nominis. Actus
virtutum interioris elicit, & exterius imperati, si ad
honorem Dei fiunt, dicuntur spirituales hostiæ à com-
muni ratione, quia hostiæ sunt secundum spiritum,
sicut domus spiritualis dicitur, quia domus est apud
spiritum. Interior autem virtus actus ad Deum rela-
tus, dicitur speciali etiam ratione hostia spiritualis, sci-
licet ratione materiæ: ita quod est utroque modo
spiritualis, & vocatur sacrificium invisibile à sanctis
doctoribus. Primum itaque est, quod spirituales ho-
stiæ secundum rationem hostiæ sunt diminutive ho-
stiæ: hoc est, sunt hostiæ secundum quid, & non sim-
pliciter, ita quod ly spiritualis est conditio quasi dimi-
nuens rationem hostiæ; seu dicens hostiæ secundum
quid. Hostia enim simpliciter & absolute nomen est
corporalis sacrificii. Exemplo. Domus est nomen rei
corporalis: & propterea domus spiritualis non est do-
mus simpliciter, sed metaphoricè, seu secundum
quid. Secundum est, quod comparando hostias spiri-
tales hostiis absolute, quæ sunt sacrificia corporalia:
meliores sunt simpliciter hostiæ spirituales. Et ratio
est: quia hostia spiritualis est virtutis reddentis homi-
nem Deo gratum, & qua nemo potest malè uti. Sa-
crificia autem fiunt cum immundo animo, & illæ
sunt propriæ bonis: istæ autem communes sunt bo-
nis & malis. unde Esa. i. dominus dicit, Quo mihi
multitudinem victimarum vestrarum? incensum ab-
ominatio est mihi. Et tandè ratione reddens subdit,
Manus vestræ sanguine plenæ sunt. Et Dominus in
Euangelio Mat. ix. Euntes discite quid est, Misericordiã
volo, & non sacrificiũ, quod scriptum est Osee vi. vba
adungitur. Et scientiã Dei plus quàm holocaustam.
Misericordia enim & scientia Dei spirituales sunt ho-
stiæ. Tertium est, quod hostia novi testamenti in
scripta

scripta

Lentaculum quartum

seipsa quidem melior est omnibus, quum sit ipse
Christus Deus noster. Sed oblatio eius ex parte offe-
rentium non est melior hostiis spiritalibus, sed quan-
doque est pessima: ut patet. Quum Petrus ergo Apo-
stolus ad offerendas spiritalis hostias inducit, ad me-
liores offerentibus inducit, quamuis ad diminutiones
in ratione hostiæ, Et hæc de tertia quæstione. Posi-
tū in festo Pauli primi eremitæ. M. D. X X I I I I.

Q V A R T V M I E N T A - culum: de nouem Beatitudini- bus Euangelicis.

CCVRRVNT quartò E-
uangelicæ beatitudines tractā-
dæ, positæ Matt. quinto. Circa
quas antequā singulæ tracten-
tur, quinque occurrunt quæsi-
ta. Primum, cur Dominus in
principio has beatitudines pro-
posuit, secūdo, cur multas, ter-
tiò, cur tot: id est nouem. quartò,
cur pluraliter. Et ad primū qui-
dem quæsitum responderetur, Do-
minum in principio legis Euan-
gelicæ beatitudines proposuisse
duplici ratione. Altera est, quia
sunt fines: quia perfectiones
istæ quæ ut beatitudines, proponuntur,
sunt in præfenti vita ut fines.
Quod ex eo patet, quòd qualibet
earum proponitur ut vestita
beatitudine ex ratione finis
ultimi in patria. In qualibet
siquidem beatitudine, ponuntur
quatuor. Primò, perfectio aliqua:
puta esse pauperem, spiritu esse
mitem, &c. secūdo, ratio
beatitudinis, in verbo, beati,
tertiò deriuatio beatitudinis.

De Beatitudinibus.

finis, in verbo, quoniam quartò, finis vltimus in patria, puta regnum cœlorum, possidere terram, &c. Quia ergo in qualibet beatitudine ponitur finis vltimus futurus in alia vita (puta regnum cœlorum, &c.) & hic finis, ponitur vt ratio beatus actum propinquum tali fini: puta esse pauperem spiritu, esse mitem, &c. consequens est vt quælibet sit finis, beatitudo enim habet rationem finis. Et merito, nam huiusmodi actus propinqui futuræ vitæ sunt supremæ perfectiones huius vitæ, & ideo habent rationem finis. Et propterea Saluator sapientissimè in principio Evangelicæ legis proposuit vtrunque finem & eum scilicet ad quem tandem tendimus assequendum in patria: & eum seorsim eos quibus mediâibus in hac vita appropinquamus ad finem cœlestis patriæ. Finis enim habet rationem principii operabilibus, quia ex fine sumitur ratio operandi. Et hinc habes quàm differenter à philosophis Saluator docuerit felicitatem huius vitæ. Illi nanque quæsierunt huius vitæ felicitatem absolutè, hoc est in seipsa. Saluator autem docuit huius vitæ felicitatem relatiuè ad æternum patriæ gaudium: & ideo vt dictum est proponens beatos, apponit: quoniam ipsorum est regnum cœlorum aut aliquid simile. Et propterea illi posuerunt nostram hic beatitudinem quasi premium vltimum. Saluator autem ponit nostram hic beatitudinem vt meritum propinquum patriæ æternæ in futuro præmium. Altera ratio est, quia huiusmodi perfectionis rationem habet exemplaris: ad quod in hac via inspiciendo, mensurare possimus quantum proficiamus, & quantum deficiamus à perfectionis apice, vt quum aliquis circa ea quæ sunt mansuetudinis curat proficere, mensuret se aspiciendo ad beatitudinem qua dicitur, Beati mites. Et sic de aliis. Ad secundum quæsitum (cur non vnâ sed multas posuit beatitudines) responderetur, quòd quemad-

Et

modum

Tentaculum quartum

modum in domo coelestis patris mansiones multas esse docuit: ita multas beatitudines esse in hac vita reuelat, quasi vias multas perducentes ad coelestem patriam: ut hinc disceremus non esse felicitatem Evangelicam in hac vita, sicut felicitas quam studuerunt ponere diuersae philosophorum sectae: quarum vna excludebat aliam: ita quod non erat felix, verbi gratia apud Peripateticos, nisi perueniens ad contemplationem sapientiae &c. Christus enim posuit sic beatos in hac vita pauperes spiritu, ut poneret etiam beatos mites, & rursus poneret etiam beatos misericordes &c. ita ut qui misericordiae perfectione esset beatus, non excluderet eum qui munditia cordis beatus esset: & sic de aliis. Monstraturque hinc communes esse toti humano generi beatitudines vitae huius, dum alius sic, & alius scire potest.

Ad tertium quaesitum de certo numero, respondetur nouem apud Matth. à Domino propositas beatitudines consistentes in nouem assentionibus perfectionum. Verum septem primae (quae solae consueuerunt à multis dici beatitudines) consistunt in septem studiis agendi: vltimae verò duae consistent in perfectione non agendi sed patiendi. Quae inter se distinguuntur ex diuersa patiendi ratione: dum ratio patiendi in octaua est deitatis confessio secundum quancunque virtutem absolutè: in nona verò ratio patiendi est confessio verbi incarnati, quod specialem ingerere difficultatem immensitas mysterii monstrat. Sed ad hoc quaesitum plenior responsio post discussas omnes beatitudines apparebit: non praetereundo quod à deo solae primae septem computantur beatitudines: quia solae ipsae sunt in potestate studii nostri positae utpote in actionibus nostris consistentes. Nam reliquae duae non sunt in potestate nostra, persecutiones enim in iniquorum potestate sunt: & si nemo nos persequitur,

De Beatitudinibus.

ur, nullus est qui patiatur persecutionem propter iustitiam aut propter Christum. Septē igitur sunt beatitudines absolutē: nouem autem suppositis persecutionibus contra iustitiam & contra Christum.

Ad quartum autē quæsitum (cur quælibet beatitudo pluraliter proposita sit, dicendo beati) respondetur hoc ideo factum esse, vt in qualibet beatitudine multitudo comprehenderetur infinita hominum quæ possent si vellent esse secundum illam beatitudinem vt non solum multitudo beatitudinum multitudinem monstraret beatorum: sed quælibet beatitudo multos comprehendat in hac vita beatos: dum non singulariter dicitur, beatus, sed pluraliter dicitur, beati.

Ad quintum quæsitum ne idem pluries repetatur, seruanda est responsio post declaratas singulas beatitudines, tunc enim præintellectis ipsis beatitudinibus, gradus earum apparebit.

Circa primam beatitudinem (scilicet, beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum) scito duplicem inueniri expositionē. Primo, vt declaretur perfectio hominis in ordine ad bona temporalia: quales sunt diuitiæ agri, domus, &c. huiusmodi. Secundo, vt declaretur perfectio hominis in ordine ad quæcunque magnificentia hominem: vt sunt gloria, fama, dignitas, sciētia, sanitas, pulchritudo, &c. Et iuxta primum sensum, paupertatis nomen proprie sumitur: spiritus verò sumitur pro voluntate nō quæcunque, sed spiritali, non quomodo libet, sed per modum impulsus seu affectus: ita quod esse pauperem spiritu, est velle spiritali ratione & impulsu seu affectu paupertatem siue secundum exteriorem possessionem sit pauper, siue non.

Quod vt plenius intelligas, recolito apud philosophiam moralem duas inueniri virtutes circa dispositionem hominis in huiusmodi rebus: liberalitas, terra

¶ 53

scilicet

Tentaculum quartum

Scilicet & magnificentiam, satis enim bene dispositus est moraliter homo in usu huiusmodi exteriorum bonorum, si est liberalis in mediocribus, & magnificus in magnis. Lex autem diuina in veteri testamento altiorem videtur ingerere perfectionem auertendo interiorem affectum ab huiusmodi bonis. Diuitiarum, inquit, si affluant, nolite cor apponere. Et rursus, Beatus vir qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniarum thesauris: quis est hic, & laudabimus eum? Euangelica autem doctrina perfectiorem animam format, ad contrarium (paupertatem scilicet) cor vertens. Et hoc dupliciter: Hoc est vel statum paupertatis iuxta illud si vis perfectus esse, vade, vende omnia que habes, & da pauperibus, &c. Vel ad internam meritum paupertatis iuxta hanc beatitudinem. Beati pauperes spiritu. Vbi videre potes ad quantum perfectionis apicem ascendit pauper spiritu superato tam liberali quam magnifico recte vidente temporalibus bonis superato quoque tollente affectum suum ab huiusmodi bonis, dum affectum suum ad contrarium (paupertatem scilicet) habet. Et quia paupertas non est laudabilis secundum se, ideo non est dictum, Beati pauperes voluntate, sed spiritu: hoc est voluntate spiritali: qualis est voluntas paupertatis propter bonum spirituale. Et quoniam huiusmodi spiritalis voluntas inueniri potest vel per modum acceptantis (cuiusmodi est voluntas hominis parati sustinere propter bonum spirituale paupertatem si illata fuerit) vel per modum affectus seu impulsus (cuiusmodi est voluntas desiderantis propter bonum spirituale paupertatem, & hic modus longe prestantior est, & significatur per nomen spiritus) ideo descripti hoc in loco pauperes spiritu, ad summum perfectionis apicem secundum internam meritum peruenerunt. Nec minores sunt merito essentiali illi qui ob perfectionis studium exteriora relin-

De Beatitudinibus.

ra relinquunt vt sequantur Christum: facerent siquidem & hoc pauperes spiritu, si viderent expedire.

Aduerte hic tam pro hac quam pro aliis beatitudinibus, constitui beatitudinem in perfectionis apice, sic vt progressus & distinctio incipientium, proficientium, & perfectorum admittatur in qualibet. Et perfecti quidem beati absolutè dicuntur: alii verò quantum sapiunt illius perfectionem, tantum sapiunt & beatitudinis. Verbi gratia, iuxta hanc beatitudinem perfecti sunt qui voluntate spiritali per modum impulsus afficiuntur ad paupertatem, & simpliciter dicuntur beati pauperes spiritu. Vt proficientes verò sunt, qui spiritali voluntate parati sunt paupertatem si venerit, suslinere. Et quasi insipientes sunt, qui affluentibus diuitiis cor non apponunt. Vnde & veriq; à beatis pauperibus spiritu non omnino excluduntur sed inter ipsos quodammodo computantur. Et sic de similibus. Hæc de primo sensu.

IVXta secundum autem sensum, quo optima dispositio hominis ad quæcunque ipsum magnificentia describitur, paupertatis nomen metaphoricè sumitur: & significat insufficientiam hominis ex seipso. Et bene nota quòd non significat insufficientiam hominis, sed insufficientiam hominis ex seipso. Quod vt plenius intelligas, recolito hominem sicut & quamlibet rationalem creaturam duo habere. Alterum ex seipso: & hoc est insufficientiam & vniuersaliter defectus. Alterum, ex diuina largitate, & hoc est sufficientia, & vniuersaliter bonum. Docuit hanc distinctionem Apосто. ii. ad Cor. iii. scribens, Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Vnde manifestè cernis Apostolum distinguere id quod conuenit nobis quasi ex nobis, & hoc esse insufficientiam: & id quod conuenit nobis ex Deo, & hoc esse sufficientiam.

Ita

Quod

Tentaculum quartum

Quod ut plenius adhuc intelligas, accipe exemplum ab aëre illuminato, siue à sole, siue à lucerna: est enim ibi distinguere id quod conuenit aëri ex se, & id quod conuenit aëri ex illuminatōe. aër nanque ex se nullum habet lumen, sed quantum est ex se semper est tenebrosus: quicquid autē luminis habet, & quicquid potest ex lumine quod habet, ab illuminante habet. Sic quoq; in nobis inuenitur, quod nos ex nobis nullum habemus bonum, sed defectus & insufficiētia pleni sumus: ex Deo autem habemus quicquid boni habemus. Et sicut in aëre quantumcunque illuminato semper durat tenebrositas quantum est ex parte aëris (quia semper aër, quantum est ex se, tenebrosus est) ita in homine semper perseverat secum insufficiētia huiusmodi: quia quantumcunq; perfectus non solum in hac via, sed in patria homo sit, semper hanc cōditionem retinet, quod quantum est ex se, est insufficiens ac defectiuus: propter quod de beatis Angelis scriptū est, Tremunt potestates. Bona siquidem à Deo nobis collata, non ad hoc conferuntur ut tollant huiusmodi insufficiētiam, sed ut faciant nos ut Dei ministros idoneos ac bonos, sufficientes &c. ita quod nos tanquam ex nobis semper insufficientes inuenitur: & nosmet tanquam Dei cooperatores & ministri, potentes, scientes, boni, & vniuersaliter sufficientes inuenimur. Habes ergo ex his omnibus quid metaphorice paupertatis nomine in proposito intelligamus scilicet insufficiētiam hominis ex seipso. Spiritus nomine interiorem affectum per modum impulsus intellige. Restat ut explanetur quid significat hoc coniunctum scilicet. Pauperes spiritu. Non enim significat proprie loquendo habentes pauperem spiritum. Vnde & Dominus nō dixit, Beati pauperes spiritu, quod significaret habentes pauperem spiritum. Et in promptu ratio est, quia spiritus non debet esse pauper, sed magnus

De Beatitudinibus.

ignus & diues. pusillus enim spiritus vitium est, sicut
& paupertas spiritalis. Sed significat videntes in suo
spiritu (id est affectu) paupertate dicta, hoc est in-
sufficiencia propria. Quod vt plenius intelligas, con-
sidera huiusmodi paupertatem seu insufficientiam
non esse de genere bonorum seu laudabilium, neque
de genere peccatorum seu vituperabilium, sed con-
ditionem necessariò concomitantem rationale crea-
turam. Et licet ipsa insufficientia non sit in se lau-
dabilis: vsus tamen eius secundum rectam rationem
valde commendabilis est. Dictat autem recta ratio,
vt huiusmodi insufficientia vtamur dupliciter in stu-
diis, & affectibus nostris. Primò, vt remouente prohi-
bens: hoc est vt tollente impedimentum optimi pro-
gressus spiritus nostri. Impeditur siquidem plurimùm
spiritus noster, vt vtamur illo tanquam sufficientes:
vsurpamus nanque tunc sufficientiam nostram tan-
quam ministrorum Dei: & facimus nostram absolu-
te dum ad studia nostra & opera nostra procedimus
tanquam sufficientes: quum tamen in veritate aut
sufficientiam ad id habemus tanquam Dei ministri
vel totaliter non habemus. Si enim vteremur insuffi-
cientia nostra applicando illam ad remouendum im-
pedimentum studiorum nostrorum (hoc est ad re-
mouendum hoc impedimentum, quo scilicet proce-
dimus in operibus nostris tanquam nosipsi sufficien-
tes simus) sic paupertas huiusmodi redundaret in spi-
ritum per laudabilem ipsius usum. Et sic quum dici-
tur, beati pauperes spiritu, significantur beati in suo
spiritu videntes seipsis tanquam insufficientibus. Ac si
apertè diceretur: Beati qui in affectibus & studiis suis
se habent tanquam insufficientes in seipsis. Vt imur
secundò laudabiliter huiusmodi paupertate seu insuf-
ficientia per redundantiam in nostrum spiritum se-
cundum conformes ipsi paupertati seu insufficientie

It 4

affectus:

Tentaculum quartum

affectus: conformis nanque affectus huiusmodi paupertati est affectus subiectionis, recursusque ad eum à quo est sufficientia . Sicut enim extrinsecus pauper cum obsecrationibus loquitur, non confidens in seipso, sed recurrens ad alium, & subiiciens se, ita interna hæc insufficientia seu paupertas parit affectum in se non confidentis, sed recurrentis ad Deum, & subiicientis se illi, & reuertentis &c . Et sic complectendo totum beati pauperes spiritu dicuntur, qui in operibus suis & seipsis vtuntur vt insufficientibus, & affectus habent conformes huiusmodi paupertatis. Et hoc à multis doctoribus appellatur paupertas spiritus. Summa autem perfectio in huiusmodi paupertatis usu consistere videtur in hoc quòd quam deliberatè operatur intus vel extra, non solum ex electione deliberatè, & ex humilitatis habitu inclinante, sed per modum impulsus seu impulsui affectus vtatur seipso tanquam insufficiente & rursus quòd homo in affectibus suis quos quasi non deliberatè habet, vtatur seipso tanquam insufficiente, tanquam is qui spiritu Dei agitur . Et ad tam eminentem perfectionem designandam nomine spiritus Saluator usus est, dicens, beati pauperes spiritu. Quo fit, vt pauper spiritu excedat non solum communem apud morales philosophos, qui contra moralem superbiam rectè dispositus ponitur: sed etiam humilem apud sacram doctrinam, qui contra tam latam superbiam bene dispositus est, quanto spiritus reuerentialis timoris Dei præstantior est utroque . Et humilitatis quidem exemplum atque magistrum se Dominus exhibuit, dicens: Discite à me quia humilis sum corde . Reuerentialis autem spiritus efficaciam in ipso Domino scripsit Apostolus, quòd in omnibus exauditus est pro sua reuerentia . Extenditur autem hæc beatitudo ad quæcunque magnificentia hominem (siue sint exteriora

bona

De Beatitudinibus.

bona siue corporalia, siue anime, tam naturalia quam gratuita) magnificamur enim ex diuitiis, gloria, honore, laude, sanitate, pulchritudine, ingenio, scientia, prudentia, & deum infusis diuinis donis: ex quibus petilicamur, ne sufficientiam quum in nobis tanquam Dei ministris ponunt vsurpemus nobisipsis, vnde & Paulus dicebat: Ne magnitudo reuelationum extollat me &c. Et propterea qui ad hanc beatitudinem pertinent, ii sunt qui implent præceptum Petri Apostoli, ad omnia se habentes vt cooperatores & ministri Dei. Ait enim: Vnusquisque sicut recepit gratiam in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. si quis loquitur, quasi sermones Dei, si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus. Et simile est de aliis operationibus præceptum intelligendum, quoniam eadem est ratio omnium. Et quoniam internas nostras dispositiones ex delectatione & tristitia cognoscimus & mensuramus, si quis seipsum nosse vult quantum vtatur vel non vtatur seipso vt insufficiente in operibus suis, aduertat quantum tangitur delectatione quum magnificatur, honoratur, laudatur &c. ab aliis: aut etiam quum sibi occurrit se æstimari, magnificari, laudari &c. Et similiter quantum tangitur tristitia, quum contraria horum de seipso occurrunt in animo, vel ab aliis inferuntur. Qui enim huiusmodi delectationibus vel tristitiis tangitur, pauper spiritu non est: quoniam pauperi spiritu nihil est admirabilis propria laude, nec gaudet aut tristatur de huiusmodi, nisi pro quanto Deus in suo ministro honoratur vel dehonatur.

DE præmio autem huius beatitudinis (scilicet quoniam ipsorum est regnum coelorum) duo dicenda essent. Primum, cur regnum coelorum responderet huic beatitudini.

T: 1

Secundo

Tentaculum quartum

Secundo cur hoc præmium significatur per verbum præsentis temporis, quàm in aliis beatitudinibus ponatur verbum futuri temporis. Et hæc secunda dubitatio communis est etiam octavæ & nonæ beatitudini: quoniam in his tribus significatur præmium per verbum præsentis temporis: in reliquis verò sex per verbum temporis futuri. Et rursus in his tribus significatur verbum substantivum, scilicet est: in aliis verò per alia verba, videbunt, consolabuntur &c. Sed hæc communia in fine omnium beatitudinum dicuntur. Ad primum autem in promptu est responsio ex illa diuina regula: Qui se humiliat, exaltabitur. Rationis siquidem ordo poscit vt qui voluntario spiritu paupertatem amplexus est, aut seipsum abiecit, vtendo seipso vt sufficiente, exaltetur in regni celestis diuitias celsitudinem dignitatem, gloriam &c. quæ regni nomine importantur. Et hæc de prima beatitudine.

Circa secundum beatitudinem (Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram) a duertendum est mitem respicere duas materias: quarum principalis est vindicta, secundaria autem exterior mos. Et quantum ad vindicabiliam materiam spectat, mites dicuntur qui non vincuntur à malo: sed vincunt in bono malum. Non enim vincuntur à malis iniuriarum, iræ, perturbationis & tristitiæ: sed imperturbati & immutati, accessibiles & tractabiles permanent sicut prius erant antequam huiusmodi vindicabilia occurrerent: vincunt autem in bono malum, dum affabiles viles ac suaues seipsum exhibent iis qui puniendi seu obiurgandi occurrunt. Et hoc proprium videtur esse mitis, vnde apparet quod mitis superat lenem, mansuetum ac clementem, dum placida suauitate seipsum impugnantibus exhibet etiam vtilem. Est autem perfectio hæc tanta, vt Saluator ipse magistrum ac

exem

De Beatitudinibus.

exemplum eius specialiter se exhibuerit, dicens, Discite à me quia mitis sum. & Deum mereatur habere pro interno doctore, iuxta illud, docebit mitis vias suas & Moyses (de quo Num. xii. scriptum est quòd erat mitissimus super omnes homines qui morarentur in terra) creditur à Diony. ob hanc virtutem habuisse tantam cum Deo familiaritatem. Apparet quoque excellentia eius ex eo quòd religionem ipsam reddit Deo acceptabilem, testante hoc David, qui ut sua in Deum religio memorabilis apud Deum esset propriam interponit mansuetudinem, quæ minus quid est quàm mititas. dicens Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius: Sicut iuravit Domino, votum vouit Deo Jacob. Si introiero in tabernaculum domus meæ &c. donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob, &c. votum siquidem & iuramentum de inueniendo tam sollicitè locum Domino quod fecerat mansuetudine interposita, memorabile apud Deum proponit. Vnde multò magis acceptabilis foret, si mititas fuisset allegata. In secundaria verò materia (hoc est in moribus) superat mitis modestum & affabilem dum sicut in animo, ita in suis moribus exterioribus placida suauitate omnibus se exhibet, & sicut fructus arborum mitis ad se allicit. Quocirca totaliter (hoc est in vtraque materia) mitis meritò beati sunt, vtpote suorum morum intus & extrà possessores.

ET iure assignatur eis pro præmio possessio terræ: vt qui in hac vita iura sua prosequi noluerunt ad superandos occupatores, fiant possessores terræ non instabilis aëris, aut fluentis aquæ bonorum temporalium, sed solidæ ac firmæ terræ viuentium.

Circa tertiã beatitudinem, Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: occurrit statim quæstio
cug

Tentaculum quartum

cur lugere sine bonificante aliquo positum est inter beatitudines, quum lugere non sit de genere bonorum, sed computetur potius inter mala: quum tristitia sit malum naturæ (iuxta illud Eccles. xxx. Multos occidit tristitia, & non est utilitas in illa) & non sit bona moraliter: imò vt dicitur vii. Et hic. Prudens non intendit triftari. Et augetur quæstio ex eo quòd paupertas posita in prima beatitudine: quia non erat de genere bonorum, posita est cum adiuncto bonificante, dicendo, beati pauperes spiritu, & non absolute beati pauperes: hic autem sine adiuncto bonificante dicitur, beati qui lugent. Occurrit quoque quæstio altera, cur inter beatitudines annumeratus est luctus, & non gaudium. In nulla enim harum beatitudinum dicitur, beati qui gaudent: quum tamē gaudium magis pertineat ad regnum Dei, quàm luctus. Scriptum est enim, Regnum Dei est iustitia, pax, gaudium in spiritu sancto.

AD primam quæstionem respondetur de tristitia posse loqui dupliciter, vel absolute, vel ex suppositione præsentium malorum. Et absolute quidem neque est bona naturaliter, neq; moraliter, quoniam & nocet naturæ (vtpote inquietudo eius) & nullam habet rationem moralis boni: & sic à prudentibus refugitur. Suppositis autem præsentibus malis tristitia bona est? vtpote consequens & ad naturaliter & ad moraliter bonos actus, ponit enim tristitia præsuppositi præsentis mali in parte cognoscitiua sensationem seu perceptionem, in parte verò appetitiua refutationem. Et ambo bona esse ex eo patet, quòd malè dispositus est qui præsentia mala, aut non percipit, aut non refutat, vtpote insensibilis seu stupidus si non percipit, & corruptus si nõ refutat: ex his enim duobus bonis fit tristitia.

Et quia in dubium non vertitur, sed constat mala esse

De Beatitudinibus.

la esse in hac vita, ideo tristitia si alias habet circumstantias, inter bona computari potest in statu presentis vitæ. Nec est posita à Domino inter beatitudines sine aliquo bonificante: sed bonificatio eius ex parte materie significata est ex hoc ipso quod dictum est: Beati qui lugent, non hoc vel illud, sed qui lugent absolutè. Ex hoc enim significantur qui lugent non ob malum secundum quid (quale est omne malum temporale) sed ob malum absolutè: quod solum est id quod est contrarium absolutè bono, quod est vita æterna: ita quod dicendo, beati qui lugent, dixit, Beati qui lugent ob mala presentia contraria vitæ æternæ. & sic bonificauit luctum ex parte materie. Rursus bonificatus est luctus ex parte agentis, seu lugentis, ex hoc ipso quod significatus est per modum actionis, proculdubio humanæ ac per hoc voluntariæ, ex hoc ipso enim quod ponitur non quasi illata passio, sed quasi assumpta voluntariè actio, ad ordinem mortalium & meritoriorum actuum transferatur, lugere siquidem non est tam tristitia quam tristitiæ effectus, sicut flere. Vnde & lugere dicuntur tam viri quam mulieres, quamdiu lugubres se exhibent ob mortem charorum, vel aliquid huiusmodi, & Dominus ad Samuelem primi Reg. xvi. ait: Usquequo tu luges Saul? quum ego abiecerim eum, tanquam in potestate Samuelis esset lugere, est igitur actio quedam. Et si his iunxeris quod lugere est secundum se triste & amarum quid, resultabit hinc quod lugere importat voluntariam actionem tristem seu amarum, ac per hoc vt medicinalem actionem assumptam: Voluntas siquidem recta non assumit huiusmodi amarum, nisi sicut medicus vitur medicinis: quoniam ex se non habent rationem appetibilis, sed propter aliud. Vnde lugere ex hoc ipso quod significatur vt tristis actio voluntaria seu humana, bonificatum est

Lentaculum quartum

ex mensura rectæ rationis ac voluntatis. Et dicendo, beati qui lugent significati sunt qui officiosè lugent. & ex integro significationem adunando, quum dicitur, beati qui lugent significantur beati qui officiosè lugent ob præsentia mala contraria vitæ æternæ. Et propterea non opus fuit aliquod adiunctum bonificans explicitè apponere, sicut in prima beatitudine appositum est. Paupertas enim non habet rationem actionis, sed significatur ut defectus: & propterea indigit adiuncto bonificante. Secus autem est de luctu significato absolutè per modum actionis humanæ, ut declaratum est.

AD secundam verò questionem dicitur quod quia beatitudines perfectiones summæ ponuntur, & gaudium præsentis vitæ inchoationis magis quàm perfectionis rationem habet (quoniam exiguum quoddam initium est æterni gaudii: utpote carens præsentia boni æterni de quo est) ideo inter beatitudines non est computatum secundum seipsum. Sed nec omnino prætermissum est quoniam positum est in suis radicibus in sexta & septima beatitudine: quoniam munditia cordis iuge contumium est, & pax gaudium magnum parit. Explicauit nihilominus Dominus in nona beatitudine gaudium, non ut ipsam beatitudinem, sed ut annexum, dicens, Gaudeat & exultate, quoniam merces vestra, &c. Luctus autem meritò inter beatitudines locatus est: quoniam maximam ponit perfectionem in viatoribus inter tot & tanta mala præsentis peregrinationis constitutis. Quòd si non percipis, circumspecte præsentia mala à vita æterna abducentia (puta quòd quamdiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino & patria cœlesti, quod caro concupiscit aduersus spiritum, quòd tot mala peccatorum propriorum, alienorum continuè emergunt, quòd crea-

De Beatitudinibus.

turæ factæ sunt in odium & in tentationem animæ
hominum, & in mulpulam pedibus insipientium,
quòd cogitationes mortuum timidæ, & incertæ
prouidentia nostræ: & alia huiusmodi) & videbis
quàm insensati sumus, qui hæc præsentia nobis ma-
la non sentimus: & si percipimus, quòd alieni à spi-
ritali natura & vita sumus, si non displicent: & si
displicere videntur, si non propterea tristamur seu
lugemus, sed pertransimus, quàm nostra non inter-
sit, quàm in somnis huiusmodi mala videamus: quàm
non verè dispiciant. Et inde poteritis suspicere ex-
cellam illorum perfectionem qui hæc sentientes &
abominantes (utpote habentes pro consuetudine
exercitatos sensus ad discretionem boni & mali) lu-
gent, aut cum Dauid, Heu mihi: quia incolatus meus
prolongatus est. aut cum Paulo, Infelix ego ho-
mo, quis me liberabit de carcere mortis huius? aut
cum Ezechia, Recogitabo tibi omnes annos meos
in amaritudinæ animæ meæ, aut cum Propheta,
Vidi præuaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua
non custodierunt, & similibus. Et sic videbis quàm
necessarium fuerit in catalogo beatorum in hac vita
adscribere etiam beatos qui lugent. Et meritò:
quum enim delectabilia mundi huius plurimum à
virtute abducant, multæque sint propterea bonæ
animi dispositiones, seu virtutes positæ circa de-
lectationes & tristitias (ut continentia, abstin-
tia, sobrietas, temperantia, & poenitentia) lon-
gè excellentior perfectio lugentium inuenitur: quæ
non solum à delectationibus se alienant, sed ad
contraria se erexerunt, assumendo voluntarium
luctum: sortiiri à coelesti patre in hac peregrinatio-
ne irriguum inferius: & irriguum superius: non va-
ro aut sterili luctui vacantes, sed feminantes in la-
chrymis: hoc est, sementinam virtutem lachrymis
luctus

luctus

Lentaculum quartum

luctus tribuentes in vitam æternam fructificatam.

Sub hac beatitudine comprehenduntur qui in hac vita statum voluntarii luctus sumunt pro cœlesti patria: ut sunt religiosi, & aliæ personæ abrenuntiantes delitiis & delectationibus carnis ac mundi: & Dei seruitio in puritate se mancipantes in veritate: quibus præmium suapte natura debitum reseruat, quoniam ipsi consolabuntur in cœlesti patria. Hæc de tertia beatitudine.

Circa quartam beatitudinem. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, dubium statim occurrit, an iustitia in proposito sumatur generaliter pro rectitudine seu bonitate qua recti seu boni dicimur: iuxta quod scriptum est, iustus ex fide vivit. Vel specialiter ut specialis virtus est, reddens unicuique quod suum est, de qua scribitur, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Vtrinq; enim ambiguitatis ratio est. Nam si sumitur generaliter iustitia, sequetur quod beatitudo hæc communis est, reliquis beatitudinibus: quia quælibet alia beatitudo aliquam specialem bonitatem seu rectitudinem ponit, & sic reliquæ beatitudines comprehenderentur sub ista tanquam species sub genere, quod est absurdum: si autem sumitur iustitia specialiter, sequitur primo quod ad hanc beatitudinem ponatur spectare desiderium punitionis malorum: puta quod homicida occidatur: quod latro suspendatur, &c. quoniam punitiones huiusmodi iustitiæ sunt. Sequitur secundo ad hanc beatitudinem spectare desiderium punitionis propriæ: hoc est quod ipsemet puniatur iuxta propria demerita: quoniam hoc iustitia est. Vtrunq; autem horum apparet incōueniens. Et primum quidem repugnat secundæ beatitudini: qua mites non solum elongant se à punitionibus, sed puniendis vitales se exhibent. Secundum autem contrariatur com-
muni

De Beatitudinibus.

muni viatorum desiderio : in quorum persona Propheta dicit : Non intres in iudicium cum seruo tuo : quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Qui enim hoc petit, proculdubio desiderat se non subiici iudicio punitiuo.

Ad hanc dubitationē dicitur quòd utroque modo intelligi potest hoc in loco iustitia, etsi intelligitur iustitia specialis quæ reddit unicuique quod suū est : sistendum est in hoc quod est sermo de iustitia absolutè & non de iustitia tali (puta punitiua seu vindicatiua) & similiter est sermo de iustitia absolutè, & non de iustitia in hoc. Iustitia autem absolutè, bonum iustitiæ importat : ac per hoc ad beatitudinem hanc directè spectat desiderare iustitiam absolutè, hoc est bonum iustitiæ, ex consequenti autem seu in casu necessitatis ad eandem spectat non refugere iustitiam talem : & similiter non refugere iustitiam in hoc. Et hinc soluuntur obiectiones. Vtraque nanque obiectio desiderio iustitiæ punitiæ soluitur per hoc quòd non est hic sermo de iustitia tali, sed de iustitiā. Huius contrarium non petit peccator dum refugit iudicium : quoniam fugiendo vnum modum iustitiæ petit alium iustitiæ modum. Fugit enim iudicari secundum propria merita, appetendo iudicari secundum merita Christi, iuxta verbum Pauli ad Philippen. iii. Vt inueniat habens iustitiam quæ ex fide Iesu Christi. Vnde & ibidem Propheta petit, Exaudi me in tua iustitia, manifestans per hoc, appetere se iustitiam Dei : fugere autem iustitiam propriam. Si autem intelligitur iustitia generaliter pro bonitate seu rectitudine, optimè quadrat : nec sequitur aliquod absurdum. Tum quia aliæ beatitudines non attendunt ad formalem rationem generalis iustitiæ, sed ad quasdam rationes speciales : ut patet discurrendo per singulas. Et propterea formaliter loquendo non

Vu

se ha-

Ientaculum quartum

Te habeat alia beatitudines ad istam, vt species ad genus. Tum quia beatitudo ista attenditur penes perfectionem humani desiderii: quod in nulla alia beatitudine attenditur: vt patet discurrendo per singulas. Consurgit siquidem beatitudo hæc inopia bonorum seu bonitatis inuenta in præsentī vita, sicut præcedēs beatitudo (scilicet beati qui lugent) consurgit ex copia malorum præsentis vitæ: ita quod sicut ibi ex abundantia malorum quæ in hac peregrinatione inveniuntur, perfecti lugent: sic ex inopia bonitatis inuentæ in hoc exilio, perfecti esuriunt & sitiunt bonitatem. Et propterea magis consonat literalī sensui sumere iustitiam generaliter quàm specialiter. Est autem desiderium hoc non appellatum desiderium, sed fames & sitis, multiplici ratione. Tum vt ostendatur vehementia desiderii. Tam enim fames quàm sitis vehementem appetitū importat. Tum vt ostendatur quasi naturalitas, quemadmodum tam fames quàm sitis ex natura prouenit: ita desiderium vehemens iustitiæ vt naturale inest perfectis secundum naturam spiritualem secundum quam ex Deo nati sunt: iuxta illud, Quod natum est ex spiritu spiritus est. Tam ad ostendendam qualitatem indigentiae, quod scilicet perfecti desiderant iustitiam seu bonitatem tanquam cibum & potum, quo indigent esurientes & sitientes. Tum ad ostendendam integritatem desiderii, & ex parte desiderantis: quia scilicet vtrunque desiderium habet famis & sitis, hoc est animæ & carnis: iuxta illud, Sitiuit in te anima mea: quàm multipliciter tibi caro mea. Et ex parte iustitiæ desideratæ vt completi alimenti respondentis fami & siti: quoniam perfecti desiderant bonitatem omnifariam.

Locata est igitur in hac beatitudine perfectio eorum qui esuriunt & sitiunt iustitiam (hoc est iustitiæ

tia

De Beatitudinibus.

tiæ bonum) vsque adeo inueniri, & sic vnicuique dari quod suum est, quousque ad hoc perueniatur, vt Deus sit omnia in omnibus, in hoc enim consummabitur omnis iusticia, quum Deus erit in omnibus ratio omnium, & esuriunt ac sitiunt iusticiam (hoc est rectitudinem bonitatemque) inueniri ac augeri quoad usque; Deus sit omnia in omnibus: in hoc enim consistit consummatio omnis bonitatis. Et merito perfecti semper in hac vita esurire & sitire reputantur iusticiam: quia tanta est hic penuria iusticiæ, vt semper esurientes & sitientes relinquatur: iuxta illud, Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me adhuc sitient. Quò fit vt horum perfectio iustos superet, sunt enim plus quam iusti, quibus non sufficit quod ipsi sint iusti, sed esuriunt & sitiunt iusticiam magnificati. Et sunt plus quam boni: quibus non sufficit quod ipsi sint boni, sed ipsi esuriunt & sitiunt bonitatem multiplicari, magnificari &c. Istis merito saturitas quæ in hac vita haberi nequit, in coelesti patria in præmium reseruatur: iuxta illud, Satiabor quum apparuerit gloria tua. Hæc de quarta beatitudine.

Circa quintam beatitudinem, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, recolle misericordiam virtutem esse subleuatiuam alienæ miseræ, hoc est defectus. Misericordia enim directe respicit defectum vt tollendum. Et possunt in ea considerari tria scilicet operatio exterior, qua subuenit indigenti, affectus interior quo appetit subuenire indigentibus: & interior vtriusque ratio, qua alienas miseras proprias facit: ideo & appetit tollere illas, & tollit illas si potest. Vnde misericors excedit tam beneficium quam munificium, comunicat siquidem cum eis in primis duobus, hoc est in actu benefaciendi, & in appetitu benefaciendi, sed superior est eis in modo, dum misericors intantum afficitur vt alienos

Y. u. 2

defectus

Ientaculum quartum

defectus proprios faciat, dum sic ad eos tollendos se habet & afficitur: quasi proprii essent. Est autē tantā eminentiæ misericordiæ virtus, vt sola inter virtutes Deo propria dicatur: iuxta illud, Deus cui proprium est misereri. Et omnibus supereminet: iuxta illud Psal. Miserationes eius super omnia opera eius. Solus siquidem Deus naturaliter est miseræ seu defectus expers: ac per hoc solus potest in miseriam absolere, quæ omnem comprehendit. Et misratio eius, quæ misericordiæ actio formalis est, quasi supernatans in singulis & omnibus operibus Dei inuenitur, non solum materialiter tollendo aliquem defectum, sed formaliter: quia ex intentione Deus ad hoc tendit, vt tollat in singulis & omnibus aliquem defectum. Propter quod merito appropriatur ei non solum quod est misericors, sed quod est miserator, iuxta illud, Misericors & miserator Dominus. Quo fit vt misericordes tanquàm diuinam proprietatem participantes, inter beatos computentur.

Et verè ad summum perfectionis apicem in materia miseriarum tollendarum ascenderunt, qui misericordes sunt simpliciter & absolutè: hoc est, qui non solum iunctis sanguine, amicitia, ciuilitate, & cæteris huiusmodi necessitudinibus: sed miseris, quicumque sint illi, misericordes se exhibent, affectu quidem indefessè, opere autem iuxta vires: vt semper sint misericordes: miseratores autem quum possunt, aut occasio miserationis se offert.

Et licet proprias misericordiæ miseras misericordia humana non tradat obliuioni, iuxta illud, Misere re animæ tuæ placens Deo: perfectio tamen misericordiæ ad alienas tollendas miseras tendit proprias eodem meritorio misericordiæ actu tollendas reddens.

Et propterea reponitur misericordibus in præmiū quod

De Beatitudinibus.

quod ipsi misericordiam in caelo consequentur: hoc est à miseriis omnibus leuabuntur. Iure enim ab omni debet exui miseria in patria, qua in hac peregrinatione aliorum miseras quasi suas curauit. Hæc de quinta beatitudine.

Circa sextam beatitudinem, Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt, duplex quæstio occurrit. Prima est cur beatitudo hæc non significat aliquam perfectionem. Munditia enim nullam perfectionem significat, sed imperfectionem immunditiæ excludit: sicut non peccare, nullam perfectionem sonat: sed imperfectionem peccati excludit. Omnes siquidem beatitudines non solum perfectionem, sed perfectionem summam ponere debent.

Secunda est, cur beatitudo hæc nullam operationem sonat: quum omnis beatitudo secundum operationem aliquam attendatur. Nam neque munditia, neque cor operationem significat: vt patet.

Ad primam quæstionem dicitur quòd licet munditia simpliciter & absolutè non significet perfectionem, munditia tamen tale subiectum afficiens magnam ponit perfectionem: sicut non peccare absolutè nullam perfectionem ponit: sed non peccare positum in vtente libero arbitrio, magnam perfectionem ponit, maxima siquidem perfectio est quòd homo vtatur libero arbitrio sine peccato. Ita in proposito licet munditia sonet negationem immunditiæ, ac per hoc nullam perfectionem significet: munditia tamen afficiens cor magnam perfectionem ponit: quam Dauid petebat: Cor mundum, inquit, crea in me Deus.

Ad secundam verò responderetur dupliciter. Primò, quod operatio potest significari dupliciter: Vel in seipsa: vt dictum est, beati qui lugent: Vel in sua radice: & sic significatur in proposito viuere in suo

V u 3

naturali

Tentaculum quartum

naturali ac coæuo principio, quod est cor, hoc est in-
tentior pars nostra: iuxta illud Matth. xv. De corde
exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fur-
ta, &c. Et dicuntur beati mundo corde, habentes prin-
cipium operum suorum mundum: quoniam non po-
test arbor bona malos fructus facere. Secundò dici-
tur quod cor pro quanto est naturale principium sem-
per in actu, non solum significat illam rem quæ est
principium, sed etiam operationem: quia significat prin-
cipium vitæ in actu, sicut ædificans significat eum qui
actu ædificat. Et secundum hoc beatitudo ista signifi-
cat operationem in seipsa: quoniam significat beatos
qui mundè viuunt ab interno principio. Totaliter si-
quidem mundam vitam ducere non permittit peregrina-
tio præsens, quoniã nonnullo saltem puluere gres-
sus humani inquinatur. Et propterea Dominus mû-
dam vitam in hoc mundo ex parte cordis designauit
dicens, Beati mundo corde. Et quamuis hæc vita ex
mundo corde non sit totaliter (vt dictum est) mun-
da, tantæ tamen excellentiæ est vt reddat homines
plus quam perfectos. Si enim apud Iacobum Apo-
stolum, si quis in verbo non offendit, perfectus est:
quantò plusquam perfectus est qui corde non offen-
dit? Erudierat tam bene Iob filios suos, vt securus de
mundis eorum operibus, ac de munda lingua, veritus
ne fortè peccassent in cordibus suis: offerebat holo-
causta per singulos. Iob. i. & Prouerb. xx, Sapiens cla-
mat: Quis potest dicere, Mundum est cor meum, pu-
rus sum à peccato? Meritò ergo beati sunt mundo
corde qui summam munditiam obtinentes, vitam
mundam ex corde mundo ducunt.

Iscis promittitur in præmium videre Deum, duplici
ratione. Primò, vt præsentis vitæ respondeat vita
æterna: tanquam qui hic talem vitam duxerit scilicet
mundam, mereatur transire ad vitam æternam quæ
cons

De Beatitudinibus.

consistit in visione Dei: iuxta illud, Hæc est vita æterna: ut cognoscant te verum Deum. Secundò ut discamus præparationem humanæ mentis ad videndum Deum, non consistere in perficiendo partem speculatiuam (ut philosophi tradunt, ponentes sapientes maximè appropinquare Deo) sed in perfectione partis affectiuæ quæ cor vocatur: ita quòd ex hoc quòd non doctis & sapientibus, sed mundis corde promittitur visio Dei: & scimus viam, præparationem ac meritum perueniendi ad videndum Deum, consistere non in scientia & sapientia, sed in carnis mundicia, scimus consequenter quòd communis est præparatio viæque ista omnibus hominibus, quantumcunque idiotis & ineruditis: quoniam munditiam cordis minima vetula habere potest. Hæc de sexta beatitudine.

Circa septimam beatitudinem (Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur) vide primò gradus perfectorum secundum pacem. In primo siquidè gradu sunt qui in seipsis pacem habent, hoc est tranquillitatem ordinis: ita ut lex carnis non repugnet legi mentis: sed ita spiritus imperat carni, ut totus homo inhæreat cum tranquillitate Deo. De istis scriptum est: Pax multa diligentibus legem tuam. In secundo verò gradu sunt, qui etiam cum omnibus hominibus pacem habent, iuxta Apostoli mandatum: Si fieri potest, quòd ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. In supremo autem gradu sunt quibus non sufficit quòd in seipsis & cum aliis sint pacati: sed student ad faciendam pacem: unde & pacifici vocantur. Faciunt autem pacem, non hanc vel illam, neque omnem pacem (quum scriptum sit. Non veni pacem mittere in terram, sed gladium) sed faciunt pacem absolutè, hoc est cœlestem seu diuinam quam Saluator sibi

Tentaculum quartum

proprium dixit, Pacem, inquit, meam do vobis quae inimicitiam tollit inter hominem & Deum: quae cunctis in homine repugnantibus tranquillitati coelesti contrariatur. Et rursus faciunt pacem non inter hos & illos sed simpliciter inter omnes, etiam pacis inimicos: iuxta illud, Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Et propterea dicitur absolute, Beati pacifici.

Hanc perfectionis beatitudinem insinuavit Saluator in Apostolis, mandans illis ut pacem secum ferant in quamcunque domum intrantes: & dicant non solo verbo, sed studio efficiendi Deo cooperante, Pax huic domini. Unde & Matt. x. dicitur. Et si quidem domus illa fuerit digna, veniet pax vestra super eam.

Quantae autem eminentiae sit pacificatio, ex eo perpendi potest: quod pax tranquillitas ordinis est: ac per hoc pacem facere, est tranquillitatem ordinis efficere. Et si his adiungas, quod ordo summum bonum intrinsecum uniuersi est, consequens erit ut pacem facere, sit efficere perfectionem summi boni, ac per hoc supremum locum teneat inter opera gubernationis. Assimilat igitur maxime Deo hominem pacificatio: & in excelsa valde loco constituit. Unde & in Psal. altitudini montium spiritualium haec perfectio tribuitur. Suscipiant, inquit, montes pacem populo. Et merito in supremo actionum beatarum in hac vita hic dicitur, Beati pacifici.

Et his iure referuatur in praemium, quoniam filii Dei vocabuntur. Simillimi quippe Deo eius filii sunt, utpote ex Deo nati & diuinae facti consortes naturae. Signanter autem dicit, vocabuntur: & non dicit, erunt. Tum quia in praesentiam sunt filii Dei: & non expectant quod fiant, sed quod manifestentur: iuxta illud i. Ioan. ii. Et nunc sumus filii Dei, & nondum apparuit quid erimus. Dicendo ergo, quoniam filii Dei vocabuntur, promittitur quod manifestabuntur filii Dei.

De Beatitudinibus.

Dei. Tum quia inter homines multi sunt filii, qui non tractantur ut filii, sed quasi extranei aut serui aut mercenarii habentur. Et propterea pacificis qui iusti filii Dei sunt, promittitur: quod habendi sunt in caelesti patria ut filii: dum promittitur quod filii Dei vocabuntur: quando quidem vocatio consona est ad id quod vocatur. Hæc de septima beatitudine.

Circa octauam autem beatitudinē. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiā, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, duplex statim occurrit quæstio. Prima, an sit sermo de iis qui quomodolibet patiuntur, id est opprimuntur, vexantur, affliguntur, &c. propter iustitiā, an de iis qui voluntariē patiuntur propter iustitiā. Nam si primo modo intelligeretur: sequeretur hoc absurdum, quod quicumque quantumcunque iniuri & impatienter affligerentur propter iustitiā, essent beati. Si verò secundo modo intelligitur: sequeretur quod aliquis pateretur iniustitiā volens, quod à philosophis reputatur impossibile. Et patet sequela: quia ex eo quod patitur propter iustitiā, patitur iniustum: & ex eo quod voluntariē, patitur volens. Altera quæstio est, quomodo sumitur hic iustitiā: in sua scilicet communitate, an restringatur. Nam si iustitiā secundum suam communitatem sumitur, non relinquitur locus nonæ beatitudini: quoniam sub iustitiā, comprehenditur etiam illa. Si verò restringitur, oportet aut voluntariē restringere, aut rationem restrictionis assignare: quoniam in litera nulla restrictionis nota ponitur.

Ad primam quæstionem dicitur, quod proculdubio hic est sermo de pati non simpliciter & absolute (quoniam pati nullum bonum est) sed de pati virtuosè, hoc est patienter & ex charitate: quod est pati voluntariē, saltem faciendo de necessitate virtutem. Nec ex hoc sequitur quod aliquis patiatur iniuste.

Tentaculum quartum

stum volens ipsum iniustum, quamuis patiatu-
rens ipsum pati. Vir enim bonus non vult iniustum
quod sibi inferatur, sed vult illatum sibi sustinere.

AD secundam quaestionem dicitur, quod hic est
sermo de iustitia generaliter quidem sumpta, vt
tamen distinguitur à mysterio verbi incarnati. Et
quod ratio restringendi iustitiam, imò restrictum
ipsum videtur ex litera ex hoc ipso quod apponitur
nova beatitudo circa mysterium verbi incarnati: ip-
sa nanque distinctio harum duarum beatitudinum
cogit fateri earum diuersitatem, ac per hoc iustitiam
in octaua sumi pro iustitia absolutè, secluso incarna-
tionis mysterio. Et videtur directè iustitia considera-
ri absolutè, in ordine ad Deum etiam si mysterium
incarnationis non esset. Quocirca illi in octaua lo-
cantur beatitudinè, qui tantæ perfectionis sunt vt
pro quocunque virtutis actu eligant tolerare quas-
cunque eis illatas passiones: siue ille actus virtutis sit
secundum legem diuinam, siue naturalem, siue cano-
nicam &c. Iuxta hanc enim beatitudinem Machabai
vt non comederent carnes porcinas contra diuinam
legem. Ioannes Baptista ne omitteret correctionem
Herodis. Thomas Canthuariensis pro libertate Ec-
clesiastica, beati fuerunt: nullus enim horum passus
est propter Christum propriè loquendo, sed propter
iustitiam, in fide tamen Christi, sine qua nunquam
fuit salus. Et quia contingit dupliciter pati persecutio-
nem propter iustitiam (vel ita quod & passio sit pro-
pter iustitiam, & persecutio tendat contra iustitiam:
vt in exemplis allatis inuenitur, vel quod passio qui-
dem sit propter iustitiam: persecutio autem non ten-
dat contra iustitiam: quamuis materialiter sit iniu-
sta: vt contingit iis qui à superioribus credentibus iu-
stè se facere affliguntur: vt de multis sanctis legitur
inter religiosos versatis) scito textum principaliter de
primo

De Beatitudinibus.

Primo modo patientibus propter iustitiam ita intelligi, ut qui secundo modo patientur propter iustitiam non excludantur à numero beatorum qui patiuntur persecutionem propter iustitiam.

In hac vita amplexus est pari propter Deum, iustum est ut in futura vita sublimetur in agere, & qui hic non renuit aliis subiaci, sublimetur ut aliis præsit: quæ in Regno coelorum includuntur, regnantes enim & præcellunt & imperant. Sed non caret quaestione, cur in octava hac beatitudine repetitur præmium primæ beatitudinis, & non est appositum octavum præmium? Ad quod responderetur, duplici ratione hoc factum esse. Primò, ut quia duo ordines beatitudinum ponuntur (scilicet primus penes agere, & secundus penes pati) factum est ut prima utriusque ordinis velut basis & fundamentum, respiceret præmium, quod inter præmia est velut basis & fundamentum, scilicet regnum coelorum. Secundò, ut neque agens patienti, neque patiens agenti præferatur, sed cōfessores martyribus, & martyres confessoribus æquales in essentiali gaudio monstrarentur.

Circa nonam beatitudinem (Beati estis qui maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis) multa occurrunt quaerenda. Primò, cur cæteris beatitudinibus descriptis in tertia persona, hæc describitur in secunda persona, dicendo, beati estis. Secundò, cur multiplicentur in hac beatitudine tot vexationū genera, scilicet maledictionis, persecutionis, &c. Tertio, cur huic beatitudini soli adiungitur, gaudete & exultate. Quarto, cur præmium huius beatitudinis solius describitur sub ratione mercedis. Quintò, cur in hac sola beatitudine

inde

Tentaculum quartum

indeterminatè ponitur præmiu, non enim determinatur aliquid certum pro præmio, sicut in aliis beatitudinibus (puta regnum coeloru, possidere terram, &c.) sed indeterminatè dicitur: merces vestra copiosa est in coelis.

AD euidentiã horum aduertendum est hanc novam beatitudinẽ consistere in patiendo ob confessionem verbi incarnati. Singularissima siquidem tanti mysterii novitas specialem habet difficultatem in nostra confessione: & propterea specialis perfectio posita est in persistendo patienter & tolerando varias tribulationes ob huiusmodi cõfessionem. Quocirca beatitudo hæc licet conveniat cum præcedente in hoc quod utraque cõsistit in pati propter bonum: differunt tamen in hoc quod illa habet causam quasi naturalem patienter tolerandi iniurias (quoniam virtuosorum est imperturbatum persistere, & immobilem in iniuriis) ista verò causam habet omnino supernaturalem: quandoquidẽ fateri vnum & eundem hominem Deumque verum esse, &c. omnem excedit facultatem intellectus: & propterea beatitudo hæc tam dissimiliter ab aliis descripta est: noviter siquidem inserta generi humano tam supernaturalis perfectio, decuit vt multis quasi privilegiis decoraretur. Vnde ad primum quæsitum dicitur, quod ideo in secunda persona descripta est hæc beatitudo: quia nova perfectio hæc est inchoans in ipsis Christi discipulis, reliquæ autem tanquam communes & antiquæ, quæ prius erant, in tertia persona descriptæ sunt.

Ad secundum verò quæsitum dicitur, quod multiplicatio vexationum ad hoc spectat, quod Christus in Christianis & corde & ore & opere refutandus esset. habet enim Christi persecutores in corde Christum odio, & ore blasphemant, & tormentis persequuntur. Non sic autem contingit in octava beatitudi-
ne;

De Beatitudinibus.

dine: quoniam etsi propter iustitiam aliqui vexantur, iustitia tamen communiter & corde amatur, & ore laudatur: & illimet qui iniuste vexati sunt, laudabiliter recensentur inter virtuosos. Nos autem predicantes Christum crucifixum, quia Iudæis est scandalum, & gentibus stultitia: & apud sapientes huius mundi superstitio, omne genus mali insequitur, dum & odio habemur (quod secundum antiquam translationem hæc litera primo loco ponit, dicens: Beati estis quum oderint vos. vbi nunc legitur, quum maledixerint vobis) & facto persequantur vos, & verbo dicunt omne malum aduersus vos propter Christum. Omne igitur genus mali explicatur in hac beatitudine: quoniam totum imminet patiendum ob Christi confessionem, quod communiter in aliis patiendi causis non est. Et scito quod contextui & materiae consonat antiqua translatio, scilicet, quum vos oderint homines. Tum quia sic explicatur omnis gradus persecutionis, scilicet corde, ore, & opere. Tum quia sic nobis ponitur persecutio oris: vt in noua sit translatione: dum primò dicitur, maledixerint, & secundò, dixerint omne malum, vnde corrupta videtur hæc translatio.

Ad tertium quæsitum dicitur, quod huic beatitudini annectitur gaudium & exultatio duplici ratione. Primò, vt quemadmodum explicite commemorantur in ea tot mala, ita accumulentur bona, iuxta illud, Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ latificauerunt animam meam. Secundò, ad monstrandum abundantiam gratiæ spiritus sancti, quæ conferenda erat sanctis martyribus noui testamēti: iuxta illud Ioan. vii. Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Quia ergo confessores Christi non solum virtutē patiendi, sed gaudēdi & exultādi in tribulationibus

bus

ientaculum quartum

bus accepturi erant, ideo perfectis patientibus propter Christum dicitur, Gaudere & exultate. Quod implese Apostolos ex eo patet, quod ibant gaudentes à conspectu consilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Implese quoque sanctos martyres ex gestis eorū patet. Vnde Laurentius inquit, Gaudeo planē, quia hostia Christi effici merui &c. Ad quartum quæsitum dicitur, quod ratio mercedis ad excellentiam pertinet patientium propter Christum: quia etsi non sunt condignæ secundum se passiones huius temporis ad futuram gloriam, ex eo tamen quod Christi confessores Christi membra sunt, & ut caput suum tueantur, libenter patiuntur ius sibi vendicant futuræ gloriæ tanquā mercedis debitæ pro suis laboribus, vnde & Paulus dicebat, Bonum certamen certavi, cursum consummaui: fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. In reliquis itaq; beatitudinibus nulla facta est mentio de mercede, sed hoc vltimæ beatitudini reseruatum est: quia in aliis nulla facta est mentio de Christo, cui in suis membris iure debetur æterna gloria: sed in hac sola. Ad quintum quæsitum dicitur, quod indeterminatio mercedis ad immensitatem spectat præmii: ex hoc enim quod indeterminate relinquatur copiosa merces, insinuat præmii: & hoc ad commendationem huius beatitudinis præ cæteris spectat. Et merito: quoniam si iuxta testimoniū Saluatoris maiorem charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis: nemo maiorem habet perfectionē, quàm qui pro Christo amico suo animā suam ponit, quod ad hanc spectare beatitudinem constat. Postquàm igitur octo beatorum genera in hac vita Saluator descriperat, ad suos dirigens sermonem discipulos, nonum beatitudinis genus

in

De Beatitudinibus.

in ipsis inchoandum hac nona beatitudine describitur simulq; monstravit ad felicitatem esse ipsos euectos, eo ipso quod ad cognitionem & confessionem ipsius Christi asciti sunt, ut penetrarent beatos se esse in utraque sorte, scilicet & quā bona à Christo acciperent, & quā mala propter Christum paterentur.

Quantæ autem excellentiæ sit beatitudo hæc non solum ex allato Domini testimonio patet, sed ex eo quod principes Christianæ religionis (sancti martyres scilicet) in ea locati sunt.

Superest nunc ut ad tres reseruatæ in fine huius tractatus quæstiones soluendas respondeatur. Ad primam igitur in principio huius tractatus propositam quinto loco (an scilicet beatitudines istæ gradatim enumerentur) respondetur affirmatiuè: ita quod gradatim enumerentur & secundum merita, & secundum præmia: semper nanque ascenditur utrobique.

Et quidem quod merita semper ascendant, declaratur summarie dupliciter. Primò, ex parte materialit. Nam supra exteriora bona quæ sunt materia patriæ beatitudinis, sunt vindicabilia quæ sunt materia secundæ: & supra vindicabilia, delectabilia quæ sunt materia tertiæ: & supra hæc sunt debita cuiilibet, quæ spectant ad quartam: & supra hæc gratuita, quæ sunt quintæ: supra quæ est immunditia omnis, quam tollit sexta: supra quæ est perturbatio, quam tollit septima: & super hæc persecutiones, quas superat octaua: & supra omnes est omne persecutionum genus contra Christum, quæ superantur in nona. Secundò, ex parte interioris dispositionis animi. Nā etsi bene dispositus est qui nouit seipsum, & externa bona despicit, iuxta primam beatitudinem: melius tamen dispositus est qui etiam quum despicitur & paruifit, vincit in bono malum, & hoc melior est, qui vndique se in miseris
circum-

circum-

Lentaculum quartum

circumspiciens, lugeat hanc peregrinationem, & hunc præstet cui proprium non sufficit bonum, sed cuique debitum sit: huncque excellit, qui non solum debita cuique, sed gratuita ut subleuentur appetit & efficit: qui autem ad vniuersam vitæ mundiciam ascendit, altior est: & hunc superat, cui non sufficiunt munda sed studet ad tranquillitatem ordinis efficiendam, super hos quoque omnes merito locatur qui propter hæc patitur, & vincit persecutiones: sed in supremo iure ponitur, qui incarnati verbi luce perfusus, pro illo omnia patiendo superat. Si verò ad præmia spectetur, primum præmium inuenitur, quod beatorum est regnum cælorum: sed quia nostrum potest esse aliquid quod non possidemus, secundo ponitur possessio eiusdem: & quia multa possidemus cum tristitia, tertio ponitur consolatio, & quia consolati quandoque non vsque ad satietatem consolamur, ideo quarto saturitas ponitur: ita quod ponitur regnum cælorum nostrum possessum, consolati vsque ad satietatem: & quoniam satiati regno defectiuu remanemus: quinto securitas à periculis omnium defectiuarum nostrarum conditionum per misericordiæ consecutionem ponitur, & quoniam parum est corrigere, nisi conuersatio cum rege habeatur: ideo sexto ponitur visio Dei, & quoniam videre Regem etiam seruatoribus conceditur: dignitas filialis superadditur septimo loco, vbi beati regnent consolati, satiati, securi, videntes Deum ut filii Dei: his autem præstat regnum cælorum duplici iure debitum, scilicet merito actionis, & merito passionis, quod octauo loco ponitur: & omnia demum excellit merces immensa, quæ ob sui infinitatem non specificatur, quæ nono loco ponitur.

AD duas reliquas quæstiones in præmio primæ beatitudinis propositas (scilicet cur in beatitudine prima

De Beatitudinibus.

ne prima & octava ac nona proponitur præmium per verbum præsentis temporis, in aliis verò per verbum futurum) & rursus cur in illis tribus per verbum substantiuum, in aliis verò per verba adiectiua respondetur quod differentia præsentis & futuri temporis monstrat aliquid præmii esse præsens in hac vita, & aliquid in futura reseruari vita. Differentia autem verbi substantiui & adiectiui monstrat differentiam inter substantiuum ius æternæ felicitatis, & ipsam æternam felicitatem in exequutione ita quod ex hoc quod verbo substantiuo præsentis temporis scilicet est, definitur præmium æternum, significatur quod in præsentis vita beati habent substantiuum ius æterni præmii. Et verè sic est: quoniam (vt Ioannes testatur) iam sumus filii Dei: quod si filii & hæredes: vt Paulus inquit. Et quamuis quanto tempore hæres paruius est, nihil differt à seruo: est tamen Dominus omnium. Quia igitur in præsentis vita adhuc positorum beatorum verè est regnum cælorum: ideo præsentis temporis verbo substantiuo dicitur, Quoniam ipsorum est regnum cælorum. Quia autem exequutio possessorii & fructus in alia seruantur vita, ideo verba futuri temporis adiectiua idem præmium describitur. Et quia substantiuum ius æterni præmii vnum est & commune omnibus beatis, ideo in prima beatitudine vtriusque ordinis agentium, & in prima ordinis patientium, ponitur huiusmodi substantiuum præsens, in reliquis autem ordinibus agentium multiplicitas fructuum qui exequutione percipiuntur, explicatur.

Nona autem beatitudo multipliciter priuilegiata etiam hoc habet. Tum quia licet secunda sit in numero patientium, caput tamen constituit nouum patienti: quoniam sicut verbum incarnatum passum, instaurat omnia, ita passio pro Christo instauratiu

Ientaculum quartum

est passionum, & propterea tanquam prima habet
verbum substantiuum præsentis. Tum & melius, ad
denotandum quòd sola hæc beatitudo ex propria
ratione habet præsentiam præmii cœlestis statim:
nam cæteræ beatitudines nihil habent in se vnde sta-
tim ponant beatos in cœlesti patria: quia non clau-
dunt in se Christum mortuum, qui aperuit cœlos
(vnde Ioannes Baptista & alii priores quamuis bea-
ti: hic non tamen cœlos statim ingressi sunt) non
autem beatitudo Christum mortuum in seipsa con-
tinet. Propter quod in futuro Saluator ponit in illa
vexationes, dicens, quum oderint, persecuti fuerint, &
dixerint omnè malum: tanquam designans tempus
post suam mortem ac resurrectionem, & propterea
sola nona beatitudo statim hinc transfert in cœlos
ex propria ratione. Et ad hoc designandum priuile-
gium, proposuit Saluator illius præmium per ver-
bum substantiuum præsentis temporis: tanquam
diceret, quod vos propter me patiētes nō expectaturi
estis, sed iam habetis mercedem copiosam statim vt
hinc migratis, præsentem. Et hæc de Euangeli-

cis beatitudinibus. In monasterio sancti
Martini de sacro monte Pannoniæ,
dominica quinquagesimæ, An-
no Domini. M. D.

XXIII.

QVIN-

QVINTVM IENTAV

culum: in quo quinque tra-

Etantur quaestiones.

CCVRRVNT quinto tra-
ctandæ quinque apud Evan-
gelium sententiæ. Prima habe-
tur Matthæi xv. Munus quod-
cunq; ex me est, tibi proderit.
Secunda habetur ibidè, Omne
quod in os intrat, in secessum
emittitur. Tertia habetur Luc.

xvi. Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est
& qui iniquus est in modico, iniquus est & in maio-
ri. Quarta habetur ibidem, Si Moysen & prophetas
non audiunt, neque si quis ex mortuis, resurrexerit,
credent. Quinta habetur Ioan. i. Quotquot autem
receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri.

Circa Scribarum & Pharisæorum sententiam qua
sub specie religionis tollebant pietatem, ambigui-
tas occurrit, quid significat traditio hæc, Qui dixerit
patri vel matri, munus quodcunque ex me est, tibi
proderit. Nam aliquod horum trium videtur signifi-
care. Aut quod absolutè religio qua aliquid offertur
Deo, præferenda est pietati qua honoramus paren-
tes. Et in hoc sensu traditio ista irreprehensibilis esset
quoniam sanctam cõtineret doctrinam, cuius oppo-
situm Dominus testatur.

Aur quod in articulo necessitatis iam constitutis
parentibus, filii religionis prætextu vacarent muneri-
bus offerendis Deo omittendo pietatis officia debi-
ta parentibus. Et iuxta hunc sensum traditio hæc
iniquam cõtineret doctrinam ut patet. Sed ex
Euangelico textu non videtur haberi hic sensus
quoniam

X x z

quoniam

Tentaculi quinti

quoniam nulla fit ibi mentio de necessitate articulo, in quo constituti præsupponantur parêtes, non enim dicitur: si dixerit homo patri vel matri in necessitate constitutis: sed absolute, si dixerit patri vel matri. Aut quod Deo iam licite dicata voto à filiis, propter superuenientem articulum necessitatis parentum, non essent in subsidium seu usum parentum conuertenda. Et iuxta hunc sensum vsque in hodiernum diem approbatur traditio ista à multis doctoribus sacris. Et emergit hinc literalis quæstio: an de munere dicando Deo, an de munere per votum dicato Deo sit sermo, quum dicitur Munus quodcumque ex me &c. magni siquidem refert utro modo intelligatur: Nam si de munere iam dicato Deo per votum est sermo, traditio Phariseorum diuinam videtur habere traditionem pro fundamento. Si autem de offerendo munere est sermo, simplex religio in quæstionem venit.

AD euentiam sententiæ huius sciendum est dupliciter exponi posse traditionem. Scribarum & Phariseorum. Primò, ut verba illa munus quodcumque &c. intelligantur ut excusantia, secundo, ut intelligantur tanquam obligantia. & siquidem sumantur ut excusantia, traditio ista consistit in duobus documentis. Primum est, quòd filii vacarent diuinis oblationibus, non curando de subuentione parètum. Secundum est, quòd filii excusarent se cum parentibus de huiusmodi commissione & omissione his verbis, Munus quodcumque ex me est, tibi proderit, hoc est, non credatis me postponere curam vestri: quoniam offerendo Deo, curam vestri habeo: quoniam quod offero Deo, vobis proderit. Si verò verba hæc ut obligantia intelligantur, sensus pharisaicæ traditionis est, quòd si filius dixisset parentibus: totum quod est ex me, volo offerre Deo: ex tunc obligatus erat filius ad diuina Deo, ita ut non liceret ei quicquam facere pro

Quæstio prima.

pro parentibus. Et hunc sensum magis sonat textus euangelicus: quoniam Marc. vii. postquam dictum est, Si dixerit homo patri aut matri, quod est donum quodcumque ex me tibi profuerit: subiungitur: & ultra non dimittitis eum quicquam facere patri aut matri. vbi apparet quod postquam filius dixerat illa verba patri aut matri, vetabatur filius facere quicquam patri aut matri: ac per hoc obligationem incurrerat ex verbis dictis patri aut matri. Et iuxta hunc sensum collige quinque. Primò, obligationem filii ad diuina: quæ ex allatis Marci verbis habetur. Secundò, auctoritatem qua habebatur ista obligatio. & hæc erat traditio Scribarum & Phariseorum: vt in litera patet. Tertiò, modum, quo contrahebatur hæc obligatio. Et ex textu habetur quod ex hoc ipso quod filius dicebat hæc verba patri, consurgebat in filio hæc obligatio: sic docentibus Scribis & Phariseis, si dixerit homo patri aut matri, &c. Quarto efficaciam huius obligationis, quod erat adeò efficax vt redundaret in impietatem erga parentes. Et hoc expressè Dominus dixit. Quintò materiam obligationis. Et hæc erat totum quod erat ex filio. Et hoc insinuat textus dicens. Et ultra non finitis eum facere quicquam patri aut matri. vnde videtur quod ista obligatio erat quædam mancipatio filii ad diuinum obsequium: & tam actè exigebatur à Scribis & Phariseis, vt non permitteretur filius facere quicquam patri aut matri. Vbi patet multipliciter errasse Scribas & Phariseos. Primò quod vbi nulla erat obligatio, obligationem inducebant: non enim ex verbis ad patrem aut matrem oritur mancipatio ad diuina, sed ex voto quod fit non homini sed Deo. Secundò, in extendendo huiusmodi obligationem ad negandum omne obsequium patri: quum tamen nulla sit tanta mancipatio etiã profitentium tria vota religio-

Tentaculi quinti

filii, quæ non permittat multa facere patri aut matri.
Ad quæsitam autem retrogrado ordine respondendo dicitur quod non est hic sermo de munere dicato per votum: tum quia nulla fit in textu mentio de voto: tum quia materia non exigit ut admisceatur obligatio votiua huic textui: qui de traditione humana, & non de voto quod spectat ad traditionem diuinam, loquitur: tum quia expressè Marcus Euangelista interpretatur corbam, hoc est donum. constat enim quod donum est datio liberalis, ac per hoc non ex necessitate votiua offerendum. Est ergo sermo de munere dicato Deo: siue illud munus intelligatur consistere in rebus exterioribus, iuxta primam expositionem: siue intelligatur consistere in toto quod poterat filius, iuxta secundam expositionem. Ad primò verò quæsitam respondetur, quod sensus traditionis huius nullus illorum trium est determinatè: sed doctrina Phariseorum & Scribarum consistebat in hoc quod religio tanti facienda est, ut propterea non sit curandum quid filius debeat patri aut matri: neque sit curandum de distinctione, an pater egeat aut non egeat. Et hoc testantur verba Domini, primò dicendo quod traditio ista contrariatur præcepto de honore parentum: quod nihil aliud est dicere quàm quod non curat de debitis pietatis officiis erga parentes, siue debeat ex articulo necessitatis, siue quomodolibet aliter. Secundò dicendo, & ultra non dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri. Hinc enim manifestè apparet quod religionem a deo exigebant, ut pietas erga parentes ob religionem tolleretur, quod constat esse iniquissimum. Hæc de prima quæstione.

Circa secundam dubitationem de verbo domini, Comne quod in os intrat, in secessum emittitur: Physicorum obiectio occurrit, falsam esse hanc sententiam

Quæstio secunda.

sententiam sic dicentium, quoniam aliquid alimenti quod per os sumimus, convertitur in substantiam sumentium: ac per hoc non totum quod per os intrat, in secessum emittitur. Ad hoc dicitur, quod licet multipliciter glossari possit verbum domini scriptum apud Matthæum: quia tamen Marcus euangelista suppleuit quod Matthæus tacuit de verbis Domini, ideo expositiones omnes superfluæ apparent infra sensum literalem manendo. Marcus enim cap. vii. afferendo hanc Domini sententiam dicit: Omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum coinquinare: quia non intrat in cor eius, sed in ventrem vadit & in secessum exit purgans omnes escas.

Vbi manifestè patet Dominum non dixisse omne intrans in os exire in secessum: sed dixisse, omne intrans in os exire in secessum, purgans omnes escas: hoc est exire in secessum secundum partes purgatiuas escarum, ac propterea nullam esse ambiguitatem in Domini sententia patet, si integra referatur: sed quæstioni locus est, vbi non integra sententia affertur, vt à Matthæo recitatur. Hæc de secunda.

Circa tertiam quæstionem (de verbis Domini. Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui iniquus est in modico, & in maiori iniquus est) ambiguitas occurrit quò ad primam sententiam. Tum ex experientia: quia multi fideles inveniuntur in rebus paruis: qui tamen in rebus magnis seu maximis fidem violant. Regnandi nanque gratia iurandum etiam violant, qui militarem semper fidem seruauerunt: & sic de similibus. Tum ex ratione: quia maius attractiuum, maiorem ingerit tentationem: ac per hoc qui non superatus est à paruo attractiuo, superatur deinde à magno attractiuo vt fidem violet. Vnde non est secundum rationem consequens, vt qui fidem seruas

Tentaculi quinti

seruat in minimo, fidem seruaret in magno.

Similiter quò ad secundam sententiam experientia testatur quod multi peccant in paruis, qui tamen non peccarent in magnis. Multi enim sunt peccantes venialiter, & mentientes officiosè: qui non peccarent mortaliter: qui non mentirentur perniciosè. Habet quoque ratio, vt sicut non omnis infirmitas corporalis ducit ad mortem, ita non omnis lapsus spiritalis durat ad mortem animæ: ac per hoc non est consequens, vt qui iniquus est in modico, iniquus etiam sit in magno.

AD horum euidentiam recolendum est dupliciter ad aliquid operandum nos posse comparari: vel secundum rationem habitualis virtutis seu vitii respicientis illud opus vel quomodolibet contingat: verbi gratia ad operandum quod iustum est potest homo se habere vel secundum habitum iustitiæ (hoc est secundum quod inclinatur virtus iustitiæ habituata) vel quomodolibet aliter puta ex aliqua passione, aut ex aliqua amicitia, vel odio &c. sicut etiam in artificialibus ædificator potest habere ad construendam domum vel secundum artem ædificandi vel quomodolibet, aliter ædificando prout vult. Quum autem fide de qua Saluator loquitur, virtus quædam sit qua fiunt dicta, dupliciter de homine fideli loqui possimus. Primò, per se & formaliter, hoc est quatenus fidelis, & quatenus ex fide operatur. Et sic proculdubio qui fidelis est in paruo, fidelis est in magno aut maximo: quoniam virtutis obiectum quum non sit minimum quid, sed magnum aliquid ac difficile: virtus illa quæ ad minima se extendit, multò magis ad magnum tendit tanquam ad proprium obiectum. Si verò loquamur de homine fideli per accidens (hoc est secundum coniuncta aut aduentitia accidentia) sic nulla est certa regula nisi quod faciat prout volet.

Es

Quæstio tertia.

Et ex hoc capite conringit, vt multi fideles sint in par-
uis qui fideles non sint in magnis: non enim hoc pro-
uenit ex defectu fidei, sed ex defectu non vtendis fide.
Nam quantum ex parte fidei qui ex fide bene se ha-
bet in paruis, multo magis ex eadem bene se haberet
in magnis. sed tales in magnis ideo infideles inueni-
untur, quia aliunde mouentur quàm ex fide. Nulla
enim virtus adeò firmat animum hominis ad seipsam
quin relinquat libertatem non vtendi ipsa. Et per hoc
patet responsio ad primam obiectionem. Ad secun-
dam verò dicitur quod virtus quum sit habitus de
difficili mobilis, & circa difficile: aut non est, si & à
magno sui generis attractatiuo vincitur: aut si est, su-
perat sui generis quacunque impedimenta. Non
enim temperantia superatur à superfluis delectatio-
nibus tactus, sed omnes eas moderando domuit. De
attractiuo ergo tentante hominem ad perfidiam du-
pliciter loqui possumus: scilicet per se, vel per accidēs.
Nam si loquimur de attractiuo spectante per se ad
genus fidei: non est ratio maior corrumpendi fidem
in maiori attractiuo, quàm in minori: quin potius fa-
cilis est delinquere fidem circa minima quam circa
magna: quoniam circa magna tanquã circa proprium
obiectum magis vigilat virtus. Si verò de attractiuo
extraneo sermo est, nihil officit proposito: quoniam
sermo Domini per se formalis est. Et per hoc facile
patere potest quid dicendum sit ad obiecta contra se-
cundam sententiam. Nam proportionaliter dicendum
est de vitio iniquitatis, sicut dictum est de fidei virtu-
te. Est enim sermo Domini de iniquitate per se &
formaliter: & intendit quod si quis ex iniquitate ma-
lè se habet in modico, ex eadem iniquitate malè quo-
que se haberet in magno, si magna materia præsen-
taretur: quoniam iniquitatis obiecti non est paruum
quid (quum modicum pro nihilo reputetur) sed ma-

Ientaculi quinti

gnum aliquid, ac per hoc si iniquitas est tanta ve-
etiam ad minima deficiat animum: multò magis ad
magna flectet tanquam ad propriam materiam. Vn-
de & proverbialiter dicitur: Cui lingenti cinerem ne
credas farinam. Obiecta autem in oppositum simili-
ter solvuntur, quod scilicet militant secundum ea
quæ sunt per accidens. Ex fragilitate siquidem hu-
mana, & non ex iniquitate peccat venialiter qui non
peccarent mortaliter, & similiter non ex mentiendi
consummato vitio mentiuntur iocosè, qui non men-
tientur perniciosè, sed ex aliis accidentibus. Non
obst. quoq; adducta similitudinis ratio de infirmita-
te: quoniam non dicit Dominus omnem infirmita-
tem ducere ad mortem: sed quod tam virtus quam
vitium si ducit ad modicum sui generis, ducit etiam
ad magnum illius generis. Obiectio autem de genere
in genus migrat: de infirmitate scilicet non mortali
ad infirmitatem mortalem. Stat itaque Domini sen-
tentia per se & formaliter intellecta, firmissima veri-
tate solida. Hæc de tertia.

Circa quarto loco propositam sententiã Abrabæ,
Si Moysen & prophetas nō audiunt: neq; si quis
ex mortuis resurrexerit credent: ambiguitas occurrit.
Tum quia experiētia testatur quod multi gentiles ex
miraculis visis conuersi sunt ad fidem, qui nec Moy-
sen nec prophetas audissent. Tum quia ratio ad hoc
ducit, vt plus moueantur à Moysē & prophetis, si ad-
iuncta fuerit resurrectio alicuius mortui, quam ex
Moysē & prophetis solis. Vnde vsque hodie non de-
sunt Christiani dicentes: Si videremus vnum mor-
tuum resurgere, faceremus, diceremus, &c.

Ad hoc dicitur quòd sententia hæc Abrabæ di-
plicem instructionem continet. Docet nanque
primo gratiam fidei: quòd scilicet fides doni Dei est,
& non est opus solius hominis quātuncunq; moti
à mira-

Quæstio quarta.

à miraculis multis visis. Et hoc apertè significat verba hæc Abraham dicentia quòd quàmuncunq̃ mortuus aliquis resurgens testetur hominibus de pœnis inferni, non propterea credent. Hinc enim habemus quòd miracula visa non sunt sufficientia ad inducendum nos in fidei virtutem. Dico autem notabiliter in fidei virtutem: ad excludendum fidem coactâ (qua ex euidencia miraculorum & operum etiam demones velint nolint credunt & contremiscunt) & quoniam ad literam Abraham loquitur de fide formata qua carebât fratres diuitis: qui ex eo quod Abraham vocat patrem, testatur se & fratres suos fideles fuisse. Et infra hanc doctrinam manendo, nullam habet quæstionem Abraham sententia.

Sed ultra hoc docet secundò statutam pœnam fidelibus paruipendentibus sacras scripturas: ita quòd sententia hæc intelligenda videtur vt reuelatiua diuini iudicii: vt hinc intelligamus diuina dispositione desertum iri eos qui Moysen & prophetas non audiunt: & ita induratos relinqui vt etiam si viderent miracula, non mouerentur propterea ad veram charitatem. Et meritò, quia ex eo quod diuinam largitatem qua prouidit nobis de Moysse & prophetis (hoc est de sacra scriptura) despiciunt: merentur vt nec per miracula visa conuersionis gratiam consequantur. Nam tales se habent ad veram conuersionem in Deum tanquam non diuinæ gratiæ, sed humanum tantummodo opus sit vera ad Deum cõuersio. Inde quidem asseuerant quod si videret mortuum resurgere, facerent & dicerent, &c. Quo fit vt adeò sibiipsis relinquuntur etiam quum miracula vident, qui in seipsis confidunt, quòd si miracula viderent, non conuertentur. Et quod ita sit vt Abraham dixit, testatur Ioan. Euang. cap. xi. distinguens inter Iudæos præsentis resurrectioni Lazari, quod quidam crediderunt, quidam

quidam

Tentaculi quinti

quidam autem abierunt ad Phariseos, & dixerunt eis quæ fecit Iesus. Et inde Pontifices & Pharisei concilium collegerunt ut interficerent Iesum, ex hoc enim quod presentium in resurrectione Lazari quidam crediderunt in Christum, & quidam non, manifesta sit veritas sententiæ Abrahamæ, quod non ex hoc quod aliquis ex mortuis resurgit, credunt homines, sed ex dono Dei. Est siquidem credere donum Dei, ut Apostolus dixit.

AD obiecta autem in oppositum dicitur, quod licet commune sit tam fidelibus quam infidelibus hoc (scilicet quod credere est donum Dei, & non ex solis nobis quantumcunque videamus miracula) diuina tamen providentia, differentia ordinata videtur inter fideles & gentiles: & fideles qui habent Moysen & prophetas, si non audiunt illos, relinquuntur sibiipsis, ut nec ex miraculi conuertantur: gentiles autem qui hoc sacrilegio diuina non contempserunt, miraculis adiuuandi ad conuersionem sint, unde Marcus euangelista de conuersione infidelium dicit, Domino cooperante & sermonē confirmante sequentibus signis. Et ad hanc denotandum differentiam Abraham damnato diuiti dixit, Habent Moysen & prophetas: audiant illos, significatur enim per hoc quod fratres illius diuitis erant de numero fidelium, qui habebant Moysen & prophetas. Unde obiectio de gentilium conuersione ob miracula, non militat contra hanc sententiam. Ad alteram verò obiectionem dicitur quod licet multiplicato motiuo ad conuersionem, facilius sit cæteris paribus hominis conuersio: in pœnam tamen datur fidelibus contempnentibus traditiones sacrarum scripturarum, ut nec ex multiplicatis motiuis extrinsecis conuertantur. Arrogantibus enim sibiipsis conuersionem si viderent miracula, resistit Deus subtrahendo cōuersionis gratiam, scriptum est enim;

1150 p

Quæstio quinta.

enim: Superbis Deus resistit. Et est sententia hæc Abrahamæ intelligenda regulariter, nam non est propterea alligata manus Dei, ut non possit ex speciali gratia conuertere aliquem huiusmodi contemptorem, excitando simul illum ex aliquo viso miraculo. Hæc de quarta.

Circa verba Ioannis Euāgelistæ quinto loco proposita, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: triplex ambiguitas occurrit. Prima est, quid sit huiusmodi potestas. Secunda est, quomodo stant ista duo simul, quod receperint Deum, & quod non sint filii Dei, sed habent potestatem ut fiant filii Dei. Nam si receperunt eum, iam sunt filii Dei: & si sunt filii, non opus habent ut fiant filii, quod enim iam est, non potest amplius fieri. Et econtra si possunt fieri filii: ergo non sunt filii: & si non sunt filii, non receperunt eum.

Tertia est, quomodo consonant sibi inuicem hæc duo, scilicet potestas & fieri. Nam potestas actiuum significat principium, ac per hoc actionis est: fieri uero passionem significat, Dissonant ergo ab inuicem quod sit potestas fieri tãquam si diceretur potestas patiendi: quod uidetur implicare contraria simul, potestas enim est potestas faciendi, & non patiendi.

Ad horum euidenciam duo sunt prænotanda. Primum est, discretio eius quod est Dei ab eo quod ex nobis est in receptione qua Deum recipimus per fidem, Interueniunt siquidem in huiusmodi receptione duo: hoc est donum Dei, & uoluntarium opus nostrum. Nec separantur hæc duo secundum tempus, ut uel prius tempore sit opus nostrum quam donum Dei, uel prius tempore sit donum Dei, quam opus nostrum, sed simul tempore efficienti nos dono Dei, recipimus ipsum credendo. Secundum est discernere inter id quod de facto, diuina prouidentia disposuit, & id

Ientaculi quinti

& id quod potuisset, si voluisset aliter disponere. Nam de facto disposuit diuina largitas, vt donum fidei annexum haberet donum diuinæ filiationis per adoptionem. Ordinauit siquidem immobiliter vt credentes in eum, diuinæ essent naturæ consortes. Potuisset autem si voluisset ordinare, vt donum fidei non haberet filialis adoptionis donum annexum, sed aliquod aliud præmium apponere fidelibus suis dandum, quum nulla appareat ratio necessariæ cōnexionis inter fidem & cœlestem filiationem. Quibus prælibatis dicitur verba Ioan. Euangelistæ dupliciter posse exponi. Primò de receptione per fidem vt sic: hoc est abstrahendo à fide formata charitate. Et iuxta hunc sensum potestas est ipsa fides: quæ vt est qua credimus, vocatur fides: vt autem est qua possumus operari ad diuinum consortium nobis promissum est potestas qua possumus filii Dei fieri. Et sic recipiendo Deum per fidem, nō sumus adhuc seu ex hoc filii Dei, sed possumus filii Dei fieri per charitatem: quæ solā distinguit inter filios Dei, & filios perditionis. Et licet huiusmodi potestas sit potestas agendi, quia est potestas operandi, referendo illam ad opera nostra: est tamē cum hoc & per hoc potestas patiendi, referendo illam ad fieri & esse filium Dei. Nam per opera fidei præparamur ad hoc vt fiamus filii Dei ab ipso Deo, & non ad hoc vt facimus nos ipsos filios Dei. Et propterea Euangelista non dixit, Dedit eis potestatem filios Dei se facere: sed dixit, filios Dei fieri: vt potestas relata ad vltimum terminum scilicet esse filium Dei, demonstraretur potestas non agendi, sed patiendi: relata verò ad opus propinquum quo præparamur ad hoc vt fiamus filii Dei, intelligatur actiua, in libertate nostra posita. Et sic sapientissimè & conuenientissimè verumque simul dixit scilicet potestatem, denotando per hoc libertatem nostram ad

coope

Quæstio quinta.

cooperandum & fieri filios Dei, denotando per hoc quod non facimus nos ipsos Dei filios: sed à Deo sumus filii Dei. Et per hoc patet solutio omnium obiectorum iuxta primum sensum. Si verò exponantur verba Euangelistæ, de receptione Dei per fidem formatam charitate, idem est sensus & eadem essent repetenda: excepto quod hic non esset nisi ordo naturæ inter fidem & charitatem, & inter fieri & esse filium Dei. Unde qui sunt perspicacis ingenii, & intelligunt quid intersit inter ordinem temporis & ordinem naturæ, applicare faciliè possunt prædicta ordini naturæ. Nam ut summarie dicatur, potestas est ipsa fides: & quotquot per fidem charitate formatam ceperunt eum simul tempore ceperunt tria scilicet posse fieri filios Dei, & esse filios Dei. Primum per fidem: secundum per charitatis susceptionem: tertium per ipsam charitatem. Sed primum prius natura quàm secundum, & secundum prius natura quàm tertium. Et secundum utrunque sensum significauit Euangelista liberalitatem diuinam quum recipimus eum: quoniam hinc didicimus quod receptionem suam opus quodammodo nostrum donat diuina bonitas gratia fidei & potestatis diuinæ filiationis, & ipsa etiam diuina filiatione quandoque: hoc est si perfecta est receptio: hoc est si ex toto corde eum recepimus. Hæc de quinta & omnibus præpositis. *Buda* in die sancti Gregorii.

M. D. XXIII.

SEX

SEXTVM IENTA-
culum, in quo sex tra-
ctantur.

CCVRRVNT sexto in
his diebus dominicæ passionis
tractanda sex. Primum, verba
Domini in cœna: non bibam
de hoc genimine vitis vsque in
diem illum, quû illud bibam
vobiscum, nouum in regno
patris mei. Secûdum, verbum

Domini ad Iudam in eadem cœna: Quod facis, fac
citius. Tertium, verbum Domini ad Petrum quum
percussit Malchum: Conuerte gladiû tuum in locum
suum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio pe-
ribunt. Quartum apud Marcum Euangelistam: Ado-
lescens autem quidam sequebatur eum amictus sin-
done super nudo, & tenuerunt eum &c. Quintum,
Erat autem parasceue Paschæ. Sextum apud Ioan-
nem: Accipite eum vos, & crucifigite.

Circa primum difficultas nonnulla est: quia non
apparet quod nouum vinum biberit seu bibitu-
rus sit Christus cum Apostolis in regno patris sui.

Ad hoc dicitur quod quum Dominus dixit, quum
bibam illud vobiscum nouum: ly nouum, potest
esse nomen, & potest esse aduerbium. Et si est nomē,
est sermo de spiritali vino, hoc est, gaudio nouo quod
Christus in resurrectione sua ob nouam corporis
immortalitatem assecutus est, ita quod intendit se
non amplius bibiturum corporale vinum donec tran-
seat ad spiritale vinum, id est gaudium immortalita-
tis quod bibiturus erat cum apostolis: quoniam par-
ticipes eos erat factururus illius gaudii, iuxta illud: Ire-
rum

Quæstio secunda.

num autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Et hic sensus consonat verbis relatis à Luca Euangelista: dum refert Dominum non solum de potu, sed de cibo dixisse. Ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei, manifestans quod donec impleretur Pascha (hoc est donec figura transiret in veritatem: hoc est Christus immolatus in cruce, expoliato inferno, demersoque diabolo, liberato mundo à tenebrarum feruitute, transiret ad immortalem vitam etiam corporis) non esset amplius comesturus & bibiturus. Si autem ly nouum aduerbii vim habeat: verificatur de potu corporali: prædixit enim iuxta hunc sensum Dominus, quod non esset amplius bibiturus vinum vsquequo resurgeret à mortuis: & quod tunc esset bibiturus cum ipsis Apostolis vinum nouum, id est nouiter: hoc est impassibiliter, & non ex indigentia aut siti, vt ante passionem indigebat potu & cibo: sed ex potestate. Et iuxta virunque sensum duo prædixit Dominus discipulis. Alterum iustitiæ scilicet quod non esset amplius in hac passibili vita comesturus & bibiturus. Alterum lætitiæ celeriter futuræ, scilicet quod transibat tunc ad regnum patris sui: hoc est ad immortalitatem corporis per resurrectionem, quam intra triduum à morte sua futuram prædixerat, in qua immortalis vitam participes eos esset factururus sui gaudii, non solum videndo iuxta primam expositionem, sed etiam simul comedendo & bibendo iuxta secundam expositionem.

Circa secundam (scilicet: Quod facis, fac citius) admirationem infert impulsio hæc, quoniam impellere Iudam ad accelerandum negotium prodicionis, alienum censeretur non solum à Domino, sed quocunque viro iusto, verba autem hæc impullum sonant ad negotium prodicionis exequendum.

Xy

Ad hos

Ientaculi sexti

AD hoc dicitur quòd in negotio proditionis Christi a Iuda inuenitur aliquid boni, & aliquid mali. Et bonum quidem inuenitur triplex. Primum, secundum effectum, qui est passio Christi. Et quantum ad hoc, verba Christi optantis sunt, quum dicit, *Quod facis, fac citius*, optat enim citò pati, ita quòd iuxta hunc sensum non impellit Iudam ad accelerandum actionem, sed optat celeritatem passionis. Et hoc suum desiderium aperiebat per hæc verba Iudæ, tanquam diceret: *Quod tu facis, desidero celerius pati*. Secundum bonum est, bonum naturæ ipsarum actionum Iudæ. Omnis enim actio quantumcunque mala mortaliter, quum sit res aliqua, bona est bonitate naturæ: & vt sic est à Deo. Et quantum ad hoc, verba hæc Domini sunt præceptiua, & significant ordinem diuinæ prouidentię ad accelerandum actiones Iudæ, vt tempore statuto à diuina prædestinatione adimpleretur passio Christi. Sicut enim malum non est Deum cooperari actionibus peccatorum quantum ad bonitatem naturæ: ita malum non est illas præcipere. Tertium bonum est, ordo mali culpæ, hoc est peccati ipsius Iudæ. Deus enim omnipotens qui mala ordinat in bonum, peccatum Iudæ ordinauit in bonum passionis Christi, & redemptionis humanæ.

Et quantum ad hoc bonum ordinis, verba Domini sunt verba ordinantis, & volentis adimpleri ordinem illum, vtendo iniquitate ipsius Iudæ ad bonum. Malum autem in opere Iudæ manifestum est, scilicet ipsum peccatum. Et quòd ad hoc verba Domini dupliciter exponi possunt. Primò permissiuè. Et hoc est verum quantum ad hoc quòd Iudas peccauit. Secundò significatiuè. hoc est quòd Dominus aperiebat ipsi Iudæ clarè & apertè quòd sciebat iniquum propositum eius: vt vel sic occasionem habere posset

resipiscen.

Quæstio tertia.

respiscendi, dum conspiceret magistrum suum tantæ sanctitatis esse, ut cognosceret secretissimum cor eius, & ad quid tunc ipse ire volebat: & non solum quod sciebat in genere: Vnus vestrum me traditurus est. Debebat enim hinc poenitentia duci, qua postea ductus est inutiliter, dicens: Peccaui tradens sanguinem iustum. Vnde quum in actione Iudæ relata ad Dominum Iesum, multiplex bonum desiderabile adesset, rationabiliter à Domino impulsus est Iudas ad faciendum celeriter unde tot bona consurgerent, relinquendo sibi ipsi curam suæ culpæ.

Circa tertium, Omnes enim qui gladium acceperint, &c. ex capite obscura videntur hæc Domini verba. Primò, quantum ad veritatem sententiæ: quia non videmus verificari quod gladio pereant omnes qui gladium accipiunt, siue iustè siue iniustè accipiant. Secundò, ex applicatione istorum verborum ad factum Petri. nam Petrus non videtur peccasse utendo gladio percussivo cõtra aggressores Christi, quum haberet iustum bellum, & manifesta esset iniquitas volentium capere Christum.

Et si Petrus iustè vsus est gladio, quare pro ratione retrahendi gladium dicitur ei, omnis enim qui gladium acceperit, &c. aut enim hæc ratio non est ratio ad propositum factum Petri: aut si est ratio ad propositum, Petrus peccauit: quod est absurdum.

Ad hoc dicitur quod non est sensus dominicæ huius sententiæ gladio materiali perituros eos qui gladium acceperint: sed sensus est, quod merebuntur gladio perire, vel quod patientur contra passum: hoc est tantum patientur quantum offenderunt: vs per correspondentiam poenæ gladii ad actionem gladii, intelligamus contrapassum. Et hoc proculdubio verificatur, licet non secundum speciem, secundum

Ientaculi sexti

quantitatem tamen poenae iuxta illud, *Quantum se exaltauit in deliciis, tantum illi date tormentum.* Et hic sensus videtur magis consonus literæ pro quanto non loquitur litera de merito, sed futura poena, non enim dicit, merentur gladio perire, sed peribunt gladio. Et per accipere gladium intelligitur propria auctoritate & voluntate uti gladio. Principes enim & iudices non accipiunt quasi à seipsis, sed concessio sibi gladio à Deo utuntur: quoniam sunt ministri Dei, ad vindictam malorum: ut Petrus primæ suæ Epistolæ cap. ii. dicit, & Paulus ad Rom. xiii. priuatas autem personæ defendentes se gladio absque culpa, non accipiunt gladium propria uoluntate: sed coguntur ad inualorum aggressionem uti gladio ad sui defensionem. Stat ergo solida dominica sententia, quod omnes qui tanquam à seipsis acceperint gladium, gladio peribunt: hoc est, non erunt impuniti, sed tantum patientur quantum offenderint. Ad alteram uerò obiectionem dicitur quod licet factum Petri ex parte intentionis suæ & iustissimæ ac piissimæ causæ fuerit laudabile, dupliciter tamen mali speciem habuit. Primò quia præceptum apparet: dum sciens spontaneam magistri uoluntatem ad patiendum: non debuit præsentem magistro & requisito, Domine si percuti-nus in gladio? ante responsionem percutere. Secundò (quod magis urget) quia ad vindictam magis quàm ad defensionem percussio illa spectabat. Nam præsentem cohortem præsidis & ministris Iudæorum, adeo quod erat turba multa cum armis, &c. prudens ratio non debebat mouere Petrum ad defensionem: quum uana prospiceretur huiusmodi defensio, & potius horitura esset quàm profutura. Prodesse si quidem non poterat contra tot & tales: Nocere autem multum poterat: utpote qui ministros quos percussissent, & Domino imputaretur quod conatus

Quæstio quarta.

conatus fuerit se defendere propter hæc enim evitanda scandala Dominus statim Maleum sanavit. Quò fit vt percussio illa quasi ad vindictam tenderet: vt faciunt hi qui etsi non possunt euadere, volunt tamen vindictam qualemcunque possunt facere antequàm capiantur. Et sic percussio Petri habuit speciem vindictæ quæ priuatis personis illicita est. Verba ergo Domini non extra propositum allata sunt pro ratione retrahendi gladium à Petro extractum: quoniam factum Petri reprehensibile erat tanquàm habens speciem mali: hoc est vindictæ. Et Petrus erat tanquàm accipiens gladium, hoc est quasi propria potestate vtens gladio ad quasi vindictam. Vtor autem istis quasi & tanquàm, quoniam de ipso opere loquor, & non de intentione Petri: quia nesciens quid faceret ad defensionem magistri tendebat. Vnde Dominus ex duobus capitibus Petrum arguit. Primo, ex parte facti habentis speciem mali. Secundo ex parte impedimenti quod præstabat Petrus diuinæ ordinationis, nesciens quid faceret.

Circa quartum, de adolescente qui sequitur Christum incertum est quis fuerit: certum tamen videtur quòd nullus Apostolus fuit. Et quidem quòd non fuerit Ioannes Euangelista, constat ex ætate, nam tunc temporis Ioannes non erat adolescens: quoniam transferat trigessimum ætatis suæ annum vt patet computando annos quibus postea vixit vsque, ad nonagesimum nonum ætatis suæ annum. Obiit siquidem anno à passione Domini lxxvii. vel lxxviii. imperante Traiano quibus annis si addatur quod superest vsque ad nonagesimum nonum suæ ætatis annum, manifestè apparet quòd iam erat xxx. annorum ad minus tempore passionis Christi, ac per hoc non erat adolescens. Et quum dicatur iunior Ioannes reliquis Apostolis, consequens est, quòd

Ientaculi sexti

Nullius alius Apostolorum fuerit ille adolescens. Si quis etiam verba Marci Evangelistæ diligenter perspiciat, idem inueniet, nam quum dixisset quod discipuli omnes fugerent tanquam è regione commemorans adolescentem, subdit, Adolescens autem quidam sequebatur eum. Hinc enim insinuat omnibus Apostolis fugientibus adolescentem sequutum esse Christum: ac per hoc non esse illum de numero Apostolorum.

Suadetur quoque tertio hoc idem ex modo quo coopertus erat, scilicet sindone super nudo corpore. Non videtur siquidem verisimile quod Apostolus aliquis sic coopertus cœnasset cum Christo: quum huiusmodi operimentum (scilicet quasi circumuolui vno linteamine) non sit ordinarius modus vestiendi, sed accidentalis iis qui surgunt ex lecto. Et hinc æstimari potest quod adolescens ille in lecto erat ibi in horto, & surrexerat, vel fortè ad rumorem, vel ad aperiendū ianua in horri, vel, &c. & amans Christum utpote frequenter conuersatū in illo horto sequebatur illum.

Circa quintum de parasceue Paschæ scrupulus nonnullus occurrit ex eo quod dies ille quo passus est Christus, erat primus dies Paschæ utpote in cuius principio vespertino immolatus erat Paschalis agnus, primus autem dies Paschæ erat sanctus & nullum opus seruile in eo erat licitum: ut patet Leui. xiii. Quomodo ergo erat dies præparationis, ac per hoc operis seruilis, ut euangelistæ dicunt? Et confirmatur ex eo quod Lucas Euangelista dicit quod mulieres quæ cum Iesu venerant de Galilæa, viderunt monumētum & quemadmodum positum erat corpus eius: & reuertentes parauerunt aromata & unguenta: & sabbato quidem siluerunt secundum mandatum. vbi apparet quod ipsa die Parasceues

mulieres

Quæstio sexta.

mulieres parauerunt aromata & vnguenta.

AD hoc dicitur quòd festiuitatis diei septimi quæ sanctificabatur in memoriam quòd Deus requieuit die septimo ab omni opere quòd patrarat, excedebat cæteros festiuitates: ita quòd non solum arctus sanctificanda erat dies septima, sed etiam violati (sine crimine tamen) poterat alia festiuitas veniens in feria sexta ob reuerentiam diei septimæ. Nec hoc ego somnio: sed ex Exodo cap. xvi. accipi. Ibi enim expressè mandatur absque exceptione cuiuscunque festiuitatis, vt feria sexta colligant cibaria duplicia, & parent paranda, & coquant coquenda propter diem septimam. Quum enim sciret lex multas festiuitates posse contingere in feria sexta & nullam exemptam fecerit ab huiusmodi præparatione propter diem septimam, concessisse videtur, vt talis festiuitas in sexta feria eueniens minus sanctificaretur: alioquin oportuisset legem disponere & ordinare quòd quandoque (scilicet adueniente festo in feria sexta) colligenda fuissent cibaria triplicia in feria quinta, & præparanda & coquenda: quòd nunquam sanctum inuenitur. Et hinc licita erat paratæue (hoc est præparatio pro solennitate sabbati) & licitum erat & coquere, & emere, &c. Et sic cessant obiectiones.

Circa sextum de verbis Pilati ad Pontifices Iudeorum quæstiuncula occurrit, cur pontifices Iudeorum recusarunt iudicare & crucifigere per seipfos Christum, Pilato bis remittente Christum ad eorum iudicium: vt Ioannes Euangelista testatur: Mirum enim hoc videtur: quum tam vehementer desiderarent & procurarent occisionem Christi.

AD hoc dicitur quòd reuera semel tantum pontifices Iudeorum recusarunt iudicare Christum, scilicet prima vice: quia non permittebatur eis dam-

Lentaculi sexti

gnare ipsum ad mortem ut volebant, sed tantummodo iudicare ad leuiorem poenam. Quod ut clarè percipiatur, notanda est series & verborum & gestorum: quoniam ex ea clarè apparet sic esse. Pontifices enim quum intulissent Christum vinctum in prætorium Pilati, ut mandante Pilato interficeretur, tentarunt primò si sine expressione specialis criminis, & discussione causæ, solo eorum testimonio quasi ex auctoritate possent inducere Pilatum ad consentiendum morti Christi tanquam personæ abiectæ: & propterea Pilato interroganti eos, Quam accusationem affertis aduersus hominem hunc: responderunt per locum ab auctoritate propria. Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissimus eum. Et tunc Pilatus sciens quòd per inuidiam tradidissent eum, & videns eos stare in sua dignitate & auctoritate, quæsuit repellere à se hanc causam, & dixit eis: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. Vbi duo faciebat: quia & respondebat consequenter pontificibus, & saluabat vitam Christi. Respondebat quidem consequenter, tanquam dicens, Ex quo vos non vultis ut ego cognoscam de causa, sed vultis quòd cognitio vestra sufficiat, accipite eum vos & iudicate. Saluabat verò vitam Christi, quia dixit, iudicate secundum legem vestram. Signanter enim Dixit vestram, & non dixit legem Moyfi: ut per legem vestram intelligerent legem sibi permissam seu concessam à Romanis: siue illa lex esset ipsa lex Moyfi limitata seu moderata à Romanis quantum ad iurisdictionem mortis, siue essent statuta aliqua à Romanis illis data. Et quòd iste fuerit verus sensus verborum Pilati, testatur responsio pontificum quum dixerunt, Nobis non licet interficere quenquam. Tanquam dicerent: Iste malefactor meretur poenam mortis quæ excedit facultatem nostram: nobis enim

Quæstio sexta.

Non licet interficere quenquam. Hæc enim responsio quum constet quòd non est vera secundum legem Moyfi absolute (quia secundum Moyfi legem licitum est eis interficere malefactores multos) opus est vt intelligatur secundum legem à Romanis permissam seu datam. Vnde patet ratio quare à principio pontifices recusarunt iudicare Christum: quia scilicet volebant ipsum damnari ad mortem, quod eis non permittebatur ex illa Pilati remissione. Vnde non valentes inducere quasi ex auctoritate Pilatum ad damnationem Christi, descenderunt ad spiritualia crimina, accusantes ipsum in quatuor, quæ Lucas narrat, &c. De secunda autem vice quum Pilatus dixit, Accipite eum vos & crucifigite, alia est ratio, & alius sensus. Dixit siquidem hæc verba Pilatus postquam examinata fuerat causa Iesu Christi & ab Herode & ab ipso: & adduxerat iam ipsum foras portantem spinam coronam, &c. Et non dixit eo sensu nec ea ratione vt pontificibus permitteret potestatem crucifigendi Christum (hanc enim libenter acceptassent) sed eo sensu & ratione, vt crimen tanti facinoris (scilicet interficiendi Christum innocentem) in pontifices retruderet: iuxta consuetum loquendi morem quo nos impulsus ab aliquibus vt faciamus aliquid quod à nobis videtur iniquum, respondere solemus: ego non possum hoc facere, faciatis vos, non per hoc probantes aut concedentes quòd ipsi faciant, sed re-torquentes crimen in eos.

Et quòd iste sit verus sensus, & intentus à Pilato, & intellectus à pontificibus, patet ex parte quidem Pilati, quia addidit, Ego enim non inuenio in eo causam, scilicet mortis. Ex parte verò pontificum: quia directe responderunt ad retorsionem criminis, dicentes se in hac petitione nullum peccatum incurrere, sed diuinam legem seruare, responderunt enim: Nos

Ientaculi septimi

legem habemus, & secundum legem debet mori: quia filium Dei se fecit. Vbi petitionem suam ex lege diuina iustificauerunt, & Dominum Iesum reum usurpatæ deitatis dixerunt: tanquàm si dicerent: Si de peccato agitur, non putes nos causam procurare iniquam: quoniam secundum legem procedimus. Vnde & Pilatus audito hoc sermone magis timuit displicere Iudeis absoluendo illum, quem lex eorum dignum morte facit. Nunquam ergo pontifices recularunt iudicare Christum ad mortem: sed prima vice recularunt iudicium sine facultate damnandi ad mortem. Secunda autem vice non recularunt facultatem crucifigendi Christum, quia non eis oblata fuit à Pilato per illa verba, sed refellerunt crimen à se quod Pilatus in eos retorquebat prosequentes causam contra Christum. Et sic cessat quæstio & obiectio. Budæ in parasceue. M. D. XXIII.

SEPTIMUM IENTACULUM, in quo tractantur tria.

CCVRRVNT septimò in hac solennitate Paschali tria. Primum est apud Lucam Euangelistam de duobus discipulis euntibus in Emaus: Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Secundum est vnde scitur, quòd Thomas tetigit manus & latus Christi, vt doctores affirmant. Tertium, quod in his diebus legitur ex Apocalypsis cap. quinto, Dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem.

Circa

Quæstio primâ.

Circa primum, Oculi autem eorum tenebantur
&c. dubium occurrit, an sit sermo de oculis cor-
poris, an de oculis animæ. Quod enim sit sermo de
oculis corporis, ex eo apparet quòd si corporalibus
oculis intuii fuissent ipsum Christum: quum habe-
rent ex pristina cōversatione sensitiuâ notitiam eius:
videndo cognouissent eum non minus tunc quàm
ante resurrectionem. Vnde ex hoc ipso quòd viden-
tes ipsum non cognouerunt eum, habetur quòd ali-
quod impedimentum in eorum corporali visione e-
rat: quo fiebat vt videndo non cognoscerent ipsum
sicut prius videado cognouerant. Quòd verò sit ser-
mo de oculis mentis, ex duobus apparet. Primo, quia
illimet oculi detenti sunt ne eum agnoscerent, qui
postea aperti sunt in fractione panis, sed in fractione
panis sunt aperti oculi interiores, ergo de illismet
dixerat Euangelista quod oculi eorum tenebantur.
Secundo ex eo quod non sufficiens impedimentum
cognitionis Christi allatum fuisset ex impedimento
visionis corporalis. Nam per sensum auditus restabat
sufficiens via ad cognoscendum Christum. Audien-
do siquidem propriam ipsius vocem dum loqueretur
in via, & aperiret illis scripturas: cognoscere pote-
rant, imò debebant ipsum esse Christum, sicut ante
passionem cognouissent ipsum voce si audissent ip-
sum loquentem in nocte absque hoc quod viderent
ipsum. Vnde ex hoc quòd neque audiendo ipsius vo-
cem cognouerunt ipsum esse magistrum suum, insi-
nuatur quòd interiores erant illi oculi qui teneban-
tur ne agnoscerent eum. Nihil enim spectat ad ocu-
los corporeos cognoscere personam aliquam per au-
ditum propriæ vocis.

Ad hoc dicitur quòd sine dubio de vtriusque ocu-
lis verificantur verba Euangelistæ: principalis
tamen Euangelistæ intentio ad interiores oculos
referrâ

Tentaculi septimi

referri videtur. Declaro singula. Quod enim oculi corporei discipulorum tenerentur ne agnoscerent eum, ex verbis Marci Euangelistæ clarius percipitur. Nam Marcus explicat quod Christus duobus discipulis euntibus in villam ostensus est in alia effigie, vbi manifestatur quod in oculis corporeis ambulantium discipulorum ostendebatur non propria Christi effigies, sed alia: quam Lucas insinuat ex verbis discipulorum fuisse effigiem peregrini, dum dixerunt, Tu solus peregrinus es in Hierusalem. Aliam autem effigiem intellige, non quod aliquam figuram aëream vnus peregrini formauerit Dominus coram oculis illorum (quoniam Dominus seipsum eis monstrauit) neque quod in oculis discipulorum aliqua ægritudinis seu illusionis species facta fuerit, qua impedita fuerit visio colorum & figura ipsius Christi (quoniam nulla ad hoc ratio ducit) sed quod facies Christi immutabat tam diaphanum medium quam oculos discipulorum, non secundum omnem dispositionem quam habebat, sed secundum aliquid sic, & secundum aliquid non. Verbi gratia: immutabat secundum aliquid suorum lineamentorum, oculorum, nasi, frontis &c. Et secundum aliquid non, aut secundum aliquid coloris sui, & secundum aliquid non. Et sic apparebat in alia effigie: & sic apparebat peregrinus non per formam seu figuram alteram, sed per subtractionem immutationis secundum omne quod suæ figuræ seu coloris erat: hinc enim apparencia fit alterius. Et parua huiusmodi varietas in immutando sufficit ad alienam effigiem apparendam, & ad non apparendam propriam: quoniam species visibilis sic deficiens ab integritate obiecti, repræsentat non talem faciem, non tales oculos &c. ac per hoc repræsentat alienam effigiem. Constat autem hoc fuisse in potestate ipsius Christi: in cuius potestate erat efficere vt etiam præ-

sens

Quæstio prima.

sens non videretur. Et sicut non miramur corpus Christi gloriosum non immutasse oculos corporeos: discipulorum quatenus erat lucidum: ita non est mirandum quod non immutauit oculos istorum duorum secundum omnem dispositionem sui vultus. Ex hac ergo subtractione immutationis immutabantur oculi discipulorum ad videndum Christum non sub propria effigie, & ad iudicandum ipsum peregrinum. Et in hoc consistit impedimentum, quo oculi eorum corporei tenebantur ne eum agnoscerent. Et hæc quod ad impedimentum iudicii secundum corporalem visionem sufficere videntur. Sed quomodo auditus iudicium fuerit impeditum vt non discreuerint vocem Christi, non videtur similis ratio. Nam fictioni simile videtur, quod vox Christi aliter immutauerit auditum eorum quam formata, ab ipso Christo fuerit, aut quod secundum aliquid immutauerit & secundum aliquid non. Vnde rationabiliter intelligimus, quod sicut homines qui sciunt variis loqui linguis, diuersimodè loquuntur dum diuersis vtuntur linguis: & sicut qui personam alienam fingunt loquendo, ita quandoque loquuntur vt à non videntibus eos putentur illi esse quorum personam fingunt, in loquendo: ita multo magis Dominus Iesus diuersis modis loquebatur, & non semper loquebatur modo quo consuetus erat loqui ante passionem, seruato tamen eodem idiomate. Et sic istis duobus discipulis aliter locutus est quam consueuerat ante passionem, ita quod vox non sonabat ipsum Christum, ex hoc ipso quod non erat illo modo formata quo consueuerat formari ante passionem.

Et quod ita sit, ex Euangelio Ioannis accipere possumus dum eodem resurrectionis die Christus Dominus à Maria Magdalena non est primò cognitus in voce, dum ei dixit, Mulier, quid ploras? quem
queris?

Ientaculi septimi

quæris? & quasi statim est ab eadem cognitus in voce, dum dixit ei Maria. Ex hoc enim quod in secunda voce tam breui cognouit, eum: & in prima prolixiore non cognouerat, accipimus quod primum vocem Christus formauit quasi alienam: secundam autem more solito ante passionem: & propterea itatim Maria cognouit eum. Ex hac enim solita & cognita Christi voce, à Maria cognitus est: & non sufficienter ex hoc quod nominauit eam proprio nomine. Nam si secundum priorem vocem qua æstimabatur hortulanus, dixisset nomen proprium: Maria non habuisset rationem cognoscendi eum, sed interrogandi, vnde me nosti? ex eo quo æstimabat illum hortulanum esse. Sed dum audiuit suauissima illa voce magistri sui, quam solita erat audire, vocari se nominatim, habuit sufficientissimam rationem cognoscendi eum. Si ergo duobus istis discipulis Dominus nec propriam effigiem subtrahendo, aliquid immutationis corporalibus oculis monstrauit: nec solitam vocem auribus eorum proposuit, & propterea interiores oculi eorum tenebantur, ne agnoscerent eum: ita quod pars interior cognoscitiua non habebat ex parte sensum vnde iudicaret illum hominem esse Christum: quoniam nec per sensum auditus, nec per sensum visus offerebantur sensibilia offerentia indiuiduum Christi. Præter hanc autem causam alia extabat causa impediens oculos internos, scilicet minus bona dispositio mentis eorum, quam ipsimet confessi sunt dicendo, Nos autem sperabamus, quamque Christus reprehendit dicens, O stulti & tardi corde &c. Hinc enim merebantur vt Dominus nec per visum, nec per auditum se eis aperiret. Hinc etiam merebantur, vt dum aperiret eis scripturas, adhuc non cognoscerent eum.

Et per hoc patet secundum, scilicet quod principalis

Quæstio prima.

palis intentio Euangelistæ est loqui de oculis interioribus, qui ex tot partibus tenebantur ne agnoscerent eum, nam ut dictum est, tenebantur ex parte visus corporei, & ex parte auditus corporei, & ex parte desperationis, stultitiæ, & tarditatis. Et ii sunt quos fateri oportet apertos in fractione panis: si pro quia fractio panis non concomitanter, sed causaliter concurrat ad hoc quod illi cognoscerent Christum. Concurreret siquidem fractio panis concomitanter, si non ex ipsa fractione panis, sed dum frangeret Christus panem, discipuli cognouissent ipsum, hoc est, si dum frangeret panem, figura Christi immutasset oculos illorum secundum se totam: & sic aperti dicerentur oculi eorum corporei. Sed hæc expositio dissonat à plano euangelii sensu, non enim replicatum esset quod narrauerunt Apostolis quod cognouerunt eum in fractione panis, si fractio panis concomitanter solum concurrisset, ita enim potuisset dicere quod cognouerunt eum in benedictione panis, aut in acceptance, aut in porrectione eiusdem, sicut dixerunt in fractione: quoniam Christus non solum fregit, sed accepit, sed benedixit, sed porrexit panem. Quocirca explicando solum fractionem, causam denotauerunt cognitionis. Et licet Euangelista non explicet modum quo fractio panis causauit in eis cognitionem Christi: attamen ex hoc ipso quod ponit fractionem ipsam fuisse causam cognitionis, insinuat miraculum aliquod in illa fractione interuenisse, puta quod manibus frangebatur, sicut alii cultello incidunt. & hoc tanquam cõsuetum fieri à Domino ante passionem, mouit eos ad cognoscendum ipsum esse Christum. Ex eo enim quod isti duo discipuli narrauerunt Apostolis quomodo cognouerunt eum in fractione panis, manifestè intelligitur modum aliquem interuenisse in illa fractione, quo cognouerunt illi ipsum esse.

esse

Ientaculi septimi

esse Christum Iesum, nam non dicit eos narrasse quod cognouerunt eum: sed quomodo cognouerunt eum: nec dicit quomodo cognouerunt eum absolute: sed determinat, in fractione panis. Illud igitur aduerbium quomodo: determinans cognitionem in tali motu ad cognoscendum, scilicet in fractione panis, incitat nos ad intelligendum interuenisse in illa fractione panis, modum aliquem Domino Iesu Christo proprium, ex quo discipuli cognouerunt ipsum esse Dominum Iesum. Et licet de hoc mirabili actu fractionis quod fuerit Christo consuetus ante passionem. Euangelia non expresse testentur: ex hoc tamen textu & ex Euangelio Ioannis non irrationabiliter sumitur. Ex hoc quidem textu non solum quia tanquam solius Iesu Christi actus duxit istos discipulos in Christi cognitionem: sed etiam ex eo quod isti discipuli narrauerunt Apostolis quomodo cognouerunt eum in fractione panis: tanquam attestantes actionem Christi propriam, & ex consuetudine notam omnibus discipulis, quasi dicerent: Nos cognouimus ipsum certa cognitione quum vidimus ipsum frangere panem more solito, vt scitis quod consueuerat frangere.

Ex euangelio autem Ioannis nam Ioan. vii. quando ad mare Tyberiadis Christus post resurrectionem manifestauit se discipulis, ad insinuandum per hunc consuetum actum Christum conuersatum cum discipulis, dicitur: Et venit Iesus, & accepit panem, & dabat eis, & piscem similiter. Hæc enim verba ad id referre videntur, quod Christus tam panem quam piscem diuidebat discipulis propriis manibus: non enim integrum panem, neque integrum piscem illis dabat: Vnde & signanter Euangelista apposuit ly similiter: vt declararet quod simili modo dabat piscem quo dabat panem: hoc est quod in mani-
bus

Quæstio secunda.

bus frangebat pitcem, sicut frangebat panem. Hæc de primo.

Circa secundum de actu Thomæ ratio dubitanda est, quia in euangelio non legimus Thomam tetigisse: sacri autem doctores, specialiter Leo & Greg. tactum affirmant interuenisse.

Ad hoc dicitur, quod ex verbis Domini recitatis in euangelio Ioannis, intelligitur Thomam tetigisse: nam per actum videndi significauit Euangelista huiusmodi tactum. Quod non voluntariè dicimus sed ex pluribus Euangelistis manifestè habemus. Apud Lucam nanque Dominus ipso die resurrectionis dixit discipulis, Palpate & videte: quia spiritus carnis & ossa non habet. Vbi ly videte, non visionem corporalem significat: sed certificationem cognitionis ex tactu, ita quod dicendo Palpate & videte, dicebat, Palpate & certificate vos. Apud Ioannem quoque Dominus dixit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas. Non enim digito videre poterat manum, sed digito certificare se poterat de figura clauis in manu, & propterea dicens: Infer digitum tuum huc, & vide, dicebat: Infer digitum tuum & certificate. Nec euangelistæ vsurparunt videndi vocabulum ad designandam certam cognitionem, sed vsitatum loquendi morem sequuti sunt. Consueuimus enim videndi verbo uti non solum ad significandam corporalem visionem aut intellectualè, sed etiam ad significandam certam cognitionem secundum quemcunq; sensum. Et videtur hic vsus deriuatus ex certitudine sensus visus. Vnde & in Psal. dicitur de sensu gustus spiritali: Gustate & vitete quoniam suauis est dominus. Ex hoc ergo quod in hoc proposito ipse dominus vsus est videndi verbo ad significandam certam cognitionem secundum tactum tam ad apostolos alios apud Lucam in die resurrectionis, quam ad Tho-

Ientaculi septimi

nam apud Ioannem post octo dies: consequens est, vt affirmante Domino. quia vidisti me Thoma credidisti, affirmata sit certificatio secundum tactum quæ per verbū videndi significata & oblata ab ipso Christo erat, ita quod dicēdo: quia vidisti, credidisti: dixit, quia tangendo certificatus es, credidisti, &c. Vnde patet ex euangelio haberi quod Thomas tetigit: & propterea cōfessus est credēdo, Dominus meus & Deus meus. Hæc de secundo.

Circa tertium dubitandi ratio est: quia Christus Dominus ab æterno fuit Deus, nec per mortem desit esse Deus: nam totus Deus erat in sepulchro, & totus Deus erat in inferno cū anima Christi. Quomodo ergo post resurrectionem suam de eo dicitur quod dignus est accipere diuinitatem, quasi non habere: illam?

Ad hoc breuiter dicitur, quod accipere dicimur aliquid non solum si de nouo accipimus illud, sed etiam si prius illud habentes de nouo vitimur. Vnde & habens gladium dicitur accipere gladium quando de nouo vititur illo.

Et iuxta hunc sensum Dominus Iesus licet ab æterno fuerit Deus, & nūquam desierit esse Deus: quia tamen post resurrectionem suam vsurus erat diuinitate sua manifestè, quàm sub passibili carne tanto tempore occultam tenuit: & ex merito passionis suæ dicebatur sibi manifestatio gloriæ (vt Apostolus ad Philip. ii. dixit) ideo dignus post resurrectionem suam dicitur accipere diuinitatem, non de nouo ad habendum illam, sed ad manifestum vsus illius, qui vsus vsque ad diem iudicii. quo manifestissimè apparebit omnibus Deus, extenditur. Hæc de tertia & tota hæc parte. *Budæ, sabbato in albis. M. D. XXIII.*

OCTA

OCTAVVM IENTA

culum: in quo declarantur de peccatis quinque.

CCVRRVNT O⁸tauo
declaranda de peccatis quinq;

Primum est Matth. xii. Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: spiritus autem blasphemie non remittetur.

Secundū est primæ ad Corinthios sexto. Omne peccatum quodcunque fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpore suo peccat.

Tertium est i. Ioan. vlt. Qui scit fratrem suū peccare peccatum non ad mortem petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem, est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.

Quartum est Apoc. iii. Utinam esses calidus aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, diues sum & locupletatus, & nullus egeo: & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

Quintum est Apoc. vltimo: Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc.

Circa i. Matth. xii. Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: spiritus autem blasphemie non remittetur: dubium occurrit de differentia posita inter spiritum blasphemie, & reliqua peccata hominum quantum ad hoc quod spiritus blasphemie non remittetur, reliqua verò remittentur. Nam aut est sermo de remissione quantum est ex natura peccati: & sic non saluatur differentia posita: qua

Zz 2. com.

Ientaculi octavi

commune est omni peccato mortali, quantum est ex parte sui esse irremissibile: quum faciat hominem dignum æterna morte, & constituat inimicum Deo. Aut est sermo de remissione secundum potentiam: & nec sic saluatur differentia posita: quia commune est omni peccato mortali posse remitti, non solum per omnipotentiam Dei, sed per misericordiam eius solitam: tam per sacramentum baptismi, quam per sacramentum pœnitentiæ. Aut de remissione in actu, hoc est, quod reliqua remittentur, & hoc non. Et nec sic saluatur differentia posita: sed vtrunque falsa videtur. nam nec de omnibus reliquis peccatis hominum verificatur quod quandoque remittentur hominibus, quum multi damnentur propter huiusmodi peccata. Nec pro vero asserendum est aliquod quodcumque sit illud peccatum hominis in hac vita, quod nunquam remittetur: quoniam affirmare hoc est ponere hominem illum in desperationem. Nam si certificatus esset quis per Domini sententiam quod peccatum spiritus blasphemix nunquam remitteretur, haberet causam desperandi habens tale peccatum, utpote certus de non consequendo remissionem.

AD hoc dicitur, quod quum manifestè spiritus blasphemix distinguatur in litera contra blasphemiam, videtur per spiritum blasphemix intelligendum quoddam speciale blasphemandi genus: quod iudicio meo, constat ex maligna machinatione aduersus Deum: dum aliquis ad hoc dat operam ut que Dei esse cognoscit, aut putat, destruat, peruertat, alii attribuat &c. huiusmodi enim blasphemix genus merito blasphemix spiritus appellatum est, propter plenitudinem rationis blasphemandi, & propter consuetum loquendi morem quo appellamus hominem omnibus opponentem habere spiritum contradictionis: ita huiusmodi malignantes dicuntur habere

Quaestio prima

habere spiritum blasphemiae.

Inter hoc igitur crimen hoc spiritus blasphemiae, & alia peccata & ipsas blasphemias differentia quod ad remissionem est, quod reliqua regulariter loquendo remittuntur hominibus, hoc autem regulariter loquendo nunquam remittitur: ita quod Dominus hanc differentiam reuelasse videtur in hoc textu. Et quamuis etiam istis si poenitentiam agerent, venia daretur: disposuit tamen diuina iustitia permittere istos impoenitentes perseverare: ita quod sub hac Dominica reuelatione cadit non solum negatio remissionis, sed negatio doni poenitentiae: tanquam si dictum fuerit quod peccantibus spiritu blasphemiae nunquam conceditur remissio: quia nunquam concedetur ex gratia poenitendi, exigente hoc maxima illorum nequitia. Ad dubitationem igitur respondetur quod sermo est de actuali remissione non simpliciter & absolute, sed regulariter: hoc est secundum communem cursum. Et cum obiicitur quod non omnia reliqua remittuntur etiam secundum communem cursum: respondetur, Dominum non dixisse quod omnia reliqua remitterentur singulis hominibus, sed dixit, quod remittentur hominibus, ad quod verificandum sufficit quod remittantur aliquibus hominibus. Quod vero obiicitur de desperatione, soluitur dicendo quod talis non debet desperare: quoniam Deus non alligat misericordiam suam communi cursui, sed praeter illum seu supra illum pluries misertus inuenitur peccatorum, ut patet de latrone, de Paulo, de Magdalena, quos supra communem cursum statim ita euexit. Omni ergo conatu, ieiuniis, & eleemosynis, & orationibus, alienisque suffragiis tanto magis conari talis deberet ad diuinam implorandam misericordiam, quanto remotiorem se ab illa constituit.

Hae de primo.

Ientaculi octavi

Circa secundum i. ad Corint. vi. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat, quæstio occurrit tum contra primam partem, tum contra secundam. Contra primam quidem: quoniam falsum videtur omne aliud à fornicatione peccatū extra corpus esse. Apparet enim triplex manifesta instantia. Prima de comessationibus & ebrietatibus, quas constat peccata esse in corpore, & non extra corpus. Secunda de percussione & vulneratione sui ipsi: quum enim quis percutit aut vulnerat seipsum, manifestè peccat contra corpus suum plus quam inebrians se. Tercia, de abusu manuum loco pedū: ut si quis ambularet more quadrupedum. hinc enim maximè peccaret in corpus suum, dehonestans illud, & abducens ac deiciens ab humana dignitate, & efficiens illud simile bestiis. Contra secundam verò partem: quoniam non apparet vera neque per se neque per accidens. Non per se quia licet in peccatis contra naturam contumelia fiat corpori, (iuxta illud ad Rom. i. Ut contumelias afficiat corpora propria) in peccatis tamen naturalibus, quale est fornicatio, nulla apparet iniuria corporis, sed animæ: dum anima subditur corpori, & inquinatur peccato. Nec per accidens: quoniam non oportet fornicantem nocere corpori proprio, quum semen sit de superfluo individui &c. Et si ad ea quæ sunt per accidens egrediendum est: in promptu obiceretur quòd plures occidit crapula, quàm gladius.

AD hoc dicitur, sermonem Apostoli esse de peccatis humanis in genere: ita quod non intendit fornicationem comparare singulis peccatorum speciebus, sed communibus generalibus peccatis. nec loquitur de effectibus peccatorum, sed de peccatis ipsis: & intendit quod solū peccatum fornicationis, & ratiō magis adulterii, & similitum, est peccatum in corpus

pro

Quaestio secunda.

proprium: hoc est, infert iniuriam proprio corpori: quum distinguitur enim peccatum in Deum, in proximum &c. sensus est quod infert iniuriam Deo, infert iniuriam proximo &c. Ac per hoc quum dicitur hic quod peccat in corpus proprium, sensus est quod iniuriam facit proprio corpori. Vnde ad obiecta contra primam partem respondendo, dicitur, quod neque comessatio, neq; ebrietas iniuriosa est corpori proprio in ipso actu peccati, quamuis effectus eorum iniuriosus sit corpori pro quanto illi nocet: & pro tanto dicuntur extra corpus esse quod ad iniuriam: quia extra corpus sumitur hic: ut distinguitur contra peccare in corpus proprium: in quo fornicatio à reliquis differre dicitur. De percussione autem & vulnere propria, dicitur huiusmodi crimina computari extra generalem rationem peccatorum communium: ut patet ex hoc quod homicidium secundum communem suam rationem non ponitur peccatum in corpus proprium: & tamen occidere seipsum, maxime est contra corpus proprium. Vnde huiusmodi specialia peccata ut existentia extra comparationem quam facit Apost. reicienda sunt. De ambulatione verò more quadrupedum & similibus, dicitur quod quum hec sint peccata plus quam humana (quoniam apud Philosophos, sunt peccata bestialitatis) valde remota sunt à comparatione quæ ab Apostolo fit. Ab ea verò quæ obijciuntur contra secundam partem, respondetur quod sermo est de iniuria quam per se facit fornicatio corpori proprio. Et quum quaeritur, quæ est illa iniuria? Respondetur quod est duplex, scilicet dehonorationis & subiectionis. Dehonorationis quidem: quia membra sua membra facit meretricis: qui enim adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea. Subiectionis verò: quia membra sua subiicit potestati meretricis, vnde patet quod non

Pentaculi octauī

oportet recurrere ad nocumenta per accidens, aut ad
quæcunque alia per accidens. Hæc de secundo.

Circa tertium i. Ioan. vlt. Qui scit fratrem suum
peccare peccatum non ad mortem: petat & da-
bitur ei vita peccanti non ad mortem, est peccatum
ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. difficul-
tas occurrit de differentia peccati ad mortem, & pec-
cati non ad mortem, an sit sermo de morte corporis,
an de morte animæ: ita quòd si ad mortem corporis
spectatur, peccatum ad mortem intelligitur finalis
impœnitentia: hoc est quando homo moritur in pec-
cato mortali absque pœnitentia interiori: hoc enim
est peccatum durans vsque ad mortem corporis in-
clusiue, & propterea ducens ad mortem æternam. Si
autem ad mortem animæ spectatur, vocatur pecca-
tum ad mortem omne peccatum mortale: quia mors
animæ est. Quæstio igitur est: quis sit sensus Ioan-
nis Apostoli per hæc verba: Nam contra primum
sensum militant verba ipsius textus dum dicitur, Qui
scit fratrem suum peccare. De finali siquidem impœ-
nitentia non potest aliquis dum viuit scire quòd pec-
cat huiusmodi peccato: sed solum post mortem po-
test sciri quòd peccauit finali impœnitentia: quoniam
quandiu viuit potest pœnitere: ac per hoc non ad-
huc finaliter impœnitens. Et propterea de hoc pec-
cato non esset dicendum. Qui scit fratrem suum pec-
care: sed qui scit fratrem suum peccasse. Contra se-
cundum verò sensum (iuxta quem solummodo pec-
catum veniale est peccatum nō ad mortem) militant
duo verba textus. Primum quum dicitur: & dabitur
ei vita, nam peccans solum venialiter, non eget vt
detur ei vita: quum habeat ipsam spiritalem vitā per
charitatem, quæ stat cum peccato veniali. Vnde ex
hoc quòd dicit dabitur ei vita peccanti non ad mor-
tem, significat quòd talis peccans non ad mortem,
eget

Quæstio tertia.

eger vita: utpote non habens illam, sed expectans ut
detur sibi: quod non conueniunt peccato veniali, sed
mortali. Secundum, quum dicitur, Non pro illo dico
ut roget quis. Nam hinc sequeretur Ioannem non
dicere ut rogetur pro peccantibus mortaliter: cuius
contrarium Dominus docuit. Orate pro persecuten-
tibus vos, & fecit, orans pro crucifixoribus: & Ste-
phanus orauit pro lapidantibus: constat autem hos
omnes peccasse mortaliter, & non esse rationale ut
Ioannes euangelista discordet à doctrina & exemplis
Christi & sanctorum: discordaret autem, si timeret
orandum esse pro irretitis peccatis mortalibus.

AD hoc dicitur quod quum sermo omnis nisi per
se intelligatur, incertus sit (utpote vagus per acci-
dentia) per peccatum ad mortem intelligendum est
peccatum quod per se machinatur ad mortem ani-
mæ: hoc est ex intentione abiicit vitā animæ, ut quum
quis ex intentione non curat de salute animæ suæ, de
paradiso, & huiusmodi. Dico autem ex intentione,
propter eos qui non ex huiusmodi intentione, sed ex
consuetudine deliciarum & luxuriarum, ex consuetu-
dine vsurarum, & sic de similibus viuunt tanquam
non curantes de salute animæ suæ: tales enim non
ex intentione peccant contra vitam animæ suæ, sed
ex passionibus, infirmitatibus &c. Intēdit ergo Ioan-
nes euangelista differentiam inter peccatores con-
temptu propriæ salutis peccantes, & inter alios qui ex
ignorantia, aut passione & huiusmodi incurrunt pec-
cata mortalia. Et instruit Christianos ut quum vide-
runt aliquos peccare ex ignorantia, aut infirmitate &c.
orent pro illis cum fiducia, quum viderint autem
peccantes ex contemptu propriæ vitæ, non præsu-
mant petere pro eis veniam, sed vel relinquunt eos in
cursu suo, vel (vt Benar. insinuat) gemant, si fortè di-
uina misericordia adiciat quod oratio nō præsumit.

Zz s

Et bes

Ientaculi octauī

Et bene nota quòd Ioannes non affirmat repellendam esse orationem pro talibus, sed non audeat dicere vt orent pro talibus, tanquàm petitio videatur præsumptuosa: ait enim non dico vt oret quis.

Et hic sensus consonare videtur non solum toti textui & contextui, sed etiam gestis Sanctorum: nam Dominus orans pro crucifixoribus adiecit causam ignorantie: Quia nesciunt quid faciunt. Et Paulus pro quo exauditus fuit Stephanus, testatur se misericordiam consecutum, quia ignorans fecit.

Vnde patet quod neuter quæstorum sensuum est intentus ab Apostolo, sed iste quem diximus cui omnia consonare videntur. Hæc de tertio.

Circa quartum Apoc.iii. Vtinam esses frigidus aut calidus sed quia tepidus es, nec calidus, nec frigidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicit quod diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu miser es & miserabilis, & pauper & cæcus, & nudus, ambiguitas occurrit ex quadruplici capite. Primò quia inconueniens manifestum est attribuere alicui sancto angelo desiderium mali culpa, ac per hoc non consonat illi dicere, vtinam esses calidus aut frigidus: nam per esse frigidum intelligitur alienum manifestè esse à toto charitatis igne. Secundo: quia non consonant hæc duo sibi inuicem, scilicet tepor & feruor arrogantie, & tamen in litera vtrunque dicitur hunc episcopum habere, nam primò dicitur, quia tepidus es, & deinde subiungitur: dicit quòd diues sum & locupletatus, & nullius egeo. vbi superbia feruor magnus notatur quum falso sibi arroget diuitias &c. Tertio quia aliud est ex tepore, aliud ex ignorantia peccare: nam tepor ad infirmitatem animi spectare videtur: & propterea mirum est quod in litera iste dicitur tepidus, & deinde subditur eius ignorantia dum dicitur, Et nescis quia miser es, & miserabilis,

Quæstio quarta.

bilis, &c. Quarto, quia nulli debet imputari defectus non solum inculpabilis, sed impossibilis evitari, nullus (inquit Philosophus) imperabit cæco nato, sed hominem in hac vita nescire se esse absque charitatis gratia, est defectus & inculpabilis & inevitabilis. nullus enim scit an odio vel amore dignus sit: ut dicitur Ecclesiast ix. Inconvenienter ergo arguitur iste quod nesciat se miserum &c.

AD hoc dicitur, quod homo iste ultimo descriptus de quo est sermo, habet secundum planum literæ sensum conditiones quatuor: Prima est esse extra charitatem: quæ ex eo habetur quod describitur miser, miserabilis, pauper & cæcus secundum veritatem. Secunda, est esse tæpidum: quæ clare patet in litera. Tertia est, æstimare se diuitem, locupletatum, & nullius egere. Et hæc etiam clare patet in litera. Et ponitur causa tæpiditatis: quoniam cum coniunctione causali in litera ponitur, dicendo, quia diues sum, &c. Quarta est, nescire se esse miserum & miserabilem, pauperem, cæcum & nudum. Et hæc quarta conditio similiter ponitur cum causa tæpiditatis: dum continuatur in textu cum antedicta causa sub eadem coniunctione causali: ut patet inveniendi. Ex quibus omnibus colligitur huiusmodi hominem abundare multis, ac donis siue naturalibus, & siue gratuitis & multis bonis operibus: ita quod primum istius peccatum apparet superbia de multis bonis quæ in se recognoscit. Et si singula discernimus istius hominis oculis adeo perspiciebat bona quæ in se erant, ut erraret & superbi et. Erraret quidem, quoniam ex bonis secundum quid, æstimavit se bonum simpliciter: hoc est ex donis & bonis operibus quibus abundabat sine vera charitate æstimavit se etiam charitatem & illius dona habere. Hoc enim sonant verba sua, dum interiori verbo dicebat, Diues sum, &c.

Lentaculi octauī

& hoc quò ad dona, tam naturæ quàm gratiæ, locu-
pleratus sum, & hoc quò ad bona opera & studia, &
nullius egeo, & hoc vniuersaliter quò ad bona quæ
cunque necessaria: ita quod æstimabat se nullo ami-
plus dono egere, & tamen falsum erat: quoniam ca-
rebat charitate & gratia gratum faciente. Superbiret
autem: quoniam bonis illis quæ habebat seipsum ma-
gnificabat, nam dicebat: ego sum diues, ego locuple-
tatus, ego nullius egeo: quum vir rectus debuisset di-
cere, quia fecit mihi Dominus magna qui potens est,
&c. Et Deum, non se magnificare: nec vnquam pro-
rumpere in tam temerariam æstimationem, quod
nullius egeret. Nec intelligo hunc esse tanta elatum
superbia, vt ex intentione superbiret (quoniam iam
esset in numero non rapidorum, sed frigidissimo-
rum) sed quia per modum superbientis & tali æsti-
mationi innitentis se habebat: quod vt clarius pate-
bit, facit hominem rapidum. Erat quoque huic su-
perbiæ ac falsæ æstimationi annexum alterum pecca-
tum negligentia: nam cum hac æstimatione negligebat
iste discutere interiorem dispositionem animæ suæ
quò ad mala poenæ attestatiam malū culpæ. Nesciebat
enim se esse miserum miserabilem, pauperem, cæcum
& nudum, quæ sunt mala poenæ attestantia malum
culpæ. Et fomentum huius negligentia, quamuis ex
litera non habeatur, nisi antedicta superba æstima-
tio, videtur tamē esse incertitudo charitatis: ita quòd
ex hoc, quod non potest homo scire certa cognitio-
ne se habere gratiam gratum facientem seu charita-
tem, neglexit perscrutari antedicta mala sua: tãquam
eiusdem rationis sit cognoscere habere se bona gra-
tiæ & charitatis, & discutere huiusmodi mala: quod
tamen non est verum: nam & si homo non potest
cognoscere in se esse donum charitatis infusæ, potest
tamen discernere an sit pauper, & cæcus: pauperas
enim

Quæstio quarta.

enim consistit in penuria operum interiorum simi-
lium operibus interioribus charitatis: puta si habebat
interiorem actum pœnitentiæ, si interiorem actum
gratitudinis, si reuerentiæ & tremoris in Deum, si mi-
sericordiæ in proximos, si humilitatis in seipsum. Si-
militer de visu, si videbat eo modo videndi de quo
scriptum est: Ad videndum in bonitate electorum
tuorum. vident enim electi in bonitate, propria qui-
dem bona, vt Dei: propria verò mala culpæ accusan-
do se corrigendo puniendo: propria verò mala pœ-
næ æquanimiter tolerando, bono aliorum gauden-
do, malo aliorum condolendo, &c. quo contra cæci
videntes superbia cordis sui proximos vident iudican-
do seu contemnendo, bona eorum paruisfaciendo,
mala eorum accusando, indignando, &c. bona quæ
habent vt sua magnificando: mala, quæ habent excu-
sando, &c. huiusmodi enim paupertatem, cæcitate[m]
& nuditatem virtutum his annexam potest homo si
vult diligenter in se discutere & cognoscere. Et in hoc
iste homo defecit: neglexit enim huiusmodi mala
pœnæ in se discutere, & sic nesciuit seipsum miserum,
&c. Ex his autem duobus, superbia scilicet & negli-
gentia, consurgit in homine quædam confidentia,
quasi manendi in statu in quo stat. Ex eo enim quòd
æstimat abundantem in bonis, & nescit miseriam
status sui, quasi securus incedit: etiam inde naturali-
ter procedit affectus rapidus ad dona gratiæ gratum
facientis habenda. Et propterea homo iste ponitur
rapidus ex his causis: scilicet quia dicebat, diues sum,
&c. Et nesciebat se esse miserum, &c. Huiusmodi au-
tem dispositio rapidi animi vtinam non frequens
inueniatur in iis, qui putantes se in gratia Dei esse,
negligunt discutere interiorem animi sui dispositio-
nem quo ad penuriam interiorè actuum virtutum,
& interioris visus animi. Signum autem rapidi vide-
tue

Lentaculi octauus

tur esse non progredi seu non augeri in interioribus actibus virtutum infusarum.

Et licet ex recitatis in hac litera appareat iam hunc esse verum literæ sensum, solidior tamen sensus iste apparet ex subiuncto consilio exhibito in textu isti hominī, dum suadetur ei in remediū studium emendi aurum ignitum, &c. In emendo siquidem duo inveniuntur contraria tempori. Alterum est appretiare seu magni aestimare id quod est emendum. Alterum est, exhibere pretium æquale rei emendæ. Et primum quidem spectat ad animum, secundum autem ad executionem operis. Quæ ideo tollunt tæporem, quia tæpidus non aestimat donum gratiæ tanquam emendum, nec studet in executione exhibere opera quasi æquivalentia ad gratiam: ad quæ tamen duo maximè debet assurgere tæpidus, & vt summè magnificiat (quo caret) gratiæ donum & vt omni conatu exerceat se quasi ad cogendum Deum: vt det sibi gratiam. Secundum quoque remediū quod adiungitur, idem testatur ad causas tæpiditatis relatum, nam quia ad male videndo bona quæ habet, & nō videndo mala quæ habet, tæpidus effectus est, medicina pro oculis ei offertur qua impedimenta videndi tollantur: inter quæ præcipuum est superbia, quæ collyrii vnctione tollitur, sic à Christo discimus quia mitis est & humilis corde.

AD obiecta igitur ordinate respondendo, dicitur dupliciter posse accipi metaphoram hanc de calido & frigido, & tæpido. Primum intelligendo per calidum manifestam charitatem, & per frigidum manifestam iniquitatem, per tæpidum verò medium: qualis descriptus est, qui sibi videtur bonus, & tamen est malus. Et iuxta hunc sensum optat angelus magis frigidum quàm tæpidum: non vt meliorem, sed vt faciliorem ad respiscendum: qui enim cognoscit se esse malum,

Quæstio quarta.

malum, facilius correctionē suscipit, quàm is qui putat se esse bonum & quasi tutus rapet. Secundo, referendo metaphoram totam ad gustum seu sumētem. Et iuxta hunc sensum tam frigidus quàm calidus bonus est: nam & calida libenter sumimus: & similiter frigida libenter sumimus: solum autem rapidū abominabile est, utpote vomitum causans. Et sic optans angelus, utinam esses calidus aut frigidus optat bonum. Utinā esses sicut cibus aut porus habilis ad sumendum: ut est alimentum calidū: & alimentū frigidum: Et hinc sensus magis consonat literæ pro quâ parabola hæc ad hoc tendit, ut solum rapidum abominabile dicatur, tanquàm vomitiū, unde patet nihil mali per hæc verba optari ab angelo. Ad secundam obiectionem dicitur quod in isto homine rapido esset feruor superbiæ & arrogantia, si ex intentione superbiret ad hoc ut se diuitem, locupletatū, & nullius egentem magnificaret, sed iste rapidus non ex intentione sic superbit, sed ex modo se habendi: quando quidem sic confidit in iis quæ habet, tanquàm iudicans se locupletem, diuitem, & nullius egentem. Videtur enim quædam superbia sicca magis quàm superbiæ feruor: & propterea non inde apertè malus, sed rapidus effectus est. Ad tertiam dicitur quod rapor & ignorantia possunt subordinari: ita quod ambo possunt diuersimodè causare peccatum: rapor immediate, ignorantia mediatè. Sic autè est in proposito: ignorantia enim propriæ miserie concausat raporem, quo deinde peccatur. Nec ista simultas contrariatur diuersitati causarum peccandi, scilicet ex ignorantia vel infirmitate: quoniam illa diuersitas intelligitur secundum causas proximas: quando scilicet causa proxima est infirmitas, non ignorantia, aut e contrario. Secus autem est quum infirmitas circa unū actū subordinatur ignorantia alterius rei præcedentis.

dentis

Ientaculi octau

gentis: vt patet esse in proposito. Ad quartam dicitur quòd huic rapido non imputatur nescientia doni charitatis in seipso, sed ignorantia propriæ miseriar: quæ non est solum euitabilis, sed valde culpabilis: vt patet ex dictis. Hæc de quarto.

Circa quintum Apocalypsis ultimo. **Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc,** difficultas ex triplici capite occurrit. Primò de veritate: quia vtraq; pars progressus, scilicet tam malorū quàm bonorū falsa videtur: nam multi hodie mali, cras boni, vt patet de Paulo & latrone, &c. & similiter multi hodie boni, cras mali vt patet de Nicolao, Salomone, &c. Secundo de decencia: quia hæc verba sunt angeli alloquentis Ioannem: indecens autem videtur vt angelus sanctus dicat. **Qui in sordibus est, sordescat adhuc.** multò magis quàm indecens fuerit iudicium inferre blasphemiar: in diabolum: quod tamen non est ausus Michaël archangelus, vt Iudas in epistola sua dicit. Tertio, de concessione temporis: nam Deus nemini dedit spatium malè operandi (vt dicitur Ecclesiastici decimoquinto) imò vt Esaias dixit, propterea expectat Dominus, vt misereatur vestri. **Quomodo ergo nunc angelus tempus propinquum denuntians dicit: Qui nocet, noceat: & qui sordet, sordescat:** tanquam concedens malis tempus peiora faciendi.

AD hoc dicitur quòd literalis sensus horum verborum ad præscitorum & prædestinatorum conditionem, ac tempus vsque ad iudicium tendere videtur. Ad cuius euidenciam prænotandum est angelum more humano allocutum esse Ioannem in fine Apoc. monendo eum ne claudat librum Apocalypsis, assignando pro ratione quia tempus propè est. **Consueuimus siquidem quando in aliud tempus**

Quæstio quinta.

pus differenda est lectio libri, claudere librum, referendo
uando ipsum ad tempus opportunum: quando vero
tunc imminet tempus utendi libro qui inuenitur
apertus, dicimus ne claudas librum quia iam instat
tempus utendi illo. Sic Angelus Ioanni scribenti Apo-
calypsis librum dicit, Ne signaueris librum hunc, quia
tempus instat exequendi ea quæ sunt scripta in illo.
Et notanter ex parte instantis temporis ad vniuersa-
le iudicium, reddit rationem non sigillandi librum:
duo namque exequendorum genera in Apocalypsi
reuelata sunt. Quædam adimplenda in tempore:
& sunt quæ fient vsque in diem iudicii. Quædam
adimplenda in æternitate: & hæc sunt quæ fient post
diem iudicii. Et quoniam illa quæ fient in æternita-
te, distantia multum videntur, ideo Angelus ex par-
te temporis & eorum quæ in tempore sunt, reddit
rationem non sigillandi librum, utpote quia tempus
iudicii instat: & exequenda in tempore iam sunt. Et
hoc denotauit dicendo. Tempus enim propè est. &
dicit absolute tempus: quoniam tempus ad iudi-
cium, & tempus absolute æquivalent: quoniam post
iudicium non erit ultra tempus iuxta illud: iurauit per
uiuentem in secula seculorum, quòd tempus non
erit ultra. Et ad declarandum quòd propinquum
sit tempus iudicii, subiungit quasi epilogando totum
quòd interim agendum est scilicet quòd adimplen-
da sunt præscitorum demerita, & prædestinatorum
merita: ut ex his paucis adimplendis perpendatur bre-
uitas temporis ad iudicium. Omnia enim quæcun-
que vsque ad diem iudicii agenda sunt in his duobus
consistere videntur. Significauit autem Angelus hæc
duo per proposita verba: scilicet qui nocet, noceat ad-
huc, &c. Quòd ut facilius clariusque percipiatur, no-
ta in his verbis mysteria septem.

Primum est, quòd tam in hominibus bonis quam

A a a

in ma

Lentaculi octavi

In malis præsupponitur initium: & apponitur terminus per modum progressus perseverantis. Præsupponitur quidem initium dicendo, qui nocet, qui in sordibus est, qui iustus est, qui sanctus est: manifestè enim per modum præsuppositi hæc dicuntur: illa de malis, ista de bonis. Apponitur verò terminus, dicendo, noceat adhuc, sordescat adhuc, iustificetur adhuc, sanctificetur adhuc. Et apponitur per modum perseverantiæ quia sola perseverantiæ & in malis damnatur, & in bonis coronatur. Per modum quoque progressus: quia in vitæ termino & mali si possent adderent ad malum, & boni adderent ad bonum. Ex hac igitur ordinatione literæ intelligimus mysteriū hoc quod de præscitis & prædestinatis est sermo: qui ex præsupposita prædestinatione & præscientia procedit, dum in malis ex præsupposito primo quasi effectu reprobationis, scilicet prima præsciti iniquitate, & in bonis primo prædestinationis effectu, scilicet prima prædestinati iustitia, ad progressum termini ultimi in malo quò ad præscitos, & in bono quò ad prædestinatos extenditur sermo: ita quod sensus est, Qui præscitus est nocens aut in sordibus, impleat mensuram iniquitatis suæ, & qui prædestinatus est iustus aut sanctus, adimpleat mensuram iustitiæ suæ. Secundum est quod in ordine malorum, solius iniquitatis: & in ordine bonorum, solius bonitatis mentio sit, ut clarè patet. Hinc enim per malos præscitos, & per bonos, prædestinatos intelligimus: quia Ezechiele teste didicimus quod Deus oblitiscit omnium iniquitatum quas fecerat, qui conversus in bono perseverat vsque in finem, & similiter omnium bonorum quæ fecerat, adversus & perseverans in malo vsque in finem. Tertium quoque ad hoc idem mysterium est, quod licet in isto decursu temporis vsque ad iudiciū interueniat diuersitas bonorum & malorum secundum

dum
la
nu
du
tan
ex
bu
iuf
tiu
pri
bo
ac
tur
tio
mo
&
pro
&c
de
ran
def
cl
effi
ret
eor
qu
sim
net
sci
na
ret
def
ur
fac
tan

Quæstio quinta.

dum præsentem gratiam vel nequitiam, vt patet: nullo
tamen de hac diuersitate hic mentio fit: quia hu-
iusmodi diuersitas non remanebit iudicanda, sed sola
diuersitas quæ est secundum bonitatem prædestina-
tam, & malitiam præscitam simpliciter. Quartum est
ex modo loquendi, dum non enuntiando per ver-
bum indicatiuum (nō enim dicitur nocebit, sordescet,
iustificabitur, sanctificabitur) sed per verbum impera-
tiuum, noceat, sordescat, iustificetur, sanctificetur, ex-
primitur huiusmodi progressus perseverans siue in
bono siue malo. Hinc enim ordo diuinæ præscienciæ
ac reprobationis & similiter prædestinationis insinua-
tur. nam inter primum peccatum præsciti, & poste-
riora hæc est differentia, quod primum est tantum-
modo permissum: posteriora verò sunt & permissa
& ordinata in pœnam prioris: iuxta illud ad Rom. i.
propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum
&c. Et propterea de posterioribus peccatis tanquam
de speciali modo subiectis ordinationi diuinæ, impe-
rando ordinem ac tollerantiam eorum dicitur, sor-
descat, & noceat. De bonis autem prædestinatorum
clarum est quod non solum sub ordine, sed etiam sub
efficientia diuinæ prædestinationis denotatur. Appa-
ret quoque in vtrisque denotari per hanc mensuram
eorundem, nam & diuina prædestinatio definiuit vs-
quequo merita prædestinatorum progredientur: &
similiter diuina dispositio ordinavit vsquequo susti-
nebit in multa patientia seu tolerabit demerita præ-
scitorum. Et hoc fortè denotant hæc verba determi-
nata illo aduerbio, adhuc. Cum his quoque omnibus
retine quod per huiusmodi loquendi modum, sor-
descat, noceat &c. humana libertas aliquem designa-
tur: vt solemus dicere relinquentes in sua libertate,
faciat, dicat &c. Quintum est diuersitas ordinum
tam in bonis quam in malis. Nam ponuntur duo or-

Lentaculi octavi

ditas bonorum ad denotandam disparitatem præscitorum inter se, aliis malis, & aliis peioribus existentibus, & similiter ad denotandam diuersitatem prædestinatorum bonorum & malorum. Mali siquidem denotantur per eos qui in sordibus sunt: peiores verò per nocentes: boni quoque notantur per iustos, meliores verò per sanctos. Quemadmodum enim parata sunt prædestinatis diuersæ mansiones in domo patris celestis: ita & præscitis in inferno diuersa tormenta parata sunt pro diuersitate demeritorum.

Sextum ex ordine quo reuelata dicuntur, sumi potest. Ex hoc enim quòd prius præsciti, & demum prædestinati positi sunt: intelligi potest ipse qui in rei veritate est ordo inter tolerantiam præscitorum & prædestinatos, nam tolerantur præsciti propter prædestinatos: iuxta illud, Nolite nocere terræ neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Et rursus quum sancti martyres suspirarent ad diem iudicii pro corporum resurrectione, dictum est vt expectarent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum suorum, ita quòd manifestè patet Deum tolerate malos donec impleatur numerus electorum: imò & ipsos præscitos, & etiam demones ordinat Deus ad exercitium electorum, quibus omnia cooperantur in bonum. Septimum est continuatio horum verborum cum promissione aduentus celeris ad iudicium, dum cum nota copulationis & demonstrationis, quasi presentis subiungitur in persona Christi. Et ecce venio citò: & merces mea mecum est reddere unicuique iuxta opera sua. Ex his enim manifestum videtur quòd de præscitorum demeritis & prædestinatorum meritis adimplendis & per Christum iudicandis est sermo in præfenti licera.

Ad obie

Quæstio quinta.

AD obiecta ergo in oppositum ordinatè respon-
dendo, dicitur, verba hæc pro vtraque parte esse
verissima de præscitis & prædestinatis intellecta, nam
& præscitus quisque impleturus est tandem suas ini-
quitates: & prædestinatus quisque tandem sua meri-
ta: quod per hæc verba significatur. Vnde non obstat
varietas interpolationum secundum præsentem iu-
sticiam vel iniquitatem: quoniam de termino præ-
sens est sermo. Ad secundum verò dicitur quòd aliud
est dicere imprecatiuè, aliud est dicere ordinatiuè. Et
quod licet dedecens appareat quòd Angelus impi-
retur malum, non tamen dedecet illum dicere ordi-
nationem mali, vt accidit in proposito: vt patet ex
dictis. Ad tertium verò dicitur quod licet verum sit
Deum nulli dare spacium peccandi, formaliter intel-
ligendo: hoc est, quia nulli dat tempus ad hoc peccet:
cum hoc tamen fiat quòd suauiter regendo creatu-
ras rationales relinquendo illas in manu consilii sui,
permittat eas peccare & in multa patientia sustineat
post peccata nos perseverare in illis. Sic autem est in
proposito: in quo & plus adhibetur diuina bonita-
tis, pro quanto etiam in peccatis bonum ordinis sui
adhibet. Propter quod non solum permissiuè, sed ordi-
natiuè concessum est tempus peccandi: materialiter
tamen intelligendo respectu peccati. Concessit enim

Deus tempus non vt peccaretur, sed quò quæ
sunt peccata ordinarentur, & in bonum
cederent electorum. Hæc de quin-

to. Budæ, in die sancti Vin-
centii confessoris.

M. D. XXIII.

Aaa 3

NO-

NONVM IENTACV-

*lum: in quo quatuor decla-
rantur.*

CCVRRVNT Nonò qua-
tuor declaranda . Primum
Matthæi xix. Erunt duo in car-
ne vna , itaque iam non sunt
duo, sed vna caro. Secundum
Matth. xxi. & Lucae xx. Qui
cecidit super lapidem istum,
confringetur: super quem verò
cecidit conteret eum. Tertium Lucae xiii. Ite, & di-
cite vulpi illi: ecce eiicio dæmonia, & sanitates perfici-
cio &c. Quartum i. ad Corinth. vi. Omnia mihi li-
cent: sed non omnia expediunt &c.

Circa primum (scilicet. Erunt duo in carne vna:
itaque iam non sunt duo, sed vna caro) difficul-
tas occurrit ex duplici capite. Primò, de qua carne est
sermo, an scilicet de carne coniugum inter se, an de
carne coniugum in sua prole. Nam contra primum
sensus militat veritas: quia non est vna numero ca-
ro coniugum: sed quantumcunque iungantur, sem-
per remanent duæ: quoniam non continentur: sed
solo tactu iunguntur. Contra secundum verò mili-
tat requisita sufficientia, quia licet verum sit quod
coniuges sunt duo in vna carne prolis, hoc tamē non
sufficit ad verificandam Domini sententiam: nam ad
verificandam rationem Domini inferentis, Quod er-
go Deus coniunxit, homo non separet: exigitur illius
carnis vnitas, ex qua sufficienter inferatur inseparabi-
litas coniugum. Constat autem quòd ex vnitate car-
nis prolis nō sufficienter inferatur inseparabilitas con-
iugum: quoniam coniuges non habent hanc vnita-

teq̃a

Quæstio prima.

eam antequam vxor sit grauida, vt patet, ac per hoẽ separabiles essent coniuges steriles, & etiam antequam vxor sit grauida: quia non sunt adhuc duo in carne vna prolis.

Secundò, de quali vnitate est sermo: an de vnitate coniugali, an de vnitate carnali. Nam si de carnali intelligitur, sequeretur quod etiam fornicantes essent inseparabiles: quia effecti sunt caro vna carnaliter. Si autem de coniugali est sermo, obstat Apostolus i. ad Cor. vi. vbi ex allegato testimonio Gen. Erunt, inquit, duo in carne vna, dicit: qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur.

AD hoc dicitur quod sermo est de carne ipsorum coniugum, & de vnitate numerali carnalis generationis principii perfecti ac iusti: ita quod sensus est: quod erunt duo in carne vna: hoc est in vno carnalis generationis perfecto iustoque principio. Et quidem quod interueniat hic vnũ carnale generationis principium perfectum, clarè patet: nam licet mulieris & viri sint duæ carnes, & singule sint duo partialia principia generationis, ambæ tamen concurrunt ad integrandum vnum numero completum generationis principium. Quòd verò hoc vnũ carnale perfectum principium sit etiam iustum in coniunctione coniugum, ex eo patet, quòd inter coniuges & fornicarios hæc est differentia quòd in fornicari se commiscuentibus inuenitur hoc tantum scilicet quòd integrant vnum completum generationis principium, sed non inuenitur alia conditio scilicet iustitia, hoc est quòd illud principium sit non solum completum, sed iustum: in coniugibus autem coniunctio sit ad integrandum non solum vnum perfectum, sed etiam iustum generationis principium. Vnde & in Genesi, vbi primò ponuntur hæc verba, præmittitur, Adhærebit vxori suæ, & subiungitur, Erunt duo in carne

Ientaculi noni

vna, per nominatam vxorem significans quod de ista vnitae loquebatur dicendo: erunt duo in carne vna. Et dominus tam Matth. xix. quàm Marci x. in- tulit in neutro genere, Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet, & non in masculino genere. Quos ergo Deus coniunxit: per illud enim denota- tur vnum iustum generationis principium, quod Deus coniunxit in coniugio. Propter quod signanter po- nitur Deus auctor coniunctionis istius. Coniunctio siquidem viri & mulieris quatenus iusta, à Deo est singulariter, tanquam ab institutore ipsius. Et qui- dem in plantis perfectum generationis principium vnum natura coniunxit, faciens in vna planta virtu- tem vtriusque sexus: in animalibus verò vnum gene- rationis completum principium appetitus animalis coniunxit, trahens ad commixtionem maris & fo- minae: In hominibus quoque vnum generationis principium perfectum appetitus carnalis facit: vt pa- tet in fornicariis, adulterinis, & incestuosis commix- tionibus. Sed quòd completum generationis princi- pium vnum sit etiam iustum, fecit Deus instituen- do in humano genere coniugium. Et propterea infertur, Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Et per hoc patet responsio ad vtrunque ambigui- tatis caput, & solutio omnium obiectorum, nisi ob- iectionis allatae ex Apost. Ad quam dicitur quod Apostolus ibi visus est illa auctoritate quantum ad id quod est materiale in vnitae coniugii, hoc est quantum ad ipsam corporum commixtionem qua sic vnum perfectum generationis carnalis princi- pium: hoc enim sufficebat suo proposito, & non quantum ad totum quod in illis verbis Genesis com- prehenditur. Vnde non obstat integritati totius sen- tus. Hæc de primo.

Circa

Quaestio secunda.

Circa secundum. Omnis qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum difficultas occurrit, an huiusmodi diuersitas significet diuersam grauitatē peccatorum, an diuersam grauitatem poenarum: hoc est iuxta primum sensum denotetur diuersa grauitas peccati infidelitatis ex vna parte & aliorum peccatorum ex alia parte: vt per cadentes super lapidem denotentur alii peccatores. per eos vero super quos cadit lapis, denotentur infideles. Et contra hunc sensum militant duo. Primum est quia agricolæ contra quos directo hæc verba dicuntur, non peccabant in fide, in o dixerunt: Hic est hæres. Secundò, quia i. Pet. ii. inter cadentes super lapidem computantur infideles: dum ibi dicitur de Christo: Et lapis offensionis & petra scandali iis qui offendunt, nec verbo credunt. Iuxta secundum vero sensum denotetur differentia inter poenas præsentis vitæ, & futuræ: ita quod confractio cadentium super petram, denotet poenam præsentis vitæ: contritio vero seu comminutio eorum super quos cadit lapis, denotet poenas æternas. Et hic sensus extra propositum apparet: pro quanto de poena agrorum præsentis temporis Dominus loqui videtur, dicens: Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti, &c.

Ad hoc dicitur quod verba ista vtpote metapho-rica assumpta à Domino, pro magna parte ex viii. cap. Esa. multipliciter exponi possunt: videtur tamen mihi ad literam tendere hanc metaphoram ad diuersam grauitatem poenarum: ita quod metaphora consistit in similitudine patientium diuersimodè à lapide, dupliciter enim contingit pati nos à lapide: vel quod impingēdo seu ruendo cadamus super lapidem, vt contingit tam ambulatibus cadentibus super lapidem, quam ruentibus ex aliquo loco cadendo su-

Tentaculi noni

per aliquem lapidem: vel quod lapis cadat super nos: ut contingit quum proicitur vel demittitur super nos lapis. Vtroque enim modo quum patiamur à lapide, minus patitur cadens super lapidem: & hoc designatur per contrafactionem, dum dicitur: Qui ceciderit super lapidem istum confringetur, magis autem patitur super quem cadit lapis, & hoc designatur per comminutionem, dum dicitur, Super quem verò ceciderit, cōminuet eum, magis enim patitur qui comminuitur, quàm qui frangitur.

Vult ergo Dominus docere, quod licet peccando in ipsum Christum qui significatur per lapidem, incurra tur pœna: maior tamen pœna incurritur ab iis super quos Christus ipse iratus est. Et reuera nulla est maior pœna quàm sit Christi ira, tam in hac vita, quàm in futura. Quum enim Deus iratus est ita quod in furore suo punit, indurat cor subtrahendo gratiam: punit etiam & temporaliter & eternè etiam pœna sensus: ut patet in Herode & Iuda &c. Et hoc directè videtur ad propositum Saluatoris, qui contra Scribas & Phariseos intendebat declarare eis acerbiter pœnæ, quam ipse erat eis illaturus, & in hac vita puniendo eos, per Romanos tam acerbè, & in inferno. Nec obstat quod de ereptione regni fiat sermo: quoniam dupliciter puniendi erant agricolæ, scilicet tollendo ab eis vineam, & aliis locando (quod spectat ad translationem regni à Iudæis in gentes) & malos malè perdendo: quod spectat ad punitionem Iudæorum per excidium à Romanis in præsentī vita, & ad damnationem æternam in futuro. Et hæc videntur vera ad literam quantum ad illos.

Extendendo autem sententiam hanc ad omnes quia Dominus extendit eam ad omnes referente Evangelista quod vniuersaliter dixit. Omnis qui cecideris

Quæstio tertia.

derit super lapidem, &c. significari potest eadem sententia, scilicet quod offendentes Christum non erunt impunes: veruntamen nisi sint tales super quos cadat furor Christi, vt lapis comminuens erit plaga eorum curabilis: nam illi super quos Christus cadit indurans eos, incurabiles sunt, vt pote comminuti. Hæc de secundo.

Circa tertium (scilicet verba Domini de Herode tetrarcha: scilicet, Ite & dicite vulpi illi: ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consumor, veruntamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare quia non capit prophetam perire extra Hierusalem) quæstiunculæ occurrunt tres.

Prima, quorsum tendant hæc de Herode verba, quum in Euangelio non legatur quod ipse infidius fuerit Christo Domino: sed potius quod desiderabat eum videre, quod gauisus est ipso viso, quod interrogauit eum in multis sermonibus, quod sperabat aliquod signum videre fieri ab eo, quod nihil morte dignum in causa ipsius iudicauerit.

Secunda, quid sibi vult replicata hæc distinctio per tempora, hodie, cras, & tertia die.

Tertia, quid significatur per illa verba, quia non capit prophetam perire extra Hierusalem: quum latina constructio nullam videatur habere significationem, nunquid deerant vocabula Lucæ euangelistæ ad significandum quod oportebat Christum mori in Hierusalem?

Ad hæc breuiter dicitur quod Herodes idè vulpi appellatus est à Domino, quia dolosè incedere videbatur. Et verè intentionem occidendi Christum videtur habuisse: quamuis postea videns illum despexerit, & non curauerit occidere illum, vt pote non æstimans ipsum sicut æstimauerat Ioannem Baptistam.

Baptista.

Ientaculi noni

Baptistam. Nam si tanti fecisset illū sicut Ioannem, eandem habuisset de eo sententiam quam habuit de Ioanne propter eandem causam, scilicet concursum populorum ad prædicationem eius.

Apparet autem dolositas Herodis ex euangelio tripliciter in simulatis signis. Primò, quia ex vna parte volebat occidere Ioannem: ex altera parte contritatum se monstrauit, quum puella petiit in disco caput Ioannis Baptistæ: similiter ex vna parte libenter Ioannem audiebat, ex alia parte nolebat quòd prædicaret populo, sed incarcerationi ipsum. simili quoque modo ex vna parte deuinxit ipsum in carcere & occidit propter Herodiadem: ex altera parte explebat intentum suum occidendo Ioannem propter concursum populorum: vt Iosephus testatur. Vnde Dominus audiens quòd Herodes volebat ipsum interficere, & videns intima cordis Herodis, meritò appellauit ipsum vulpem: vt pote occultè in mente sua insidiantem vitæ ipsius domini: quod ex subiunctis verbis quæ referenda dixit Herodi, colligi facile potest.

Vnde ad secundam quæstiunculam dicitur, quod Dominus & perfectionem operum suorum primò, & modum perficiendi opera sua, secundò non obstante quacunque Herodis dolositate, in hac iterata temporum distinctione declarauit.

Nam primò tria vniuersalia opera se perfecturum declarauit: scilicet eiectionem dæmoniorum, & in hoc clauditur expulsio malorum, perfectionem sanitatum: & sub hoc clauditur collatio bonorum, & sacrificium mortis suæ: in quo est mysterium æternæ vitæ, &c. Deinde modum quo prædicta perfecturus erat (scilicet ambulando) aperuit: quia ad literam discurrebat Christus eiiciendo dæmonia, conferendo sanitates &c. Verunque autem distinxit per tres dies ad significandum totum tempus ordinatum ad hæc perficienda,

Quaestio quarta.

perficienda, & ad modum perficiendi adimplendum ternarius enim perfectionem significat, & rursus principium, medium, & finis, perfectionem significant. hodie autem principium, cras medium, & tertia dies finis est. Et ipsa quidem opera absolute sibi Dominus attribuit dicens: Ecce eicio daemonia, &c. modum vero perficiendi cum nota necessitatis significavit, dicens, oportet me ambulare, ut & suam voluntatem & necessitatem implendi diuinam praedestinationem significaret, designaret siquidem Deus ut Dominus Iesus discurreret praedicando tanto tempore, & in Hierusalem occideretur, non ab Herode, sed a Pilato. Ad tertiam quaestiuunculam dicitur, quod constructio literalis inuenitur, si ly Hierusalem sit nominatiui casus, & ordinanda sic est litera: quia Hierusalem non capit prophetam perire extra: hoc est, quia Hierusalem non recipit, non est capax huius gratiae: scilicet prophetam perire extra. Tanquam diceret, quod Hierusalem tantam operam dat occisioni prophetarum, quod non recipit vitiationem huius mali, quod est occidere prophetas. vnde & statim Dominus subiungit, Hierusalem Hierusalem quae occidis prophetas &c. assignans pro causa quare in tantum malum deuenit ob suam obstinationem &c. ut patet in textu. Haec de tertio.

Circa quartum scilicet, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate &c. ambiguitas duplex occurrit. Primo, circa primam partem, quoniam contraria implicare videtur, scilicet licita coram Deo, & non expediunt propter offensionem hominum qui inde impediuntur a bono. Nam si non expediunt ad bonum, iam non sunt licita: & si sunt licita, non impediunt a bono. Deinde circa secundam partem: quia aut est sermo de redactione totali sub alterius potestate,

potestate.

Sentaculi noni

potestate, aut de subiectione quò ad aliquem actum
pro tunc. Si primo modo, sermo non videtur ad pro-
positum. perinde est enim ac si dixisset: sed ego sub
nullius ero perpetua potestate, quod ad nullum vide-
tur propositum Apostoli in illo loco. Si secundo
modo, superba videtur & stulta & impossibilis sen-
tentia: quum impossibile videatur hominibus con-
uersantibus hæc euitare. Nam sicut qui litigat, subiici-
tur pro tunc quò ad litem sub iudicis potestate: sic
qui nauigat, subiicitur pro tunc quò ad nauigatio-
nem sub naturæ potestate: & qui vestem conficien-
dam tradit artificio, subiicitur pro nunc, quò ad actum
illum artificis potestati. Quomodo ergo verificabi-
tur hæc Apostoli sententia?

Ad hoc dicitur quòd in his sententiis Apostolus
prudenciam docere intendit circa opera licita ex suo
genere: hoc est nulla lege sibi prohibita. Et ex duplici
capite docet abstinendum quandoque fore à licitis.
Primo ex parte finis, secundo ex parte operantis. Et si
adiunxerimus quod ipse postmodum cap. x. docet,
Tertio abstinendum est ex parte circumspectantium.
Et ex parte quidem finis dicit, Omnia mihi licent, sed
non omnia expediunt, ex parte verò operantis dicit,
Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar pote-
state, ex parte verò circumspectantium dicit, om-
nia mihi licent, sed non omnia edificant. Ex fine si-
quidem ratio pendet eorum quæ ordinantur ad fi-
nem: ac per hoc ex fine discernuntur quæ impediunt,
& quæ expediunt ad finem: atque inde volentes fi-
nem consequi, eligenda decernimus quæ expediunt
(hoc est quæ impedimenta tollunt, quæ vilia sunt
ad talem finem) & refutamus tam impediencia
quàm inuicilia, utpote vana. Verbi gratia, licebat apo-
stolo viuere de euangelio: sed quia alicubi non erat
hoc utile ad finem intentum, scilicet fructum spiri-
talium

Quæstio quarta.

talem prædicationis, abstinuit ab hoc licito. Ex parte
verò operantis pensanda sunt valde quæ sunt: quo-
niam multa decent vnum quæ dedecent alterum.
Specialiter autem libertas seruanda est: vt scilicet ho-
mo non se obliget alicui, vnde postea detineatur vt
non possit aut quæ non possit liberè exercere of-
ficium suum, aut quod decet ipsum facere vel omi-
tere. Verbi gratia licet vxorem accipere, sed quia per
coniugium sub alterius potestate vterque coniunx
redigitur, est quandoque abstinendum à nuptiis,
quando scilicet hinc homo detinetur, vt non possit
studio aut arduo alicui negotio vacare. Ex parte ve-
rò circumspectantium constat operationem mode-
randam vel omittendam quandoq; esse: nam quanti-
uis opus sit licitum, si tamen inde offenduntur non
maligni, sed infirmi, sed pusilli, abstinendum est ab
illo opere vt non scandalizentur, vt non ruant inde
in peccatum aliquod. Verbi gratia: licet vesci quo-
cunque cibo: quia omnis creatura Dei bona est: si
tamen quandoque contingat aliquos ex qualitate
aut hora cibi scandalizari, abstinendum est. Diligen-
ter autem in omnibus licitis quæ quandoque omit-
tenda sunt, distinguendum est: quia dupliciter con-
tingit omittenda esse quæ licita sunt. Primò, quia in
tali casu effecta sunt illicita ratione scandali annexi
tunc, vel ratione nocuenti quod tunc emerge-
ret, vel ratione otiositatis tunc occurrentis (hoc
est quòd vanè fieret si fieret) & sic de similibus. Et
in huiusmodi casibus sermo Apostoli intelligendus
est de licito secundum se: ita quòd sensus est: omnia
non prohibita, mihi licent secundum se sola confi-
derata, cum hoc enim stat quòd ex adiuncto ali-
quo singulari accidente fiant illicita, vel ex parte fi-
nis vel ex parte personæ, vel ex parte spectantium.
Secundò, quia melius est in tali casu omittere illa:

ita

Ientaculi noni

Ita quòd sermo Apostoli sit de licitis non solum secundum se, verum etiam in casu illo occurrente. Et licet utroque modo possint verba Apostoli glossari, si spectetur ad primam cuiuslibet sententiæ partem (scilicet omnia mihi licent) terreperitam, si tamen ad subsequentem cuiusque partem spectetur, secundum sensum solum quælibet sententia sonat: dum solius melioris negatio cõtra ponitur in singulis ad licitum. In prima siquidem ait, omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, vbi negatur melius expeditionis bonum. Et non dixit, sed aliqua impediunt, vbi affirmaretur malum impedimenti. In secunda quoque ait: omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestare: vbi negatur melius libertatis bonum. Et non dixit, sed ego sub nullo redigar peccato: vbi mala peccati seruitus opponeret. In tertia demum ait: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant, vbi melius ædificationis spiritualis bonum negatur. Et non dixit, sed quædam destruant, seu scandalizant, vbi malum scandali opponeretur. Et propterea sententiæ istæ de licitis quæ ex consilio omittenda quandoque sunt, intelliguntur iuxta planum literæ sententum.

AD obiecta autem in oppositum respondendo, dicitur falsum esse quòd omnia non expedientia sunt illicita, inò falsum etiam est omnia impediencia esse illicita, multa enim sunt quæ impediunt à meliori bono sine, quæ tamen sunt licita: vt patet de coniugio impediente contemplari liberè quæ Domini sunt, & tamen est licitum: & sic de aliis. Ad aliam obiectionem dicitur quòd non refert intelligere hanc sententiam de perpetua vel temporali subiectione: quoniam sermo Apostoli non tendit ad euitandam omnem subiectionem, vt obiectio interpretatur, sed ad euitandam subiectionem siue simpliciter, siue pro
tunc,

Quæstio prima.

tunc, quæ detineret ipsum à meliori opere. Nam si prudentia huius mundi renuit quandoque perere vel suscipere aliquod beneficium ab aliquo, ne inde quasi alligatus sit ad aliquid committendum vel omittendum quod ipse intendit committere vel omittere: multò magis prudètia Iesu Christi docet hominè abstinere quandoque ab aliquo licito: vt liber totaliter sit ad ea quæ religionis aut sancti officii sunt. Experientia siquidem testari viderur, multa meliora bona omitti à religiosis, propterea quia non vsi sunt hoc Pauli consilio, Omnia mihi licent: sed ego sub nullius redigar potestate: sed alligauerunt seipso particularibus beneficiis, seu personis & inde deueniunt & abstrahuntur à melioribus bonis. Hæc de quarto. Buda, die nona Aprilis. M. D. XXIIII.

DECIMUM IENTACULUM,

in quo quatuor tractantur.

CCVRRVNT Decimò tractàda quatuor apud Ioan- nem euangelistam.

Primum Ioan. v. Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Secundum quoq; Ioan. v. Quomodo vos pote-

ris credere, qui gloriam abinuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est non quaritis? Tertium Ioan. xiiii. In domo patris mei mansiones multæ sunt: si quò minus dixissem vobis: quia vado parare vobis locum.

Bbb

Quar

Lentaculi decimi

Quartum est Ioan. xvii. Et nunc clarifica tu me: pater apud te ipsum claritate quam habui priusquam mundus fieret apud te.

Circa primum (scilicet, Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum) dubium occurrit ex duplici capite: Primo quia conditionalis ista falsa videtur, siue antecedens demonstraret Christum in quantum homo, siue in quantum Deus. Nam Christus non solum secundum diuinam naturam erat inpeccabilis, sed etiam secundum humanitatem assumptam, ac per hoc secundum quamcunque naturam perhibebat testimonium de seipso, non potest mentiri: & consequenter testimonium eius erit verum, cuius oppositum conditionalis ista significat. Et augetur dubitatio ex eo quod ipsemet Dominus Ioan. viii. quum dixisset, Ego sum lux mundi: & Iudæi opponerent ei, Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum? respondit Iesus & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: ubi clarè apparet dominum asserere contrariam conditionalem.

Ad hoc dicitur quod simpliciter & absolute loquendo conditionalis secunda quam protulit Dominus Ioan. viii. est vera & asserenda: illa autem quæ ex Ioan. vi. allata est, non est extendenda, sed exponenda iuxta contextum ad præcedentia. Duo siquidem ante illa verba, Dominus dixerat, ex quibus sensus intentus per hanc conditionalem accipi potest. Primum est, Non possum ego à meipso facere quicquam. Ex quo sumitur quod in antecedente huius conditionalis subintelligitur ly à meipso ita quod conditionalis est ista: Si ego à meipso perhibeo testimonium de meipso, testimonium meum non est verum. Et sic conditionalis verificatur: quia si à seipso non potest

Quæstio prima.

potest facere quicquam, non potest quoque à seipso perhibere testimonium verum de seipso. & si à seipso testimonium perhiberet de seipso, testimonium eius non esset verum: utpote contrarium origini veritatis: quoniam ipse non est ex seipso. Et est ista conditio- nalis de genere illarum quarum tam antecedens quam consequens, est impossibile: ut si leo volat, leo habet alas, & similes. Simili quoque modo verificatur dicta conditio- nalis si exponatur iuxta secundum quod præmiserat Dominus ibidem scilicet quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Hinc enim subintelligitur in antecedente dictæ conditionalis quærens voluntatem aliã quam eius qui misit me: ita quod conditio- nalis est ista: Si ego quærendo voluntatem aliã, quã eius qui misit me, testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum, quia quærendo aliã voluntatem quã patris, contrariaretur veritati: & sic testimonium suum non esset verum. Sed sic etiam conditio- nalis est vera: & tam antecedens quã consequens est impossibile. Illa autem conditio- nalis quæ dicitur Ioan. viii. glossa non eget, quoniam ut sonat vera est: & dupliciter ibi à Domino probatur. primò, quò ad veritatem in se scilicet quod testimonium eius verum est secundum rem, dicendo, Quia scio unde venio, & quo vado: hoc est, quia ex certa scientia totius progressus mei loquor: scio enim unde veni, à principio, à patre ab æternitate &c. & quò vado, ad patrem, ad cælum &c. Quia enim quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur: ex certitudine suæ scientiæ probat Dominus testimonium suum esse verum. Secundò quantũ ad sufficientiam legitimam: quia in lege vestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est: ac per hoc multò magis verum est testimonium æterni filii & patris.

Bbb 2

Ego

Ientaculi decimi

Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me qui misit me pater. Potest quoque accipi & tertia probatio quò ad veritatem præsumptionis ex subiunctis verbis Domini in eodem cap. Ego gloriam meam non quæro, sed honorifico patrem meum &c. Præsumi siquidem potest testimonium de seipso falsum, propterea quia homo querit proprium bonum seu propriam gloriam, sed ubi homo bona dicit de se (vt Christus prædicabat se Deum) & propriam non quærit gloriam, non est locus præsumptioni aut suspicioni quòd testimonium eius non sit verum. Et propterea omnia colligendo amplectimur simpliciter & absolute veram esse hanc conditionalem, scilicet si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum, est siquidem verum & re & lege, & præsumptione. Re quidem, quia sic esse scio: lege autem, quia duo testes: præsumptione verò, quia non propriam, sed patris gloriam quæro, Et per hoc patet solutio obiectionū.

Circa secundum. Quomodo potestis credere, qui gloriam abinuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis? dubitatio occurrit ex duplici capite. primò circa primam partem, Quomodo potestis credere, qui abinuicem gloriam accipitis? Nam aut est sermo de fide informi: & sic experientia testatur in multis Christianis quòd credūt, & tamen abinuicem gloriam accipiunt, ponendo vltimum finem in gloria. Si verò est sermo de fide formata charitate, apparet sermo Domini per accidens: nam omne peccatum mortale tollit charitatem: & gloria nõ directè opponitur charitati, sed odium. Vnde qua ratione obiectum est peccatum vanæ gloriæ ad impediendum fidem formatam: pari ratione quodlibet aliud peccatum obici ponit: & maiori ratione obici potuit peccatū aliquod directius oppositum charitati:

Quæstio secunda.

vt inuidia, odium, discordia. Circa secundam deinde partem, scilicet, & gloriam quæ à solo Deo est non quæritis, duplex difficultas occurrit. Prima quia nulla videtur gloria quæ à solo Deo sit, quæ etiam gloria filiorum Dei sit, non à Deo solo, sed à Deo & aliis iuxta beatæ virginis verbum. Beatam me dicent omnes generationes, & in Psal. sancti dicunt de seipsis: Tunc dicent inter gentes. Magnificauit Dominus facere eum eis. Secunda difficultas est: quia quærere gloriam quæ à solo Deo est, non spectat ad amorem Dei, sed ad amorem proprium, non enim hoc spectat ad amorem amicitie sed ad amorem concupiscentie qua homo concupiscit sibi bonum gloriæ. Et propterea etiam si homo quæreret gloriam quæ à solo Deo est, quum per hoc proprium bonum quærat, non euaderet difficultatem seu admirationem de fide formata charitate, quæ est amor amicitie ad Deum. Vndique ergo obscura apparent hæc Domini verba.

AD hoc dicitur posse duplicem sensum habere illa verba. Qui abinuicem gloriam accipitis: Primus est: qui accipitis humanam gloriam, vt finem ex intentione præstitutum. Et iuxta hunc sensum duo maxima impedimenta fidei opponuntur. Alterum positium: scilicet inanis gloria, Alterum priuatiuum: scilicet non quærere gloriam cælestem. Et inanis quidem gloria fidei impedimentum præstat, & ex parte principii: quoniam oportet credentem intellectum captiuare in obsequium Christi, qui autem humanam gloriam quærirat, non se subiicit: sed exaltare studet, vt habeat vnde glorificetur. Et ex parte termini: fides enim est sperandarum substantia rerum. Qui autem mercedem suam constituit in gloria humana, ad illius fastigium tendit non ad speranda que per fidem promittuntur.

Ientaculi decimi

Non querere autem gloriam cœlestis patriæ maximum fidei impedimentum est: quia tollit motuum ad credendum. Venisse siquidem ad fidem homines propter amorem cœlestis gloriæ quam audierunt promissam credentibus, non opus est probare, & similiter perseuerare homines in fide ob similem amorem, constar. Et potest iuxta hunc sensum intelligi dominica hæc sententia de fide tam formata quàm informi. Et si de formata fide intelligitur, sensus est: **Quomodo vos potestis credere?** quasi diceret: Nullo modo potestis vos credere fide viua, qui finem vestrū habetis in gloria humana, & cœlestem non quæritis. Si verò de fide informi intelligitur, sensus est: **Quomodo potestis credere?** quasi diceret: Difficile aut male potestis credere, qui humanam gloriam habetis pro fine, &c. Secundus autem sensus est, **Qui ab inuicem gloriam accipitis,** hoc est, qui delectamini in gloria humana. Et iuxta hunc sensum principale impedimentum fidei ponitur priuatiuum: hoc est, non querere gloriam cœlestem: ita quod principalis vis impedimenti consistit in hoc quòd non queritur cœlestis gloria. Et delectari in humana gloria, vt secundarium impedimentum appositum hic est, & ad maiorem confutationem eorum: nam ex hoc quòd delectamur de gloria humana, reprehensibiles magis sumus quòd non querimus gloriam cœlestē. Si enim ab appetitu gloriæ alieni essemus, quasi excusabiles essemus à fidei impedimento, scilicet, quod non querimus gloriam, quæ à solo Deo est: vtpote qui de nulla gloria curam haberemus, sed vbi nos appetitores sumus gloriæ, & ea gloria, quæ secundum quid est gloria (qualis est humana) delectat nos: confitatur, si eam quæ vera, & simpliciter gloria est, non querimus: qua fides habetur & seruetur. **Erit ergo sensus, Quomodo vos potestis credere qui delectamini**

Quæstio secunda.

lectamini gloria humana, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis? Et potest exponi tam de fide viua quàm mortua: vt superius expositum est: hoc est, nullo modo quantum ad fidem viuam: & difficile vel malè quantum ad fidem mortuam. Nam aut cum difficultate, aut debilitè fides ab iis haberi videtur propter supradictas rationes: minus tamen difficile, & similiter minus malè ab iis fides informis haberi potest quàm à prius dictis, qui ex intentione gloriam humanam præstituerunt sibi finem. Nam qui ex huiusmodi intentione ad gloriam humanam anhelant: aut non credunt, aut vix credunt: qui verò ex passione ad gloriam humanam trahuntur: debilitantur in fide eo ipso quòd seipsum extollunt: quoniam fides in subiugatione sui ipsius consistit. Ad intuendum autem qualiter sermo Domini est per se & non per accidens distinguendum est de fide secundum se vel secundum suum motiuum: & similiter de oppositis fidei vel secundum se, vel ratione sui motiui. Nam licet fides secundum se sit in intellectu, quia tamen est in intellectu moto à voluntate: motiuum ad fidem ex parte voluntatis se tenet. Et quia vt dicitur viii. Et hic amabile quidem bonum: vnique autem proprium voluntas affecta ad proprium bonum non quodcunque, sed cœlestis gloriæ est motiuum hominis ad fidem. Et huic motiuo clarè patet opponi priuatiuè seu negatiuè non querere cœlestem gloriam. contrariè autem querere inanem gloriam. Et propterea Dominus fidem ex parte motiui considerans ambo opposita iniecit, contrarium quidem dicens, qui ab inuicem gloriam accipitis, priuatiuum verò dicens, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis.

Vnde ad obiecta respondendo dicitur quòd (vt patet ex supradictis) præsens sententia de fide:

B b b 4

vtroque

Tentaculi decimi

utroque modo, scilicet tam informi quàm formata potest intelligi, & quum obiicitur cōtra fidem informem: quoniam multi cum inani gloria habent fidem informem: iam ex dictis patet solutio, quòd si tales ex intentione habent inanem gloriam pro fine: vix habent fidem informem: si verò ex passione trahuntur ad inanem gloriam, sicut ex passione peccant homines in aliis vitiis: malè habent fidem pro quanto debilitantur in habendo fidem, vt declaratum est. Ad id verò quod deinde obiicitur contra fidem formatam, quod obiiceretur impedimentum per accidens, iam patet solutio, quòd scilicet est impedimentum per se ex parte moriui ad fidem, & consequenter ad charitatem per quam fides operatur: Ad primum verò contra secundam partem obiectum dicitur trifariam inueniri gloriam. Aliqua namque est gloria quæ est ab hominibus solis, hoc est non à Deo: vt quum laudatur peccator in desyderiis animæ suæ, & iniquus benedicitur ab hominibus. Quædam verò est gloria quæ est & ab hominibus & à Deo: vt quum commendamur de actibus virtutum: actus enim virtutum approbantur à Deo, & laudantur ab hominibus: Quædam verò gloria à solo Deo: & hæc est gloria filiorum Dei per adoptionem. Quæ gloria dicitur esse à solo Deo tripliciter. Primò quò ad radicem gloriæ: quia à solo Deo est filialis adoptio, quæ digna est gloria. Secundò, quò ad notitiam in hac vita quia solus Deus nouit qui sunt eius. Tertio, substantialiter: quia gloria filiorum Dei cōsistit substantialiter in hoc quòd à Deo homo commendatur. Commendationem autem aliorum accidentaliter respicit: ita quòd si à solo Deo & à nulla creatura commendaretur, sufficit adoptionis filio. Et ex hoc capite videtur ad literam exponenda ista Domini sententia, dum contra gloriam quæ est ex hominibus

bus,
E
Non
sed q
hom
hom
men
rum
est e
subst
tialit
tem
tem
quò
rem
sibi q
com
non
ad D
ad fi
natu
fun
ipso
est v
fiden
cum
hanc
serua
huius
tus e
ga D
etior
C
vado

Quæstio tertia.

bus, gloriam quæ à solo Deo est, opposuit.

Et ad hunc etiam sensum Paulus Apostolus dicit. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat. & non dixit, sed quem Deus & homines commendat: neque dixit, sed quem Deus & homines commendant: ut doceret quòd in sola commendatione Dei consistit substantialiter gloria filiorum Dei. Vnde conceditur quòd gloria filiorum Dei est etiam ab aliis, sed accidentaliter: à solo autem Deo substantialiter: sicut beatitudo sanctorum substantialiter consistit in fruitione Dei: accidentaliter autem societate aliorum sanctorum. Ad vltimum autem de amore concupiscentiæ dicitur, concedendo quòd appetitus gloriæ quæ à solo Deo est ad mortem concupiscentiæ spectat: quo homo concupiscit sibi ipsi bonum huiusmodi gloriæ consistentis in sola commendatione diuina: & quòd affectus iste, licet non sufficiat ad charitatem, quæ est amor amicitiae ad Deum, sufficit tamen ad hoc quòd sit motiuum ad fidem & charitatem. Nam quum gratia perficiat naturam: & naturæ ordo habeat ut amicabilia quæ sunt ad alios, veniant ex amicabilibus quæ sunt ad se ipsos (ut Philosophus dicit ix. Ethico.) consequens est ut huiusmodi gloriæ amor moueat & inducat ad fidem & charitatem, quæ ita facit hominem amicum Dei, ut faciat etiam eundem concupiscere sibi ipsam hanc gloriam. Et quia Dominus de motiuo & conseruatiuo fidei ex parte nostri loquebatur: ideo de huiusmodi amore tam sanctæ concupiscentiæ locutus est hic: qui paulò superius de amore amicitiae erga Deum eisdem dixerat, Scio quòd non habetis dilectionem Dei. Hæc de secundo.

Circa tertium, In domo patris mei mansiones multæ sunt, si quo minus, dixissem vobis: quia vado parare vobis locum, quæstiuicula tres occurrunt.

B b b s   sunt.

Yentaculi decimi

erunt. Prima est, quid negatur per illa verba: si quod minus. Secunda est, quid est illud quod affirmat Dominus conditionaliter tamen se fuisse dicturum discipulis in illis verbis, dixissem vobis. Tertia est, quomodo Dominus vadit parare discipulis locum: quum ipse dixerit filiis Zebedæi parata esse electis loca à suo patre, dicendo, Sedere ad dexteram vel sinistram meam, non est meum dare vobis: sed quibus paratum est à patre meo. Et rursus dixit se iudicio dicturum, Venite possidete regnum paratum vobis à constitutione mundi. Quomodo ergo vadit parare, si iam parata sunt?

AD hoc dicitur sequendo sensum qui mihi videtur literalis, quod per illa verba si quod minus, negatur vnitas mansionis in domo cœlestis patris: ita quod sensus est, Si non essent in domo patris mei multæ mansiones. Quas multas esse affirmauerat ad declarandum discipulis quod licet omnes habitaturi essent in domo patris sui: diuersas tamen sortituri essent habitationes in eadem communi domo pro diuersitate meritorum: vt hinc non desperarent de æterna beatitudine minus perfecti. Si enim in domo cœlestis patris vnica tantum esset mansio (hoc est vnicus esse gradus beatitudinis) oporteret in hac vita equalia esse omnium sperantium beatitudinem meritis: alioquin non possent pertingere ad illam vnica mansionem: ac per hoc imperfecti qui ad æqualitatem perfectorum non ascendunt, non haberent locum in illa beatitudine, vrpote quibus non deberetur illa vnica mansio ille beatitudinis gradus. Et propterea Dominus subiunxit, Dixissem vobis, hoc scilicet quod in domo patris mei, non est nisi vnica mansio: vt per hoc studeremus fieri omnes æquales in meritis. Magna siquidem consolatio est Christianis data ex hac Domini sententia, In domo patris mei mansiones

Quæstio tertia.

Mansiones multæ sunt, quandoquidem & imperfectis & perfectis & magis perfectis, & breuiter omnibus diligentibus Deum quantumcunque parum certa data est spes suæ mansionis: ita ut quilibet secundum sua merita inuenturus sit mansionem propriam in vna communi domo cœlestis patris. Et ad corroborandum hanc spem consolandaque diuersa discipulorum studia ac merita, non sufficit Domino affirmare in domo patris mei mansiones multæ sunt: sed adiunxit si quo minus, hoc est, si non esset sic: hoc est, si non essent multæ mansiones, sed esset vna tantum mansio, dixissem vobis hoc ipsum. Et dignatus est reddere rationem quare dixisset eis hoc: quia scilicet ex officio mihi incumbit: quia officium meum instat exercendum: scilicet quia vado parare vobis locum. Ac si apertè diceret: Ad me spectat significare vobis multitudinem vel vnitatem mansionum in cœlesti domo: quia vado parare vobis locum. Et propterea significavi vobis, quòd multæ sunt: & si non essent multæ: sed vna, significassem vobis. Et loquitur Dominus more humano. Ad præparatorem siquidem locorum spectat denunciare venturis dispositionem mansionem suarum, ut præcipuè secundum vnitatem vel multitudinem. Magna siquidem datur consolatio venturis, quum prædicitur eis quòd quilibet habiturus est mansionem propriam in eadem communi domo. Et per hoc patet responsio ad duas primas quæstiunculas. Ad tertiam verò dicitur quòd licet præparatio cœlestium mansionum ab æterno fuerit secundum diuinam prædestinationem (iuxta verbum Domini: Quibus paratum est à patre meo) & regnū cœlorū à principio mundi paratū sit etiā secundū executionē inchoatiue, pro quāto in sanctis angelis inchoauit regnū cœlorū cōmune eis & futuris hominibus electis, Dominus tamen Iesus quodā speciali modo

Ientaculi decimi

modo per mortem, resurrectionem & ascensionem suam, iuit ad parandum nobis locum. Ex parte quidem nostri quia iuit ad tollendum impedimenta tam naturæ quam personalia: & ad donandum nobis dona, quibus præparamur ad cœlestes mansiones. Nondum enim erat spiritus datus, inquit Ioan. quia Iesus nondum erat glorificatus. Ex parte autem paternæ domus, quia aperuit ianuam felicitatis: & in possessionem posuit genus humanum ipsius cœli supremi. Et sic diuersimodè intelligendo, & mansiones paratæ prius erant, & per Dominum Iesum præparandæ adhuc alio speciali modo restabant. Hæc de tertio.

Circa quartum, scilicet. Et nunc clarifica tu me pater apud te ipsum: claritate quam habui antequam mundus fieret apud te. difficultas occurrit de re petita. Nam apparet implicationem fieri in hac petitione: quia petitur quod habetur, imò quod habitum est ab æterno, petitur enim clarificatio filii apud patrem, quam filius habuit apud patrem ab æterno. Hinc enim difficultas consurgit, quia petitio est rei non habitæ. Rursus autem petitur clarificatio filii secundum humanam naturam, aut secundum diuinam. Non secundum diuinam: quia stulta videtur huiusmodi petitio. Nullus enim nisi stultus petit quod Deus sit Deus, aut quod Deus sit omnipotens: & similia. Nec secundum humanam: quia falsum est quod ipsa claritatem habuerit apud patrem antequam mundus fieret: hoc enim competit filio secundum Deitatem: ut patet.

Ad hoc dicitur quod sine dubio petit hic Christus Dominus clarificationem sui secundum humanam naturam. Et ad literam petit clarificationem resurrectionis, ascensionis & sessionis ad dexteram patris cum annexis usque ad diem iudicii exclusiue: ut ex appositis duabus conditionibus colligitur. Prima est

Ientaculi decimi

sua oratione ut etiam si sciremus nos predestinatos, oraremus & operaremur, ad hoc ut predestinata executioni mandarentur. Possumus quoque per habitam claritatem intelligere claritatem aeternam ipsius filii Dei, & tunc est sensus, Clarifica tu me pater apud te ipsum, quasi extendendo ad humanitatem claritatem meam diuinam, quam ab aeterno habui. Et iuxta hunc sensum denotatur differentia inter glorificationem humanitatis Christi, & glorificationem aliorum sanctorum, pens hoc quod glorificatio ceterorum est ab extrinseco veniens glorificatio autem humanitatis Christi est velut ab intrinseco deriuatiua quoniam deriuatur a propria gloria suae personae. Vnde Ioan. i. de verbo incarnato dicitur, vidimus gloriam eius quasi unigeniti a patre: quia gloria ipsius quae apparuit, ex intrinseca gloria unigeniti a patre emanauit. Petit ergo Dominus ut executioni mandetur hoc, scilicet quod gloria sua aeterna deriuetur gloria in seipsum secundum humanam naturam nunc apud patrem, modo prius exposito. Et uterque sensus literalis est & verus, nec habet dissonantiam aliquam: quoniam licet secundum verba videatur peti quod habetur, secundum tamen sensum petitur alio modo habendum quod vno modo habetur: quia iuxta primum sensum petitur habenda gloria in executione quae habebatur in predestinatione. Iuxta secundum vero sensum petitur habenda gloria per deriuationem: quae habebatur secundum essentiam in eadem persona. Vnde non dixit, Claritatem quam habuit humanitas mea, sed quam habui ego, petit enim in se secundum humanam naturam deruari gloriam, quam ipsemet habet secundum diuinam naturam ab aeterno. Haec de quarto. Budae, die xiiii. Aprilis. **M. D. XXIIII.**

YNDE

VNDECIMVM IEN-
taculum, in quo tria
tractantur.

CCVRRVNT Vndecimō
tria occultiora tractanda. Pri-
mum Ioan. x. quum Dominus
Iudæis respondit: Ego dixi, dii
estis &c. Secundum est ad Phi-
lippenses ii. Qui quum in for-
ma Dei esset, non rapinam ar-
bitratus est &c. Tertium est

Apoc. iiii. Tu creasti omnia: & propter voluntatem
tuam erant, & creata sunt.

Circa primum ambiguitas magna occurrit, cur
Dominus quum dixisset se esse verum Deum, di-
cendo, Ego & pater vnum sumus: & Iudæi vellent
ipsum propterea Lapidare tanquam blasphemum,
dicentes, Tu homo quum sis, facis teipsum Deum? cur
inquam diuertit sermonem Dominus à deitate per
essentiam ad deitatem per participationem afferen-
do. Psalmum loquentem de viris excelsis, Ego dixi
dū estis. Videtur enim ex hoc Dominum voluisse
se occultare veritatem, qua dixerat se esse verum
Deum, & reddere rationem quare nō blasphemaue-
rit quia sacra scriptura attribuit Dei nomen etiam
viris excelsis. Apparet siquidem quod seipsum voluit
intelligi Deum simili modo sicut illi quibus dicitur:
ego dixi, dii estis. Et hinc sequeretur Arriana hæresis
quod Christus non se dixit verum Deum per essen-
tiam, dicendo, Ego & pater vnum sumus, sed expo-
suit se esse Deum per participationem inducendo
hanc Psalmi auctoritatem. Et augetur difficultas ex
subiun-

obscure

Ientaculi vndecimi

Subiunctis verbis de seipso. scilicet quem Pater sanctificauit & misit in mūdum. Nam sanctificari alienum est à Deo per essentiam. Filius enim Dei non est sanctus factus, sed est sanctus genitus. Et propterea affirmando se sanctificatum à patre, affirmat se factum sanctum à patre: ac per hoc non esse Deum per essentiam, sed esse sanctum factum: sicut etiam Hieremix dictum est, Antequàm exires de ventre, sanctificauit te. Vndique ergo hæc Domini verba indecentia videntur, tunc maximè quando de eius deitate agebatur.

AD hoc dicitur quòd licet prima facie hæc Domini verba diuersua videantur, & ad condescendum debilibus Iudæorum intellectibus, aspicerè impotentibus ad claritatem suæ deitatis, dicta à Domino: perspicacius tamen intuentibus apparet oppositum. nam per hæc verba Dominus & directè responderet obiectioni Iudæorum, & seipsum amplius manifestat esse verum Deum. Ad cuius veritatis euidentiã, aduertendum est Dominum dixisse inueniri tripliciter communicatum Dei nomen. Primò, per originem, dicendo, Ego & pater vnum sumus. Secundò per participationem diuini sermonis: dicendo, si illos dixit deos ad quos Dei sermo factus est. Tertio, per gratiam vnionis personalis dicendo, quem pater sanctificauit & misit in mundum. Dominus namque noster Iesus Christus quatenus filius Dei est, verus Deus est per originem æternam à patre: quatenus verò filius hominis est, verus quoque Deus est per gratiam vnionis personalis naturæ humanæ assumptæ ad personam filii Dei: ita quòd per gratiam vnionis effectū est vt homo, vt filius hominis, vt Iesus Christus esset verus Deus, iuxta verbum Apostoli ad Heb. i. Tanto melior angelis effectus, quanto differensius præ illis nomen hereditauit, cui enim dixit aliquando

Quæstio prima.

aliquando angelorum, Filius meus es tu: Quia igitur Iudæi obiecerant Christo quod blasphemasset, propterea quia quum esset homo, faciebat seipsum Deum: Dominus directè respondet non esse blasphemiam quod homo sit Deus, intelligendo de Deo vero quia per gratiam vnionis personalis ipse verus homo erat verus Deus. Et vt hoc possent intelligere, manuduxit eos per illos qui facti sunt dii per gratiam diuini sermonis, ita quòd cognoscendo homines inueniri deos per gratiam vno modo ascenderent ad credulitatem quòd per gratiam excellentiori modo (scilicet per gratiam vnionis personalis) inuenitur homo Deus verus: ex hoc enim quod vterque modus quo homo est Deus, ad gratiam spectat rationabiliter, conuenienter ac sapienussimè Dominus manuducebat Iudæos ex vno modo ad alium, ex inferiori modo ad superiorem, ex gratia multis communi ad gratiam singularissimam soli naturæ assumptæ à Filio Dei concessam. Vnde & Dominus etiam in modo loquenti argumentatus est ab inferiori gratia ad superiorem, à communi ad singularissimam dicens, Si illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, quem pater sanctificauit &c. Insinuando ex differentia inter numerum pluralem & singularem scilicet illos, & quem: & ex differentia gratia (scilicet ad quos sermo Dei factus est, & sanctificauit & misit in mundum) rationem suam ascendere & procedere ab inferiori gratia ad superiorem, inò ad supremam. Vbi etiam aduerte quòd quia Iudæi dixerant, Facis teipsum Deum: Christus respondet, quem pater sanctificauit, & misit in mundum attribuens quòd pater fecit, & quod non ipse usurpat sibi esse Deum.

Verba autem illa, quem pater sanctificauit & misit in mundum, ex duplici capite significant gratiam vnionis personalis. Primum, ex vi illius reiatui qui m.

Ccc

quod

pentaculi vndecimi

quod est relatiuum substantiæ & refert hypostasim. Inter sanctificationem siquidem aliorum hominum & Christi hominis hæc est differentia: quod sanctificatio aliorum primò refertur ad animam, & mediante anima ad personam quæ sanctificatur: sanctificatio verò Christi hominis primò terminatur ad personam: nam ex hoc ipso humanitas Christi fuit primò sancta, quia facta est in hypostasi verbi. Et propterea de Christo homine singularissimè dicitur, quem pater sanctificauit, hoc est personaliter sanctum fecit. Et licet sanctitas illius personæ non sit facta in se, est tamen facta sanctitas illius naturæ assumptæ: sicut persona filii Dei est facta persona illius naturæ. Sanctificatus ergo singularissimè dicitur Christus homo: pro quanto sanctus factus est secundum naturam humanam ex personalitate diuina. Et hinc patet quam excellentior sit huiusmodi sanctificationis gratia, quam sic gratia sermonis Dei ob quam scriptum est, Ego dixi dii estis. Et illa quidem gratia est allocutionis ad homines præexistentes: ista autem est ad constituendum substantialiter hominem sanctam hoc est hominem Deum, quoniam pro antonomasiam sanctitas soli Deo attribuitur: iuxta cœlestem hymnum, Sanctus, Sanctus Dominus Deus. Et ad propositum de Christo dixit Angelus Luc. i. ad beatam virginem, Quod ex te nascetur sanctam Nec solum verificantur hæc secundum rem, sed etiam seruata proprietate locutionis. Etenim sicut Christus verè dicitur sanctificatus ratione gratiæ habitualis in anima ipsius, ita verè dicitur sanctificatus ratione gratiæ vnionis personalis concessæ humanitati ipsius. Et quia hæc sanctificatio est & prior & potior illa, imò est causa illius (vtpote faciens hominem Deum verum in persona significata per relatiuum quem) ideo proculdubio de sanctificatione per gratiam

Quæstio secunda.

gratiam vnionis hæc Domini verba intelligēda sunt.
Et quoniam profundus nimis est huiusmodi intelle-
ctus: ad quem Iudæi ascendere non poterāt, adiunxit
bonus Dominus alterum manifestum caput vnde
poterant huiusmodi vnionis gratiam percipere, ad-
dendo illud verbum: & misit in mūdum. Nam etiam
si sanctificatio communi modo acciperetur: ex isto
adiuncto intelligeretur vna persona filii Dei & filii
hominis. fuerunt siquidem multi alii sancti facti, sed
nullus fuit cui conuenerint hæc duo: scilicet quod
fuerit sanctificatus, & fuerit missus in mundum. Et
nota bene ly in mundum (hoc est in vniuersum, &
non in mundum visibilem tantum, sed simpliciter &
absolutē in mūdum) quoniam qui missus in mun-
dum, extra mundum erat: extra quem solus Deus est,
omnes enim res, partes sunt mundi, ac per hoc sunt
in mundo sicut partes toto: excepta sola illa re quæ
Deus est, quæ etiam secundum philosophos est bo-
num extrinsecum totius vniuersi, vt patet xii. Meta.
Ex hoc igitur quod vnusmet homo est: ille quem pa-
ter sanctificauit & misit in mundum, etiam si sancti-
ficatio communi modo intelligeretur, sanctificatur
quod vnusmet homo est & verus homo & verus
Deus quatenus sanctificatus, verus homo: quatenus
missus in mundum à patre, verus Deus, per hoc in
verbis istis significatur gratia vnionis personalis qua
factum est vt filius hominis esset filius Dei: qua ma-
nifestè excluditur quod blasphemauit Dominus Ie-
sus: qui quum homo esset, & filius hominis, dixit: quia
filius Dei sum. dixit, ego & pater vnum sumus. Et sic
manifestum est quod Dominus non timuit perse-
uerare in confessione suæ veræ deitatis, nec diuertit
sermonem ad deitatem per participationē: sed quum
dixisset se verum Deum per essentiam (quod verifica-
tur de ipso quatenus est filius Dei) apparuit Iudæis
Ccc 2 & nobis

Ientaculi vndecimi

& nobis quod etiam quatenus est filius hominis, esse per gratiam vnionis verus Deus & ad hoc intelligendum manudixit eos per illos qui dicti sunt dii per gratiam sermonis diuini. vnde non dedit Arrianis occasione errandi, sed perscrutandi ad intelligentiam suæ doctrinæ. Et quod hæc fuerit ad literam intentio Domini, manifestatur per subsequencia verba. nam hæc quæ dixit de identitate suæ personæ quod erat vnus Deus & homo, statim probat subiungendo si non facio opera patris mei, nolite mihi credere. si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite: vt cognoscatis & credatis quia pater in me est, & ego in patre. Vbi ex vnitatem operationis suæ & patris, probabat vnitatem substantialem sui & patris, quam prædixerat. Vnde etiam Iudæi auditis his, quia intelligebant hanc Domini responsionem ad idem tendere quod dixerat (scilicet ego & pater vnum sumus) propter quod volebant eum lapidare, non quiescuerunt sed his auditis, vt Euangelista dicit, quærebant eum apprehendere, sed ipse exiit de manibus eorum. Ex quo facto manifestius redditur, quod diximus, scilicet quod sermo domini non erat ad diuertendum, sed ad manuducendum eos ad veritatem quam dixerat. Si enim fuisset diuersius sermo, non perstitissent vt apprehenderent eum & lapidarent extra templum, vt pote persistentem in blasphemia. Et per hæc patet solutio ad quæsitæ omnia. Hæc de primo.

Circa secundum ad Philip. ii. scilicet, Qui quum natura forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed exinaniuit semetipsum formam serui accipiens: difficultas ex multis capitibus occurrit. Et primò quia impertinentia multa videntur hic apposita. Quum enim apostolus intenderet dicere Christum quam esset Deus, semetipsum humiliasse

ad

Quæstio secunda.

ad incarnationem, &c. impertinens primum videtur quod æqualitatem ad Deum immisceat: sufficebat enim dicere, Qui quum in forma Dei esset, exinaniuit semetipsum, &c. Rursus, Si æqualitas ad Deum inferenda erat, quorsum inferitur iudicium seu arbitrium de æqualitate? Satis enim fuisset dicere: Qui quum in forma Dei esset, & æqualis esset Deo exinaniuit semetipsum. Iterum. Si æqualitatis arbitrium interponendum erat: quorsum de non rapina sermo hic est, vbi ad humilitatis virtutem hortabatur. Apostolus Christi exemplo, non ad fugam vitiorum? Nec caret denique scrupulo quorsum Apostolus incarnationem appellauit euacuationem ipsius filii, dicendo, exinaniuit semetipsum, quum nulla interueniret euacuatio in hoc mysterio. Secundo, magna est difficultas circa contextum huius sermonis, non enim apparet ad quid respicit illa aduersatiua coniunctio, sed, quum dicitur, sed exinaniuit semetipsum. Videtur enim quod debuisset dicere & tamen semetipsum exinaniuit: quoniam ex hoc dicto, qui quum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo (quo dicto significatur quod Christus cognouit non rapina sed natura esse se æqualem Deo) consequenter subiungendum erat, & tamen exinaniuit semetipsum: & non subiungendum erat sed exinaniuit semetipsum: quoniam nihil præmissum, cui aduersetur ly sed.

Ad euidenciam huius sententiæ perspicere oportet prius intentionem & sensum: deinde ad verba descendere Apostoli. Intentio eius (vt ex contextu apparet) est exemplum humilitatis, qua superiores nobis inuicem nos arbitremur, ex Christi actione asserre. præmiserat enim, In humilitate superiores sibi inuicem arbitantes. & subiunxit exemplum de Christo cum causali coniunctione dicens: Hoc enim sen-

Tentaculi vndecimi

tite in vobis, quod & in Christo Iesu.

Exemplum autem Christi consistit in duobus. Primum in mysterio incarnationis, de quo nunc est sermo: deinde in mysterio passionis, de quo post subiungitur, humiliavit semetipsum. Ex mysterio autem incarnationis intendit Apost. humilitatis exemplum afferre, assignando rationem quare Christus recognouit Deum ut superiorē & hoc directē seruit proposito suo, quo instruebat Philippenses ut in humilitate superiores sibi inuicem arbitrarentur. nam si Christus quum sit Deus, arbitratus est Deum superiorem sibi: tanto magis homo debet hominem superiorem sibi arbitrari. Et quoniam Christo Domino huiusmodi subiectio nō conuenit ex natura (quoniam ex natura æqualis est Deo) sed ex libero arbitrio quo voluit incarnari: ideo Apost. mira subtilitate radices ex parte rei & intellectus, humilitatis omnis & humilitatis istius singularissimæ incarnationis in hac sententia tangit. Quod ut clarius intelligatur, recolendum est quod humilitas ex parte rei consurgit ex aliqua minoritate: ex parte autem intellectus consurgit ex cognitione & iudicio illius minoritatis, ex hoc enim arbitror alium mihi superiorem, quia in aliquo minor sum illo: & recognosco me in aliquo minorem illo: si enim essem minor, & non recognoscerem me minorem, non propterea essem humilis. Et per oppositum si aliquam minoritatem habeo respectu alterius & æqualem me illi facio seu iudico, rapinam committo, rapino enim qualitatem quam non habeo, quum sim minor. Et hinc amplius sequitur: quod si nos superiores nobis inuicem non arbitraremur, rapinam committeremus: quia quilibet minor quum sit altero, æqualem saltem se faceret illi, ac per hoc raperet æqualitatem. Quibus prælibatis sensus Apost. est, quod Christus quum Deus esset, non

Quæstio secunda.

ex iudicio rapinæ æqualitatis diuinæ, sed ex propria voluntate recognouit Deum superiorem, formam serui accipiens. Et per id quod dixit non ex iudicio rapinæ, excluditur primò omnis minoritas à filio Dei. Si enim minor in aliquo esset Deo, iudiciū quod esset æqualis Deo, esset iudiciū per rapinam: ac per hoc quod non ex iudicio rapinæ æqualitatis diuinæ incarnatus est, declaratur quod non ex iudicio alicuius minoritatis in seipso, ac per hoc quod non ratione alicuius minoritatis subiectus est Deo. Fuisset siquidem ex iudicio rapinæ diuinæ æqualitatis subiectus, si ex iudicio alicuius minoritatis in seipso subiectus esset, arbitrans (& merito) rapinam esse se æqualem Deo, quò minorem se cognosceret. Sed non ex rapinæ iudicio, sed ex mera sua voluntate subiecit se Deo formam serui accipiens. Excluditur secundo omnis cautela rapinæ æqualitatis diuinæ, siue quantum ad rem, siue quantum ad effectum, siue quantum ad æstimationem aliorum. Fuisset siquidem ex iudicio rapinæ huiusmodi incarnatus, si cauens ne Deo debitum honorem vsurparet sibi, aut cauens ne in affectum celsitudinis diuinæ veniret, aut cauens ne æstimaret ab aliis Deus, formam serui accepisset. Sed omnis huiusmodi cautela excluditur ex hoc quod non rapinam arbitratus est esse se Deo æqualem in omnibus & per omnia. hoc est, hoc quod non ex iudicio rapinæ diuinæ æqualitatis quomodolibet, sed spontanea voluntate formam serui accepit. Et potest hæc sententia causam denotans subiectionis Christi ad Deum, suam voluntatem, & non iudicium de minoritate, aliqua in se cognita, adhuc duplicem seruum habere. Primus est, intelligendo per æqualitatem ad Deum æqualitatem intrinsecam. Et tunc est sensus, quod Christus quum in forma Dei esset, non ex iudicio rapinæ diuinæ æqualitatis (hoc est non ex iudicio

Ientaculi vndecimi

dicio quo cognosceret se rapere diuinam æqualitatem: quia non ex iudicio quo se recognosceret in aliquo minorem patre, vt quia minore patre honorare voluerit patrem accipiendo formam serui) sed propria voluntate semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens. Alter sensus est, intelligendo per æqualitatem ad Deum æqualitatem puram: hoc est æqualitatem non adiunctam seruituti. Et tunc est sensus quod Christus quum in forma Dei esset, non ex iudicio rapinæ æqualitatis puræ (hoc est non quod iudicauerit rapinam permanere se in pura æqualitate ad Deum) sed propria voluntate adiunxit seruitutem æqualitati, dum exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. Et iuxta hunc sensum intendit dicere Apostolus, quod si Christus quum in forma Dei esset, voluisset permanere patriæ qualis purè (hoc est æqualis sine adiuncta minoritate, quam per incarnationem sibi adiunxit) non commisisset rapinam, quoniam in forma Dei erat: hoc est, quia Deus verus erat. Et propterea non ratione alicuius debiti, aut defectus, aut minoritatis, &c. sed sola voluntate semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: hoc est, fecit se minorem, quum esset æqualis, non minuendo æqualitatem, sed adiungendo æqualitati minoritatem. Et hic sensus vltimus qui includit primum, & addit, magis videtur amplectendus ad literam: quia saluat ad literam tum proprietatem vocabulorum, tum claritatem & facilitatem sententiæ & exempli ad humilitatem. Iuxta hunc siquidem sensum filius Dei verè & propriè exinaniuit semetipsum: hoc est euacuauit personam suam, non aliquo intra suam personam contento, sed puritate æqualitatis ad patrem. nam vbi prius erat patri æqualis, & nullo modo minor, modo est æqualis & minor. Et signanter dixit semetipsum: quia ita suam personam filius exinaniuit,

Quæstio secunda.

hinc, hoc est euacuauit puritate æqualitatis, quod non personam patris aut spiritus sancti euacuauit tali puritate. Spiritus enim sanctus æqualis patri ita est quod nullo modo minor: & similiter pater ita est æqualis filio & spiritui sancto, quod nullo modo minor. Solus autem filius est qui est & æqualis & minor: quia semetipsum exinaniuit: hoc est, euacuauit puritate æqualitatis diuinæ formam serui accipiens, hoc est adiungens æqualitati seruitutem. Similiter iuxta hunc sensum sententia & facilis & clara est: ut decet epistolarem textum, & præcipue in exemplis. Inuenitur siquidem ad commodatum valde bene sic intellectum exemplum Iesu Christi ad humilitatem: ex hoc quod quum esset Deus, & nosset quod non esset superbia rapina permanere in diuina æqualitate pura, voluit propria voluntate suam personam euacuare puritate æqualitatis, adiungendo sibi seruitutem qua patrem superiorem haberet. Si ipse sic fecit, quanto magis nos (quos oportet arbitrari rapinam, esse nos æquales aliis: quia minores in aliquo sumus) debemus superiores nobis inuicem arbitrari? Rursus, satisfacere quoque inuenitur hoc exemplum præcedentibus immediatè verbis scilicet non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum: quoniam hinc habemus quod Christus Iesus quum esset filius Dei, non quæ sua sunt scilicet diuinam æqualitatem puram considerauit secundam, sed ad salutem aliorum exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. Et si altius scrutatus fueris, inuenies maximum humilitatis exemplum: quoniam quum in forma Dei esset, secundum Dei formam nec haberet nec habere posset vlllo modo superiorem, secundum verò personam non haberet quoque superiorem, nec habere posset superiorem seruata puritate æqualitatis: maluit euacuare suam personam puritate æqualitatis

Ientaculi vndecimi

formam serui accipiendo, vt haberet superiorē quā in suā æqualitatis puritate persistere. Propter quod formalissimè Apost. non dixit formam creatam, sed formam serui, vt æqualitati minoritatem seruilem adiunxisse intelligeres, non solum ad confundendam nostram superbiam, qua superiorem vllum, si fieri posset, nollemus, sed ad impellendum ad humilitatem qua superiores nobis inuicē arbitremur, imò ad tam diu vacandum humilitatis affectui, donec sentiamus in nobis quod & in Christo Iesu sentimus, donec affectemus ob aliorum bonum superiores alios nobis facere euacuando non circumstantibus non condignitatibus nostris, & inferiorū aut etiam subditorū personas agendo & si non semper extrā, saltem intus.

Ad verba autem descendendo, dicitur quod oportuit Apostolum meminisse æqualitatis dum tractaret de extremis scilicet superiore & inferiore (dixerat enim, superiores sibi inuicem arbitantes,) æquale enim medium est inter maiorem & minorē. Oportuit quoque de arbitrio æqualitatis loqui, dum de causa rationabili, hoc est agente à proposito tractabat. Rapinam quoque inseruit quoniam rapina æqualitatis ita contrarium humilitatis significat, vt radicem humilitatis scilicet minoritatem ostendat. Et scito quod vt contextus planus literæ habeatur, negatio super verbum construenda est: ita quod litera sic ordinetur, Qui quum in forma Dei esset, non est arbitratus rapinam esse se æqualem Deo, siue æqualitate intrinseca, siue æqualitate pura: hoc est, non ex iudicio rapinæ æqualitatis: sed semetipsum exinaniuit (in quo clauditur quod voluntariè se exinaniuit) formam serui accipiens. Et sic aduersatiua coniunctio habet cui aduersetur, dum causa aduersatur causæ: hoc est voluntas aduersatiuè ponitur ad non iudicium rapinæ. verba enim hæc licet non per modum causas inducun-

Quæstio tertia.

dicuntur quantum ad sonum verborum, ut causas tamen continentia intelligenda sunt. Et sic intellecta, per aduersatiuam coniunctionem causa affirmata, scilicet voluntas, contraponitur causæ negatæ: scilicet non arbitrio rapinæ æqualitatis: & significatur quòd non ex iudicio rapinæ sed sponte exinaniuit semetipsum. Hæc de secundo.

Circa tertium Apocal. iiii. Omnia creasti, & per tuam voluntatem erant, & creata sunt: difficultas occurrit, quo pacto verificatur quòd omnia quæ Deus creauit, per suam voluntatem erant, & postea creata sunt. Dupliciter enim res dicuntur esse: vel in seipsis, vel in suis causis: sicut domus dicitur esse vel in seipsa quando est facta, vel in mente artificis antequam fiat. Neutro autem modo verificari possunt hæc verba. Non de esse rerum in seipsis: quia tale esse non habent antequam creatæ sint. in textu autem dicitur, erant & creata sunt. Nec de esse in arte diuina: quoniam creatura secundum esse quod habet in Deo, est creatrix essentia, & est ipse Deus: iuxta illud Ioannis primo. Quod factum est in ipso, uera erat. ac per hoc non dependent secundum tale esse à voluntate Dei, & consequenter falsum est dicere quòd, per voluntatem tuam erant: sicut falsum est dicere quòd ipse Deus est per voluntatem suam. debuit enim dicere, & per naturam tuam erant, aut saltem per intellectum tuum erant.

Ad hoc dicitur quod proculdubio sermo iste intelligitur de creaturis secundum quòd sunt in mente Dei summi omnium artificis.

Et quum obiicitur quòd creaturæ non sunt in mente Dei per voluntatem Dei, sed per naturam seu intellectum eius respondetur quòd creaturæ dupliciter intelliguntur esse in ipso summo opifice. Primo simpliciter & absolute ut effectus sunt in causa à
qua

Ientaculi vndecimi

qua produci possunt. Secundo vt effectus producendi sunt in causa. Et vt percipias hanc distinctionem, considera quod præter creaturas productas & producendas, multa sunt alia in diuina potestate quæ posset producere, quæ tamen nunquam produxit nec producet. Et ex his eleua mentis oculos, & considera Deum gloriosum in duplici signo naturæ, hoc est considera primo ipsum secundum se, hoc est non considerata determinatione voluntatis eius ad producendum aliquas creaturas: & sic videbis omnes creaturas tam quandoque productas seu producendas quàm nunquam productas seu producendas habere esse in Deo vt in causa potente illas producere. Et loquendo de tali esse creaturarum in Deo dicendum est quod sunt in Deo per naturam, & non per voluntatem Dei: quoniam hoc conuenit Deo ex sua natura, & non ex libero arbitrio. Si verò consideres ipsum Deum gloriosum deinde in secundo signo (hoc est quum voluntas sua liberè determinauit se ad producendum: ita istas creaturas, puta quæ sunt, fuerunt, sunt, aut erunt in hoc mundo: quod non aliàs, quæ nunquam fuerunt, sunt aut erant) videbis differentiam inter creaturas & creaturas in Deo: in hoc quod quædam sunt in eo solum in potentia: quia scilicet possunt ab ipso fieri: quædam verò sunt in eo non solum sic, sed etiam vt producendæ: & quod creaturæ quæ sunt in eo hoc secundo modo scilicet producendæ per voluntatem ipsius Dei habent hunc essendi modum, quoniam ex libera Dei voluntate quasi translatae sunt de ordine possibilitium absolutè ad ordinem producendorum quandoque. Et de creaturis secundum tale esse Apocal. loquitur. Et verum dicit quoniam per voluntatem Dei quæ creata sunt erant producibilia, quamuis per naturam Dei erant simpliciter possibilis. Et
sc

Quaestio prima.

sic creaturae ut producendae erant in arte Dei per suam voluntatem & creaturae sunt per eandem voluntatem.

Ad obiectionem autem in oppositum quod creatura in Deo est creatrix essentia & vita &c. respondetur distinguendo, formaliter, vel identice: hoc est quod creaturae in Deo secundum illam rem qua sunt, non sunt per voluntatem, quia sic sunt ipsa deitas: sed formaliter ut sunt producendae, sunt per voluntatem: quemadmodum actus liberi arbitrii diuini formaliter est per diuinam voluntatem in Deo nam quia vult eligit: & idem ipse actus identice (hoc est secundum rem quae est) quia est ipsa deitas, per naturam est, non per voluntatem. Hac de tertio. Bude, die vigesima Aprilis. M. D. XXIII.

DVODECIMVM IEN-

*taculum, in quo quinque
trahantur.*

CCVRRVNT duodecimo consideranda circa res gestas quinque. Primum, Luc. vii. quo pacto mulier peccatrix stans lauerit pedes Domini lachrymis. Secundum, unde constet ex Euangelio hanc mulierem peccatricem esse Mariam Magdalenam & sororem Lazari. Tertium, Cur Marc. viii. Dominus caecum illuminauit paulatim, na quod primo imperfecte, dum dixit, Video homines ambulantes sicut arbores, & secundo impositione manuum perfecte, ut clare videret omnia. Quartum, Cur

Ientaculi duodecimi

Cur Paulus Apostolus tam i. ad Timot. iii. quàm ad Titum i. tradens condiciones requisitas ad Episcopum, tradit tantummodo positivas (puta sobrium, prudentem &c.) & nunquàm meminit conditionis comparatiuæ: scilicet quòd sit dignior aliis. **Quin-**rum, Cur tentator Christi in prima & secunda tentatione dixit si filius Dei es, in tertia autem hoc non dixit, sed ad maximum scelus ausus est Christum prouocare.

AD primum horum dicitur quod Lucas Euangelista exuberantiam fletus & lacrymarum in illa peccatrice descripsit ex hoc quod non potuit continere lacrymas, imò lacrymarum profluum vsq; ad sui prostrationem ad pedes Christi sed tanta esset commotio ad fletum, & affectus ad irrigandum pedes lacrymis, vt adhuc stans, id est erecta profluuiū lacrymarum inceperit ad pedes emittere. Propter quòd signanter Euangelista non dicit quòd stans rigauit pedes eius, sed quòd stans cepit rigare. significans per hoc incontinentiam & exuberantiam lacrymarum.

AD secundum dicitur quod ex Euangelio Marci vlt. habetur Mariam Magdalenam esse illam de qua Dominus eiecerat septem demonia. Et quoniam Marcus ideò descripsit eam à septem demoniis, vt denotat & dignitatem hominum peccatorum qui ad Christum conuersi sunt per hoc quod Christus mulieri olim tam peccatrici resurgens primò apparuit: consequens est vt per septem demonia intelligantur vniuersa vitia: vt Grego. optimè exposuit: alioquin non fuissent ex hoc peccatores damnificati. Nam vexari corporaliter hominem à septem demoniis non est peccatum sed poena: ac per hoc non fuisset denotata mulier peccatrix: sed mulier afflicta à demoniis. **Quum itaque Maria Magdalena cui Christi**
stus

Quæstio secunda.

Christus resurgens primò apparuit, sic illa quæ vniuersis
vitiis erat subiecta: & nulla alia legatur nisi illa quæ
erat in ciuitate adeò peccatrix: vt etiam proprio no-
mine non meruit nominari: rationabilis valde ap-
paret communis opinio eandem dicens Mariam
Magdalenam, & peccatricem apud Lucam. Et
confirmatur ex eo quòd Lucas ipse post lachrymas
mulieris peccatricis, sequenti capitulo ponens mu-
lieres Christi sequaces, ante omnes ponit Mariam
Magdalenam: nominans eam iam Christi pedisse-
quam, cuius peccatricis nomen tacuerat. Simile
enim quid fecit de Matthæo Euangelista: dum se-
dentem ad telonium nominat Leui, quem postea in
catalogo apostolorum nominat Matthæum. Fir-
matur quoque non solùm eadem sententia, sed
etiam quòd ipsa fuerit soror Lazari, ex verbis Ioan-
nis Euangelistæ, dicentis de Maria sorore Lazari:
Maria autem erat quæ vnxit pedes Domini vnguen-
to. Ex tempore enim quo Ioannes hæc verba dixit,
habetur ipsam fuisse, quæ olim vnixerat pedes Do-
mini vnguento, nam per hæc verba descripta est
ante resurrectionem Lazari, ac per hoc ante tem-
pus coenæ in qua Lazarus resuscitatus vnus erat ex
discumbentibus ante sex dies Paschæ, quando Ma-
ria iterum vnxit pedes Domini. Ex quo enim
Ioannes scripturus erat coenam illam & vnctionem
quæ ibi acta postea fuit, non erat soror Lazari de-
scribenda per futuram vnctionem verbo præteriti
temporis, scilicet vnxit: sed ad significandum præ-
teritam vnctionem, quam descriptam sciebat à
Luca Euangelista, descripsit eam à præterito
actu, vt ad quantam gratiam sint peccatores à
Christo admissi, significaret. Vnde & vitur simi-
li modo loquendi quo vitur in descriptione alia-
rum personarum ex præteritis actibus. *Quum*
enim

Lentaculi duodecimi

enim describit Nicodemum sepeliendum Christum
dicit quòd ipse est qui venerat primum ad eum no-
cte . Et similiter qui describit Caipham iudicantem
Christum, ait . Erat autem Caiphaz qui consilium
dederat Iudæis &c. Ita quoque de sorore Lazari di-
cit, Maria autem erat quæ unxit pedes Domini un-
guento, & extersit capillis suis . Constat enim quòd
nulla alia pro tunc erat quæ unxit pedes Domini, &
extersit capillis suis, nisi peccatrix apud Lucam . Nec
solum ex tempore sed etiam ex loco idem confirmatur .
Nam in eadem domo utraque unctio facta in-
sinuat eandem esse personam ungentem, cui commo-
da erat illa domus . Prima siquidem unctio facta est
in domo Simonis Pharisei . Secunda quoque in do-
mo Simonis leprosi : quia Dominus curauerat eum
à lepra, ut glossa dicit . Ex quo apparet, quòd tam
commoda, imò & familiaris domus Simonis erat
Mariæ sorori Lazari: ut fortè (quòd etiam aliqui pu-
rant) in eadem domo sub diuersa tamen contigua-
tione habitaret Maria Magdalena . Quòd ex tribus
elici quodammodo potest . Primo, ex eo quòd do-
mesticè videtur ingressa super conuiuantes, quan-
do primum unxit pedes eius, ut cognouit quòd ac-
cubauisset in domo Simonis Pharisei, quasi nacta lo-
ci commoditatem . Secundo, ex eo quòd quasi ad-
manum habens dum cenaretur ante sex dies Pa-
schæ, accepit alabastrum unguenti &c. Tercio, ex eo
quòd in domo Simonis Martha ministrabat . Et con-
firmatur adhuc eadem sententia ex fiduciali augmen-
to familiarium actuum : Nam quoniam Dominus Ie-
sus à mulierum conuersatione esset tam alienus,
ut discipuli videntes eum loqui cum Samaritana, mi-
rarentur quòd cum muliere loquebatur : credibile
non est quòd mulier aliqua ausa fuerit prima vice
unxere caput ipsius: sed quòd mulier illa quæ prima
vice

Quæstio secunda.

vice pedes lachrymis lauit, & gratum suum officium
fuisse experta est dum audierit propterea sibi dimissa
esse peccata multa: post multum temporis animæ
quior facta ex multis sibi monstratis beneuolentiæ
signis, & multis præceptis effectibus gratiæ spiritibus,
tantum fiduciæ acceperit: vt iterum pedes & caput
simul vixerit rationalis processus fiduciæ admittit
qui vsque adeò excreuit vt ad resurgenti Domini
amplexum amoris ardor magnitudoque lætitiæ inci-
tauerit: quum prohibita est à Domino dicente. No-
li me tangere. Quòd enim tunc in amplexum rue-
re volebat, insinuat primo ipsa Domini prohibitio:
qui tamen non prohibuit eam osculari sibi pedes
quoniam scriptum est, Accesserunt & tenuerunt pe-
des eius. Attestari etiam dicitur incorrupta adhuc
taro in sola fronte capitis eius perseverans, vtpotè
quam Dominus manu immortalis tetigit prohibens
eam. Noli me tangere: hoc est enim signum quòd
vultum suum Magdalena non ad terram versus pe-
des dirigebat, sed nesciens quid faceret ad amplexum.
Et hæc dicta sint, vt percipiatur quòd vnaque perso-
na fuit quæ primò pro remissione peccatorum la-
chrymis rigauit pedes eius postea animæquior facta
ad caput vngendum ascendit: & post resurrectionem
ardens magistri amore in amplexu ruere voluit, hu-
iusmodi enim fiduciæ progressus identitatem perso-
næ monstrat. Et quum constet quòd Maria Magda-
lenæ fuit quæ fecit hunc vltimum actum & quòd
Lazari fuit quæ fecit penultimum: & quòd pec-
catrix mulier quæ fecit primum consequens ex hoc
& tot aliis antedictis est, vt ex euangelicis dictis
credamus vnâ & eandem esse Mariam Magdale-
nam, sororem Lazari, quæ erat in ciuitate pecca-
trix, vt Ecclesiasticum etiam officium testatur. Hæc
de secundo,

D d d

Ad text

Lentaculi duodecimi

AD tertium dicitur quod ratio talis quasi imperi-
fecti modi curandi fuit duplex: vna ex parte
caeci: quia scilicet indispositus erat ad recipiendum
subitam sanitatem perfectam: vt patet ex eo quod
ipse non rogabat pro seipso, sed alii rogabant pro eo.
Hæc tamen causa non est sufficiens: quoniam le-
gitur Dominum subito curasse paralyticum submis-
sum per regulas, ad fidem aliorum, ipso paralytico
tacente.

Vnde altera causa ex parte Domini simul cum
prædicta concurrat: scilicet vt doceret nos miraculo-
sa Dei opera non solum esse quæ subito perfecte
fiunt, sed etiam procedendo de imperfecto ad per-
sonam. Et quidem cæcus ille ita erat dispositus, vt
non esset capax perfectæ sanitatis vno ictu: sed pau-
latim sicut dispositio erat fidei & deuotionis, ita etiam
paulatim sanitatis donum concessum est. Quod in
paralytico non est obseruatum: quia ratio alia urge-
bat, scilicet vt sciatis quia filius hominis habet pote-
statem in terra hominibus dimittendi peccata.

Instruimur ergo ex hac per partes illuminatione
caeci, recognoscere etiam diuinam gratiam, quam
post votum emissum ob sanitatem consequendam,
paulatim sanus simus: & similiter quam sanitatem, ani-
mæ paulatim à Deo consequimur: procedentes de
imperfecto ad minus imperfectum: & inde ad aliquam
perfectionem: & inde ad aliam, &c. Huiusmodi enim
sanandi modum ex speciali gratia Dei procedere ex
hoc Domini facto instruimur: & non solum ea quæ
statim perfecta sunt opera diuino esse tribuenda mi-
raculo. Hæc de tertio.

AD quartum dicitur quod Paulus Apostolus ad
illius temporis Episcopos respexit, quando Episc-
opatus non erat honoris sed oneris: non habebat
annexum beneficium bonorum temporalium, sed
erat

Quaestio quarta.

erat tantum superintendens spiritualibus, & temporali-
um per diaconos administrator. In impositione autem
onere sufficit eligere idoneum ad tale onus
sustinendum, & non oportet digniorem aliis preferre
quoniam ratio exigens conditionem comparati-
uam (scilicet quod sit aliis dignior) fundatur super
exhibitionem boni debiti: onus autem non clauditur
sub genere bonorum, sub quo clauduntur honores,
dignitates, beneficia, &c. Sed haec responsio licet vera
dicatur, non tamen satisfacit: quoniam Apostolus scripsit
epistolas ad instruenda non solum illa tempora,
sed omnia succedentia. Similiter non satisfacit respon-
sio, dicens quod locus ab auctoritate negativè parum
aut nihil, valet: & sic per hoc quod Paulus tacuit
conditionem comparatiuam, non potest deduci, er-
go conditio comparatiua non requiritur. Deficit si-
quidem haec responsio in proposito propter duo: Pri-
mo, quia Titus plus quam legitimam excusationem
habuisset erroris sui praeficiendo Episcopos dignos,
& non adhibendo diligentiam utrum sit aliquis di-
gnior. Nam Paulus Apostolus scribit ei quod instituat
Episcopos in Creta: & dat ei regulam circa condi-
tiones eligendorum ad Episcopatum, nullus certe
culpae posset Titum praeficientem Episcopos iuxta
regulam Pauli praefici, ac per hoc non curantem
de comparatiuis, potuisset enim semper dicere: feci
iuxta regulam à te mihi traditam tu inculpas, si in-
sufficienter me instruxisti. Secundo, quia ipse Paulus
Apostolus. Act. xx. ait ad Ephes. in persona omnium
quibus praedicauerat: Mundus sum à sanguine omni-
um. non enim subterfugi quo minus annuncia-
rem omne consilium Dei vobis. Quomodo nanque
omne consilium Dei annunciaffet, si tradendo regu-
lam de eligendis Episcopis, tam necessariam condi-
tionem tacuisset?

D d d 2

Dicendum

Ientaculi duodecimi

Dicendum ergo videtur quod propterea Paulus
Apostolus hanc conditionem comparatiuam
tacuit, quia per se loquendo non est necessaria. Di-
co autem per se: quia Episcopatus dupliciter confi-
derari potest: vel secundum id quod conuenit ei
per se: vel secundum sibi annexa. Et siquidem con-
sideretur secundum sibi annexa (scilicet superiori-
tatem, honorem, dignitatem, beneficium eccle-
siasticum) sic est in genere bonorum. Et quoniam
huiusmodi annexa sunt communia bona Ecclesiasti-
ca, & debira membris Ecclesie vt distribuantur illis:
idcirco secundum hanc exigitur conditio comparati-
ua: vt scilicet digniori maiora dentur, & oppositum
facere, est vitium acceptionis personarum. Et iuxta
hoc intelligenda est doctrina dicentium quod oportet
in foro conscientie eligere digniorem ad hoc &
non sufficiat eligere bonum seu dignum: quia vitium
acceptionis personarum est exhibere bona debita sic,
vt minus dignus prapponatur magis digno. Si vero
consideretur Episcopatus secundum id quod con-
uenit sibi per se, sic est in genere onerum: vt patet ex
actu sibi proprio, qui est pascere oues & agnos Chri-
sti iuxta verbum Domini Ioan. vlt. hoc enim onero-
sum manifeste est, & pure onerosum. Propter quod
dominus voluit quod Petrus ex amore quem habe-
ret ad ipsum Dominum, subiret tale onus. Et Paulus
Apost. docet dicens, Qui episcopatum desyderat,
bonum opus desyderat, non bonam dignitatem, non
gradum, non beneficium, non honorem, &c. sed opus
tantum ac per hoc onus: ynde & merces operario de-
betur: iuxta illud Matth. xx. Voca operarios, & redde
illis mercedem. Nec obstat puritati oneris quod pa-
storale officium, gradum potestatemque superiorem
per se supponit aut constituit: quoniam huiusmodi
gradus ac potestas non concurrunt vt bonum perso-
ne que

Quæstio quarta.

nae quæ assumitur ad pastorale onus: quia non datur ei ut bene sibi sit, sed propter necessitatem aut utilitatem ouium. Et ut vnico dicatur verbo, totum pastorale officium ordinatur per se ad bonum non pastoris, sed Ecclesie Christi: ac per hoc in genere non bonorum, sed onerum distribuendorum personis Ecclesiasticis per se locatur. Considerando itaque Episcopatum per se, nulla apparet ratio quod requiratur conditio comparatiua: nam ex parte personæ quæ eligitur, cessat ratio acceptionis personarum: quia non distribuitur commune bonum, sed commune onus, unde non cadit acceptio personarum, nisi fortè plus grauando illum cui datur. Ex parte verò Ecclesie cui superintendere debet, non est maius debitum, quàm ut sufficienter ei provideatur: quia Ecclesia ipsa non habet ius, nisi ad sufficientem habendum pastorem. Cuius signum est quòd non est locus querelæ, si sufficienter ei provideatur. Et ad supererogationis bonum spectat, si plusquàm sufficiens ei detur pastor. Et confirmatur ex cæteris prouisionibus officialium quæ in mundo fiunt, nam ybique rectæ rationis satisfit, si sufficienter ciuitatibus oppidis, regnis, administrationibus, &c. provideatur. Et ad hanc sententiam ducunt duæ prius inductæ rationes pro sufficientia doctrinæ ab Apostolo traditæ: ambæ enim multum cogunt. Et si contra hanc sententiam applicetur illa ratio: scilicet quare elegis ex duobus sufficientibus minus dignum? in promptu est responsio, quia non teneor eligere meliorem: sed multis existentibus sufficientibus, locus est gratificationi, nec est acceptio personarum præeligere minus dignum, sufficientem tamen, sed libertas. Et si hijs adiunxeris quòd temporalia bona annexa pastoralibus officiis, per accidens concurrunt: videbis consequenter quòd omnibus consideratis sufficit etiam in

Tentaculi duodecimi

foro conscientiae ad euitandum peccatum mortale, eligere sufficientem: quoniam actus humanus iudicandus ex suo genere est secundum id quod est per se: quamuis peccet postponens digniorem sine rationabili causa ex eo quod praeter rectam rationem temporalia annexa dispensat. Et spectat hoc peccatum reductiuè ad vitium acceptionis personarum. Dico autem reductiuè: quia non per se in hoc actu fit dispensatio bonorum, sed per viam concomitantiae. Qui autem in dispensatione pastoralium officiorum ad bona dignitatis, honoris, praebendae, &c. dispensanda directè respiciunt, vitium per se incurrunt acceptionis personarum, si digniorem absque rationabili causa postponunt: & mortale consequenter ex suo genere peccatum incurrunt. Hæc de quarto.

AD quintum de tertia Christi tentatione dicitur quod diabolus eadem intentione qua duas præcedentes tertiam exercuit tentationem: scilicet animo explorandi si ille homo erat filius Dei. Sed non eodem modo ingessit tertiam quo ingesserat primam & secundam: nam illas aperte hoc continentes proposuit, istam verò occultè & insidiosè ad hoc tendentem. Cogitavit enim apud se callidus tentator per viam indirectam explorare si Iesus erat filius Dei. Et duo proposuit (alterum est se daturum ei omnia regna mundi: alterum vt eadens ipsum adoraret) non ea intentione vt putaret Iesum daturum consensum ad hæc: sed quod respondendo ad primum induceret Iesus aliquam auctoritatem scripturæ: ex qua omnia mundi esse ipsius Iesu haberetur, ac per hoc non indigeret vt à tentatore sibi darentur: & sic tentator haberet intentam explorationem. Vel saltem respondendo ad secundum, increparet eum dicens, Tu debes

Quæstio quarta.

Debes me adorare non ego te: vel aliquid simile,
ex quo haberet intentam explorationem. Sed
Dominus versutias eius præuidens, ni-
hil de Messia dixit, sed tantum de
adoratione Dei solius. Hæc
de quinto. Villiaci, in die
sancti Viti. M. D.
XXIII.

FINIS.

Sectis 333 Paderb.

ANTVERPIAE,
Typis Gerardi Smits.

AN. 1576.

Quæstio quarta.

Esse me adverte non ego sed vel aliquid aliud
ex quo haberet mentem exploratorem, sed
Ergo veritas eius præsentat, ut
Sicut solis dicit, sed tantum ea
quæ sunt Dei solum. Hæc
de quibus Villanovæ die
Lugdun. M. D.

FINIS

ANNO MDCCLXXVI
Typis Gerardi Smithii.
A. M. 1776.